

सत्यमेव जयते

महाराष्ट्र शासन

कार्यक्रम अंदाजपत्रक

२०२६-२०२७

विधि व न्याय विभाग

(सर्व कार्यालयांसहित)

PERFORMANCE BUDGET

2026-2027

LAW AND JUDICIARY DEPARTMENT

(Including all Offices)

कार्यक्रम अंदाजपत्रक

२०२६-२०२७

विधि व न्याय विभाग

(सर्व कार्यालयांसहित)

PERFORMANCE BUDGET

2026-2027

LAW AND JUDICIARY DEPARTMENT

(Including all Offices)

(ii)

(iii)
अनुक्रमणिका
CONTENTS

कार्यक्रमवार-तपशील-एकूण अर्थसंकल्पीय अंदाज, २०२५-२०२६		<i>Page No.</i>
<i>Programmewise--Details of Total Budget Estimates, 2025-2026</i>		
विवरण पत्र “अ” Statement “A”	...	1
विवरण पत्र “ब” Statement “B”	...	6
प्रस्तावना Introduction	...	9
१. विधी व न्याय विभाग (मंत्रालय विभाग) Law and Judiciary Department (Mantralaya Department)	...	21
२. उच्च न्यायालय High Court	...	47
३. दिवाणी, सत्र व फौजदारी न्यायालये Civil, Sessions, Criminal Courts	...	75
कौटुंबिक न्यायालये Family Court	...	77
४. सी. बी. आय. न्यायालय C.B. I. Nyayalya	...	119
५. ग्राम न्यायालय Gram Nyayalya	...	121
६. लघुवाद न्यायालय Small Causes Court	...	123
७. मुख्य महानगर दंडाधिकारी न्यायालये, मुंबई Chief Metropolitan Magistrates Courts, Mumbai	...	131
८. महाप्रशासक आणि शासकीय विश्वस्त Administrator General and Official Trustee	...	137
९. मुंबईचे शेरिफ Sheriff of Mumbai	...	145
१०. विधी सल्लागार व समुपदेशी Legal Advisors and Counsels	...	151
११. धर्मादाय संघटना Charity Organisation	...	177
१२. धर्मादाय दाननिधी Charitable Endowments	...	219
१३. निबंधक, भागीदारी संस्था Registrar Partnership Firms	...	227
१४. महाराष्ट्र राज्य विधी आयोग Maharashtra State Law Commission	...	235
१५. महिलांचे सक्षमीकरण Strengthening of Women	...	245
१६. मंदिर विश्वस्त संस्था Temple Trust Institution	...	246

विवरण पत्र 'अ' व 'ब'

विवरणपत्र 'अ'
एकूण अर्थसंकल्पीय अंदाजाचा कार्यक्रमानुसार तपशील

(रुपये हजारात)

अनुक्रमांक	कार्यक्रम	प्रत्यक्ष रकमा २०२४-२०२५ Actual 2024-2025	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२५-२०२६ Budget Estimates 2025-2026
1	2	3	4
विधी व न्याय विभाग मंत्रालय			
	२०५२ दत्तमत्त	...	...
		50,64,45	134,15,54
		—	—
		50,64,45	134,15,54
२.	उच्च न्यायालय		
	०० भारित	...	...
		639,47,77	827,53,37
	१०२ दत्तमत्त	...	...
		8,05,47	22,60,02
		6,47,53,24	850,13,39
३.	दिवाणी व सत्र न्यायालये		
	१०५ दत्तमत्त	...	...
		225,44,735	341,05,708
		—	—
		225,44,735	341,05,708
४.	लघुवाद न्यायालये		
	१०६ दत्तमत्त	...	...
		89,82,47	114,50,43
		—	—
		89,82,47	114,50,43
५.	महानगर दंडाधिकारी न्यायालये		
	१०७ दत्तमत्त	...	...
		108,66,77	120,36,00
		—	—
		108,66,77	120,36,00
६.	फौजदारी न्यायालये		
	१०८ दत्तमत्त	...	...
		106,86,12	167,70,52
		—	—
		106,86,12	167,70,52
७.	महाप्रशासक व शासकीय विश्वस्त		
	११० दत्तमत्त	...	...
		210,98	256,67
		—	—
		210,98	256,67

STATEMENT 'A'
Programmewise details of the Budget Estimates

(Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२५-२०२६ Revised Estimates 2025-2026	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२६-२०२७ Budget Estimates 2026-2027	Programme
5	6	
		... Law and Judiciary Deptt. Mantralaya
		2052 Voted
277,47,73	140,67,32	...
—	—	...
277,47,73	140,67,32	...
		High Court
1086,75,41	886,72,65	... 102 Charged
45,07,53	31,14,02	... Voted
1131,82,94	917,86,67	...
		Civil Session & Criminal Courts
24,734,894	38,118,852	... 105 Voted
—	—	...
24,734,894	38,118,852	...
		Small Cause Courts
99,63,26	116,40,67	... 106 Voted
—	—	...
99,63,26	116,40,67	...
		Metropolitan Magistrates Courts
12,06,138	13,34,474	... 107 Voted
—	—	...
12,06,138	13,34,474	...
		Criminal Court
11,35,894	16,78,336	... 108 Voted
—	—	...
11,35,894	16,78,336	...
		Administrator General & Offical Trus
2,18,29	25,983	... 110 Voted
—	—	...
2,18,29	25,983	...

विवरणपत्र 'अ' - चालू

1	2	3	4
८.	मुंबईचे शेरीफ ११३ भारित	...	...
		22,951	35,533
		—	—
	एकूण	22,951	35,533
९.	विधी सल्लागार व समुपदेशी ११४ दत्तमत्त	...	...
		23,98,182	27,95,795
		—	—
		23,98,182	27,95,795
१०.	धर्मादाय संघटना २०७० दत्तमत्त (भारित)	...	...
		11,26,979	14,22,251
		—	—
		11,26,979	14,22,251
११.	धर्मादाय दाननिधी २२५० दत्तमत्त (भारित)	...	...
		65,03	89,84
		—	—
		65,03	89,84
१२.	निबंधक, भागीदारी संस्था, ३४७५ दत्तमत्त	...	...
		4,63,06	5,99,96
		—	—
		4,63,06	5,99,96
१३.	महाराष्ट्र राज्य विधी आयोग, २०१४	...	...
		2816,17,43	4141,21,81
		—	—
		2816,17,43	4141,21,81
१४.	सरकारी मुखत्यार १११ दत्तमत्त	...	...
		608,20	716,47
		—	—
		608,20	716,47
१५.	स्थानिक संस्था व पंचायत राज ३६०४ दत्तमत्त	...	...
		7,03,60	7,32,60
		—	—
		7,03,60	7,32,60
१६.	सामाजिक सुरक्षा व कल्याण २२३५ दत्तमत्त	...	...
		15,60	55,00
		—	—
		15,60	55,00

STATEMENT 'A' — Contd.

5	6	
		Sheriff Of Mumbai
252,64	376,31	... 113 Voted
—	—	...
252,64	376,31	...
		Legal Advisors and Counsels
28,59,080	28,42,377	... 114 Voted
—	—	...
28,59,080	28,42,377	...
		Charity Organisations
121,50,31	157,41,14	... 2070 Voted
—	—	... Charged
121,50,31	157,41,14	...
		Charitable and Religious Endowments
64,06	94,30	... 2250 Voted
—	—	... Charged
64,06	94,30	...
		Registrar of Firms
5,21,06	6,60,05	... 3475 Voted
—	—	...
5,21,06	6,60,05	...
		Maharashtra State Law Commission
3189,57,01	4577,83,42	... 2014
—	—	...
3189,57,01	4577,83,42	...
		Official Assignees
7,05,37	6,61,07	... 111 Voted
—	—	...
7,05,37	6,61,07	...
		Compensation & Assignment to Local Bodies
5,12,82	7,32,60	... 3604 Voted
—	—	...
5,12,82	7,32,60	...
		Social Security & Welfare
38,50	55,00	... 2235 Voted
—	—	...
38,50	55,00	...

विवरणपत्र 'ब'

प्रधान शीर्ष-नि कार्यक्रमानुसार तपशिलवार एकूण अर्थसंकल्पीय अंदाज

(रुपये हजारात)

अनुक्रमांक	प्रधान शीर्षकाचे नाव	प्रत्यक्ष रकमा २०२४-२०२५ Actual 2024-2025	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२५-२०२६ Budget Estimates 2025-2026
1	2	3	4
२०१४- न्यायदान			
१.	न्यायदान दत्तमत	641,77,28	831,08,70
	न्यायदान भारित	2816,17,43	4141,21,81
	उच्च न्यायालय (१०२) दत्तमत	6394777	8275337
	उच्च न्यायालय (१०२) भारित	8,05,47	22,60,02
२.	दिवाणी व सत्र न्यायालये (१०५)	2254,47,35	3410,57,08
३.	फौजदारी न्यायालये (१०८)	106,86,12	167,70,52
४.	लघुवाद न्यायालये (१०६)	89,82,47	114,50,43
५.	इलाखा शहर दंडाधिकारी न्यायालये (१०७)	108,66,77	120,36,00
६.	महाप्रशासक व शासकीय विश्वस्त (११०)	2,10,98	2,56,67
७.	मुंबई शेरीफ (११३)	2,29,51	3,55,33
८.	विधी सल्लागार व समुपदेशी (११४)	239,81,82	279,57,95
९.	सरकारी मुखत्यार (१११)	6,08,20	7,16,47
१०.	८०० इतर खर्च	28,25	-
२०५२- सचिवालय - सर्वसाधारण सेवा			
१.	विधी व न्याय विभाग (मंत्रालय) योजनेतर	50,64,45	134,15,54
	योजनांतर्गत	—	—
	एकूण	50,64,45	134,15,54
२०७०- इतर प्रशासनीक सेवा			
१.	धर्मादाय संघटना	112,69,79	142,22,51
	एकूण	112,69,79	142,22,51
२२५०- इतर सामाजिक सेवा			
१.	धर्मादाय दाननिधी	65,03	89,84
	एकूण	65,03	89,84
३४७५- इतर सर्वसाधारण आर्थिक सेवा			
१.	निबंधक, भागिदारी संस्था	4,63,06	5,99,96
	एकूण	4,63,06	5,99,96
३६०४- स्थानिक संस्था आणि पंचायत राज्य			
	संस्था यांना नुकसान भरपाईच्या व	7,03,60	7,32,60
	अभिहस्तांकित रकमा देणे		
	एकूण	7,03,60	7,32,60
४०५९- सार्वजनिक बांधकामावरील भांडवली खर्च			
		28,84,89	15,35,00
	एकूण	28,84,89	15,35,00
७६१०-शासकीय कर्मचारी कर्जे			
		34,66,50	41,00,01
	एकूण	34,66,50	41,00,01

STATEMENT 'B'
Major-Heads-cum-Programmewise details of the Budget Estimates

(Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२५-२०२६ Revised Estimates 2025-2026	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२६-२०२७ Budget Estimates 2026-2027	
5	6	
		... 2014—ADMINISTRATION OF JUSTICE
1089,28,05	890,48,96	... Adm. of Justice (voted)
3189,57,01	4577,89,42	... Adm. of Justice (charged)
1086,75,41	886,72,65	... High Court voted (102)
45,07,53	32,14,02	... High Court charged (102)
2473,48,94	3811,88,52	... Civil & Sessions Courts
113,58,94	167,83,36	... Criminal Courts
99,63,26	116,40,67	... Small Causes Courts
120,61,38	133,44,74	... Metropolitan Magistrates Courts
2,18,29	2,55,89	... Administrator General & Official Trustees
2,52,64	3,76,31	... Sheriff of Mumbai
285,90,80	284,23,77	... Legal Advisors and counsels
7,05,37	6,61,07	... Official Assignee
—	—	... 800 Other Expences
		... 2052—SECRETARIATE GENERAL SERVICES
277,47,73	140,67,32	... Law & Judiciary Deptt. (Mantralaya)
—	—	... Plan
277,47,73	140,67,32	... Total
		... 2070—OTHER ADMINISTRATIVE SERVICES
121,50,131	157,41,14	... Charity Organisation
121,50,131	157,41,14	... Total
		... 2250—OTHER SOCIAL AND COMMUNITY SERVICES
64,06	94,30	... Charitable and Religious Endowments
64,06	94,30	... Total
		... 3475—OTHER GENERAL ECONOMIC SERVICE
5,21,06	6,60,05	... Registrar of Firms
5,21,06	6,60,05	... Total
—	—	3604— COMPENSATION AND ASSIGNMENTS
5,12,82	732,60	... TO LOCAL BODIES AND PANCHAYATI RAJ INSTITUTIONS.
5,12,82	732,60	... Total
		... 4059 --- CAPITAL OUTLAY ON PUBLIC WORKS
962,49,50	625,00,00	...
962,49,50	625,00,00	... Total
		... 7610 --- GOVERNMENT SERVANT LOANS
66,00,01	47,00,01	...
66,00,01	47,00,01	... Total

१. विधी व न्याय विभाग (मंत्रालय विभाग)

प्रस्तावना

मंत्रालयातील विधी व न्याय विभाग हा मुख्यतः तांत्रिक विभाग आहे. त्याच्या दोन शाखा असून त्यापैकी एक विधीविषयेतर आणि दुसरी विधीविषयक काम पाहणारी आहे.

विधीविषयेतर शाखा विधी व न्याय विभाग (खुद्द), न्यायमंडळ, विधी अधिकारी व धर्मदाय संघटना, महाप्रशासक व शासकीय विश्वस्त आणि निबंधक, भागीदारी संस्था ह्या कार्यालयांच्या आस्थापनेसंबंधी व अनुषंगिक बाबींवर कार्यवाही करित असतात. सदरहू प्रशासकीय बाबींची कामे या विभागातर्गत एकूण २६ कार्यासने पाहतात.

(१) विधीविषयेतर शाखा :-

(अ) विधी व न्याय विभागाच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखाली असलेल्या खालील कार्यालयांच्या प्रशासकीय व वित्तीय बाबी या विभागाकडून हाताळण्यात येतात.

- (१) विधी व न्याय विभाग (मंत्रालय खुद्द),
- (२) धर्मादाय आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई,
- (३) महाप्रशासक व शासकीय विश्वस्त,
- (४) लघुवाद न्यायालये,
- (५) मुंबईचे शेरीफ,
- (६) दिवाणी, सत्र आकण फौजदारी न्यायालये,
- (७) महानगर दंडाधिकाऱ्यांचे न्यायालय, मुंबई,
- (८) विधि सल्लागार व समुपदेशी,
- (९) धर्मादाय व धार्मिक दाननिधी,
- (१०) निबंधक, भागीदारी संस्था,
- (११) महाराष्ट्र राज्य विधि आयोग,
- (१२) महाराष्ट्र विधि सेवा प्राधिकरण.

(ब) तसेच या विभागाकडून उच्च न्यायालयाशी संबंधित वित्तीय बाबीही हाताळल्या जातात.

(क) नागपूर व औरंगाबाद येथे मुंबई उच्च न्यायालयाच्या खंडपीठाची स्थापना झाल्यानंतर या विभागाच्या आस्थापनेअंतर्गत नागपूर व औरंगाबाद येथे सह सचिव यांच्या नियंत्रणाखाली कार्यालये स्थापन करण्यात आली आहेत. ही कार्यालये संबंधित खंडपीठातील विविध विभागांच्या प्रकरणी विधि विषयक सल्ले देण्याचे काम करतात.

(ड) श्री सिध्दिविनायक गणपती मंदिर विश्वस्त व्यवस्था (प्रभादेवी) अधिनियम, १९८० नुसार श्री सिध्दिविनायक गणपती मंदिर न्यास दादर, मुंबई; श्री साईबाबा संस्थान विश्वस्त व्यवस्था (शिर्डी) अधिनियम, २००४ मधील तरतुदीनुसार श्री साईबाबा विश्वस्त व्यवस्था, शिर्डी; पंढरपूर मंदिर अधिनियम, १९७३ अन्वये श्री विठ्ठल रुक्मिणी मंदिर, पंढरपूर समिती व मुंबई विश्वस्त अधिनियम, १९६० मधील प्रकरण ७(अ) अन्वये पश्चिम महाराष्ट्र देवस्थान व्यवस्थापन समिती, कोल्हापूर यांच्या कामकाजाचे नियमन या विभागामार्फत केले जाते.

(ई) या उच्च न्यायालयातील व दुय्यम न्यायालयातील सरकारी वकील व सहायक सरकारी वकील व महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधिकरणामधील मुख्य सादरकर्ता अधिकारी व सादरकर्ता अधिकारी यांच्या नियुक्त्यांचे आदेश निर्गमित केले जातात. तसेच गृह विभागाकडून विशेष शासकीय अभियोक्त्यांबाबत आलेल्या प्रस्तावांवर अभिप्राय देऊन ते शासनाच्या मान्यतेसाठी सादर केले जातात.

विधि विषयक कामाचे तीन भाग पडतात १) मंत्रालयीन विभागांना वैधानिक सल्ले देणारा, २) कज्जे व अभिहस्तांतरण लेखनविषयक कामे करणारा आणि ३) विधी विधान विषयक कामाचे मसुदे तयार करणारा, असे ते तीन भाग आहेत.

(२) विधि विषयक शाखा

“अ” शाखा वैधानिक बाबींवर अभिप्राय / सल्ले देणारी शाखा :-

या शाखेस ‘अ’ शाखा असे संबोधले जाते. या शाखेचा संबंध मुख्यतः मंत्रालयातील सर्व प्रशासकीय विभागांना दिवाणी व फौजदारी प्रकरणी विधि विषयक सल्ला देण्याच्या कामाशी तसेच विद्यापीठांच्या कायदानुसार कुलगुरु/राज्यपाल यांच्या कार्यालयास अभिप्राय देण्याच्या कामाशी येतो.

“ब” शाखा या शाखेकडून पुढील कामे केली जातात :-

या बाबतची कामे पुढील ३ भागांमध्ये केली जातात.

(१) फौजदारी कज्जे :- राज्यातील प्रथम संवर्ग न्यायदंडाधिकारी, सत्र न्यायालये व उच्च न्यायालयातील फौजदारी खटल्यामध्ये शासनाच्या विरुद्ध पारीत होणाऱ्या न्यायनिर्णयाविरुद्ध उच्च न्यायालयात/सर्वोच्च न्यायालयात अपिल दाखल करण्याबाबत प्राप्त होणाऱ्या अपिल प्रस्तावांची छाननी करून अपिल दाखल करण्याबाबतचे निर्णय या शाखेकडून घेण्यात येतात.

(२) अभियोग मंजूरी :- शासकीय कर्मचाऱ्याविरुद्ध भ्रष्टाचार प्रतिबंधक अधिनियम, १९८८ च्या कलम १९ तसेच फौजदारी प्रक्रिया संहिताचे कलम १९६/१९७ अन्वये अभियोग दाखल करण्यास आवश्यक असलेली मंजूरी देण्याबाबतचे प्रस्ताव या शाखेकडून हाताळण्यात येतात.

(३) खटले मागे घेण्याबाबत :- कारखाना अधिनियम १९४८ व भारतीय दंड संहिता, १८६०, मुंबई पोलीस अधिनियम, १९५० अंतर्गत दाखल झालेले खटले फौजदारी प्रक्रिया संहिताचे कलम ३२१ मधील तरतुदीनुसार मागे घेण्याबाबतच्या प्रस्तावांची छाननी करून त्याबाबत अभिप्राय देण्याचे काम या शाखेकडून केले जाते.

(४) विशेष अभियोक्त्याचे नेमणूक :- मा. उच्च व सर्वोच्च न्यायालयामध्ये तसेच इतर राज्यांच्या उच्च न्यायालयात फौजदारी प्रकरणामध्ये विशेष विशेष अभियोक्त्याची नेमणूक या शाखेकडून केली जाते.

“ई” शाखा ह्या शाखेस ई शाखा असे म्हणतात. या शाखेकडून पुढील कामे केली जातात.

(१) निर्णयार्थ पाठविण्यात आलेल्या विक्रीकरांच्या कज्जांसह उच्च न्यायालयाच्या मूळ न्यायशाखेतील कज्जे, उच्च न्यायालयातील (अपील न्याय शाखेत) रिट अर्ज, नगर दिवाणी न्यायालये, लघुवाद न्यायालये व

सर्वोच्च न्यायालयातील कज्जे संबंधीचे काम शहर कज्जे शाखा पहात असते. शिवाय कज्ज्याच्या बाबतीत इतर विभागांना ही शाखा सल्ला देत असते. शासकीय अभियोक्त्यांना प्रशासकीय विभागाने सूचना केल्यास त्या प्रस्तावावर कायदेशीर बाबींचा विचार करून विशेष सरकारी अभियोक्त्यास सरकारची बाजू मांडण्याबाबत सूचना दिल्या जातात.

(२) महाराष्ट्राचे राज्यपाल ज्यांत पक्षकार आहेत असे विलेख अगर लेख तयार करणे व त्यांची छाननी करणे, तसेच भाडेपट्टा लेख, लायसन्स वगैरेसाठी करारनामे करणे व अभिहस्तांतरणाची संबंधीत असलेली इतर प्रकरणेही या शाखेमार्फत हाताळली जातात.

(३) नौ अधिकरण वाद, समन्स आणि सन १९५२ च्या लेख प्रमाणक (नोटरी) अधिनियमांसंबंधीचे काम देखील 'इ' शाखा पहाते.

“ म ” शाखा ह्या शाखेस म शाखा असे म्हणतात. या शाखेकडून पुढील कामे केली जातात.

(१) विदर्भ आणि मराठवाडा विभागाशिवाय इतर विभागातील मुफसल कज्जांच्या कामात शासनाच्या वतीने कज्जे दाखल करणे अगर कज्जात शासनाच्या वतीने बचाव करणे या कामाच्या सुसाध्यतेबद्दल सल्ला देणे, फिर्याद-कज्जांची व कैफियतेची छाननी करणे आणि जिल्हा न्यायालये, उच्च न्यायालय यात अपील दाखल करण्याबद्दल अगर न करणे इ. कामाचा समावेश होतो. या विभागातून इतर राज्याच्या वतीने किंवा भारतातील इतर राज्यातील अधिकाऱ्यांच्या वतीने आणि भारत सरकार व त्यांचे अधिकारी यांच्या वतीने मुफसल न्यायालयामधील दिवाणी कज्जांवर लक्ष ठेवण्यात येते व असे कज्जे चालविण्यात येतात.

(२) जिल्ह्यातील शासकीय मुफसल खटल्यावर योग्य नियंत्रण ठेवण्याच्या प्रयोजनासाठी महाराष्ट्र शासनाने १९७७ पासून जिल्हा सरकारी वकीलांच्या कार्यालयांच्या तपासणीचे काम हाती घेण्याची योजना सुरु केली आहे. सॉलिसिटर (मुफसल वाद), अपर सॉलिसिटर (मुफसल वाद), यांनी या तपासण्या करावयाच्या असतात. अशा तपासणीच्या वेळी जिल्ह्यातील सर्व स्थानिक अधिकारी व न्यायासनाचे अध्यक्ष व सदस्य यांच्याशी संपर्क साधून शासकीय कज्जासंबंधीच्या बाबीसंबंधी चर्चा केली जाते. मुफसल क्षेत्रातील शासकीय दिवाणी खटल्यांचे प्रभावी पर्यवेक्षण करण्याच्या आणि त्यावर नियंत्रण ठेवण्याच्या बाबतीत आणि बऱ्याचश्या अडचणी दूर करण्याच्या व विधि अधिकाऱ्यांच्या मनातील गैरसमज दूर करण्याच्या तसेच जिल्हा कार्यालयातील कामाचा दर्जा सुधारण्याच्या दृष्टीने या तपासण्या फारच उपयुक्त ठरत असल्याचे दिसून आले आहे.

(३) प्रशासकीय सोयीसाठी नागपूर आणि औरंगाबाद येथे विभागाच्या दोन स्वतंत्र शाखा आहेत. ह्या मंत्रालयीन विभागाचाच एक भाग असून त्या-त्या महसूल विभागाच्या कक्षेत काम करतात. या शाखांना सह सचिवांच्या दर्जाचे अधिकारी आहेत. नागपूर आणि औरंगाबाद येथे असलेल्या विधि व न्याय विभागाच्या शाखा अनुक्रमे विदर्भ आणि मराठवाडा विभागातील दिवाणी व फौजदारी कज्जे, अभिप्रायाच्या बाबी तसेच रिट, वादाच्या सूचना आणि किरकोळ बाबी यासंबंधी कार्यवाही करीत असतात.

(४) महाराष्ट्र राज्यात अंमलात असलेले सर्व राज्य अधिनियम असलेले महाराष्ट्र संहिता हे एक शासकीय प्रकाशन आहे. कायद्याच्या व्यवसाय करणाऱ्यांना तसेच इतर नागरिकांनाही हे प्रकाशन उपयुक्त असलेल्याचे

आढळून आले आहे. त्यामुळे या प्रकाशनाद्वारे राज्याच्या सर्व अधिनियम हे सर्व साधारण जनतेला वाजवी किमतीत उपलब्ध करून देण्याचा उद्देश आहे. अधिनियमाच्या पुनर्मुद्रणाचे काम आणि महाराष्ट्र संहिता अद्यावत ठेवण्यासाठी पुनःस्थापना मालिका वेळोवेळी काढण्याचे काम, त्याचप्रमाणे राज्य अधिनियम शासनाच्या संकेत स्थळावर (वेबसाईट) घेण्याचे काम देखील या शाखेत सचिव (विधी विधान), विधी व न्याय विभाग यांच्या देखरेखीखाली होत असते.

“ ब ” शाखा ह्या शाखेस ब शाखा असे म्हणतात. विधि विधानाचे मसुदे तयार करणारी शाखा :-

(१) विधि विधानाचे काम म्हणजे भारतीय संविधानाच्या सातव्या परिशिष्टातील याद्या २ व ३ या नमूद केलेल्या सर्व राज्य व समवर्ती विषयासंबंधीची शासकीय विधेयके व अध्यादेश या संबंधात कार्यवाही होय. तसेच सर्व गौण विधि विधानाचे मसुदे म्हणजे संविधानीक नियम, उपविधी, अधिसूचना, आदेश, योजना व तत्सम इतर लेख जे केंद्रिय अधिनियमाखाली अगर राज्य अधिनियमाखाली काढावयाचे असतात त्यांचे मसुदे तपासण्याचे व छाननी करण्याचे काम ही शाखा करते. ही शाखा वेगवेगळ्या मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांनी तयार केलेल्या विधि विधान विषयक प्रस्तावांना त्याचप्रमाणे महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालयाकडून आलेल्या अशासकीय विधेयकांचा अंमल करण्याकरिता कोणत्याही विधि विधानाचे काम हाती घेण्याच्या इष्टतेचा व सक्षमतेचा प्रश्न विधिविषयक दृष्टीकोनातून तपासून पाहते. या अनुषंगाने राज्याच्या विधिमंडळाशी संबंधित असलेल्या सर्व तांत्रिक बाबींचे कामही याच शाखेमार्फत करण्यांत येत असते.

(२) महाराष्ट्र राज्यात अंमलात असलेले सर्व राज्य अधिनियम असलेले महाराष्ट्र संहिता हे एक शासकीय प्रकाशन आहे. कायद्याचा व्यवसाय करणाऱ्यांना तसेच इतर नागरिकांनाही हे प्रकाशन उपयुक्त असल्याचे आढळून आले आहे. त्यामुळे या प्रकाशनाद्वारे राज्याचे सर्व अधिनियम हे सर्वसाधारण जनतेला वाजवी किमतीत उपलब्ध करून देण्याचा उद्देश आहे. अधिनियमांच्या पुनर्मुद्रणाचे काम आणि महाराष्ट्र संहिता अद्यावत ठेवण्यासाठी पुनःस्थापना मालिका वेळोवेळी काढण्याचे काम, त्याचप्रमाणे राज्य अधिनियम शासनाच्या संकेतस्थळावर (वेबसाईट) घेण्याचे काम देखील या शाखेत सचिव (विधी विधान), विधि व न्याय विभाग यांच्या देखरेखीखाली होत असते.

“ र ” शाखा, नियम व आदेश अद्यावत करणाऱ्या शाखेस र शाखा असे संबोधले जाते :-

(१) महाराष्ट्र नियम व आदेश हे सर्वात जुन्यापैकी एक महत्वाचे प्रकाशन असून त्यामध्ये भारतीय संविधानासहित केंद्राने व राज्याने केलेल्या निरनिराळ्या अधिनियमाखाली राज्य शासनाने केलेले नियम व आदेश समाविष्ट आहेत. हे प्रकाशन दोन भागात म्हणजे राज्याने केलेल्या अधिनियमाखाली केलेले नियम व आदेश आणि केंद्राने केलेल्या अधिनियमाखाली केलेले नियम व आदेश यामधील सर्व महत्वाच्या दुय्यम विधि विधानाचा एकाच ठिकाणी समावेश केलेला आहे. हे प्रकाशन विधानमंडळाचे सभासद, न्यायालये, वकिलवर्ग व सर्वसाधारण जनता यांना उपयुक्त ठरते असे आढळून आले आहे. वेळोवेळी पुनःस्थापना मालिका काढून हे नियम व आदेश अद्यावत ठेवण्यात येत आहेत. सचिव, विधि व न्याय विभाग (विधि विधान) यांच्या देखरेखीखाली विधि व न्याय विभागाची 'र' शाखा हे काम पाहते.

विधि व न्याय विभागातर्गत कार्यरत कार्यासने / शाखा व त्यांना नेमुन देण्यात आलेले विषय खालीलप्रमाणे आहेत.

कार्यासन क्र.	कार्यासना मार्फत हाताळण्यात येणारे विषय
कार्यासन. १	<p>(१) धर्मादाय संघटना, महाप्रशासक व शासकीय विश्वस्त तसेच निबंधक भागीदारी संस्था यांच्या कार्यालयाशी संबंधित सर्व आस्थापना विषयक बाबी.</p> <p>(२) उपरोक्त कार्यालयातील अधिकाऱ्याबाबत/ कर्मचाऱ्याबाबत तक्रारी व इतर किरकोळ संदर्भ.</p> <p>(३) उपरोक्त कार्यालयाची व त्याच्या आधिपत्याखाली येणाऱ्या कार्यालयाची निरीक्षणे करणे,</p> <p>(४) धर्मादाय संघटना महाप्रशासक व शासकीय विश्वस्त तसेच निबंधक भागीदारी संस्था यांच्या कार्यालयातील सर्व (अधिकारी/ कर्मचारी यांचे निवृत्तीवेतन, कुटुंबनिवृत्तीवेतन, अनुकंपा निवृत्तीवेतन, रुग्णता निवृत्तीवेतन, सेवानिवृत्तीनंतरची सर्व अंतिम प्रदाने, भविष्य निर्वाहनिधी अग्रीम, विशेष वेतन.</p>
कार्यासन. २	<p>१ विधि व न्याय विभाग, मंत्रालय (खुद्द) कार्यालयातील (नागपूर व औरंगाबादसह) गट अ, ब, क मधील अधिकारी / कर्मचारी यांच्या आस्थापनाविषयक सर्व बाबी,</p> <p>२ विधि शाखेकडील गट अ,ब,द,क मधील अधिकारी/ कर्मचारी यांची पदनिर्मिती पदे भरणे, पदस्थापना रजा, वेतननिश्चिती, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाकडून पदोन्नतीच्या प्रस्तावास मान्यता घेणे, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगास पदभरतीकरिता जाहिरात देणे, निवृत्तीवेतनाची कागदपत्रे तयार करणे.</p> <p>(३) मंत्रालयीन संवर्गातील सर्व गट अ, ब, व क मधील अधिकारी / कर्मचारी यांची पदस्थापना, रजा, वेतननिश्चिती, निवृत्तीवेतनाची कागदपत्रे तयार करणे. व इतर सेवाविषयक बाबी.</p> <p>(४) रचना व कार्यपध्दती व विषयसूची विषयक बाबी.</p> <p>(५) कार्यासन २१ च्या मदतीने नागपूर अधिवेशनाची व्यवस्था</p>
कार्यासन. २ अ	<p>१) विधि व न्याय विभाग, मंत्रालय (खुद्द) कार्यालयातील (नागपूर व औरंगाबादसह) गट अ,ब,व क मधील अधिकारी/ कर्मचारी यांच्या विभागीय चौकशी, तक्रारी, गोपनीय अहवाल लिहून घेणे, कळविणे, जतन करणे इ. यांची (२) अ.क्र. १ येथील कर्मचाऱ्याची म.ना.से. (वर्तणुक) नियम, १९७१ व म.न.से (शिस्त व अपिल) नियम, १९७९ नुसार सर्व प्रकारची कार्यवाही, भत्ता व दायित्व विवरणपत्रे भरून घेणे, जतन करणे इ. बाबी.</p> <p>(३) वरील अधिकारी व कर्मचारी यांना आमामु वेतनवाढी मंजूर करणे. ५०/५५ वर्षांचे पुनर्विलोकन इ. बाबी. वरील अधिकारी / कर्मचारी यांना वैद्यकीय खर्चाची प्रतिपूर्ती करणे.</p> <p>(४) विभागातील वरील अधिकाऱ्यांना घरबांधणी अग्रीम, संगणक अग्रीम, मोटार सायकल/ मोटार कार अग्रीम मंजूर करणे</p> <p>(५) वरील अधिकारी/ कर्मचारी यांच्या प्रशिक्षण विषयक बाबी</p> <p>(६) प्रशासकीय स्वरूपाच्या इतर संकीर्ण यांची उदा. का. २१ कडील संकीर्ण पत्रव्यवहार</p>
कार्यासन ३	<p>या कार्यासनात न्यायिक अधिकाऱ्यांच्या संबंधातील सर्व आस्थापनाविषयक बाबी हाताळण्यात येणार आहेत.</p> <p>(१) न्यायिक अधिकाऱ्यांच्या संवर्गबाह्य पदासह नेमणुका (सरळसेवेने, प्रतिनियुक्तीने, बदलीने, पदोन्नतीने, पुनर्नियुक्तीने.</p> <p>(२) न्यायिक अधिकाऱ्यांची सेवा समाप्त करणे, सेवेतून काढून टाकणे.</p> <p>(३) न्यायिक अधिकाऱ्यांविरुद्ध तक्रारी, विभागीय चौकशी, सक्तीची सेवानिवृत्ती/स्वेच्छा सेवानिवृत्ती /मुदतपूर्व चौकशी /राजीनामा.</p> <p>(४) प्रवेश नियम (सर्व न्यायालयाचे न्यायालयाचे न्यायिक अधिकारी)</p> <p>(५) वेतन श्रेणीची सुधारणा (न्यायिक अधिकारी) वेतनश्रेणीशी संबंधित विशेष वेतन, वैद्यकीय खर्चाची प्रतिपूर्ती</p> <p>(६) विभागीय परीक्षेसाठी न्यायिक अधिकाऱ्यांना परीक्षक म्हणून नेमण्याबाबत कार्यवाही.</p> <p>(७) न्यायिक अधिकाऱ्यांचे निवृत्तीवेतन, कुटुंबनिवृत्तीवेतन, अनुकंपा निवृत्तीवेतन, रुग्णता निवृत्तीवेतन, सेवानिवृत्तीनंतरची सर्व अंतिम प्रदाने, भविष्य निर्वाहनिधी अग्रीम, विशेष वेतन, (कार्यासन ५ कडील कामकाज)</p> <p>(८) न्यायालयीन प्रकरणे.</p> <p>(९) न्यायिक अधिकारी यांची वेतननिश्चिती, वैद्यकीय खर्चाची प्रतिपूर्ती, (का. ६ कडील विषय)</p>

कार्यासन -४	<p>या कार्यासनात मा. न्यायमूर्ती व मा. उच्च न्यायालयाशी संबंधिततील सर्व आस्थापनाविषयक बाबी हाताळण्यात येणार आहेत.</p> <p>१) परराज्यातील उच्च न्यायालयाच्या न्यायमूर्तीची व सर्वोच्च न्यायालयाच्या न्यायमूर्तीच्या मुंबई भेटीची व्यवस्था.</p> <p>२) मा. उच्च न्यायालयाचे न्यायमूर्ती यांच्या रजा, रजेचे करणे, रोखीकरण, निवासस्थान व्यवस्था, वैद्यकीय खर्चाची प्रतिपूर्ती</p> <p>३) उच्च न्यायालयाच्या न्यायमूर्तीबाबतचे सर्व प्रकारचे नियम व त्यात सुधारणा (प्रवासभत्ता, सेवाशर्ती, नियम, मोटारवाहन भत्ता, घरभाडे भत्ता.</p> <p>४) उच्च न्यायालयाच्या न्यायाधिकांच्या नेमणुकीबाबत पत्रव्यवहार, (का. ३ कडील विषय)</p> <p>५) उच्च न्यायालयाचे मुख्य न्यायमूर्ती व इतर न्यायमूर्ती यांच्या परदेशी भेटी, (का. ३ कडील विषय)</p> <p>६) मा. न्यायमूर्ती यांचे निवृत्तीवेतन, कुटुंबनिवृत्तीवेतन, अनुकंपा निवृत्तीवेतन, रुग्णता निवृत्तीवेतन, सेवानिवृत्ती-नंतरची सर्व अंतिम प्रदाने, भविष्य निर्वाहनिधी अग्रीम, विशेष वेतन. (का. ५ कडील विषय)</p> <p>७) उच्च न्यायालये व खंडपीठे यांच्याशी संबंधित सर्व कार्यालयीन विषयक बाबी (वेतन, भाडेपट्टी, फर्निचर, पेट्रोल, प्रवास, मोटार संगणकविषयक दैनंदिन बाबी इ. (का. ९ कडील विषय)</p> <p>८) मा. मुख्यमंत्री व मा. मुख्य न्यायमूर्ती यांच्या बैठकीचे आयोजन व समन्वय (का. ९ कडील विषय)</p> <p>(९) समन्वय समितीचे आयोजन (का. ९ कडील विषय)</p>
कार्यासन -५	<p>१) विविध न्याय विभाग व विभागाच्या अधिपत्याखालील सर्व कार्यालयातील कर्मचाऱ्याचे घरबांधणी अग्रीम, मोटार, स्कुटर, सायकल, संगणक अग्रीम व त्यांची प्रतिक्रियादी</p> <p>२) घरबांधणी मोटार, स्कुटर, संगणक व सायकल अग्रीमांच्या रक्कमा प्रमाणित करणे व त्यांचा हिशोब ठेवणे.</p>
कार्यासन -६	<p>या कार्यासनात न्यायालयातील राजपत्रित श्रेणीतील अधिकारी व कर्मचारी शिपायासह (न्यायिक कारी वगळून) यांच्यासंबंधीतील सर्व आस्थापनाविषयक बाबी हाताळण्यात येणार आहेत.</p> <p>१) न्यायालयातील राजपत्रित श्रेणीतील अधिकारी व कर्मचारी शिपायासह यांची वेतननिवृत्ती, वैद्यकीय खर्चाची प्रतिपूर्ती तसेच सेवाविषयक सर्व प्रकरणे.</p> <p>२) विषय १ मधील सर्व कर्मचाऱ्यांच्या स्थावर जंगम मालमत्ता यांच्या खरेदी विक्री संबंधात मंजूरी देणे.</p> <p>३) मुंबई उच्च न्यायालयाच्या नागपूर, औरंगाबाद व पणजी खंडपीठाच्या सर्व संवर्गातील राजपत्रित अधिकारी/कर्मचाऱ्यांची सेवाविषयक प्रकरणे.</p> <p>४) जिल्हातील तसेच मुंबई येथील न्यायालयातील राजपत्रित/अराजपत्रित कर्मचाऱ्यांचे सेवाप्रवेश नियम.</p> <p>५) अनुकंपा तत्वावर शासकीय सेवेत नियुक्ती देण्याबाबतची प्रकरणे,</p> <p>६) न्यायालयीन व इतर कार्यालयातील कर्मचारी संघटनांना मान्यता देणे व इतर कार्यालयातील कर्मचारी संघटनांना मान्यता देणे व त्यांनी शासनास पाठविलेल्या तक्रारीवर कार्यवाही करणे,</p> <p>७) (अ) न्यायिक विभागातील सर्व संवर्गातील राजपत्रित अधिकारी/अराजपत्रित कर्मचाऱ्याची शिपायासह वेतनविषयक प्रकरणे, (ब) निलंबन कालावधीतील थकीत वेतनभत्याच्या रकमेस मंजूरी देणे, (क) विशिष्ट पराकरिता मंजूर करण्यात येणारे विशेष वेतन, (ड) वाहनभत्ता, दैनिकभत्ता, प्रवासभत्ता, गणवेश भत्ता इ. भत्तेविषयक प्रकरणे,</p> <p>८) मुंबई उच्च न्यायालये व त्यांची खंडपीठे, मुंबईतील न्यायालये व जिल्हा/तालुका न्यायालयातील कर्मचाऱ्यांच्या संबंधित दाखल झालेली न्यायालयीन प्रकरणे, राजपत्रित / अराजपत्रित</p> <p>९) वेतनश्रेणीची सुधारणा (न्यायालयीन सर्व श्रेणीतील कर्मचारी) व वेतनश्रेणीशी संबंधित विशेष वेतन, (का. ३ कडील विषय)</p> <p>१०) न्यायालयीन कर्मचाऱ्यांना प्रशिक्षण (का. ४ कडील विषय)</p> <p>११) न्यायिक सेवेतील राजपत्रित श्रेणीतील अधिकाऱ्यांच्या नेमणूका (सरळसेवेने, प्रतिनियुक्तीने, बदलीने, पदोन्नतीने, पुनर्नियुक्तीने). (का. ४ कडील विषय)</p> <p>१२) न्यायालयीन राजपत्रित श्रेणीतील अधिकाऱ्यांची सेवा समाप्त करणे, सेवेतून काढून टाकणे, त्यांच्या विरुद्धच्या तक्रारी, विभागीय चौकशी, सक्तीच्या सेवा सवेच्या सेवानिवृत्ती, मुयतपूर्व सेवानिवृत्ती, राजीनामे इ. व या विषयासंदर्भातील न्यायालयीन प्रकरणे. (का. ४ कडील विषय)</p> <p>१३) सर्व न्यायालयीन राजपत्रित अधिकारी/कर्मचाऱ्यांचे निवृत्तीवेतन, कुटुंबनिवृत्तीवेतन, अनुकंपा निवृत्तीवेतन, रुग्णता निवृत्तीवेतन, सेवानिवृत्तीनंतरची सर्व अंतिम प्रदाने, भविष्य निर्वाहनिधी अग्रीम, विशेष वेतन. (का. ५ कडील कामकाज)</p>
कार्यासन -७	<p>१) विधि व न्याय विभाग, मंत्रालय (खुद्द) येथील संगणकीकरण विषयक सर्व बाबी.</p> <p>२) विधि व न्याय विभागाच्या अधिपत्याखालील क्षेत्रिय कार्यालयामध्ये संगणक विकासाचे धोरणात्मक व समन्वयाचे कामकाज.</p>
कार्यासन -८	<p>१) राज्यातील व दिल्ली कार्यालयातील विधि अधिकारऱ्यांच्या कार्यालयासाठी जागा निवृत्ती गे. त्यांना फर्निचर व इतर साधन सुविधा पुरविणे तसेच विविध अग्रीमे, संगणक विषयक दैनंदिन बाबी इ. सर्व बाबीशी संबंधित प्रकरणे हाताळणे.</p> <p>२) राज्यातील सर्व विधि अधिकाऱ्यांच्या / सरकारी वकीलांच्या कार्यालयातील अधिकाऱ्यांच्या/कर्मचाऱ्यांच्या आस्थापनाविषयक सर्व बाबी.</p> <p>३) सरकारी वकील कार्यालयातील सर्व संवर्गातील कर्मचाऱ्यांचे निवृत्तीवेतन, कुटुंबनिवृत्तीवेतन, अनुकंपा निवृत्तीवेतन, रुग्णता निवृत्तीवेतन, सेवानिवृत्तीनंतरची सर्व अंतिम प्रदाने, भविष्य निर्वाहनिधी अग्रीम, विशेष वेतन, (का. ५ कडील विषय)</p>

कार्यासन -९	<p>१) विविध अधिनियमांखाली स्थापन करावयाच्या तसेच अन्य विशेष न्यायालयांचे जलदगती न्यायालयासह आस्थापनाविषयक व इतर सर्व बाबी.</p> <p>२) कौटुंबिक न्यायालय व मुंबईचे शेरीफ यांच्या कार्यालयातील सर्व आस्थापनाविषयक (संगणकासह) बाबी.</p> <p>३) या कार्यालयातील अधिकारी/कर्मचाऱ्यांच्या सर्व आस्थापनाविषयक बाबी</p> <p>४) न्यायिक अधिकारी प्रशिक्षण संस्था, नागपूर संबंधित सर्व बाबी. (का. ४ कडील विषय)</p> <p>५) न्यायिक अधिकाऱ्यांची पूर्वीची सेवा विचारात घेणे, पदग्रहण अवधी सेवाखंड, शिपाई सेवेऐवजी रोखभत्ता, जन्मतारखेत बदल व जातीच्या नोंदीतील बदल इ. प्रकरणे. (का. ४ कडील विषय)</p> <p>६) न्यायिक अधिकाऱ्यांच्या विभागीय चौकशीसाठी सादरकर्ता अधिकाऱ्यांची नेमणूक, इ. प्रकरणे (का. ४ कडील विषय)</p> <p>७) जिल्हा न्यायाधिकाऱ्यांच्या द्विवार्षिक परिषदेचे कामकाज (का. ४ कडील विषय)</p>
कार्यासन -१०	<p>१) विधि व न्याय विभागाची नोंदणी व नोंदणी शाखा म्हणून सर्व बाबी हाताळणे.</p> <p>२) गट "ड" मधील कर्मचाऱ्यांच्या आस्थापना विषयक सर्व बाबी.</p> <p>३) विधि व न्याय विभागाचे दूरध्वनी, वाहने, लेखनसामुग्री, फर्निचर, जागा इ. तसेच गृहव्यवस्थेविषयक सर्व बाबी.</p>
कार्यासन -११	<p>१) मुंबई, कोकण, नाशिक व पुणे या विभागातील न्यायालये स्थापन करण्याच्या संदर्भातील उदा. पदनिर्मिती करणे, पदे पुढे चालू ठेवणे, यंत्रसामुग्री संगणकविषयक दैनंदिन बाबी. वाहनखरेदी, लेखनसामुग्री, कायद्याची पुस्तके, फर्निचर, भूसंपादन/इमारती भाड्याने घेणे इ. सर्व बाबी हाताळणे.</p> <p>२) उपरोक्त सर्व जिल्हातील न्यायालयांशी संबंधित इतर सर्व बाबी.</p>
कार्यासन -१२	<p>१) नागपूर, अमरावती, मराठवाडा या विभागात न्यायालये स्थापन करण्याच्या संदर्भातील उदा. पदनिर्मिती करणे, पदे पुढे चालू ठेवणे, यंत्रसामुग्री, संगणकविषयक दैनंदिन बाबी, वाहनखरेदी, लेखनसामुग्री, कायद्याची पुस्तके, फर्निचर, भूसंपादन/इमारती भाड्याने घेणे इ. सर्व बाबी हाताळणे.</p>
कार्यासन -१३	<p>१) सर्व केंद्र पुरस्कृत योजना कार्या१३ मान्त हाताळण्यात येणार आहेत. योजनांतर्गत तरतुदी शेष पुरस्कृत योजना व विशेष प्रशासकीय केंद्रीय सहाय्याबाबतच्या तरतुदीचे कामकाज.</p> <p>२) राज्यातील न्यायालयीन इमारतीचे तसेच न्यायाधीशांसाठी इतर कर्मचाऱ्यांसाठी निवासस्थानांचे बांधकाम, प्रशासकिय मान्यता, बांधकामाचे प्रगती अहवाल, इ. विषयक सर्व बाबी.</p> <p>३) योजनांतर्गत अथवा केंद्रीय सहाय्यांतर्गत संगणकाच्या तरतुदी उपलब्ध करण्याबाबत व त्या अनुषंगाने विभागाच्या आधिपत्याखालील सर्व कार्यालयाच्या संगणकीकरणाबाबतचे सर्व प्रस्ताव या कार्यासनामार्फत हाताळण्यात येतील व त्याबाबतचे आदेश काढण्यात येतील.</p> <p>४) केंद्र शासन, वित्त विभाग, नियोजन विभाग, सार्वजनिक बांधकाम विभाग यांना योजनांतर्गत व केंद्रीय सहाय्याबाबतच्या जदलगीने न्यायालयासाठीच्या केंद्र सहाय्यासह योजनांची एकत्रित माहिती पुरविणे.</p>
कार्यासन -१४	<p>१) राज्यातील विधि अधिकाऱ्यांच्या नेमणूका, रजा इ. सर्व बाबीसंबंधीची प्रकरणे,</p> <p>२) महाराष्ट्र विधि अधिकारी (नेमणूका,सेवाशर्ती, व मानधन) नियम १९८४ मधील अर्थ लावण्याची प्रकरणे.</p> <p>३) मागासवर्गीय वकीलांसाठी प्रशिक्षण योजना, (का. ४ कडील कामकाज)</p>
कार्यासन -१५	<p>खालील अधिनियमाच्या / नियमांच्या अनुषंगाने शासनस्तरावरील सर्वच बाबी हाताळणे.</p> <p>(१) संस्था नोंदणी अधिनियम,१९६०,</p> <p>(२) धर्मादाय दाननिधी अधिनियम,१९९०,</p> <p>(३) पेटिट बॅरोनेटली अधिनियम, १९९३,</p> <p>(४) शासकीय विश्वस्त अधिनियम १९९३,</p> <p>(५) श्री. जमशेटजी जेजीभाय बॅरोनेटली अधिनियम,१९९५,</p> <p>(६) भारतीय भागिदारी संस्था अधिनियम १९३२,</p> <p>(७) मुंबई सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्था अधिनियम, १९५०</p> <p>(८) मुंबई नॉन ट्रेडिंग नियम, अधिनियम १९५९,</p> <p>(९) महाप्रशासन अधिनियम १९८३, नियम: (१) मुंबई सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्था नियम १९६१, (२) मुंबई व्यापारेत्तर नियम १९५९,</p> <p>(३) धर्मादाय दाननिधी नियम, १९६६, (४) महाप्रशासन आधिनियम १९७०, (५) शासकीय विश्वस्त अधिनियम १९७१, (६) महाराष्ट्र भागिदारी संस्था अधिनियम १९८९.</p>

कार्यासन -१६	<p>१) श्रीसिद्धीविनायक गणपती मंदिर विश्वस्त व्यवस्था (प्रभादेवी अधिनियम, १९८० शी संबंधित सर्व प्रकारची प्रकरणे, (उदा. समती सदस्य/कार्यकारी अधिकारी/लेखा परीक्षकांच्या नियुक्त्या, रुग्णांना व संस्थांना देण्यात येणाऱ्या आर्थिक मदतीच्या प्रस्तावाची तपासणी, सदर मंदिराच्या सेवेत असणाऱ्या कर्मचाऱ्यांच्या नियुक्तीचे प्रस्ताव तपासणी इ.</p> <p>२) श्री साईबाबा संस्थान विश्वस्त व्यवस्था, शिर्डी यांच्याशी संबंधित सर्व प्रकारची प्रकरणे हाताळणे,</p> <p>३) मा. मुख्यमंत्री महोदयांच्या आदेशान्वये सर्व अधिनियमाबाबतचे कामकाज एकत्रितपणे करणे.</p> <p>४) पंढरपूर मंदिरे अधिनियम १९७३ शी संबंधित सर्व प्रकारची प्रकरणे हाताळणे, उदा. श्री. विठ्ठल रुक्मिणी मंदिर समितीवर सदस्यांच्या/कार्यकारी अधिकाऱ्यांच्या नियुक्त्या,</p> <p>५) उपरोक्त समित्यांच्या कार्यालयांचे निर्णय करणे.</p> <p>६) उपरोक्त समितीच्या लेखा परीक्षांच्या नियुक्तीस मान्यता देणे,</p> <p>७) प. महाराष्ट्र देवस्थान व्यवस्थापन समिती, कोल्हापूर संबंधिते सर्व कामकाज,</p> <p>८) देवस्थानासंबंधीचे परतावित अध्यादेश विधेयक व इतर कामकाज,</p>
कार्यासन -१७	<p>१) धर्मादाय संघटना महाप्रशासक शासकीय विश्वस्त तसेच निबंधक भागिदारी संस्था यांच्या कार्यालयाकरिता जागा खरेदी, भावे इमारतीचे बांधकाम, दुरुस्ती/ विमा नुतनीकरणे वगैरे, लेखा परीक्षण, अंदाजपत्रक, प्रशासकीय अहवाल, विषयक व संगणकविषयक दैनंदिन बाबी व इतर सर्व बाबी. (आस्थापना विषयक बाबी वगळता इतर सर्व बाबी)</p> <p>२) महाराष्ट्र राज्यातील सार्वजनिक न्यासाविरुद्ध तक्रारी व पुढील आवश्यक ती कार्यवाही करणे.</p> <p>३) धर्मादाय संघटना किंवा महाराष्ट्र राज्यातील सार्वजनिक संस्थांशी संबंधित इतर सर्व संकीर्ण बाबी.</p> <p>४) स्थानिक स्वराज्य संस्थाना नगरपालिका व इतर कायदांतर्गत सहायक अनुदान (लेखा व अहवाल व आक्षेपांसह (का. १९ कडील विषय)</p> <p>५) प्राक्कलन समित्यांचे अहवाल व शिफारशी अनुसूचित जाती व अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती आयोगाचे अहवाल तसेच इतर संकीर्ण बाबी (का. १९ कडील विषय)</p> <p>६) तालुका वकील संघ ग्रंथालय निधी संबंधी सर्व कामकाज. (का. १९ कडील विषय)</p> <p>७) न्यायालयीन कामकाजाची भाषा व त्यासंबंधित इतर सर्वच बाबी (का. १९ कडील विषय)</p> <p>८) वरील विषयांबाबतचे लेखा परीक्षण/ लेख्यांचा निरीक्षण अहवाल इत्यादी, (का. १९ कडील विषय)</p>
कार्यासन -१८	<p>१) विदर्भ व मराठवाडा विभाग वगळता राज्यातील इतर सर्व विधि अधिकाऱ्यांच्या फी व यादव्य खर्चाच्या देयकांची छाननी करणे, ती मंजूर करणे व अनुदान भरून ती प्रतिस्वाक्षरी करून परत करणे.</p> <p>२) सर्वोच्च न्यायालयातील प्रकरणे चालविण्यासाठी ज्या विशेष समुपदेशी तसेच विशेष सरकारी अभियोक्ता “अ” “ब” “क” “ड” मंडळातील समुपदेशी, शासकीय अभिवक्ता, महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधीकरण व टाडा कोर्ट, इतर राज्यात/परदेशात शासकीय प्रकरणात नेमण्यात येणारे अरो विविध विशेष समुपदेशी, विधि अधिकारी अधिवक्ता इत्यादी यांच्या देयकांची छाननी करणे, देयके तयार करणे व अधिदान व लेखा अधिकाऱ्यांकडून मंजूर करून घेऊन घनादेश संबंधिताना पाठविणे, (३) विधि अधिकाऱ्यांची विशेष फी व वाढीव फी मंजूर करणे,</p> <p>४) इतर प्रशासकीय विभागाकडून भूसंपादन संदर्भातील येणाऱ्या देयकांची छाननी करणे व त्यावर आदेश काढून ती संबंधित विधि अधिकाऱ्यांना परत करणे.</p> <p>५) महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधिकरणापुढील प्रकरणे चालविण्यासाठी नियुक्त केलेल्या विधि अधिकाऱ्यांची फी देयकाची छाननी करणे, मंजूर करणे व प्रतिस्वाक्षरी करून परत करणे.</p> <p>६) विदर्भ व मराठवाडा विभागातील विधि अधिकाऱ्यांच्या वादव्यय खर्च फी इ. कालबाह्य व इतर प्रकारणी फी संबंधी उदभवलेल्या कामकाजास प्रशासकीय मंजूरीची प्रकरणे.</p>
कार्यासन -१९	<p>खाली दर्शविलेल्या अधिनियम/नियम कायदा इत्यादीमध्ये दुरुस्तीसंबंधी व अनुषंगिक क व नियम, (ख) नागरी नियम पुस्तिका, (ग) फौजदारी नियम पुस्तिका, (घ) केंद्रीय कायदे, (च) भकाज. (क) अधिवक्ता अधिनियम मुंबई शहर नागरी व सत्र न्यायालय, कायदा १९४८, (छ) फौजदारी कायदे संहिता, (ज) संविदा विलेख, (झ) नागरी कायदेसंहिता (ट) उच्च न्यायालय, अधिनियम, (ठ) भारतीय वारसा कायदा, (ड) हिंदू विवाह कायदा, (द) भारतीय दंड विधि, (न) भारतीय विधि वृत्त व प्रसिद्धी इत्यादी (त) पारशी विवाह व घटस्फोट कायदा, (थ) इलाखा लघुलवाद न्यायालय कायदा, (द) मुंबई न्यायालय शुल्क कायदा १९५९,</p> <p>२) राज्य आणि भारतीय कायदा आयोग,</p> <p>३) उच्च न्यायालय व इतर राज्य प्रशासकीय अहवाल</p>
कार्यासन -२०	<p>१) विधि व न्याय विभागातील अधिकारी/कर्मचारी यांची तसेच कार्यालयीन स्थाबाबतची सर्व प्रकारची देयके तयार करणे.</p> <p>२) अधिकारी / कर्मचारी यांचे रजा २७, सेवापुस्तके अद्ययावत ठेवणे,</p> <p>३) विभागातील सर्व अभियाचे आहे. वेळोवेळी पुनः स्थापना मालिका काढून हे नियम व आदेश अद्ययावत ठेवण्यात येत आहेत. प्रधान सचिव (विधि विधान) यांच्या देखरेखीखाली या शाखेचे कामकाज चालते.</p>

	<p>व कर्मचाऱ्यांचे भ.नि.नि. लेखे स्वतंत्र व अद्ययावत नेणे व न.नि.नि. अधीन मंजूर करणे, (४) अधिकारी कर्मचारी यांचे भ.नि.नि. चे अग्रीम मंजूर करतेवेळी शिल्लक रक्कमेचा तपशील संबाधित मंजूरी आधिकाऱ्यास (द) देणे (५) सरकारी निवासस्थानाचे भाडे वसूली संबंधी कार्यकारी अभियंता यांचेशी पत्रव्यवहार करणे, (६) घरबांधणी अग्रीमासंबंधी सहकार विभागाशी पत्रव्यवहार करणे, (७) अधिकारी/ कर्मचारी यांचे आयकर संस्था विवरणपत्रे तयार करून ते संबाधित अधिकाऱ्यास देणे, (८) विभागासाठी मंजूर करण्यात आलेल्या अनुदानातून खर्च येणाऱ्या रक्कमेचे खर्चमेल अविदान व लेखा अधिकारी कार्यालयात जाऊन करणे, (९) विधि व न्याय मिल मंत्रालय (खुद्द) करीता ३८ संकल्पीय बाबींचे कामकाज.</p>
कार्यासन-२१	<p>१) वित्तीय मंजूरी दिली आहे अशी रु. ५०,०००/- किंवा अधिक खर्च घेण्याबाबतची बाब. (२) विधि व न्याय विभागातील मंत्रालय (खुद्द) व आधिपत्याखालील सर्व कार्यालये सर्व बाबीशी समन्वयाने कार्य, (३) सर्व प्रकारचे वार्षिक /त्रैमासिक /मासिक इ. नियतकालीक अहवालाबाबतचे कामकाज, (४) विविध मंत्रालयीन विभाग/ सा शासन/विधान कार्य विभाग/ शासकीय, निमशासकीय कार्यालय व संस्था व व्यक्तीकडून तसेच विशेष कार्य कक्ष/ मुख्य सवि खासदार/आमदार/मा. मुख्यमंत्री/मा. मंत्री/ महाराष्ट्र विधान मंडळ सचिवालय यांचेकडून होणाऱ्या पत्रव्यवहाराचा समन्वय (६) दिमागी संबंधित नसलेला पत्रव्यवहार संबंधित विभागास/ कार्यालयात पाठविण्याची कार्यवाही करणे, (७) माहितीच्या अधिकारासंदर्भात समन्वयाचे कामकाज. (८) कोणत्याही कार्यासनाला न दिलेला विषय.</p>
कार्यासन-२२	<p>(१) कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला मंडळ, (२) मागासवर्गीयांच्या संदर्भातील कायदेविषयक सहाय्य देण्याबाबतची योजना राबविणे, (३) पेन्शन अदालतविषयक कामकाज व विधि मे न्याय विभाग (खुद्द व विभागाच्या आधिपत्याखालील कार्यालयाचे निवृत्तीवेतनविषयक कामकाजाबाबतचे समन्वय.</p>
कार्यासन-२३	<p>(१) विधि व न्याय विभागाशी संबधित योजनेत/योजनांतर्गत अर्थसंकल्पीय विषयक बाबी, (२) ठेव संलग्न विमा योजनांतर्गताच्या रकमा प्रमाणित करणे व हिशोब ठेवणे, (३) आकस्मिक निधीतून घेतलेल्या अग्रीमावर लक्ष ठेवणे, (४) वित्तीय आयोगासंबंधातील संदर्भ, (५) न वापरलेल्या साधनसामुग्रीमध्ये अडकून पडलेल्या सरकारी निधीबाबतचे अहवाल, (६) वित्त व नियोजन विभागाकडून अर्थसंकल्प विषयक येणाऱ्या प्रस्तावावरील कार्यवाही करणे,</p>
कार्यासन-२४	<p>(१) विभागाशी संबधित असलेल्या सर्व प्रधानशीर्षांतर्गत सर्व आकलन अधिकाऱ्याकडून मासिक खर्च विवरण भागवून त्याचे संकलन क.अ. १ करून प्रत्येक कार्यालयनिहाय खर्चाचे हिशोब तयार करणे व त्याचा महालेखापालाचे कार्यालयामध्ये नोंदला गेलेल्या खर्चाचा मेळ बसवून आवश्यक त्या दुरुस्त्या सुचविणे. (२) लोकलेखा समिती, अंदाज समिती आणि इतर वैधानिक कामकाजासंदर्भात अर्थसंकल्पीय कामकाज (३) लोकलेखा समितीच्या अनुषंगाने नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांचा अहवाल व नियोजन लेखे यांच्या प्रारूप परिच्छेदास स्पष्टीकरण ज्ञापनाच्या सर्व बाबी. (४) अंदाज समिती आणि इतर वैधानिक समित्याबाबतची कामे.</p>
कार्यासन-२५	<p>(१) कार्यक्रम अंदाजपत्रक व विभागाची माहिती पुस्तिका तयार करणे. (२) लेखा परीक्षण व निरीक्षण अहवाल. (३) लेखा आक्षेप निलिखित समितीच्या बैठकांचे आयोजन व त्यासंबंधी इतर सर्व कार्यवाही करणे,</p>
अ.शाखा -	<p>या शाखेचा संबंध मुख्यतः मंत्रालयातील सर्व विभागांना विधि विषयक सल्ला देण्याच्या कामाशी तसेच संविधानिक कायदे प्रशासकीय कायदे, भूधारणा पध्दत, सेवा, स्थानिक शासन, विद्यापीठाचे कायदे, वगैरे विषयांच्या बाबीसंबंधित बृहन्मुंबईतील खाते प्रमुखांना अभिप्राय/ सल्ला देण्याच्या कामाशी येतो. कच्चे अभिहस्तांतरण विभाग:- याबाबतची कामे ३ भागांमध्ये केली जातात. फौजदारी कब्जे राज्यातील फौजदारी खटले, ज्यात दोषमुक्ती विरुद्ध अपील करणे, पुनर्निरिक्षण अर्ज, बंदी प्रत्यक्षीकरण करण्याचे विनंती अर्ज वगैरे कामे तसेच त्यावर देखरेख करण्याचे काम.</p>
म.शाखा -	<p>(१) विदर्भ आणि मराठवाडा विभागाशिवाय इतर विभागातील मुश्किल कर्जांच्या कामात शासनाच्या नावे कर्ज दाखल करणे अगर कर्जात शासनाच्या वतीने बचाव करणे, या कामाच्या सुसाध्यतेबद्दल सल्ला देणे, फिऱ्याद अर्जाचा व कैफियतीची छाननी करणे आणि जिल्हा न्यायालये, उच्च न्यायालये व सर्वोच्च न्यायालये यात अपील दाखल करण्याबद्दल अगर न करण्याबद्दलच्या कामाचा समावेश होतो. त्याचप्रमाणे या विभागातून इतर राज्याच्या वतीने किंवा भारतातील इतर राज्यातील अधिकाऱ्यांच्या वतीने आणि भारत सरकार व त्यांचे अधिकारी यांच्या वतीने मुफसल न्यायालयामधील दिवाणी कर्जदार लक्ष ठेवण्यात येते व असे कज्जे चालविण्यात येतात. (२) जिल्हयातील शासकीय मुफसल खटल्यावर योग्य नियंत्रण ठेवण्याच्या प्रयोजनासाठी महाराष्ट्र शासनाने १९७७ पासून जिल्हा सरकारी वकीलांच्या कार्यालयाच्या तपासणीचे काम हाती घेण्याची योजना सुरु केली आहे. सॉलिसिटर (मुफसल वादा,) अपर</p>

	<p>सॉलिसिटर (मुफसल वादा.) यांनी या तपासण्या करावयाच्या असतात. अशा तपासणीच्या वेळी जिल्हयातील सर्व स्थानिक अधिकारी व न्यायालयाचे अध्यक्ष व सदस्य यांच्याशी संपर्क साधून शासकीय कर्जासंबंधीच्या बाबी संबंधी चर्चा केली जाते.</p> <p>(३) प्रशासकीय सोयीसाठी गंगापूर व औरंगाबाद येथे दोन स्वतंत्र शाखा आहेत. हया शाखा मंत्रालयीन विभागाचाच एक भाग असून त्या या विभागाच्या आधिपत्याखाली काम करतात. या शाखांना प्रभारी सह सचिवांच्या दर्जाचे अधिकारी आहेत. नागपूर व औरंगाबाद येथे असलेल्या विधि व न्याय विभागाच्या शाखा अनुक्रमे विदर्भ आणि मराठवाडा विभागातील दिवाणी व फौजदारी कर्जे, अभिप्रायाच्या बाबी तसेच रिट अर्ज, वादाच्या सूचना आणि किरकोळ बाबी या संबंधीची कार्यवाही करित असतात.</p>
ई. शाखा	<p>(१) निर्णयार्थ पाठविण्यात आलेल्या विक्रीकराच्या कर्जासह) उच्च न्यायशाखेतील मूळ न्यायशाखेतील कर्जे उच्च न्यायालयातील (अपील न्याय शाखेत, रिट अर्जे, नगर दिवाणी न्यायालय, लघुवाद न्यायालये व सर्वोच्च न्यायालयातील कर्जे संबंधीचे काम शहर कर्जे शाखा पहात असते. शिवाय कर्जाच्या बाबतीत इतर विभागांना ही शाखा सल्ला देत असते.</p> <p>(२) महाराष्ट्राचे राज्यपाल ज्यात पक्षकार असतील असे विलेख अगर लेख तयार करणे व त्यांची छाननी करणे, तसेच भाडेपट्टा लेख, लायसन्स वगैरेसाठी पट्ट्यांचे करारनामे करणे व अभिहस्तांतरणाशी संबंधित असलेली इतर प्रकरणेही हाताळली जातात.</p> <p>(३) नायिक अधिकारिता, वाद व समन्स आणि सन १९४२ च्या लेखा प्रमाणक नोटरी अधिनियमांसंबंधीचे काम.</p>
ब. शाखा	<p>(१) विधि व न्याय विभागाची ही शाखा मुख्य विधि विधानाचे काम म्हणजे भारतीय राज्य घटनेच्या सातत्या परिशिष्टातील यादया २ व ३ यात नमूद केलेल्या सर्व राज्य व समवर्ती विषयासंबंधीची शासकीय विधेयके व वटहुकूम या विषयीची कार्यवाही करित असते. तसेच सर्व गौण विधि विधानाचे मसुदे म्हणजे संविधिक नियम, विनियम, उपविधि, अधिसूचना, आदेश, योजना व तत्सम इतर लेखे ने केंद्रिय अधिनियमाखाली अगर राज्य अधिनियमाखाली काढावयाचे असतात. त्यांचे मसुदे तयार करण्याचे काम करित असते. ही शाखा वेगवेगळ्या प्रशासकीय विभागांनी केलेल्या सूचनांचा त्याचप्रमाणे महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालयाकडून आलेल्या अशासकीय बिलांचा अंमल करण्याकरिता कोणत्याही विधि विधानांचे काम हाती घेण्याच्या इष्टतेचा व सक्षमतेचा प्रश्न विधिविषयक दृष्टिकोनातून तपासून पहाते. राज्याच्या विधि मंडळाशी संबंधित असलेल्या सर्व तांत्रिक बाबीचे कामही याच शाखेत करण्यात येत असते.</p> <p>(२) महाराष्ट्र नियम व आदेश हे सर्वात जुन्यापैकी एक महत्वाचे प्रकाशन असून त्यामध्ये भारतीय संविधानासहीत केंद्राने व राज्याने केलेल्या निरनिराळ्या अधिनियमाखाली राज्य शासनाने केलेले नियम व आदेश समाविष्ट आहेत. हे प्रकाशन दोन भागात म्हणजे राज्याने केलेल्या अधिनियमाखाली केलेले नियम व आदेश आणि केंद्राने केलेल्या अधिनियमाखाली केलेले नियम व आदेश यांमध्ये असून यामध्ये सर्व महत्वाच्या दुय्यम विधि विधानांचा एकाच ठिकाणी समावेश केला आहे. वेळोवेळी पुनःस्थापना मालिका काढून हे नियम व आदेश अद्ययावत ठेवण्यात येत आहेत. प्रधान सचिव (विधि विधान) यांच्या देखरेखीखाली या शाखेचे कामकाज चालते.</p>
र. शाखा	<p>१) महाराष्ट्र नियम व आदेश हे सर्वात यापैकी एक महत्वाचे प्रकाशन असून त्यामध्ये भारत संविधानासहीत केंद्राने व राज्याने केलेल्या निरनिराळ्या अधिनियमाखाली राज्य शासनाने केलेले नियम व आदेश समाविष्ट आहेत. हे प्रकाशन दोन भागात म्हणजे राज्याने केलेल्या अधिनियमाखाली केलेले नियम व आदेश आणि केंद्राने केलेल्या अधिनियमाखाली केलेले नियम व आदेश यामध्ये असून यामध्ये सर्व महत्वाच्या दुय्यम विधि नियमांचा एकाच ठिकाणी समावेश केला आहे. वेळोवेळी पुनःस्थापना मालिका काढून हे नियम व आदेश अद्ययावत ठेवण्यात येत आहेत. प्रधान सचिव (विधि विधान) यांच्या देखरेखीखाली या शाखेचे कामकाज चालते.</p>
ग्रंथालय	(१) ग्रंथालयातील सर्व बाबी
विधि व न्याय विभागातील खंडपीठ, नागपूर	<p>(१) उच्च न्यायालय मुंबई खंडपीठ, नागपूर क्षेत्रातील इ. व म शाखेत दर्शविलेले त्या विभागातील कामकाज</p> <p>(२) कार्यालयातील आस्थापना विषयक बाबी</p>
विधि व न्याय विभागातील खंडपीठ, औरंगाबाद.	<p>(१) उच्च न्यायालय मुंबई खंडपीठ .... औरंगाबाद क्षेत्रातील र व म शाखेत दर्शविलेले त्या विभागातील कामकाज</p> <p>(२) कार्यालयातील आस्थापना विषयक बाबी</p>

विधि व न्याय विभागाचे प्रशासित मुख्य कार्य म्हणजे न्यायांग, धर्मादाय संघटना वगैरे आहेत.

न्यायांगांशी संबंधित असलेले कार्यक्रम (म्हणजे उच्च न्यायालय, दिवाणी, सत्र व फौजदारी न्यायालये, लघुप्रकार न्यायालये, महानगर दंडाधिकार्याची कार्यालये) वगळता या विभागाच्या अखत्यारीतील येणाऱ्या इतर कार्यक्रमाचे कार्यन्वयन संबंधित विभाग प्रमुख किंवा कार्यालय प्रमुखाद्वारा केले जाते. न्यायांगांसंबंधीच्या कार्यक्रमाचे उच्च न्यायालयाद्वारा कार्यन्वयन केले जाते.

कार्यक्रमाच्या कार्यभाराचा सारांश प्रत्यक्ष कार्यक्रमांची कामगिरी दर्शवितो. धोरणविषयानुसार कार्यान्वित केले जातात त्यामुळे मंत्रालयीन.

हे कार्यक्रम मंत्रालयीन स्तरावर घेतलेल्या विभागांना कार्यक्रमांच्या कार्यभाराचा गोषवारा देण्यासाठी कोणतीही मोजमापे विहित करणे योग्य व सुसंवाद ठरणार नाही. ही मोजमापे फक्त प्रत्येक कार्यात्मक कार्यक्रमाच्या प्रगतीचा अंदाज घेण्यासाठी उपयुक्त आहेत. खालील विवरणपत्रे विधि व न्याय विभागात हाताळलेल्सर कार्यभाराची व्याप्ती दर्शवितात.

(दोन) वित्तीय आवश्यकता

(II) Financial Requirements

(दोन) वित्तीय आवश्यकता
(II) Financial Requirements

तक्ता - १
TABLE-I

(रुपये हजारत)
(Rs. in thousands)

	प्रत्यक्ष रकमा २०२४-२०२५ Actual 2024-2025	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२५-२०२६ Budget Estimates 2025-2026	सुधारित अंदाज २०२५-२०२६ Revised Estimates 2025-2026	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२६-२०२७ Budget Estimates 2026-2027
1	2	3	4	5
(अ) कार्याचे वर्गीकरण विधी व न्याय विभाग				
...	--	--	--	--
एकूण (अ)	--	--	--	--
ब) उद्दिष्टनिहाय वर्गीकरण (०९०) ०१ विधी व न्याय विभाग (मंत्रालयीन विभाग) (२०५२०२५९)				
(१) वेतन	--	--	--	--
(२) अतिकालिन भत्ता	--	--	--	--
(३) दूरध्वनी वीज, पाणी	--	--	--	--
(४) देशांतर्गत प्रवास खर्च	--	--	--	--
(५) कार्यालयीन खर्च	--	--	--	--
(६) भाडेपट्टी व कर	--	--	--	--
(७) प्रकाशने	--	--	--	--
(८) संगणक खर्च	--	--	--	--
(९) इतर प्रशासकीय खर्च	--	--	--	--
(१०) जाहिरात व प्रसिध्दी	--	--	--	--
(११) कंत्राटी सेवा	--	--	--	--
एकूण- (ब) (एक)	36,50,34	59,05,51	41,00,32	65,56,32
एकूण- (ब) (एक)	36,50,34	59,05,51	41,00,32	65,56,32
एकूण- (ब) (एक)	36,50,34	59,05,51	41,00,32	65,56,32
एकूण- (ब) (एक)	36,50,34	59,05,51	41,00,32	65,56,32

तक्ता - १ - चालू
TABLE-I - Contd.

1	2	3	4	5
(००) (०२) इ. गव्हर्नस प्रकल्पाच्या अमलबाजवणी साठी तरतुद (२०५२५११६)		2,00,00	160,00	--
संगणक खर्च	14,11,57	73,00,00	234,8091	75,00,00
एकूण	14,11,57	75,00,00	236,40,91	75,00,00
(००) (०३) प्रशिक्षण				
(००) (०१) शासकिय कर्मचाऱ्याना प्रशिक्षण (२०५२५११९)				
५० इतर खर्च	14	5,00	3,50	6,00
एकूण (ब) (दोन)	14	5,00	3,50	6,00
(ब) (दोन) मागणी क्रमांक जे-३				
३६०४ स्थानिक संस्था व पंचायती राज्य संस्था यांना नुकसान भरपाईच्या व अभिहस्तांकित रकमा देणे :-	7,03,60	7,32,60	5,12,82	7,32,60
एकूण (ब) (दोन)	7,03,60	7,32,60	5,12,82	7,32,60
Total--(B)(II)				

तक्ता - १ - चालू
TABLE-I - Contd.

1	2	3	4	5
(तीन) २०१४ - ८०० (०१) जनावरास निर्वयत्ने वागविण्यास प्रतिबंध व निर्धन पेटी निधी सहायक अनुदान (२०१४०३२३)	--	--	--	--
एकूण (ब) (तीन) ...	--	--	--	--
(चार) ४०५९ - सार्वजनिक बांधकामावरील खर्च भू-संपादन (४०५९०५९२)	28,84,89	15,35,00	10,74,50	20,00,00
एकूण (ब) (चार) ...	28,84,89	15,35,00	10,74,50	20,00,00
एकूण (ब) ...	28,84,89	15,35,00	962,49,50	6,25,00,00
(क) वित्तीय व्यवस्थेची साधने मागणी क्रमांक : प्रधान शीर्ष				
जे १ २०१४ न्यायदान (दत्तमत)	2816,17,43	4141,21,81	3189,57,01	4577,83,42
जे २ २०५२ सर्वसाधारण सेवा सचिवालय	506445	134,15,54	277,47,73	140,67,32
जे ३ ३६०४ स्थानिक संस्था व पंचायती राज यांना नुकसान भरपाई रकमा देणे.	7,03,60	7,32,60	5,12,82	7,32,60
जे - ४	--	--	--	--
४०५९ - सार्वजनिक बांधकामावरील बांडवली खर्च	28,84,89	15,35,00	962,49,50	625,00,00
एकूण (क) --	--	--	--	--
Total--(B) (III)	--	--	--	--
(IV) 4059-Capital outlay onpublic Work-Land acquisition				
Total--(B) (IV)				
Total--(B)				
C-Sources of Finances Demand No. Major Head.				
J 1 2014 Administration of Justice. (Voted)				
J 2 2052 Sectt. Gen. Services.				
J 3 3604 Compensations Assignment to Local Bodies and Panchayati Raj Institutions.				
Capital outlay on Public works.				
Total -- (C)	--	--	--	--

प्रारूप शाखा 'ब'

—खम्बील तक्त्यात २०२३, २०२४ व २०२५ या वर्षात मसुदे तयार केलेली, प्रख्यापित केलेली किंवा अधिनियमात केलेली विधेयके व अध्यादेश, छाननी केलेले नियम, अधिसूचना, आदेश, उपविधी आणि इतर संकिर्ण संदर्भ, पुनःस्थापना मालिकेची संख्या दर्शविण्यात आलेली आहे.

२. विधेयके, अध्यादेश, नियम, अधिसूचना, आदेश व उपविधी ही प्रकरणे निकालात काढण्यासाठी लागणारा अवधी हा प्रत्येक वैयक्तिक प्रकरणाचे स्वरूप, त्यातील विधीविषयक मुद्दा तसेच त्यातील खंडाचे किंवा नियमाचे स्वरूप यावर अवलंबून असतो. यामुळे विधी विषयक काम निकालात काढण्यासाठी कोणत्याही प्रकारची प्रमाणके निश्चित करणे शक्य नाही. वरील कामाव्यतिरिक्त विधी विधान शाखेत महाराष्ट्र विधान मंडळाच्या अधिवेशन काळात व त्यानंतर विधेयके व वैधानिक संदर्भ यांचे अधिनियमात रूपांतर होई पर्यंत सर्व कार्यवाही पहावी लागते व वरील संदर्भाचा मागोवा घ्यावा लागतो. तथापि विधी विधान शाखेच्या सरासरी वार्षिक उरकाचे आकडे सत्र २ मध्ये दर्शविण्यात आले आहेत.

Low and Judiciary Department/ 'B' Note to be recorded in the Performance Budget 2020-2021

The appended Table indicates, for the years 2023, 2024 and 2025 the Acts passed by the State Legislature and the Ordinances promulgated by the Hon'ble Governor of Maharashtra with reference to the subjects enumerated in Lists II and III in the Seventh Schedule to the Constitution of India. The Table also indicates the Subordinate Legislation work undertaken by the Legislation Branch, consisting of drafting and scrutiny of statutory notifications, rules, orders, schemes, regulations and bye-laws made under the State Acts as well as Central Acts in its application to the State of Maharashtra. In addition to the work mentioned above, the said Table also includes the advisory work done by the Legislation Branch in respect of expediency matters received from various Mantralaya Departments and the work of advice on the technical aspects relating to any legislative proposal received from the Mantralaya Departments and relating to the Non-Official Bills received from the Parliamentary Affairs Department, which are proposed to be introduced in the State Legislature by the members of the State Legislative Assembly and State Legislative Council.

2. Apart from the above legislative work, Legislation Branch also prepares Replacement Series to the Maharashtra Code in order to update the State Acts in force in the State, compiled in the Maharashtra Code, which is an official publication, kept for sale to public by the Directorate of Printing, Stationary and Publication Maharashtra State Mumbai. Besides this, as per the requisition received from the Directorate of printing, Stationary and publication Maharashtra State Mumbai, from time to time, having regard to the public demand for revision and reprinting of various Maharashtra Acts and Central Acts in its application to the State of Maharashtra, the work relating to printing of up-to-date 'Reprints' of the Maharashtra Acts and Central Acts in its application to the State of Maharashtra is also undertaken by this Branch as shown in the said Table. However, having regard to number of extensive amendments made to State or Central Acts, this branch also undertakes work of updation of reprints of Acts. Certain Central Acts, which are of interest to general public of the state are republished in the Maharashtra Government Gazette, by this Branch, for the information of the public.

3. The work relating to up-loading of all the Acts and regulations in force in the State of Maharashtra contained in the Maharashtra Code (Volume Numbers I to X) on the Website of the Law and Judiciary Department by this Branch, i.e. www.lj.maharashtra.gov.in, for an information of all the concerned and general public is already completed. This branch also uploads reprints of State Acts and Central Acts, in its application to the State of Maharashtra, on its above referred website in co-ordination with the Director, Directorate of printing, Stationary and Publication, Maharashtra State, Mumbai and the Directorate of Information Technology, Government of Maharashtra.

4. Since the nature of work mentioned in paragraph 1 above is of highly technical nature, it is not possible to fix any rigid norms or time, for the legislation work undertaken by the Legislation Branch. Disposal of each case depends upon the nature and volume of the legislative work involved in each individual legislative proposal as well as the nature of the law points involved therein.

5. Besides the above work, the Legislation Branch is also required to attend to the entire legislation process in the State Legislature starting from the giving of notice for introduction of a Bill in the State Legislature, till its final publication as an Act, after receiving the assent of the Hon'ble Governor or the Hon'ble President, as the case may be, in the *Official Gazette*, as well as promulgation of an Ordinance.

प्रकरणानुसारेचे स्वरूप	प्रमाणके काही असल्यास त्याप्रमाणे निकालात काढावयाची प्रकरणे	वर्षाच्या आरंभी प्रलंबित असलेली प्रकरणे Cases pending at the beginning of the year			वर्षात आलेली प्रकरणे Cases received during the year			एकूण Total			वर्षात मसुदा लेखन केलेली व निकालात काढलेली प्रकरणे Cases drafted and disposed of during the year			वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे Cases pending at the end of year			Nature of Cases			
		2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025				
1	As per norms if any, No. of cases to be disposed of	2																		
१. विधेयके	...	3	0	--	112	88	--	115	88	--	121	88	--	0	0	--	0	0	--	1. Bills.
२. ईश्टा प्रकरणे आणि घटनात्मक विधिग्राहते संबंधी प्रकरणे.	--	7	0	--	247	248	--	254	248	--	252	242	--	0	6	--	0	6	--	2. Expendiency cases and cases regarding Constitutional validity.
३. अधिसूचना, आदेश, नियम, उप-विधी, विनियम, योजना, इतर विलेख.	--	37	50	--	1534	1778	--	1571	1828	--	1521	1765	--	50	63	--	50	63	--	3. Notifications, Orders, Rules, By-Laws, Regulations, Schemes, other Instruments.
४. अध्यादेश	--	0	0	--	29	66	--	29	66	--	29	66	--	0	0	--	0	0	--	4. Ordinances.
५. अधिनियमांचे पुनःरिक्षण व पुनःमुद्रण	--	36	5	--	1988	2397	--	2025	2402	--	2019	2407	--	5	5	--	5	5	--	5. Revision and Reprinting of Acts.
६. महाराष्ट्र संहिता पुनःस्थापना मालिका	--	0	--	--	0	0	--	0	0	--	0	0	--	0	0	--	0	0	--	6. Maharashtra Code Replacement Series.
७. किरकोळ प्रकरणे	--	5	1	--	303	589	--	308	590	--	306	587	--	1	3	--	1	3	--	7. Miscellaneous.
८. वैधानिक संदर्भ	--	0	0	--	1964	1649	--	1964	1649	--	1960	1649	--	56	0	--	56	0	--	8. Legislative References.

तक्ता-8
TABLE-IV

सल्ला शाखा 'अ'

Opinion Branch 'A'

वेगवेगळ्या दिवाणी व फौजदारी अधिनियमाखाली देण्यात आलेले अभिप्राय आणि त्या त्या वर्षी (दोष मुक्ती विरुद्ध व शिक्षेत वाढ करण्याबद्दलची) दाखल करण्यात आलेली अपील खालील तक्त्यात दर्शविण्यात आली आहेत.

The following table indicates the number of opinions given under several Civil Acts and Criminal Acts and the number of Appeals (against acquittal and for enhancement of sentences) filed during the respective years.

या शाखेत येणाऱ्या प्रकरणांचे आणि कराव्या लागणाऱ्या कामाचे स्वरूप म्हणजे प्रत्येक प्रकरणामध्ये असलेले मुद्दे व त्यासाठी त्या शाखेमध्ये करीत असलेले संशोधन कार्य विचारात घेता प्रकरणे निकालात काढण्यासाठी प्रमाणके ठरविणे शक्य नाही. तथापि कामाच्या सरासरी वार्षिक उरकाचे आकडे स्तंभ २ मध्ये दाखविण्यात आले आहेत.

After taking into consideration the type of cases and the work done i. e. points involved and research work done in each case by this Branch, no norms for disposal of cases can be fixed. However, the figures of average annual disposal are shown in Column No. 2.

प्रकरणे स्वरूप	प्रमाणके काही असल्यास त्याप्रमाणे निकालात काढावयाची प्रकरणे As per norms if any, No. of cases to be disposed of	वर्षाच्या आरंभी प्रलंबित असलेली प्रकरणे					वर्षात आलेली प्रकरणे					वर्षात निकालात काढलेली प्रकरणे					वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे					Nature of Cases
		2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025			
1		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17						
१. दिवाणी अधिनियमाखाली अभिप्रायासाठी आलेली प्रकरणे.	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
(अ) संविधानिक कायदा	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
(ब) प्रशासकीय कायदा	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
(क) भूधृति	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
(ड) सेवा	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
(इ) स्थानिक कर	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
(फ) विद्यापीठीय कायदा	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
(ग) इतर किरकोळ प्रकरणे	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	
२. फौजदारी अधिनियमाखाली अभिप्रायासाठी आलेली प्रकरणे.	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	

1. References for opinion under Civil Acts.
  - (a) Constitutional Law
  - (b) Administrative Law
  - (c) Tenure
  - (d) Services
  - (e) Local Tax
  - (f) University Law
  - (g) Other Miscellaneous Cases
2. References for opinion under Criminal Act.

३. आलेली किरकोळ (दिवाणी) प्रकरणे.	-	--	3. Miscellaneous references (Civil).
४. आलेली फौजदारी प्रकरणे	-	--	4. Criminal references
५. (१) दोषमुक्ती विरुद्ध व शिक्षित वाढ करण्याबाद्दची फौजदारी अपील.	-	-	5. (i) Criminal Appeals against Acquittal and for enhancement of sentence.
(अ) उच्च न्यायालयात	-	--	(a) In the High Court
(ब) सर्वोच्च न्यायालयात	-	--	(b) In the Supreme Court
(२) फौजदारी अर्ज	-	-	(ii) Criminal Applications.
(अ) उच्च न्यायालयात	-	--	(a) In the High Court
(ब) सर्वोच्च न्यायालयात	-	-	(b) In the Supreme Court
(३) किरकोळ प्रकरणे	-	--	(iii) Miscellaneous references.

न्यायालयीन वाद शाखा (शहर) - 'ई'

**तक्ता-५
TABLE-V**

Litigation Branch (City) 'E'

त्या त्या वर्षाच्या शब्दात आलेले निकालात काढलेले मुंबईच्या उच्च न्यायालयातील विशेष दिवाणी अर्जाशी संबंधित कामकाज या शाखेत सर्वोच्च न्यायालयाच्या बाबी, किरकोळ विनंती अर्ज, विक्रीकराच्या बाबी, कंपनी संबंधीचे विनंती अर्ज, आणि वादाची सूचना व दाखल केलेले वाद यांच्याशी संबंधित प्रकरणे खालील तक्त्यात दर्शविण्यात आले आहेत. याशिवाय त्या त्या वर्षी छाननी केलेली व मसुदे तयार केलेली अग्रिहस्तांतरणासंबंधीची प्रकरणे त्या तक्त्यात दाखविण्यात आली आहेत.

The following table, indicates the no of cases relating to the Special Civil Applications in the High Court, Mumbai, Supreme Court matters, Miscellaneous Petitions, Sales Tax matters, Petitions and Notices of Suits and Institution of Suits, received and disposed of during the respective years. The table also indicates the cases scrutinised and drafted relating to conveyancing during the respective years.

बाब क्रमांक १ ते ७ व ९ ते १६ संबंधीच्या कामाचा उरक न्यायालयीन प्रकरणांवर अवलंबून असल्याने त्या संबंधी प्रमाणे निश्चित करता येत नाहीत. तथापि बाब क्रमांक ८ च्या संबंधी सरासरी वार्षिक उरकाचे आकडे स्तंभ २ मध्ये दाखविण्यात आलेले आहेत.

The disposal of the work in respect of matters relating to items 1 to 7, 9 to 16 depends on the cases in courts and no norms of disposal can be fixed in respect thereof. As regards item 8, the average annual disposal is shown in Column No. 2 of the table.

प्रकरणे स्वरूप	प्रमाणे काही असल्यास		वर्षाच्या आरंभी प्रलंबित असलेली प्रकरणे		वर्षात आलेली प्रकरणे		वर्षात निकालात काढलेली प्रकरणे		वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे		Nature of Cases						
	त्याप्रमाणे निकालात काढावयाची प्रकरणे As per norms if any, No. of cases to be disposed of	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025		Cases pending at the beginning of the year	Cases received during the year	Cases drafted and disposed of during the year	Cases pending at the end of year		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
१. मुंबईच्या उच्च न्यायालयातील विशेष रिट याचिका.	--	29	20	--	395	375	--	425	395	--	404	334	--	20	61	--	1. Writ Petitions in the High Court of Mumbai.
२. सर्वोच्च न्यायालयाच्या बाबी	--	9	5	--	53	95	--	62	100	--	57	96	--	5	4	--	2. Supreme Court Matters
३. किरकोळ विनंती अर्ज	--	0	0	--	0	0	--	0	0	--	0	0	--	0	0	--	3. Miscellaneous Petition
४. विक्रीकराच्या बाबी	--	1	1	--	11	1	--	12	2	--	11	2	--	1	0	--	4. Sales Tax Matters
५. उच्च न्यायालयातील वाद	--	0	0	--	9	0	--	9	1	--	9	1	--	0	0	--	5. High Court suits
६. उच्च न्यायालयातील इतर बाबी	--	0	0	--	0	0	--	0	0	--	0	0	--	0	0	--	6. Other High Court Matters
७. कंपनी संबंधीचे विनंती अर्ज	--	2	1	--	6	0	--	8	1	--	7	1	--	1	0	--	7. Company petitions
८. वादाच्या सूचना व दाखल केलेले वाद.	--	0	0	--	0	10	--	0	0	--	0	0	--	0	0	--	8. Notices of suits and institution of suits.
९. नगर दिवाणी न्यायालयातील वाद	--	0	0	--	10	0	--	10	2	--	10	2	--	0	0	--	9. City Civil Court suits

(१) नगर न्यायालयीन वाद

(1) City Litigation Section

तक्ता-६
TABLE-VI

न्यायालयीन वाद (मुफसल) “म” शाखा

Litigation Branch (Mofussil) “M”

शासनाने वादात दाखल केलेल्या कैफियती व मुद्दे व फिर्दाद अर्ज आणि जिल्हा न्यायालय, उच्च न्यायालय व सर्वोच्च न्यायालयात अपील करण्याच्या शक्यतेबद्दल विचार करावयाची, अपीले प्रकरणे आणि त्या त्या वर्षात देण्यात आलेले अभिप्राय खालील तक्त्यात दर्शविण्यात आले आहेत.

The following table, indicates the Written Statement and Plaints filed by Government in suit and the Appeal cases for considering the feasibility of going in Appeal to the District Court, High Court and Supreme Court and the opinion given in litigation during the respective years.

या शाखेतील काम मुफसिल न्यायालयातील न्यायालयीन वादांशी संबंधित असते म्हणून निकालात काढण्यासाठी प्रकरणे प्रमाणके निश्चित करता येत नाहीत. तथापि सरासरी वार्षिक उरकाचे आकडे स्तंभ २ मध्ये दाखविण्यात आलेले आहेत.

The work-done by this Branch relates to litigation filed in mofussil courts and therefore it is not possible to fix any norms of disposal. However figures of average annual disposal of work are given in column 2 of the table.

प्रकरणाचे स्वरूप	प्रमाणके काही असल्यास त्याप्रमाणे निकालात काढावयाची प्रकरणे	वर्षाची आरंभी प्रलंबित असलेली प्रकरणे		वर्षात आलेली प्रकरणे		वर्षात निकालात काढलेली प्रकरणे		वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे		Nature of Cases							
		2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024		2025						
१. शासन व त्याच्या अधिकाऱ्यांनी दाखल केलेल्या कैफियतीची छाननी.	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१. Scrutiny of written statements filed by Govt. and its officers.
२. शासनाने दाखल केलेल्या वादातील फिर्दाद अर्जांची छाननी.	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	2. Scrutiny of plaint in suits filed by Government.
३. जिल्हा न्यायालय, उच्च न्यायालय व न्यायालयात अपील करावयाच्या शक्यतेचा विचार करावयाची प्रकरणे.	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	3. Appeal cases for considering the feasibility of going in appeal to District Court, High Court and Supreme Court.
४. कब्जासंबंधात अभिप्रायासाठी मंत्रालयाच्या विभागाकडून अनौपचारिकरित्या आलेली प्रकरणे.	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	4. Un-official references from Mantralaya Departments for opinion considering litigation.
५. वादाबद्दलच्या सूचना	...	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	5. Suits notices

६. सर्वोच्च न्यायालयात व इतर
राज्यातील न्यायालयात
हजर होणे, मसुदे तयार
करणे, तसेच कामाबद्दल
समुपदेशी यांना द्यावयाच्या
फी संबंधी आलेल्या
प्रकरणांसह मुफ्तसल
न्यायालयातून उद्भवणाऱ्या
कच्चासंबंधी फिरकोळ
प्रकरणे.

6. Miscellaneous Receipts
relating to litigation
arising from
Mofussil Court
including references
for payment of Counsel
fees for appearance,
drafting etc. in
Supreme Court and in
Court in other States.

--

--

--

--

--

--

--

--

--

--

--

--

--

--

--

--

--

--

--

--

तक्ता-८
TABLE-VIII

शासनाचे सह-सचिव विधी व न्याय विभाग, औरंगाबाद यांचे कार्यालय.

The Office of the Joint Secretary to Government, Law and Judiciary Department, Aurangabad.

वेगवेगळ्या दिवाणी अधिनियम व फौजदारी अधिनियमाखाली देण्यात आलेले अभिप्राय आणि (दोषमुक्ती विरुद्ध व शिक्षेत वाढ करण्याबद्दलची) फौजदारी अपीले तसेच त्या त्या वर्षी उच्च न्यायालयात व सर्वोच्च न्यायालयात दाखल करण्यात आलेले फौजदारी अर्जही खालील तक्त्यात दर्शविण्यात आले आहेत.

The following table, indicates the opinions given under several Civil Acts and Criminal Acts and the Criminal appeals against acquittals and for enhancement of sentence and also Civil and Criminal applications filed in the High Court and Supreme Court during the respective years.

हे कार्यालय मुख्यतः मराठवाडा विभागासंबंधीचे काम करते व ते, मुंबई कार्यालयीन वाद शाखा निकालात काढित असलेल्या कामकाजप्रमाणेच असल्याने निकालासंबंधीची प्रमाणके निश्चित करता येत नाहीत.

This office mainly does the work pertaining to Marathwada Region and is similar to the work disposed of by litigation Branch in Mumbai. Hence no norms of disposal can be fixed.

प्रकरणाचे स्वरूप	प्रमाणके काही असल्यास		वर्षाची आरंभी प्रलंबित असलेली प्रकरणे		वर्षात आलेली प्रकरणे		एकूण Total		वर्षात निकालात काढलेली प्रकरणे		वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे		Nature of Cases	
	त्याप्रमाणे निकालात काढण्याची प्रकरणे	As per norms if any, No. of cases to be disposed of	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	Cases pending at the end of year		
१. दिवाणी अधिनियमाखाली अभिप्रायांसाठी आलेली प्रकरणे-	--	--	4	6	--	342	383	--	341	381	--	5	8	1. References for opinion under Civil Acts.
(अ) संविधानिक कायदा	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	(a) Constitutional Law
(ब) प्रशासकीय कायदा	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	(b) Administrative Law
(क) भूयुति	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	(c) Tenure
(ड) सेवा	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	(d) Services
(इ) स्थानिक कर	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	(e) Local Tax
(फ) विद्यापीठीय कायदा	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	(f) University Law
(ग) इतर किरकोळ प्रकरणे	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	(g) Other Miscellaneous cases
२. फौजदारी अधिनियमाखाली अभिप्रायासाठी आलेली प्रकरणे.	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	2. References for opinion under Criminal Acts.
३. दोषमुक्ती विरुद्ध व शिक्षेत वाढ करण्याबद्दली फौजदारी अपीले.	--	--	11	8	--	292	453	--	294	455	--	9	6	3. Criminal Appeals, opinions (against Acquittal and enhancement of sentence).

४. किरकोळ प्रकरणे

(H) 88-9

(एक) दिवाणी

(दोन) फौजदारी

५. सर्वोच्च न्यायालयातील वाद

(एक) दिवाणी

(दोन) फौजदारी

६. उच्च न्यायालयातील वाद

(एक) प्रथम व द्वितीय अपीले

(दोन) किरकोळ दिवाणी व फौजदारी अर्ज.

(तीन) फौजदारी अपीले, सुधारीत.

(चार) लेखी जामीन अर्ज

७. महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधिकरणातील वाद.

८. जिल्हा न्यायालयातील वाद

(एक) दिवाणी संहिताच्या कलम ८० खालील सूचना.

(दोन) दिवाणी दाव्याच्या सूचना करिता किंवा बचावाकरिता मंजुरी.

(तीन) दिवाणी दाव्यातील लिखित विवरण पत्रास मान्यता.

(चार) दिवाणी अपीले दाखल करण्यास मंजुरी.

4. Miscellaneous references

(i) Civil

(ii) Criminal

5. Supreme Court Litigation

(i) Civil

(ii) Criminal

6. High Court Litigation's

(i) 1st and 2nd Appeal (Civil)

(ii) Miscellaneous application (Civil and Criminal).

(iii) Criminal Appeals and Applications Bail Revision.

(iv) Writ Petitions receipts.

7. Maharashtra Administrative Tribunal Litigation.

8. District Court Litigation

(i) Suit notices u/s 80 of Civil Procedure Code.

(ii) Sanction for institutions or defence of Civil Suits.

(iii) Approval of written statement in Civil Suits.

(iv) Sanction for filing of Civil Appeals

विधी सल्लागार व समुपदेशीची फी व वादव्ययांची देयके.

संबंधीत वर्षामध्ये विशेष समुपदेशी आणि सर्वोच्च न्यायालयातील अधिवक्ते यास दिलेली फी व वादव्ययासंबंधीची आलेली व चुकती केलेली बिले, खुन प्रकरणातील फी संबंधीची बिले तसेच मंत्रालयाच्या इतर विभागाकडून, भारत सरकार व इतर राज्य सरकारकडून आलेले फीच्या संयुक्तिकतेबद्दलचे संदर्भ आणि जिल्हा सरकारी वकील तसेच उच्च न्यायालयातील मुळ व अपील शाखेकडील सरकारी समुपदेशीची फी व वादव्ययाची बिले खालील तक्ता दर्शवितो. या बिलाशिवाय सरकारी वकीलांची दिवाणी प्रकरणातील फी व वादव्ययासंबंधीच्या बिलांची छाननी, मंजूरी व प्रतीस्वाक्षरी करणे यासंबंधीचे कामकाज कार्यासन अठरा, तसेच सहसचिव विधी व न्याय विभाग, नागपूर व औरंगाबाद यांच्या कार्यालयात केले जाते.

अ. क्र.	बिलाचे स्वरूप	वर्षाची आरंभी प्रलंबित असलेली बिले			वर्षात आलेली बिले			एकूण देयके		
		Bills pending at the beginning of the year			Bills received during the year			Total Bills		
		2023-24	2024-25	2025-26	2023-24	2024-25	2025-26	2023-24	2024-25	2025-26
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
अ) कार्यासन-अठरा										
१.	विशेष समुपदेशीची फी व वादव्ययाची बिले.	0	0	0	6	11	0	6	11	0
२.	सर्वोच्च न्यायालयातील अभिवक्त्यांची व वादव्ययाची बिले.	0	0	0	39	54	0	39	54	0
३.	खुन प्रकरणातील फी बिले	0	0	0	0	0	0	0	0	0
४.	उच्च न्यायालय, मुंबई आणि नगर दिवाणी व सत्र न्यायालय, मुंबईकडील सरकारी वकील, सरकारी अभियोक्ता आणि समुपदेशी यांची फी.	0	1	0	409	750	222	409	751	222
५.	महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधिकरणा-कडील सादरकर्ता अधिकारी व मंडल समुपदेशीची फी.	0	9	0	46	66	33	46	75	44
६.	जिल्हा सरकारी वकीलांची फी व वादव्ययांची बिले.	0	0	0	07	05	8	7	5	8
७.	विधी सहाय्य	--	--	--	--	--	--	--	--	--
एकूण (१ ते ७)		--	--	--	--	--	--	--	--	--
७.	फी बदलच्या रास्तपणासाठी आलेले संदर्भ.	0	10	--	507	231	263	601	231	263

-९
-IX

Fees and Law Charges Bill of Law Officers

The following table, indicates the Number of bills of fees and law charges received and paid to the Special Counsel and Supreme Court Advocates fees for murder cases and references; regarding reasonableness of fees from other Departments of Mantralaya, Government of India and other State Governments and law charges of District Government Pleaders and the Government Counsels in the Appellate side and original side of the High Court during the respective years. In addition to these Bills the work of scrutiny, passing and duly counter signing of Bills of Fees and Law Charges in civil cases, enhanced fees of Government Pleaders is done in the XVIII and in the office of the Joint Secretary, Law and Judiciary Deptt., Nagpur and Aurangabad.

रक्कम देण्यात आलेली बिले						वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली बिले			Nature of Bills (up to 31-12-2024)
Payment of Biills made						Bills pending at the end of year			
2023-24	2024- 2025		2025-2026		2023-24	2024-25	2025-26		
बिले Bills 12	रक्कम Amount 13	बिले Bills 14	रक्कम Amount 15	बिले Bills 16	रक्कम Amount 17	18	19	20	
A. Desk XVIII									
1542700	2194000	0	0	0	0	1	4	264400	1.Fees and Law Charges Bills of Special Counsel.
87250	16270750	0	0	0	0	1	6	47538400	2.Fees and Law Charges Bills of Supreme Court Advocates.
0	200719979	0	0	0	0	0	0	0	3.Fees Bills in Murder Cases.
206	40821000	177	63891750	222	85135020	20	160	74	4.Fees of Govt. Pleaders, Public Prosecutors and Counsel of High Court and City Civil and Sessions Court, Mumbai.
4955150	38	9080750	33	14450875	4041000	0	011	3	5.Fees of Presenting Officers and Panel Counsel of Maharashtra Administrative Tribunal.
348066	97500	1274021	376161	8	370500	1	0	1	6.Fees and Law charges of District Govt. Pleaders.
-	--	-	-	-	-	-	-	-	7.Legal Assistance.
--	71836834	--	40096013	--	8380595	23	71	18	Total (1 to 7)
70225849	49105100	231	75435461	263	99956395	0	0	78	7.Reference regarding reasonableness of fees.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
क) सह. सचिव, विधी व न्याय विभाग, औरंगाबाद											
१. विशेष समुपदेशींची फी व वादव्ययाची बिले.		13	79000	--		7	115000	29	364750	0	0
२. सर्वोच्च न्यायालयातील अभिवक्त्यांची फी व १२८ वादव्ययाची बिले.		--	--	--		--	--	--	--	--	--
३. खून प्रकरणातील फी व बिले		--	--	--		--	--	--	--	--	--
४. मूळ आणि अपील शाखांकडील समुपदेशींची फी		192	48845800	--		305	17698850	334	177115450	0	0
५. महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधिकरणांकडील समुपदेशींची फी.		52	11502430	121		25214130	52	108	23562500	0	0
६. जिल्हा सरकारी वकीलांची फी व वादव्ययाची बिले.		10	147000	4		120000	16	654750	0	0	0
७. फी बदलच्या रास्तपणासाठी आलेले संदर्भ		267	60574230	437		43147980	487	201697450	0	0	0
एकूण (१ ते ७)		--	--	--		--	--	--	--	--	--

तक्ता - १०
TABLE--X

खालील तक्ते महाराष्ट्र राज्य विधी सेवा प्राधिकरणाची माहिती दर्शवितात.
(३१ डिसेंबर २०२४ पर्यंत)

Following table indicates the budget provision and expenditure made by Maharashtra State Legal Services Authority. (31ST December 2024)

वित्तिय वर्ष	अनुदान Budget provision	झालेला खर्च Expenditure incurred
1	2	3
2023-2024	339020500	233451314
2024-2025	356720000	235260954
2025-2026	---	---

खालील तक्ता लोकन्यायालयाची माहिती दर्शवितो

वर्ष	लोकन्यायालयाची संख्या	निकालात काढलेली प्रकरणे	मोटार अपघात दावा प्रकरणातील नुकसान भरपाई रक्कम	योजनेचा फायदा मिळालेल्यांची संख्या
1	2	3	4	5
2023-2024	5641	4154723	5852259338	8309446
2024-2025	4663	2877745	4330424063	5754390
2025-2026	---	---	---	---

(३१ डिसेंबर २०२५ पर्यंत)

विधी सेवेची माहिती :-

वर्ष	मागील वर्षातील प्रलंबित अर्ज	आलेले अर्ज	निकाली अर्ज	वर्ष अखेरीस प्रलंबित अर्ज	कायदेविषयक सहाय्य देण्यात आलेल्या व्यक्ती
1	2	3	4	5	6
2023-2024	0	0	0	0	12072
2024-2025	0	0	0	0	14144
2025-2026	--	--	--	--	---

(३१ डिसेंबर २०२५ पर्यंत)

विधी साक्षरता शिबीरे :-

वर्ष	विधी साक्षरता शिबीरे	योजनेचा लाभ मिळाल्यांची संख्या
1	2	3
2023-2024	25147	16042014
2024-2025	11050	3387104
2025-2026	---	---

(३१ डिसेंबर २०२५ पर्यंत)

- ९ चालू
--- IX

12	13	14	15	16	17	18	19	20	
									C. Joint Secretary, Law and Judiciary Department, Aurangabad.
4	12	--	81170	2138500	--	1	19	--	1. Fees and Law Charges Bills of Special Counsel
--	--	--	--	--	--	--	--	--	2. Fees and Law Charges Bills of Supreme Court, Advocates
--	--	--	--	--	--	--	--	--	3. Fees Bill in Murder Cases.
191	206	--	48896250	9558600	--	1	0	--	4. Fees of Counsel on Original Side and Appellate Side.
45	52	--	4345550	10646300	--	Nil	0	--	5. Fees of Panel Counsels of Maharashtra Administrative Tribunal.
6	3	--	186000	69000	--	Nil	5	--	6. Fees and Law Charges of District Govt. Pleaders.
--	--	--	--	--	--	--	--	--	7. References regarding reasonableness of fees
246	273	--	49508970	108439800	--	2	24	--	Total (1 to 6)

तक्ता - १३
TABLE—XIII

शासकीय कर्मचाऱ्यांना उत्सवासाठी अग्रिम धने :-

दि. ३१/१२/२०२४ पर्यंत

खासगी कार्यालयीन कामांसाठी देण्यात आलेल्या कर्मचाऱ्यांची संख्या व त्यांना देण्यात आलेली उत्सव अग्रिमाची एकूण रक्कम दर्शवितो.

Festival Advance to Government Servants.

The following Table indicates the No. of Government servants to whom the advances for festival were paid by this Department and also heads of offices under Law and Judiciary Department for the staff working under them.

विधी व न्याय/रोख शाखा	2023		2024		2025		शेरा	
	एकूण व्यक्ती No. of Persons	दिलेली रक्कम Amount Paid	एकूण व्यक्ती No. of Persons	दिलेली रक्कम Amount Paid	एकूण व्यक्ती No. of Persons	दिलेली रक्कम Amount Paid		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
उत्सव अग्रिम	92	11,50,000	69	8,62,500/-	54	6,75,000/-		दिवाळी व ख्रिसमस उत्सव अग्रिम

Festival Advance
High Court Appellate side 20140092

विधी व न्याय/रोख शाखा	2022		2023		2024 (01/04/24 to 31/12/24)		शेरा	
	एकूण व्यक्ती No. of Persons	दिलेली रक्कम Amount Paid	एकूण व्यक्ती No. of Persons	दिलेली रक्कम Amount Paid	एकूण व्यक्ती No. of Persons	दिलेली रक्कम Amount Paid		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
उत्सव अग्रिम	1292	1,61,50,000	914	1,14,25,000/-	656	82,00,000/-		All Festival

High Court Original Side 20140074

विधी व न्याय/रोख शाखा	2023		2024		2025 (01/04/25 to 31/12/25)			शेरा
	एकुण व्यक्ती	दिलेली रक्कम	व्यक्ती	दिलेली रक्कम	व्यक्ती	दिलेली रक्कम	शेरा	
	No. of Persons	Amount Paid	No. of Persons	Amount Paid	No. of Persons	Amount Paid		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
उत्सव अग्रिम	595	67,75,6625	576	70,50000/-	584	7327500/-		All Festival

विधी व न्याय/रोख शाखा	2023		2024		2025 (01/04/25 to 31/12/25)			शेरा
	एकुण व्यक्ती	दिलेली रक्कम	व्यक्ती	दिलेली रक्कम	व्यक्ती	दिलेली रक्कम	शेरा	
	No. of Persons	Amount Paid	No. of Persons	Amount Paid	No. of Persons	Amount Paid		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
उत्सव अग्रिम	914	1,14,25,000	706	88,25,000	663	82,87,500		All Festival

विधी व न्याय/रोख शाखा	2023		2024		2025 (01/04/25 to 31/12/25)			शेरा
	एकुण व्यक्ती	दिलेली रक्कम	व्यक्ती	दिलेली रक्कम	व्यक्ती	दिलेली रक्कम	शेरा	
	No. of Persons	Amount Paid	No. of Persons	Amount Paid	No. of Persons	Amount Paid		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
उत्सव अग्रिम	131	1637500	115	1437500	109	1362500		All Festival

विधी व न्याय/रोख शाखा	2023		2024		2025 (01/04/25 to 31/12/25)			शेरा
	एकुण व्यक्ती	दिलेली रक्कम	व्यक्ती	दिलेली रक्कम	व्यक्ती	दिलेली रक्कम	शेरा	
	No. of Persons	Amount Paid	No. of Persons	Amount Paid	No. of Persons	Amount Paid		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
उत्सव अग्रिम	12	150000	14	175000	10	125000		All Festival

विधी व न्याय/रोख शाखा	2023		2024		2025 (01/04/25 to 31/12/25)			शेरा
	एकुण व्यक्ती	दिलेली रक्कम	व्यक्ती	दिलेली रक्कम	व्यक्ती	दिलेली रक्कम	शेरा	
	No. of Persons	Amount Paid	No. of Persons	Amount Paid	No. of Persons	Amount Paid		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
उत्सव अग्रिम	1	12500	2	25000	4	500000		All Festival

विधी व न्याय/रोख शाखा	2023		2024		2025 (01/04/25 to 31/12/25)			शेरा
	एकूण व्यक्ती Amount Paid	दिलेली रक्कम No. of Persons	व्यक्ती Amount Paid	दिलेली रक्कम No. of Persons	व्यक्ती Amount Paid	दिलेली रक्कम		
No. of Persons	2	3	4	5	6	7	8	9
उत्सव अग्रिम	4	50000	3	37500	4	500000		All Festival

तक्ता - १३
TABLE—XIII

शासकीय कर्मचाऱ्यांना उत्सवासाठी अग्रिम धने :-

खालील तक्ता विधी व न्याय विभाग तसेच त्यांच्या नियंत्रणाखालील कार्यालयाकडून देण्यात आलेल्या कर्मचाऱ्यांची संख्या व त्यांना देण्यात आलेली उत्सव अग्रिमाची एकूण रक्कम दर्शवितो.

Festival Advance to Government Servants.

The following Table indicates the No. of Government servants to whom the advances for festival were paid by this Department and also heads of offices under Law and Judiciary Department for the staff working under them.

	2023-2024		2024-2025		2025-2026		Nature of Advance
	व्यक्ती No. of Persons	दिलेली रक्कम Amount Paid	व्यक्ती No. of Persons	दिलेली रक्कम Amount Paid	व्यक्ती No. of Persons	दिलेली रक्कम Amount Paid	
1	2	3	4	5	6	7	8
उत्सव अग्रिम	08	1,00,000	375	4687500	355	4437500	Festival Advance

---

तक्ता-१४
TABLE--XIV

नगरपालिका व इतर स्थानिक संस्था यांना दिलेली सहाय्यक अनुदाने -

(१) खालील तक्ता नगरपालिका व इतर स्थानिक संस्था यांना संबंधित अधिनियमांखालील प्रकरणात दंडाच्या व फीच्या स्वरूपात वसूल केलेल्या व शासनाकडे जमा झालेल्या रकमाच्या प्रमाणात त्यांना शासनाने दिलेले सहाय्यक अनुदान दाखवतो.

मुख्य महानगर दंडाधिकारी व जिल्हा न्यायाधीश यांनी दिलेल्या माहितीच्या आधारे, वसूल झालेल्या व शासनाकडे जमा झालेल्या दंड व फीच्या एकूण रकमेमधून साक्षीदारांचे भत्ते व न्यायाधिकाऱ्यांचा प्रवास खर्च यावरील प्रत्यक्ष खर्च याशिवाय आस्थापना खर्च म्हणून एकूण रकमेच्या ५० टक्के एवढी रक्कम वजा करून शिल्लक ५० % रक्कम नगरपालिका व इतर स्थानिक संस्थाना सहाय्यक अनुदान म्हणून दिली जाते. ३१-३-१९९६ पूर्वी हे प्रमाण ६० : ४० या प्रमाणात होते न्यायालयाच्या आस्थापना खर्चामध्ये झालेल्या वाढीमुळे पुर्वलक्षी प्रभावाने हे प्रमाण १५ फेब्रुवारी, १९९९ पासून ५० : ५० असे करण्यात आले आहे. तदनंतर १-४-२००१ रोजी सदर निर्णय नव्याने काढणे अपेक्षित होते शा. नि. वि. व. न्या. वि. दि. २९-३-२०१४ अन्वये सदर ५०.५० प्रमाणास १-४-२००१ पासून पुर्वलक्षी प्रभावाने मंजूरी देण्यात आली आहे.

		वजा करण्यात यावयाच्या रकमा deductions to be made			
वसूल झालेली व शासनाकडे जमा झालेली दंड व फीची रक्कम Amount of Fines and Fees realised and credited to Government A/c		आस्थापना खर्च Establishment Charges			
		2023-2024	2024-2025	2024-2025	2025-2026
1	2	3	4	5	
एकूण ...	73260	73260	73260		निरंक

प्राण्यांस निर्दयतेने वागविण्यास प्रतिबंध करणाऱ्या संस्थांना दिलेले सहाय्यक अनुदाने -

(२) खालील तक्ता प्राण्यांना निर्दयतेने वागविण्यास प्रतिबंध अधिनियम, १९६० खालील प्रकरणांमधून वसूल झालेल्या व शासनाकडे जमा झालेल्या एकूण फी व दंडाच्या रकमांबाबत प्राण्यांस निर्दयतेने वागविण्यास प्रतिबंध करणाऱ्या संस्थांना दिलेले "सहाय्यक अनुदान" दर्शवितो. दंड व फीच्या रकमेमधून साक्षीदारांचे भत्ते व न्यायाधिकाऱ्यांचा प्रवास खर्च या वरील प्रत्यक्ष खर्च तसेच आस्थापना खर्च म्हणून एकूण रकमेच्या २० टक्के एवढी रक्कम वजा करून हे सहाय्यक अनुदान दिले जाते.

		वजा करण्यात deductions			
वसूल झालेली व शासनाकडे जमा झालेली दंड व फीची रक्कम Amount of Fines and Fees realised and credited to Government A/c		आस्थापना खर्च Establishment Charges			
		2023-2024	2024-2025	2024-2025	2025-2026
1	2	3	4	5	
एकूण ...	420	350	350		निरंक

१४
XIV

Grant-in-aid paid to Local Bodies and Municipalities.

(1) The following table indicates the grant-in aid sanctioned to the Municipalities and other Local Bodies in respect of fines and fees realised and credited to Government Account in cases under the Municipal and other Local Acts during the respective years.

The amount equal to 50 percent of the total fines and fees realised in these cases is deducted on account of establishment charges in addition to the amount spent on expenses to meet Bhatta charges to witnesses and Travelling Allowance to Magistrates on the basis of the information furnished by the Chief Metropolitan Magistrate, Mumbai and the District and Sessions Judges and the balance amount is paid as grant-in-aid. The percentage formerly was in the ratio of 60:40 and has been revised as per G. R. dated 15-2-1999 to 50:50 with effect from 1st April 96 owing to the increase in the establishment charges of Courts. G. R. dated 29-3-2014 keep the ratio 50.50 percent retrospectively.

यावयाच्या रकमा to be made							
इतर खर्च Other Charges		दंडाची परत केलेली रक्कम Amount of the fine refunded		देय रक्कम Net payable	मंजूर केलेले सहाय्यक अनुदान Amount of grant-in-aid sanctioned		
2023-2024	2024-2025	2024-2025	2025-2026	2024-2025	2024-2025	2025-2026	एकूण
6	7	8	9	10	11	12	
0	0	निरंक	0	0	निरंक	0	... Totals

१५
XV

Grant-in-aid paid to the societies for Prevention of Cruelty to Animals.

(2) The following table indicates the grant-in-aid sanctioned to the institutions for the Prevention of Cruelty to Animals from the fines and fees realised and credited to Government Account in cases under the Prevention of Cruelty to Animals Act, 1960. The amount of grant-in-aid was being paid after deduction of an amount equal to 20% of the total fines and fees realised in these cases in addition to the actual expenses incurred on the Bhatta charges to witnesses and travelling expenses of the Magistrate.

यावयाच्या रकमा to be made						
इतर खर्च Other Charges		देय रक्कम Net payable		मंजूर केलेले सहाय्यक अनुदान Amount of grant-in-aid sanctioned		
2023-2024	2024-2025	2024-2025 (2-4-6)	2025-2026	2024-2025	2025-2026	
6	7	8	9	10	11	
0	0	0	0	निरंक	0	... Total

तक्ता-१६
TABLE-XVI

नियम व आदेश शाखा

Rules and Orders Branch

खालील तक्ता केंद्रीय व राज्य कायदाखालील महाराष्ट्र नियम व आदेशाच्या पुनःस्थापना मालिकाकरिता तयार केलेली पृष्ठ संख्या दर्शवितो.

कामाचे विशिष्ट स्वरूप पहाता कामे निकालात काढण्यासाठी प्रमाणके ठरविणे शक्य नाही.

The following table shows the number of pages prepared for Replacement Series to Maharashtra Rules and Orders under State and Central Acts.

Looking to the peculiar nature of the work, it is not possible to fix any norms.

अ. नं. Sr. No.	कामाचे स्वरूप	पृष्ठ संख्या No. of pages			Nature of Work
		2023 3	2024 4	2025 5	
1	2				6
१.	पुनःस्थापना मालिकेकरिता निवडण्यासाठी तपासावयाची राजपत्राची पृष्ठ संख्या.	5552	7410	--	1. No. of Gazette pages required to be examined for sorting out rules and orders for Replacement Series.
२.	छापलेल्या नियम व आदेशामध्ये सुधारणा केलेली पृष्ठसंख्या.	--	--	--	2. No. of pages in which corrections have been carried out in the published Rules and Orders.
	(अ) वर्षाच्या आरंभी ... राज्य कायदे	4987	6404	--	(a) No. of pages in balance. ... State Acts
	शिल्लक असलेली पृष्ठ संख्या ...केंद्रीय कायदे	565	1006	--	at beginning of the year. ... Central Acts
	(ब) वर्षात सुधारणा केलेली पृष्ठ संख्या ...राज्य कायदे	--	--	--	(b) No. of pages corrected during ... State Acts
	पृष्ठ संख्या ...केंद्रीय कायदे	--	--	--	the year. ... Central Acts
	(क) मूळ अधिसूचना व नवीन नियमासंबंधी चिकटविलेली पृष्ठ संख्या.	--	--	--	(c) No. of pages pasted relating to ... State Acts
	...राज्य कायदे	--	--	--	to original Notifications and ... Central Acts
	केंद्रीय कायदे	--	--	--	New Rules.
	एकूण...(२)	4987	6404	--	Total (b) ... State Acts
	...राज्य कायदे	565	1006	--	... Central Acts
३.	पुनःस्थापना मालिका ... राज्य कायदे	--	--	--	3. No. of pages sent to the Press ... State Acts
	छापण्यासाठी मुद्रणालयास ... केंद्रीय कायदे	--	--	--	for printing the replacement ...Central Acts
	पाठविलेली पृष्ठ संख्या.				Series.
४.	शिल्लक राहिलेली पृष्ठ संख्या ... राज्य कायदे	531451	84636	--	4. No of pages remained in balance ...State Acts
	... केंद्रीय कायदे	13238	21740	--	... Central Acts
५.	मुद्रित तपासण्यासाठी मुद्रणालयाकडून आलेली पृष्ठ संख्या-				5. No. of pages received from the press
	(अ) वर्षाच्या आरंभी शिल्लक असलेली पृष्ठ संख्या. ...राज्य कायदे	--	--	--	for checking the Proof.
	... केंद्रीय कायदे	--	--	--	(a) No. of pages in balance at the ... State Acts
	(ब) वर्षात आलेली पृष्ठ संख्या ... राज्य कायदे	--	--	--	beginning of the year. ... Central Acts
	... केंद्रीय कायदे	--	--	--	(b) No. of pages received during ... State Acts
	एकूण (५)	--	--	--	the year. ... Central Acts
	... राज्य कायदे	--	--	--	Total (5) ... State Acts
	... केंद्रीय कायदे	--	--	--	... Central Acts
६.	पुनःस्थापना मालिकेच्या अंतिम मुद्रणासाठी पाठविलेली पृष्ठ संख्या ... राज्य कायदे	--	--	--	6. No. of pages sent to the press for ... State Acts
	... केंद्रीय कायदे	--	--	--	final printing of the Replacement Series .... Central Acts
७.	अंतिम मुद्रणासाठी अद्याप पाठवावयाची पृष्ठ संख्या. ... राज्य कायदे	531451	84636	--	7. No. of pages yet to be sent to the... State Acts
	... केंद्रीय कायदे	13238	21740	--	press for final Printing. ... Central Acts
८.	संकीर्ण	18	21	--	8. Miscellaneous.

तक्ता - १७
TABLE--XVII

(चार) कर्मचारी विषयक गोषवारा

Personnel Summary

Designation	Scale of Pay + G. P.	वेतनश्रेणी + ग्रेड पे.	No. of Posts/पदसंख्या		पदनाम
			2023-2024	2024-2025	
1	2		3		4
PROGRAMME --			१.कार्यक्रम-		
LAW AND JUDICIARY DEPARTMENT (Mantralaya)			विधी व न्याय विभाग (मंत्रालय विभाग)		
<i>Gazetted --</i>			(अ) राजपत्रित-		
Principal Secretary and Remembrancer of Legal Affairs	... 199100-224100	...	1	1	.. प्रधान सचिव व विधी परामर्शी
Principal Secretary and Secretary & Senior Legal Advisor	... 199100-224100	...	1	1	.. प्रधान सचिव व वरिष्ठ विधी सल्लागार
Secretary (Legislation)	... 131100-216600	...	1	1	.. सचिव (विधी विधान)
Joint Secretary, Law & Judiciary D. Nag.	... 123100-215900	...	1	1	.. सहसचिव विधी व न्याय विभाग, नागपूर
Joint Secretary, Law & J. Dept. A.Bad.	... 123100-215900	...	1	1	.. सहसचिव विधी व न्याय विभाग, औरंगाबाद
Legal Adviser-cum-Joint Secretary	... 144840-194660	...	3	3	.. विधी सल्लागार-नि-सहसचिव
Draftsman-cum Joint Secretary	... 123100-215900	...	3	3	.. प्रारूपकार-नि-सहसचिव
Solicitor and Joint Secretary	... 123100-215900	...	1	1	.. सॉलिसिटर-नि-सहसचिव
Deputy Legal Adviser-cum-Deputy Secretary	... 111000-163030	...	4	4	.. उप विधी सल्लागार नि-उप सचिव
Deputy Draftsman-cum-Deputy Secretary.	... 78800-209200	...	5	5	.. उपप्रारूपकार-नि-उपसचिव
Solicitor (Mofussil Litigation) Cum. Dy Sec	... 78800-209200	...	1	1	.. सॉलिसिटर (मु. वि.) नि-उप सचिव
Assistant Solicitor-cum-Deputy Secretary	... 78800-209200	...	1	1	.. सहायक सॉलिसिटर-नि-उपसचिव
Joint Secretary/Deput Secretary	... 123100-215900/78800-209200	...	2	2	.. सह / उप सचिव
Joint Secretary (Legal)/ Deputy Secretary (Legal)/ Under Secretary (Legal)	... 123100-215900/7800-209200/ 67700-208700	...	7	7	.. सहसचिव(विधी)उपसचिव(विधी)/अवर सचिव (विधी)
Assistant legal Advisor-cum-Under Secretary	... 67700-208700	...	4	4	.. सहायक विधी सल्लागार-नि-अवर सचिव
Assistant Draftsman-cum-Under Secretary	... 67700-208700	...	10	10	.. सहायक प्रारूपकार-नि-अवर सचिव
Under Secretary	... 67700-208700	...	4	4	.. अवरसचिव
Librarian-cum-Reference Officer	... 56100-177500	...	1	1	.. ग्रंथपाल-नि-संदर्भाधिकारी
Senior Personal Assistant	... 67700-208700	...	1	1	.. वरीष्ठ स्वीय सहायक
Total			52	52	.. एकूण
Gazetted-Class II-			.. राजपत्रित वर्ग-२		
Junior Draftsman	... 56100-177500	...	4	4	.. कनिष्ठ प्रारूपकार
Section Officer	... 47600-151100	...	27	27	.. कक्ष अधिकारी
Superintendent (Legal)	... 47600-151100	...	8	8	.. अधिक्षक (विधी)
Stenographer (Selection Grade)	... 44900-142400	...	1	1	.. निवडश्रेणी लघुलेखक
Total			40	40	.. एकूण
Non-Gazetted-Class II-			(ब) अराजपत्रित वर्ग-२		
Assistant Section Officer	... 38600-122800	...	57	57	.. सहायक कक्ष अधिकारी
Assistant (Lagal)	... 41800-132300	...	20	20	.. सहायक (विधी)
Stenographer (Higher Grade)	... 41800-132300	...	20	20	.. लघुलेखक (उच्चश्रेणी)
Stenographer (Lower Grade)	... 38600-122800	...	15	15	.. लघुलेखक (निम्न श्रेणी)
Total			112	112	.. एकूण
Class-III			(क) अराजपत्रित वर्ग-३		
Steno-Typist	... 25500-81100	...	3	3	.. लघुटंकलेखक
Searcher-cum-Movement Keeper	... 19900-63200	...	1	1	.. सर्चर-कम-मुव्हमेंट कीपर
Clerk cum Typist	... 19900-63200	...	81	81	.. लिपिक टंकलेखक
Driver	... 19900-63200	...	5	5	.. वाहन चालक
Total ...			90	90	.. एकूण
एका वाहन चालकाच्या सेवा मनुष्यबळ संख्येच्या मर्यादेत बाह्ययंत्रणेने भरण्यास मान्यता			294	294	.. एकूण
Class IV			(ड) अराजपत्रित वर्ग-४		
Havaldar	... 19900-63200	...	0	0	.. हवालदार (मृत संवर्ग)
Naik	... 16600-52400	...	0	0	.. नाईक (मृत संवर्ग)
Shelf Attendent	... 16600-52400	...	0	0	.. अलमारी परिचर (मृत संवर्ग)
Peon	... 15000-47600	...	0	0	.. शिपाई (मृत संवर्ग)
Zerox Operator	... 16600-52400	...	0	0	.. झेरोक्स ऑपरेटर (मृत संवर्ग)
Roneo Operator	... 16600-52400	...	0	0	.. रोनिओ चालक
Total ...			0	0	.. एकूण
Grant Total ...			294	294	.. एकूण बेरीज

बाह्ययंत्रणेने घ्यावयाच्या सेवांचा तपशील

अ.क्र.	बाह्ययंत्रणेने घ्यावयाच्या सेवा	मनुष्यबळ
१.	वाहन चालक	१
२.	हवालदार नाईक शिपाई	१+४+३५
	एकूण	४१

न्याय मंडळाची रचना
Organizaton of Judiciary Department

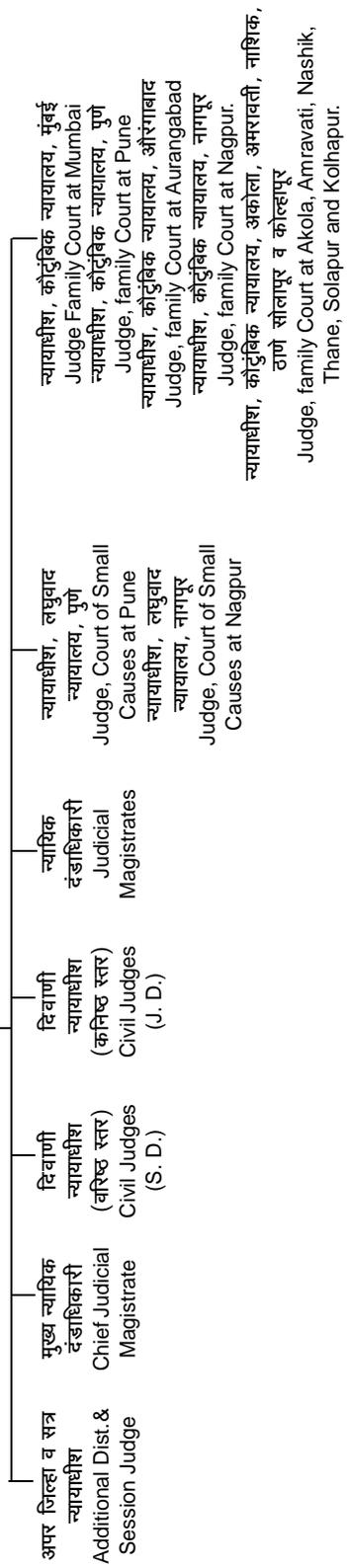
उच्च न्यायालय
HIGH COURT

Programmes 2, 4, 5 and 6 are concerned with the Judiciary.

कार्यक्रम २, ४, ५ आणि ६ हे न्याय मंडळाशी संबंधीत आहेत

मूळ न्याय शाखा Original side Registrar प्रबंधक Prothonotary and Senior Master. लेखा अन्वेषण आयुक्त, उच्च न्यायालय, मुंबई Commissioner for Taking Accounts, High Court, Mumbai. सरकारी मुखत्यार, उच्च न्यायालय, मुंबई Official Assignee, High Court, Mumbai. न्यायालय धारक, उच्च न्यायालय, मुंबई Court Receiver, High Court, Mumbai. परिव्यय निर्धारक, उच्च न्यायालय, मुंबई Taxing Master, High Court, Mumbai. नादारी प्रबंधक, उच्च न्यायालय, मुंबई Insolvency Registrar, High Court, Mumbai. मुख्य अनुवादक व दुभाषी, उच्च न्यायालय, मुंबई Chief Translator and Interpreter, High Court, Mumbai. लेखा अधिकारी, उच्च न्यायालय, मुंबई Account Officer, High Court, Mumbai.	अपील शाखा Appellate side प्रबंधक उच्च न्यायालय मुंबई. Registrar, High Court, Mumbai. प्रमुख न्यायाधीश, मुंबई नगर दिवाणी न्यायालय व सत्र न्यायाधीश, बृहन्मुंबई. Principal Judge, Mumbai City Civil Court and Session Judge, Greater Mumbai. अपर प्रमुख न्यायाधीश, मुंबई नगर दिवाणी न्यायालय व अपर सत्र न्यायाधीश बृहन्मुंबई. Additional Principal Judge, Mumbai City Civil Court and Additional Session Judge, Greater Mumbai. नगर दिवाणी न्यायालयाचे न्यायाधीश व अपर सत्र न्यायाधीश, बृहन्मुंबई Judge of the City Civil Court and Additional Session Judge Greater Mumbai. मुख्य महानगर दंडाधिकारी, बृहन्मुंबई. Chief Metropolitan Magistrate, Greater Mumbai. अपर मुख्य महानगर दंडाधिकारी, बृहन्मुंबई आणि महानगर दंडाधिकारी, बृहन्मुंबई. Additional Chief Metropolitan Magistrate, Greater Mumbai and Metropolitan Magistrate, Greater Mumbai. मुख्य न्यायाधीश, लघुवाद न्यायालय, बृहन्मुंबई Chief Judge, Court of Small Causes, Greater Mumbai. अपर मुख्य न्यायाधीश, लघुवाद न्यायालय, बृहन्मुंबई. Additional Chief Judge, Court of Small Causes, Greater Mumbai. न्यायाधीश, लघुवाद न्यायालय, बृहन्मुंबई. Judges, Court of Small Causes, Greater Mumbai.	उच्च न्यायालयाचे नागपूर येथील न्यायपीठ High Court Bench at Nagpur अपर प्रबंधक उच्च न्यायालय मुंबई नागपूर येथील न्यायपीठ. Additional Registrar, High Court of Mumbai at Nagpur. उच्च न्यायालयाचे औरंगाबाद येथील न्यायपीठ High Court Bench at Aurangabad. अपर प्रबंधक उच्च न्यायालय मुंबई औरंगाबाद येथील न्यायपीठ. Additional Registrar, High Court of Mumbai at Aurangabad. उच्च न्यायालयाचे पणजी (गोवा) येथील न्यायपीठ. High Court Bench at Panji (Goa) अपर प्रबंधक, उच्च न्यायालयाचे पणजी (गोवा) येथील न्यायपीठ. Additional Registrar, High Court of Mumbai at Panji (Goa). न्यायिक अधिकारी प्रशिक्षण संस्था, नागपूर / उत्थन जि. ठाणे. Judicial Officer's Training Institute, Nagpur / Utthan Dist. Thane.
---	--	---

जिल्हा व सत्र
न्यायाधीश
District and
Session Judges.

२. मुंबई उच्च न्यायालय

प्रस्तावना:-

मुंबई येथील उच्च न्यायालयाचा न्यायधिकार म्हणजे दिवाणी प्रक्रिया संहिता १९०८ च्या आदेश ४९ अंतर्गत सनदी उच्च न्यायालय आहे आणि देशातील सर्वात जुन्या उच्च न्यायालयांपैकी एक आहे. राणी व्हिक्टोरीयाच्या दिनांक २६ जून, १८६२ च्या सनद अंतर्गत मुंबई उच्च न्यायालयाची स्थापना झाली होती आणि त्याचे उद्घाटन १४ ऑगस्ट, १८६२ रोजी झाले.

घटनेच्या २३१ व्या अनुच्छेदानुसार तेंव्हाच्या मुंबई उच्च न्यायालयाची अधिकारीता प्रथमतः त्या वेळच्या गोवा, दमण, आणि दिव या केंद्रशासीत मुंबई उच्च न्यायालय (गोवा, दमण व दिव पर्यन्त अधिकारतेचा विस्तार) अधिनियम १९८१ अन्वये होती. परंतु सन १९८७ मध्ये गोवा, दमण व दिव पुनर्रचना अधिनियम १९८७ अन्वये स्वतंत्र गोवा राज्याची निर्माती झाल्याने घटनेच्या २३१व्या अनुच्छेदानुसार तसेच गोवा, दमण व दिव पुनर्रचना अधिनियम १९८७ च्या कलम २० अन्वये महाराष्ट्र राज्य आणि गोवा राज्य तसेच दादरा नगर हवेली आणि दमण दिव या केंद्रशासीत प्रदेशांसाठी एक सामायिक उच्च न्यायालय कार्यान्वीत झाले. गोवा, दमण, व दिव पुनर्रचना अधिनियम १९८७ च्या कलम २६ अन्वये सामायिक उच्च न्यायालयाची प्रस्थापना करून त्याचे मुख्यालय मुंबई येथे ठेवण्यात आले. त्यामुळे उच्च न्यायालयाची अधिकारिता संपूर्ण महाराष्ट्र राज्य, गोवा राज्य आणि दमण व दिव तसेच दादरा व नगर हवेली या केंद्रशासित प्रदेशावर आहे. या व्यतिरिक्त उच्च न्यायालयाची नागपूर व औरंगाबाद येथे कायम खंडपिठे आहेत.

उच्च न्यायालयाचे प्रधान अधिकारी यांना उच्च न्यायालयाचे महाप्रबंधक म्हणून संबोधले जाते. महाप्रबंधक हे मुंबई उच्च न्यायालयाच्या अपील आणि मूळ न्याय शाखांचे प्रमुख आहेत.

मूळ न्याय शाखा व अपील न्याय शाखा असे उच्च न्यायालयाचे दोन भाग आहेत.

मूळ शाखा:-

एकस्वपत्र व इतर संविधि अन्वये प्रदान करण्यात आलेले विविध अधिकार मूळ न्यायशाखेतील न्यायालये बजावीत असतात. तसेच मूळ न्याय शाखेत दाखल करण्यात आलेल्या प्रकरणात एकस्व पत्राच्या खंड १५ अनुसार उच्च न्यायालयाच्या एकल न्यायाधीशाच्या न्याय निर्णयातून उद्भवणारी अपिले, निकाली काढण्यात येतात. मूळ न्यायाशाखेवरील दाव्यांच्या प्रकरणा संबंधी आर्थिक अधिकारिता रुपये एक कोटीहून अधिक मूल्यांकन असलेल्या प्रकरणी आहे, तर मूळ शाखेवरील प्रकरणासंबंधी प्रादेशिक अधिकारिता बृहन्मुंबई च्या हद्दीपर्यंत आहे.

उच्च न्यायालयाच्या मूळ शाखेमध्ये भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद २२६ अनुसार राज्य शासन, केंद्र शासन व बृहन्मुंबई महानगरपालिका आणि भारतीय राज्यघटनेच्या अनुच्छेद १२ अंतर्गत येणाऱ्या इतर सर्व प्राधिकारी यांच्या विरुद्ध सर्व रिट विनंती अर्जांची सुनावणी तसेच सार्वजनिक हितासंबंधीची याचिका आणि बृहन्मुंबईतील अज्ञान पाल्यांच्या पालकांची

नियुक्ती करण्यासंबंधी सर्व संकिर्ण प्रकरणे आणि विदेशी दत्तकाविधान संबंधी तसेच भारतीय पालकत्व विनंती अर्ज आणि पारसी विवाह व घटस्फोट अधिनियम, १९३६ अंतर्गत विवाह संबंधी अधिकारिता, या संबंधीच्या प्रकरणांत सुनावणी होते.

उच्च न्यायालयातील मूळ शाखेमध्ये पुढील प्रकारची कामेही करण्यात येतात.

१) अपिले / प्रत्यक्ष / अप्रत्यक्ष कर अंतर्गत संदर्भ.

२) भूसंपादन अधिनियम, १९६५, सनदी लेखापाल अधिनियम, १९४९, कंपनी सेक्रेटरीज अधिनियम, १९८० अंतर्गत संदर्भ

३) फेरा / फेमा आणि विदेशी व्यापार (विनियमन आणि विकास) अधिनियम, १९९२.

४) कलम ४३४ खालील आणि १००, ३९१, ३९३, ३९७, ३९८ आणि ६२८ इ. सारख्या इतर निरनिराळ्या कलमांखाली परिसमापच्या प्रकरणासंबंधातील, कंपनी विषयक बाबींच्या आणि कलम ४४६(३) आणि कंपनी अधिनियम, १९५६ च्या कलम १०-फ खालील कंपनी अपील, अशी प्रकरणे.

५) नाविक अधिकारिता संबंधीचे वसाहती न्यायालये अधिनियम, १८९० आणि त्या अंतर्गत नाविक आणि उप-नाविक अधिकारिता खालील दावे आणि प्रकरणे.

६) न्यायालय अवमान अधिनियम, १९७१ अंतर्गत याचिका (अर्ज).

७) लवाद आणि समेट अधिनियम, १९९६ खालील प्रकरणे.

८) मृत्यूपत्रीय आणि अमृत्यूपत्रीय अधिकारिता उत्तराधिकार प्रमाणपत्र, प्रशासन पत्र, मृत व्यक्तीचे अंतिम मृत्यूपत्रासंबंधी मृत्यूपत्रप्रमाण, तसेच मुंबई विनियमन अधिनियम, १८२७ च्या कलम २ अंतर्गत वारसासंबंधी प्रमाणपत्र संबंधी दावा व विनंती अर्जांची सुनावणी तसेच महाप्रशासक अधिनियम, १९६३ च्या कलम ६ व १७ अंतर्गत विनंती अर्ज / अर्जांची सुनावणी

९) कॉपीराईट (प्रकाशन अधिकार) अधिनियम, १९५७, एकस्व अधिनियम, १९७४ आणि अन्य संबंधित अधिनियमांतर्गत दावे आणि प्रकरणे.

१०) इलाखा शहर नादारी अधिनियम, १९०९ अंतर्गत प्रकरणे.

११) वाणिज्यिक न्यायालय, वाणिज्यिक विभाग आणि उच्च न्यायालयाच्या वाणिज्यिक अपिल विभाग अधिनियम, २०१५ अंतर्गत प्रकरणे.

मुंबई उच्च न्यायालयाच्या सर्वसाधारण मूळ दिवाणी अधिकारितेच्या अधीन इतर सर्व प्रकरणे आणि कार्यवाही.

अपील न्याय शाखा :-

उच्च न्यायालयाच्या अपील शाखेची अधिकारिता महाराष्ट्र राज्याच्या ३४ जिल्ह्यांवर तसेच केंद्रशासित राज्य दमण, दीव आणि दादरा व नगर हवेली या जिल्ह्यांवर आहे.

अपील शाखेकडील न्यायालय खालील प्रकारची अपीले निकालात काढतात.

एक दिवाणी :-

(अ) अपीले :-

(१) दिवाणी प्रकरणातील मूळ हुकूमनाम्यावरून किंवा दिवाणी प्रक्रिया संहिता किंवा एखाद्या स्थानिक किंवा विशेष अधिनियमाखाली दाखल केलेल्या, ज्यात प्रथम न्यायालयातील किंवा न्यायाधिकरण समक्ष असलेल्या वाद विषयवस्तूचे मूल्य रुपये २ करोड पेक्षा जास्त नाही आणि अजूनही अपीलात असलेल्या वादातील विषयवस्तूचे मूल्य रुपये २ करोड किंवा कमी आहे, परंतु, 'अजूनही अपीलात असलेल्या वादातील विषयवस्तूचे मूल्य' या उप-वाकखंडात येणाऱ्या संज्ञेचा अन्वयार्थ, जेथे अपील करण्यात आलेले आहे तसेच उलटअपील किंवा उलटहरकती दाखल करण्यात आल्या आहेत अशा अपीलात असलेल्या तसेच उलटअपील किंवा अनेक उलटअपीले किंवा प्रतिहरकतीमधील वाद विषयवस्तूचे एकूण मूल्य आहे असे समजण्यात यावे;

(२) दिवाणी प्रकरणातील अपील हुकूमनाम्यावरून किंवा दिवाणी प्रक्रिया संहिता किंवा एखादा स्थानिक किंवा विशेष अधिनियमाखालील दाखल केलेल्या कामकाजाच्या अभिनिर्णयावरून.

(३) दिवाणी प्रक्रिया संहितेच्या कलम १४० खालील हुकूमनाम्यावरून.

(४) दिवाणी प्रक्रिया संहितेच्या कलम १०४ किंवा दिवाणी प्रक्रिया संहितेच्या आदेश ४३, नियम १ अन्वये पारीत केलेल्या आदेशावरून आणि;

(५) हुकूमनाम्याचा अंमल नसलेल्या स्थानिक किंवा विशेष अधिनियमांतर्गत दिलेल्या आदेशावरून.

(ब) पारशी मुख्य विवाहनिषयक न्यायालयाने पारित केलेल्या हुकूमनामा किंवा आदेशातून उद्भवणारे, पारशी विवाह आणि घटस्फोट अधिनियम, १९३६ च्या कलम ५१ अंतर्गत विनंती अर्ज खेरीज करून दिवाणी प्रक्रिया संहितेच्या कलम ११५ खाली किंवा प्रांतिक लघुवाद न्यायालये अधिनियमाच्या कलम २५ किंवा एखाद्या विशेष किंवा स्थानिक अधिनियमाखाली न्यायालयाच्या पुनरिक्षण अधिकारितेच्या वापराकरिता दाखल केलेले अर्ज.

(क) वकीला तर्फे उपस्थिती काढून घेण्यासाठी किंवा वकालतनामा रद्द करण्यासाठी किंवा रक्कम जमा किंवा काढून घेण्यासाठी आणि न्यायालय शुल्काच्या रकमेचा परतावा मिळण्यासाठी केलेले अर्ज.

(ड) कंपनी अधिनियम, १९५६ अंतर्गत केलेले अर्ज व त्याखालील कामकाज.

(ई) उच्च न्यायालयातील प्रलंबित किंवा उच्च न्यायालयात दाखल करण्यासाठी प्रस्तावित अपीलातून किंवा दिवाणी पुनरिक्षण अर्जातून उद्भवणारे

किंवा त्यांच्याशी संबंधित अनुषांगिक किंवा वादकालीन इतर सर्व अर्ज आणि तसेच अपीले काढून घेण्यासाठी अर्ज किंवा दिवाणी प्रक्रिया संहितेच्या आदेश २३ नुसार संमती हुकूमनामा (कसेट डिक्ली) किंवा आदेशाकरिता अर्ज.

या नियमांतर्गत एकल न्यायधीशद्वारा हाताळवयाच्या अपीलातील किंवा अनेक अपीलाती किंवा विनंती अर्जातील, प्रबंधक, उपप्रबंधक किंवा विशेष अधिकारी यांनी पारीत केलेल्या आदेशाचे पुनरिक्षण.

दोन फौजदारी -

(अ) ज्यात मृत्यूदंड किंवा जन्मठेप अशी शिक्षा फर्मावली आहे, अशा अपराध सिद्धी आदेशा व्यतीरीक्त, इतर अपराध सिद्धी आदेशां विरुद्ध अपीले, दोषमुक्तते विरुद्ध अपीले, ज्या प्रकरणात आरोपीवर ज्या गुन्ह्याचा दोषारोप आहे त्या गुन्ह्यात अपराध सिद्ध झाल्यावर केवळ दंडात्मक स्वरूपात शिक्षा दिली जाते किंवा १० वर्षांपेक्षा जास्त नाही अशा कारावासाची शिक्षा दिली जाते किंवा असा कारावास आणि दंड अशा दोन्ही शिक्षा दिली जाते. आणि ज्या गुन्ह्यात अपराधसिद्धी नंतर केवळ दंडात्मक शिक्षा आहे किंवा १० वर्षांपेक्षा कमी कारावासाची शिक्षा आहे किंवा असा कारावास दंडात्मक शिक्षा आहे, अशा शिक्षेत वाढ होण्याकरिता फौजदारी प्रक्रिया संहितेच्या कलम ३७७ अंतर्गत अपील पुनरिक्षण अर्ज न्यायालयातर्फे सुचना (कोर्ट नोटीस)

(ब) मिळकतीच्या विल्हेवाटासंबंधी आदेशाविरुद्ध अपील आणि नुकसानभरपाई, खर्च आणि/शुल्क प्रदानाकरिता निदेश देणारे आदेश किंवा आरोपीस हजर राहण्यास बंधनकारक आदेश आणि आरोपीस कोणत्याही वेळी हजर राहण्यास फर्मावण्यात येईल त्यावेळी शिक्षेचा स्वीकार करून दरम्यानच्या काळात चांगली वर्तणुक ठेण्याबाबत स्वतःस बांधून घेणारा आदेश किंवा आरोपीस समन्स देण्याचा आदेश.

(क) फौजदारी प्रक्रिया संहितेच्या कलम ४०९ अंतर्गत न्यायालयाच्या पुनरिक्षण अधिकारितेच्या वापराकरिता अर्ज, आणि फौजदारी विवरणपत्रांच्या परिक्षणावरून किंवा अन्यथा, ज्या प्रकरणांचा अभिलेख मागविण्यात येत आहे, त्यावरील अहवाल.

(ड) ज्या गुन्ह्याचा आरोपीवर दोषारोप आहे त्या गुन्ह्याच्या अपराध सिद्धीनंतर केवळ दंडात्मक शिक्षा किंवा १० वर्षांपेक्षा जास्त नाही अशा कालावधीच्या कारावासाची शिक्षा किंवा असा कारावास व दंड, अशा शिक्षापत्र गुन्ह्यातील दोषमुक्तीविरुद्ध, फौजदारी प्रक्रिया संहितेच्या कलम ३७८ (४) अंतर्गत अपील करण्याची परवानगी मागण्यासाठी अर्ज.

(इ) उच्च न्यायालयात अगोदरच प्रलंबित असलेल्या एखाद्या अपील किंवा अर्जातून उद्भवलेले नसलेले किंवा त्यांच्याशी संबंधित नसलेल्या, जामीन किंवा स्थगितीकरिता केलेले अर्ज.

(फ) एकल न्यायाधीशांद्वारा निकाली काढण्यात आलेल्या प्रकरणात भारतीय घटनेच्या अनुच्छेद १३४ अंतर्गत सर्वोच्च न्यायालयात अपील करण्यासाठी परवानगी मिळविण्याकरिता केलेले अर्ज.

(ग) सर्व संकीर्ण अर्जासहित, उपरोक्त बाबी (अ) ते (क) खालील प्रकरणातून उद्भवणारे किंवा त्यांच्याशी संबंधित जामीन व स्थगिती मिळविण्यासाठी केलेले अर्ज.

(ह) फौजदारी प्रक्रिया संहितेच्या कलम ४८२ खालील सर्व अर्जासहित,

(एक) खंडपीठाद्वारे पारित केलेल्या एखाद्या आदेशाचे पुर्नविलोकन, त्यात फेरबदल, किंवा तो आदेश रद्दबातल होण्याकरिता केलेला अर्ज,

(दोन) प्रथम खबरी अहवाल (फर्स्ट इन्फॉर्मेशन रिपोर्ट), गुन्हा नोंद (सी. आर.) दोषारोप पत्र किंवा फौजदारी प्रक्रिया संहितेच्या कलम १५६ (३) अन्वये चौकशीसाठी दिलेला आदेश, रद्दबातल करण्यासाठी केलेले अर्ज, असे अर्ज सरळ कलम ४८२ अंतर्गत किंवा घटनेच्या अनुच्छेद २२६ आणि/किंवा अनुच्छेद २२७ अंतर्गत केलेले आहेत हे लक्षात न घेता जे काही अर्ज असतील अशा सर्व अर्जा व्यतिरिक्त,

एखाद्या खाजगी तक्रारीत आदेशिका (प्रोसेस) निर्गमित करण्यासाठी केलेल्या आदेशास आव्हान देणारे अर्ज.

(ई) कारागृह (मुंबई संचित आणि अभिवचन रजा) नियमावली, १९५९ किंवा कारागृह (गोवा, दमण आणि दीव संचित आणि अभिवचन रजा) नियमावली, १९६८ अन्वये संचित किंवा अभिवचन रजेकरिता अर्ज/विनंती अर्ज किंवा खंडपीठ किंवा एकल न्यायाधीशां समक्ष प्रलंबित प्रकरणात तात्पुरते जामीन मिण्याकरिता केलेले अर्ज, त्या त्या न्यायमंचा समक्ष ठेवले जाईल. अगोदरच निकालात काढलेल्या प्रकरणातून उद्भवणाऱ्या उपरोक्त स्वरूपाचे अर्ज/विनंती अर्ज ज्या एकल न्यायाधीशांना फौजदारी प्रकरणे सोपवण्यात आली असतील त्यांच्या समक्ष ठेवले जातील.

२) ही नियमावली अंमलात आल्यानंतर, आयकर अधिनियम, १९६१ च्या कलम २६० अ, संपत्ती अधिनियम, १९५७ च्या कलम २७ अ, सीमाशुल्क अधिनियम, १९६२ च्या कलम १३०, केंद्रीय जकात अधिनियम, १९४४ च्या

कलम ३५ ग, वित्त अधिनियम, १९९४ (सेवा कर) मधील प्रकरण ५ च्या कलम ८३ सह केंद्रीय जकात अधिनियम, १९४४ च्या कलम ३५ ग महाराष्ट्र मूल्यवर्धीत कर अधिनियम, २००२ च्या कलम २७, केंद्रीय विक्रीकर अधिनियम, १९५६ च्या कलम ९ (२) सह महाराष्ट्र मूल्यवर्धीत कर अधिनियम, २००२ च्या कलम २७ किंवा यात वर संदर्भित केलेल्या व्यतिरिक्त कोणत्याही कर कायदांतर्गत किंवा जे अधिनियमित केलेले किंवा पुर्नअधिनियमित केलेले किंवा ही नियमावली अंमलात आल्यानंतर जे अधिनियमित करण्यात येईल अशा कायदांतर्गत असलेल्या न्याधिकरणाद्वारा पारित केलेल्या आदेशातून उच्च न्यायालयात अपील करण्याची तरतूद आहे.

कोल्हापूर, नाशिक, पुणे, रायगड, रत्नागिरी, सिंधुदूर्ग, सातारा, सांगली, सोलापूर आणि ठाणे जिल्ह्यातून उद्भवणारे अपील मुंबई येथील उच्च न्यायालय न्यायाधिकाराच्या प्रोथोनोटरी आणि सिनिअर मास्टर यांच्याकडे सादर करण्यात येईल आणि त्यावरील सुनावणी मूळ शाखेवरील खंडपीठाकडून होऊन निकाली काढण्यात येईल.

मूळ शाखेवर अशा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष करासंबंधी अपील करण्याची नियमावली, योग्य त्या फेरफारांसह, उपरोक्त जिल्ह्यांमधून उद्भवणाऱ्या सर्व करासंबंधी अपीलांना सुद्धा लागू राहिल.

मुंबईतील उच्च न्यायालयाच्या अध्यक्षपदी मुख्य न्यायमूर्ती असून त्यांच्यासह सध्याची मंजूर संख्या - ९४ आहे व त्यांना सहकारी न्यायाधीश सहाय्य करित असतात. उच्च न्यायालयाच्या प्रशासकीय विभागाचे कामकाज महाप्रबंधक हे, मूळ शाखेवरील प्रबंधक, प्रोथोनोटरी आणि सिनिअर मास्टर आणि अपील शाखेवरील प्रबंधकांच्या मदतीने, पहातात.

मुंबई उच्च न्यायालयाची खंडपीठे :-

नागपूर, औरंगाबाद व पणजी (गोवा) येथे मुंबई उच्च न्यायालयाची कायमस्वरूपी तीन खंडपीठे आहेत मुंबई येथे न्यायाधीशांची ५० मंजूर पदे आहेत. २२ पदे औरंगाबाद येथे, १८ पदे नागपूर येथे आणि ४ पदे पणजी (गोवा) येथे आहेत. खंडपीठाचे प्रशासकीय काम प्रबंधक (प्रशासन) पहातात.

४. उच्च न्यायालय व इतर न्यायालयात दाखल झालेली, निकालात काढलेली व प्रलंबित असलेल्या प्रकरणांची तुलनात्मक स्थिती खालीलप्रमाणे.

4. The comparative Figures of the Cases instituted, disposed off and pending in the High Court and other Courts are shown below :-

न्यायालयाचे नाव	आरंभी प्रलंबित असलेली प्रकरणे		दाखल केलेली प्रकरणे		निकालात काढलेली प्रकरणे		वर्ष अखेरीस प्रलंबित प्रकरणे		न्यायाधीशांची पदे	Name of Court
	Pending Cases at the beginning		Cases instituted		Cases disposed of		Cases pending at the end of the Year			
1	2024	2025	2024	2025	2024	2025	2024	2025	10	11
१. उच्च न्यायालय-										1. High Court
मूळ शाखा ...	75827	85075	31012	26741	21764	22181	85075	89635	94	Original side
अपील शाखा ...	464795	495372	141502	139147	110925	115993	495372	518526	—	Appellate side
एकूण ...	540622	580447	172514	165888	132689	138174	580447	608161	94	Total

न्यायिक अधिकारी प्रशिक्षण संस्था, महाराष्ट्र, नागपूर

महाराष्ट्र व गोवा राज्यातील न्यायिक अधिकाऱ्यांना न्यायिक प्रशिक्षण देण्याकरिता या संस्थेची पुर्नस्थापना नागपूर येथे दिनांक १२-०१-१९८७ रोजी करण्यात आली. सदर संस्थेत प्रशिक्षणार्थींना राहण्याकरिता वस्तीगृहाची सुविधा उपलब्ध असून तेथे प्रशिक्षणार्थी न्यायिक अधिकारी /सरकारी अभियोक्ता यांना प्रशिक्षण कालावधीत राहावे लागते.

• अतिरिक्त/सहायक सरकारी अभियोक्ता	१ आठवडा
• नवनियुक्त सहायक सरकारी अभियोक्ता	५ आठवडे
• विशेष प्रशिक्षण कार्यक्रम कार्यशाळा	३ दिवस
• नवनियुक्त न्यायालयीन लिपीक	२ दिवस

वस्तीगृहाच्या नवीन इमारतीचे व संस्थेतील विस्तारीत बांधकाम पूर्ण झालेले असून ती इतर सर्व सुख सुविधेने उपलब्ध आहे. त्यामुळे एकाचवेळी ४० प्रशिक्षणार्थींना प्रशिक्षण कालावधीत राहण्याची सोय झाली आहे.

संस्थेत तीन अधिकारी म्हणजेच एक संचालक व दोन सहसंचालकांची मंजूर पदे आहेत. सन २०११ पासून महाराष्ट्रातील अतिरिक्त/सहायक सरकारी अभियोक्ता यांना न्यायिक अधिकारी प्रशिक्षण संस्था, नागपूर येथे नियमित प्रशिक्षण देण्यात येत आहे. संस्थेमध्ये आजतागायत एकूण ५२८५ अतिरिक्त/ /सहायक/विशेष तसेच नवनियुक्त सरकारी अभियोक्तांना प्रशिक्षण देण्यात आले आहे व पुढील नजीकच्या काळात नव्याने नियुक्त होणाऱ्या, सहाय्यक सरकारी अभियोक्ता व ५ आठवड्याचे Induction Training प्रशिक्षण देण्याचा संस्थेचा मानस आहे.

यावर्षी कोरोना सारख्या संसर्गजन्य आजारापासून लढण्याकरिता सुरक्षेच्या दृष्टीकोनातून संस्थेद्वारा शासनाद्वारे निर्गमित केलेल्या मार्गदर्शक सुचनांचा अवलंब करून संस्थेमध्ये येणाऱ्या व्यक्तींकरिता सॅनिटाईजची व्यवस्था, मास्क वापरणे, सुरक्षित अंतर बाळगणे तसेच स्वच्छतेचे सर्व निकष संस्थेद्वारे पाळले जात आहे.

सदर संस्थेमध्ये मा. मुंबई उच्च न्यायालय, खंडपिठ नागपूर याचेद्वारा न्याय कौशल्य ई-रिसोस सेंटर दि. ३१/१०/२०२० पासून सुरु करण्यात आले आहे. याद्वारे वकिलांना व्हिडीओ कॉन्फरन्सिंगद्वारे न्यायालया समक्ष हजर होता येत आहे तसेच त्यांचे कागदपत्र देखील ऑनलाईन सादर करण्याची सुविधा सदर संस्थेमध्ये करण्यात आलेली आहे.

JUDICIAL OFFICERS TRAINING

INSTITUTE, MAHARASHTRA NAGPUR.

For imparting training to the Judicial Officers, this Institute has been reestablished at Nagpur from

12/01/1987. This is a Training Institute with hostel facility where it is compulsory for the trainees to stay during their training period.

- Assistant / Additional Public Prosecutors for one week.
- Newly recruited Assistant Public Prosecutors for five weeks.
- Special Training Programme on Cyber Laws and Stress Management and Communication Skills for 3 days.
- Newly recruited Ministerial Staff Members of High Court / District Court for 2 days.

Construction on new Hostel building and expansion of the existing building is completed so the capacity to accommodate 40 trainee officers at a time is there.

Posts of Three Officers i.e. One post of Director and Two posts of Joint Directors all time for imparting training to the trainee Officers.

Since the year 2011 to till date this Institute has given training to 4202 Additional / Assitant & Special Public Prosecutors nominated by Director of Prosecution. State of Maharashtra, Mumbai & Law & Judiciary Dept. Mantralaya, Mumbai.

During the Pandemic to prevent spread of COVID-19 Institute has taken precautionary measures by maintaining cleanliness and social distancing, use of sanitizers, calling staff members by alternate days and provided mask to all the staff members. Thus, Institute has followed all the guidelines issued by ICMR.

The “Nyay Kaushal” e-Resource Center of Hon’ble Bombay High Court, Bench at Nagpur is functioning at this institute from 31st October, 2020. “Nyay Kaushal” e-Resource Center is providing easy access to lawyers and litigants in persons for e-filing of their cases or for virtually connecting for hearing through Video Conferencing with any court in India.

JUDICIAL OFFICERS TRAINING INSTITUTE, NAGPUR.

DETAILS OF VARIOUS TRAINING PROGRAMMES HELD IN LAST NINE YEARS

Particulars	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Sub Total
Public Prosecutors	912	620	419	424	79	30	301	333	390	4698
Ministerial Staff of Courts	66	15	0	44	0	0	0	0	0	298
Judicial Officers	8	0	0	0	0	0	0	0	0	289
TOTAL	986	635	419	468	79	30	301	333	390	5285

न्यायिक अधिकारी प्रशिक्षण संस्था, महाराष्ट्र, ठाणे.

महाराष्ट्र न्यायिक प्रशिक्षण संस्था ही न्याय वितरण प्रणालीला सक्षम करण्यारकरिता आवश्यक प्रशिक्षण व शोध कार्य करून न्यायधिकांची गुणवत्ता व व्यवसायिकता वाढविण्याचे कार्य करित आहे. न्यायधिकांमध्ये न्यायदानाची क्षमता व निर्णायक कौशल्यांचा विकास होईल या उद्देशाने कार्यक्रम आखण्यात आले आहे महाराष्ट्र न्यायिक अकादमीने फक्त महाराष्ट्र राज्य व गोवा येथील न्यायधिकांनाच नव्हे तर, श्रीलंका व गुजरात राज्य येथील न्यायधिकांना सुद्धा प्रशिक्षण दिलेले आहे. तसेच न्यायदान प्रक्रियेतील इतर घटकांना म्हणजेच सरकारी वकील, बाल न्यायमंडळाचे प्रमुख न्यायदंडाधिकारी आणि सदस्य यांना देखील प्रशिक्षण दिलेले आहे. न्यायिक प्रक्रिया आणि वेगवान न्यायामध्ये गुणवत्ता आणि निष्पक्षता यावर जोर देवून कायद्याच्या आधारावर मजबुतीकरण प्रणालीचा उद्देश व्यापकपणे प्राप्त करण्यासाठी महाराष्ट्र न्यायिक अकादमी कठोर परिश्रम घेते. महाराष्ट्र न्यायिक अकादमी ही प्रशिक्षणार्थी न्यायाधिकांना चांगल्या न्यायाधिकांमध्ये परिवर्तित करण्यासाठी तत्पर असून न्यायिक शिक्षण व विकासाकरिता सातत्याने प्रयत्नशील आहे.

The Maharashtra Judicial Academy envisions reinforcing the Justice Delivery System by offering and inspiring continuing Judicial learning and research to enhance the competence and professionalism of Judges. The Programme designed are aimed at Capacity Building of Judges and developing their adjudicative skills. Apart from imparting Judicial education and training to the Judges from the State of Maharashtra and Goa, the Maharashtra Judicial Academy has also been instrumental in designing and conducting Programmes for Sri Lankan Judiciary and State of Gujarat. It is imparting training to other stakeholders like Public Prosecutors, and Principal Magistrates and Members of Juvenile Justice Boards. The Maharashtra Judicial Academy strives hard to comprehensively achieve the object of strengthening system based upon Rule of Law By emphasizing on quality and fairness in adjudicative process and Speedy Justice. The Maharashtra Judicial Academy is keen in promoting transformation of the Trainee Judges into Good Judges and believes in continuous Judicial education and development.

महाराष्ट्र न्यायिक अकादमी व भारतीय मध्यस्थी केंद्र आणि प्रशिक्षण संस्थेची माहिती

उत्कृष्ट हा कौशल्याचा भाग नसून तो एक वृत्तीचा भाग आहे. महाराष्ट्र न्यायिक अकादमीच्या कार्याला चालना देणारा तो एक घटक आहे. ज्ञानाला अद्यावत ठेवणे व त्यास समृद्ध करणे यावर अकादमीचा विश्वास आहे. न्यायिक अधिकारी व न्यायदान प्रक्रियेतील सर्व घटकांना सातत्याने न्यायिक प्रशिक्षण देणे हा अकादमीचा हेतु आहे. न्यायिक अधिकाऱ्यांची कार्यक्षमता, कुशलता व कायदेविषयक ज्ञानाची सखोलता वाढवी यासाठी तेव्हापासून अकादमीने जाणीवपूर्वक दीर्घ व अल्पकालीन विविध अभ्यासक्रमांचे यशस्वीरीत्या आयोजन महाराष्ट्र व गोवा राज्यातील विविध न्यायिक अधिकाऱ्यांसाठी केले आहे. अकादमीने न्यायिक अधिकाऱ्यांना नवीन संसाधने व अभ्यास साहित्य उपलब्ध करून देऊन सर्व न्यायालयातील न्यायिक अधिकाऱ्यांना कायद्यातील नवनवीन सुधारणांबाबत अवगत करणेचा प्रयत्न केलेला आहे. व्यावहारिक प्रशिक्षणावर भर देऊन न्यायिक अधिकाऱ्यांची न्यायदान व प्रशासन क्षमता विकासाकरण्याचा व त्यांची न्यायिक जागरूकता व संवेदनशीलता वाढविण्याचा अकादमीने सातत्याने प्रयत्न केला आहे. आजपर्यंत अकादमीने एकूण ४७५

प्रशिक्षण कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले आहे. अकादमी यापुढे कर्मचाऱ्यांच्या प्रशिक्षणासह जास्तीत जास्त प्रशिक्षण कार्यक्रम आयोजित करण्याचे योजले आहे.

अकादमी न्यायालयीन सुधारणांसाठी एक स्वतंत्र संशोधन शाखा तयार करण्याचेही योजित आहे. अकादमीस राष्ट्रीय ज्ञान संजाल (National Knowledge Network) मार्फत अतिवेगवान इंटरनेट जोडणी प्राप्त झालेली आहे व त्याचा वापर अकादमीच्या विविध शैक्षणिक कार्यक्रमांसाठी करण्यात येत आहे.

टेकड्या व तळे यांनी वेढलेल्या निसर्गरम्य ५ हेक्टर परिसरात उत्तम - गोराई रस्त्यावर अकादमी वसली आहे. महाराष्ट्र शासनाने अकादमीस १३.७८ हेक्टर एवढी अतिरिक्त जमीन मंजूर केलेली असून त्याचा ताबा मिळण्याची कार्यवाही चालू आहे. प्रशिक्षणार्थ्यांसाठी अत्यंत उत्तम पायाभूत सुविधा अकादमीत उपलब्ध करून देण्यात आल्या आहेत.

अकादमीमध्ये विविधरंगी फुलझाडांनी विकसित केलेली बाग असून त्यामुळे सुंदर वातावरणनिर्मिती झालेली आहे.

(दोन) वित्तीय आवश्यकता
(II) Financial Requirements

तक्ता-१
TABLE-I

(रुपये हजारत)
(Rs. in thousands)

	1	2	3	4	5
	प्रत्यक्ष रकमा २०२३-२०२४ Actuals 2024-2025	अर्थसंकल्प २०२४-२०२५ Budget Estimates 2025-2026	सुधारलेले अंदाज २०२४-२०२५ Revised Estimates 2025-2026	अर्थसंकल्प २०२५-२०२६ Budget Estimates 2026-2027	
(अ) कार्याचे वर्गीकरण- उच्च न्यायालये	...	--	--	--	--
एकूण (अ)	...	--	--	--	--
(ब) उद्दिष्टवार वर्गीकरण- १०२ -१ न्यायाधिष्ठा-२० १४००६५					
वेतन	...	--	--	--	...
अतिकालीक भत्ता	...	--	--	--	...
दुरध्वनी, वीज व पाणी	...	--	--	--	...
कंत्राटी सेवा	...	--	--	--	...
देशांतर्गत प्रवास खर्च	...	--	--	--	...
विदेशी प्रवास	...	--	--	--	...
कार्यालयीन खर्च	...	--	--	--	...
संगणक खर्च	...	--	--	--	...
एकूण (०१)	47,88,58	68,14,51	78,30,82	87,66,21	Total (i)
१०२ उच्च न्यायालये (०२) (०१) प्रबंधक, मूल शाखा (२०१४ ००७४)					
वेतन	...	--	--	--	...
अतिकालीक भत्ता	...	--	--	--	...
टेलीफोन, इलेक्ट्रीक चार्जेस	...	--	--	--	...
कंत्राटी सेवा	...	--	--	--	...
देशांतर्गत प्रवास खर्च	...	--	--	--	...
कार्यालयीन खर्च	...	--	--	--	...
भाडे, पट्टी व कर	...	--	--	--	...
संगणकावरील खर्च	...	--	--	--	...
इतर प्रशासकीय खर्च	...	--	--	--	...
लहान बांधकामे	...	--	--	--	...
एकूण	130,01,43	153,95,79	170,53,93	154,32,34	(2) Total

	1	2	3	4	5
902-2(दोन) अनुवादक- (२०१४००८३)					
वेतन	..	..	..	..	..
अतिकालीक भत्ता	..	..	..	..	..
दुरध्वनी, वीज व पाणी	..	..	..	..	..
कंत्राटी सेवा	..	..	..	..	..
देशातर्गत प्रवास खर्च	..	..	..	..	..
कार्यालयीन खर्च	..	..	..	..	..
संगणकावरील खर्च	..	..	..	..	..
एकूण (२) (दोन)	5,03,22	6,33,19	7,82,78	6,88,53	
902 (03) (09) अपील शाखा (एक) प्रबंधक (२०१४००९२)					
वेतन	..	..	..	..	..
मजूरी	..	..	..	..	..
अतिकालीक भत्ता	..	..	..	..	..
दुरध्वनी, वीज व पाणी	..	..	..	..	..
कंत्राटी सेवा	..	..	..	..	..
देशातर्गत प्रवास	..	..	..	..	..
विदेश प्रवास	..	..	..	..	..
कार्यालयीन खर्च	..	..	..	..	..
भाडे, पट्टी व कर	..	..	..	..	..
प्रकाशन	..	..	..	..	..
संगणक खर्च	..	..	..	..	..
व्यावसायिक व विशेष सेवाबद्दल	..	..	..	..	..
लहान बांधकाम	..	..	..	..	..
एकूण (३) (एक)	16,16,67	42,02,50	22,67,44		
902 (03) (02) अनुवादक- (२०१४ ०१०९)					
वेतन	..	..	..	..	..
दुरध्वनी, वीज व पाणी	..	..	..	..	..
कंत्राटी सेवा	..	..	..	..	..
कार्यालयीन खर्च	..	..	..	..	..
संगणक खर्च	..	..	..	..	..
एकूण (३) (दोन)	3,65,3438	4,53,03,96	7,20,66,15	4,82,93,83	
902 (08) (06) लेखा अन्वेषण आयुक्त- (२०१४ ०११८)					
वेतन	..	..	..	..	..
अतिकालीक भत्ता	..	..	..	..	..
दुरध्वनी, वीज व पाणी	..	..	..	..	..
कार्यालयीन खर्च	..	..	..	..	..
संगणक खर्च	..	..	..	..	..
लहान बांधकाम	..	..	..	..	..
एकूण (२)	1,58,55	2,17,35	1,72,71	2,31,53	
102(02) (02) Translators (20140083)					
Salaries	..	..	..	..	..
O. T.	..	..	..	..	..
Tele. Ele. and Water Charges	..	..	..	..	..
Contractual Services	..	..	..	..	..
Domestic Travel Expenses	..	..	..	..	..
Office Expenses	..	..	..	..	..
Computer Expenses	..	..	..	..	..
Total (2) (ii)	..	..	..	..	..
102(03)(01)Appellate Side (i) Registrar (20140092).					
Salaries	..	..	..	..	..
Wages	..	..	..	..	..
O. T.	..	..	..	..	..
Tele. Ele. and Water Charges	..	..	..	..	..
Contractual Services	..	..	..	..	..
Domestic Travels Exp.	..	..	..	..	..
Foreign Travels Exp.	..	..	..	..	..
Office Expenses	..	..	..	..	..
Rent, Rates & Taxes	..	..	..	..	..
Publications	..	..	..	..	..
Computer Expenses	..	..	..	..	..
Advertising Pub. and P. Tax	..	..	..	..	..
Minor Works	..	..	..	..	..
Total (3) (i)	..	..	..	..	..
102 (03) (02) Translator (20140109).					
Salaries	..	..	..	..	..
Tele. Ele. and Water Charges	..	..	..	..	..
Contractual Services	..	..	..	..	..
Office Expenses	..	..	..	..	..
Computer	..	..	..	..	..
Total (3) (02)	..	..	..	..	..
102(04)(01)Commissioner Taking Accounts (20140118).					
Salaries	..	..	..	..	..
O. T.	..	..	..	..	..
T. C	..	..	..	..	..
Office Expenses	..	..	..	..	..
Computer Expenses	..	..	..	..	..
Minor Works	..	..	..	..	..
(2) Total	..	..	..	..	..

1	2	3	4	5
१०२ (०५) (०१) परिव्यय निर्धारक (२०१४०१२७)				
वेतन	--	--	--	--
दुरध्वनी, वीज व पाणी	--	--	--	--
कंत्राटी सेवा	--	--	--	--
कार्यालयीन खर्च	--	--	--	--
संगणकावरील खर्च	--	--	--	--
लहान बांधकाम	--	--	1	1
एकूण (५) (एक)	1,20,35	1,46,16	3,30,11	1,63,38
१०२ (०६) (०१) नादारी प्रबंधक (२०१४ ०१३६)				
वेतन	--	--	--	--
दुरध्वनी, वीज व पाणी	--	--	--	--
कंत्राटी सेवा	--	--	--	--
देशांतर्गत प्रवास खर्च	--	--	--	--
कार्यालयीन खर्च	--	--	--	--
संगणक खर्च	--	--	--	--
एकूण (६) (दोन)	1,42,44	2,28,61	2,64,23	2,54,63
१०२ (०७) (०१) न्यायालय धारक व परिभाषक - (२०१४ ०१४५)				
वेतन	--	--	--	--
दुरध्वनी, वीज व पाणी	--	--	--	--
कंत्राटी सेवा	--	--	--	--
देशांतर्गत प्रवास खर्च	--	--	--	--
कार्यालयीन खर्च	--	--	--	--
भाडे, पट्टी व कर	--	--	--	--
संगणक खर्च	--	--	--	--
लहान बांधकाम	--	--	--	--
एकूण (७)	10,72,10	15,39,69	12,03,56	17,05,90
१०२ (०८) (०१) लेखा अधिकारी - (२०१४ ०१५४)				
वेतन	--	--	--	--
कंत्राटी सेवा	--	--	--	--
दुरध्वनी, वीज व पाणी	--	--	--	--
कार्यालयीन खर्च	--	--	--	--
संगणक खर्च	--	--	--	--
लहान बांधकाम	--	--	--	--
एकूण (८)	1,51,09	1,61,13	1,87,65	1,63,92
१०२ (०३) (०१) Appellate Side (i) Registrar (20140127).				
Salaries	...	...	...	...
Tele. Ele. and W. Charges	...	...	...	...
Contractual Services	...	...	...	...
Office Expenses	...	...	...	...
Computer Expenses	...	...	...	...
Minor Works	...	...	...	...
Total (5) (i)	...	...	...	...
102 (03) (02) Translator (20140136).				
Salaries	...	...	...	...
Tele. Ele. and W. Charges	...	...	...	...
Contractual Services	...	...	...	...
Travel Expenses	...	...	...	...
Office Expenses	...	...	...	...
Computer	...	...	...	...
Total (6) (02)	...	...	...	...
102(04)(01)Commissioner Taking Accounts (20140145).				
Salaries	...	...	...	...
Tele. Ele. and W. Charges	...	...	...	...
Contractual Services	...	...	...	...
Travel Expenses	...	...	...	...
Office Expenses	...	...	...	...
Rent, Rates & Taxes	...	...	...	...
Computer Expenses	...	...	...	...
Minor Works	...	...	...	...
(2) Total	...	...	...	...
102(04)(01)Commissioner Taking Accounts (20140154).				
Salaries	...	...	...	...
Contractual Services	...	...	...	...
T. C	...	...	...	...
Office Expenses	...	...	...	...
Computer Expenses	...	...	...	...
Minor Works	...	...	...	...
(2) Total	...	...	...	...

१०२-(०९) ११ व्या आयोगाच्या
शिफारशीनुसार न्यायालयाची
दर्जावाढ व प्रलंबित प्रकरणे
त्यावरील निकालात काढण्यासाठी
विशेष अनुदान (२०१४ ०३८८)

वेतन
अतिकालीक भत्ता
दुरुवनी, वीज व पाणी
देशातर्गत प्रवास
कार्यालयीन खर्च
भाडेपट्टी
संगणक खर्च
लहान बांधकाम
व्यावसायिक सेवा
यंत्र सामुग्री

५९,२०,१४ १०२,४२,९१ ७१,४३,९२ ९७,८७,५६ १०२,४२,९१

एकूण-(०९)

उच्च न्यायालय एकूण-(६)

१११ सरकारी मुखत्यार

(२०१४०३६१)

वेतन
अतिकालीक भत्ता
टेलीफोन, इलेक्ट्रीक चार्जेस
कंत्राटी सेवा
कार्यालयीन खर्च
संगणकीय खर्च
व्यावसायिक सेवा
एकूण-(९)

६,०८,२०

७,१६,४७

७,०५,३७

६,६१,०७

५६

.... Total High Court
111 Official Assigns
(20140261)

Salaries
Overtime Allowances
Telephone Charges
Contractual Services
Office Expenses.
Computer Expenses.
Professional Service
Total (9)

(क) वित्तीय व्यवस्थेची
साधने मागणी क्रमांक जे-१

२०१४ न्यायदान

(भारत)

(दत्तमत)

एकूण-(क)

६४१,७२८

८३,१०,८७०

१,०८९,२८,०५

८९०,४८,९६

२८१,६१,७४३

४,१४१,२१,८१

३,१८९,५७,०१

४,५७७,८३,४२

--

--

--

--

Total (9)

Total (9)

Total (9)

TABLE NO 1 PROFARMA - A
(II) FINANCIAL REQUIREMENT OF THE OFFICE OF THE CHIEF TRANSLATOR AND INTERPRETER, HIGH COURT, BOMBAY.
ORIGINAL SIDE (20140083)

Major Head : 2014 Administration of Justice 102-2.2 (ii) High Court Translators (OS) Demand No. J-1 Code No. 20140083 01 (Salaries),
03 (Overtime Allowances), 06 (Telephone, Electricity and Water Charges), 10 (Contractual Services),
11 (Domestic Travel Expenses), 13 (Office Expenses), 17 (Computer Expenses)

Detailed Head	Actuals 2024-2025 (in Rupees)			Budget Estimate 2025-2026 (In Rupees) (as per white book)			Revised Estimate 2025-2026 (In Rupees)			Budget Estimate 2026-2027 (In Rupees)		
	Non Plan	Plan	Total	Non Plan	Plan	Total	Non Plan	Plan	Total	Non Plan	Plan	Total
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Activity	8,30,08,509/-	NIL	8,30,08,509/-	6,33,16,000/-	NIL	6,33,16,000/-	--	NIL	--	6,26,00,376/-	NIL	6,26,00,376/-
102-2 (ii)												
Total	8,30,08,509/-	NIL	8,30,08,509/-	6,33,16,000/-	NIL	6,33,16,000/-	--	NIL	--	6,26,00,376/-	NIL	6,26,00,376/-
(01) Salaries	8,28,36,543/-	NIL	8,28,36,543/-	6,30,39,000/-	NIL	6,30,39,000/-	--	NIL	--	6,22,70,376/-	NIL	6,22,70,376/-
(03) O.T. Allo.	940/-	NIL	940/-	1,000/-	NIL	1,000/-	--	NIL	--	10,000/-	NIL	10,000/-
(06) Tel. Exp.	13,952/-	NIL	13,952	20,000/-	NIL	20,000/-	--	NIL	--	20,000/-	NIL	20,000/-
(10) Count.	NA	NIL	NA	1,000/-	NIL	1,000/-	--	NIL	--	--	NIL	--
(11) D. Travel Exp.	7,746/-	NIL	7,746/-	44,000/-	NIL	44,000/-	--	NIL	--	50,000/-	NIL	50,000/-
(13) Office Exp.	1,12,524/-	NIL	1,12,524	1,50,000/-	NIL	1,50,000/-	--	NIL	--	1,50,000/-	NIL	1,50,000/-
(17) Computer	36,804/-	NIL	36,804/-	61,000/-	NIL	61,000/-	--	NIL	--	1,00,000/-	NIL	1,00,000/-
Total	8,30,08,509/-	NIL	8,30,08,509/-	6,33,16,000/-	NIL	6,33,16,000/-	--	NIL	--	6,26,00,376/-	NIL	6,26,00,376/-

TABLE NO 1 PROFARMA - A
(III) FINACIL REQUIREMENT OF THE OFFICE OF THE CHIEF TRANSLATOR AND INTERPRTER, HIGH COURT, BOMBAY.
APPELLATE SIDE (20140109)

Major Head : 2014 Administration of Justice 102-3 (ii) High Court Translators (AS) Demand No. J-1 Code No. 20140109 01 (Salaries),
03 (Overtime Allowances), 06 (Telephone, Electricity and Water Charges), 10 (Contractual Services),
11 (Domestic Travel Expenses), 13 (Office Expenses), 17 (Computer Expenses)

Detailed Head	Actuals 2024-2025 (in Rupees)			Budget Estimate 2025-2026 (In Rupees) (as per white book)			Revised Estimate 2025-2026 (In Rupees)			Budget Estimate 2026-2027 (In Rupees)		
	Non Plan	Plan	Total	Non Plan	Plan	Total	Non Plan	Plan	Total	Non Plan	Plan	Total
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Activity	2,43,76,144/-	NIL	2,43,76,144/-	3,26,58,000/-	NIL	3,26,58,000/-	-	NIL	-	3,02,98,404/-	NIL	3,02,98,404/-
102-2 (ii)												
Total	2,43,76,144/-	NIL	2,43,76,144/-	3,26,58,000/-	NIL	3,26,58,000/-	-	NIL	-	3,02,98,404/-	NIL	3,02,98,404/-
(01) Salaries	2,43,22597/-	NIL	2,43,22597/-	3,25,58,000/-	NIL	3,25,58,000/-	-	NIL	-	3,00,88,404/-	NIL	3,00,88,404/-
(03) O.T. Allo.	0/-	NIL	0/-	0/-	NIL	0/-	-	NIL	-	0/-	NIL	0/-
(06) Tel. Exp.	9,004/-	NIL	9,004/-	20,000/-	NIL	20,000/-	-	NIL	-	20,000/-	NIL	20,000/-
(10) Contr. Ser.	0/-	NIL	0/-	1,000/-	NIL	1,000/-	-	NIL	-	0/-	NIL	0/-
(11) D. Travel Exp.	0/-	NIL	0/-	0/-	NIL	0/-	-	NIL	-	0/-	NIL	0/-
(13) Office Exp.	24,424/-	NIL	24,424/-	54,000/-	NIL	54,000/-	-	NIL	-	1,00,000/-	NIL	1,00,000/-
(17) Computer	20,119/-	NIL	20,119/-	25,000/-	NIL	25,000/-	-	NIL	-	90,000/-	NIL	90,000/-
Total	2,43,76,144/-	NIL	2,43,76,144/-	3,26,58,000/-	NIL	3,26,58,000/-	-	NIL	-	3,02,98,404/-	NIL	3,02,98,404/-

खालील तक्ता मुंबई उच्च न्यायालयाने त्या त्या वर्षी केलेले काम दर्शवितो.

The following tables indicate the work done by the High Court of Judicature at Mumbai

वर्ष	मंजूर केलेली न्यायाधिकांची संख्या Sanctioned Judge strength		नेहमीच्या कामाबाहेर इतर काम सोपविलेल्या न्यायाधिकांची संख्या No. of Judges entrusted with work outside their normal duties		फक्त न्यायालयाचे काम सोपविलेल्या न्यायाधिकांची संख्या No. of Judge entrusted with court work only		वर्ष Year
	2	3	4	5	6		
२०२३	...	--	--	--	--	2023	
२०२४	...	--	--	--	--	2024	
२०२५	...	--	--	--	--	2025	

तक्ता - २ /TABLE -- II-Contd.

प्रकरणाचे स्वरूप	वर्षाच्या आरंभी प्रलंबित असलेली प्रकरणे Cases pending at the beginning of the years			वर्षात दाखल केलेली प्रकरणे Cases Instituted during the year			एकूण Total			निकालात काढलेली प्रकरणे Cases disposed off during the year			वर्षाखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे Cases pending at the end of the year			Nature of Cases		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025			
१	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16			
१ मुळ शाखा	(1) Original Side																	
मुख्य दिवाणी प्रकरणे	...	50666	56114	62881	16352	23149	18564	67018	81445	10904	16382	15653	56114	62881	65792	...	Main Civil Cases	
संकीर्ण दिवाणी प्रकरणे	...	19358	19713	22194	5778	7863	8177	25136	30371	5423	5382	6528	19713	22194	23843	...	Misc. Civil Cases	
एकूण (अ)	...	70024	75827	85075	22130	31012	26741	92154	111816	16327	21764	22181	75827	85075	89635	...	Total	
२ अपील शाखा	... (2) Appellate Side																	
मुख्य दिवाणी प्रकरणे	...	204236	219437	234113	40409	57009	57211	244645	276446	291324	25208	42333	41055	219437	234173	250269	...	Main Civil Cases
संकीर्ण दिवाणी प्रकरणे	...	142404	148729	157492	26865	39023	38465	169269	187752	195957	20540	30260	33353	148729	157492	162604	...	Misc. Civil Cases
मुख्य फौजदारी प्रकरणे	...	70236	77592	83475	29079	33059	32042	99315	110651	115517	21723	27176	31117	77592	83475	84400	...	Main Criminal Cases
संकीर्ण फौजदारी प्रकरणे	...	17808	19037	20252	9659	12411	11429	27467	31448	31721	8430	11156	10468	19037	20292	21253	...	Misc. Criminal Cases
एकूण (ब)	...	434684	464795	495372	106012	141502	139147	540696	606297	634519	75901	110925	115993	464795	495372	518526	...	Total
एकूण १ + २	...	504708	540622	580447	128142	172514	165888	632850	713136	746335	92228	132689	138174	540622	580447	608161	...	Total 1+2

तक्ता-३
TABLE-III

न्यायालय धारक, उच्च न्यायालय, मुंबई.

खालील तक्ता त्या त्या वर्षात ज्यामध्ये न्यायालय धारक नेमले गेले व कार्यमुक्त केले गेले अशा बाबी व मिळकतीचे हाताळलेले हिशेब दर्शवितो.

The Court Receiver, High Court, Mumbai.

The following table indicates the matters in which Court Receiver was appointed and discharged and the accounts of properties handled by him during the respective years.

अ. क्र.	प्रकरणाचे स्वरूप	2023	2024	2025	Nature of Cases
	1	2	3	4	
	दिवाणी प्रक्रिया संहितेच्या आदेश ४० नियम १ अन्वये न्यायालय धारकाला मिळकतीचे धारक नेमले आहे अशा दाव्याची प्रकरणे				Suit Matters where Court Receiver is appointed as Receiver of the property under Order 40, Rules of Civil Procedure Code.
१.	वर्षाच्या आरंभी प्रलंबित असलेली धारकाबाबतची प्रकरणे.	16148	16417	16704	1. Pending Receivership matters at the beginning of the year.
२.	A) वर्षभरात आलेली प्रकरणे. B) Non-Lodgement matters	445 14	499 11	491 18	2. A) Matters received during the year. B) Non-Lodgement matters
	एकूण	16593	16916	17213	... Total
३.	ज्यांमध्ये धारकाला कार्यमुक्त केले अशी प्रकरणे.	190	223	246	3. Matters in which Receiver is discharged.
४.	वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे.	16417	16704	16967	4. Matters pending at the end of the year.
५.	रक्कम मिळाल्याबाबत देण्यात आलेल्या एकूण पावत्या.	405	282	299	5. Total No. of Receipts.
६.	वैयक्तिक लेखा खातेवहीमधील प्रारंभीची शिल्लक.	Rs. 329034537	Rs. 301491289.7	Rs. 430290744.1	6. Opening Balance in the Personal Ledger Account at the beginning of the year.
७.	वर्षात मिळालेली रक्कम- (१) वसूल केलेले भाडे (२) इतर रक्कम	0 18403208 103924626	0 15873684 96343965	-- 16287921 73971639	7. Amount received during the year. (1) Rent Collected. (2) Other.
	एकूण [७ (१ ते ७)]	122327834	112217649	90259560	... Grand Total [7(1 to 7)]
८.	पक्षकारांना परत केलेल्या रकमा	105574208.5	959755303.7	775333788.3	8. Payment made to the parties
९.	कायम ठेवीत करण्यात आलेली गुंतवणूक.	483831143.1	408398759.7	571469526.6	9. Investment made in the fixed deposits
	एकूण (८ + ९)...	589405351.6	1368154063	1346803315	... Total (8+9)
१०.	वैयक्तिक लेखा खातेवहीमधील अखेरची शिल्लक.	301491289.7	430290744.1	247310123.8	10. Balance in Personal Ledger Account
११.	कार्यालयाने मिळविलेल्या कमिशनच्या रकमांची बेरीज.	35000000	32000000	30000000	11. Total amount of commission fees earned.

तक्ता - ४
TABLE -- IV

सरकारी मुखत्यार, उच्च न्यायालय, मुंबई.

सरकारी मुखत्यार, उच्च न्यायालय, मुंबई यांच्या ताब्यात असलेली संबंधित वर्षामधील नादारांची संपदा, वसूल झालेल्या रकमा व मिळालेले कमिशन दर्शविते.

सरकारी मुखत्यार, उच्च न्यायालय, मुंबई यांच्या कामकाजाबाबत प्रमाणके ठरविणे शक्य नाही असे उच्च न्यायालयाने कळविले आहे.

The Official Assignee, High Court, Mumbai.
The following tables indicate the Insolvent-Estates in the Official Assignees hands, amounts realised in the Insolvent-Estates and Commission earned by him.

The High Court has informed that no norms can be fixed for the Work-done by the Official Assignee.

स्थूल वर्गीकरणामध्ये प्रकरणांचे स्वरूप	एका महिन्यामध्ये न्यायालयाचे कामाचे दिवस Siting of the Court in a month				वर्षाच्या आरंभी प्रशासनासाठी कामे चालू असलेल्या नादारांच्या संपदा Insolvents estates pending for administrative purposes at the beginning of the year				वर्षात सरकारी मुखत्यासांच्या हाती आलेल्या नवीन संपदा New estates in hands of Official Assignee during the year				वर्षाच्या अखेरीस ज्या संपदाची कामे प्रशासकीय कारणासाठी बंद करण्यात आलेली आहेत त्या संपदा Estates closed for administrative purposes by the end of the year				Nature of Cases in broad categories
	2023	2024	2025	No. of Judge	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
	0	0	0	Twice	642	596	0	5	6	0	647	602	0	2	0	32	Insolvency matters and proceedings in respect thereof

नादारीची कामे आणि त्या

बाबतीतील कामकाज

तक्ता - २ /TABLE -- II-Contd.

स्थूल वर्गीकरणामध्ये प्रकरणांचे स्वरूप	वर्षाच्या अखेरीस ज्या संपदा बाबतीत लामांश जाहीर करण्याकरिता घेतलेल्या संपदा Estates taken up for declaration of dividends in 2011				वर्षाच्या अखेरीस ज्या संपदा बाबतीत लामांश जाहीर करण्यात आला त्या संपदा Estates in which dividends have been declared by the end of the year				नादारांच्या संपदातून वसूल केलेली रकमे Amount realised in the Insolvent estates				एकूण वसुली व शासनाकडे जमा केलेल्या रकमेवरील नादारी कार्य धारकांना मिळालेले कमिशन Official Assignee's Commission earned on the total recoveries and credited to the Government				Nature of Cases in broad categories	
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025			
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					
	642	602	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Insolvency matters and proceedings in respect thereof

नादारीची कामे आणि त्या

बाबतीतील कामकाज

तक्ता - ५
TABLE -- V

(ब) संबंधित वर्षांमध्ये सरकारी मुखत्यार, उच्च न्यायालय, मुंबई यांच्या कार्यालयाने केलेल्या कामाचे विवरण पत्र :-

(B) The following tables indicate the work done by the office of the Official Assignee, High Court, Mumbai during the respective years :-

प्रकरणांचे स्वरूप	वर्षाच्या आरंभी असलेली प्रकरणे		वर्षात आलेली प्रकरणे		एकूण		कार्याची पूर्तता किंवा विलोपन यामुळे वर्षात निकालात काढलेली प्रकरणे		वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे		Nature of Cases				
	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
नादारीचे अर्ज आणि त्या बाबतीतील कामकाज	808	596	-	121	6	-	929	602	--	200	2	12	729	600	-

तक्ता - ६
TABLE -- VI

नादारी प्रबंधक उच्च न्यायालय, मुंबई

The Insolvency Registrar, High Court, Mumbai.

खम्वीस-वक्स-त्यम-त्यम-वर्षस प्रलंबित असलेल्या, दाखल केलेल्या व उच्च न्यायालयाने दिलेल्या न्यायिक अधिकाराखाली नादारी प्रबंधक यांनी निकालात काढलेल्या प्रकरणांची संख्या दर्शवितो.

The following table indicate the number of cases pending, instituted and disposed off during the respective years by the Insolvency Registrar under the Judicial powers delegated by the High Court.

प्रकरणांचे स्वरूप	वर्षाच्या आरंभी असलेली प्रकरणे		वर्षात आलेली प्रकरणे		एकूण		वर्षात निकालात काढलेली प्रकरणे		वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे		Nature of Cases				
	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
मुळ शाखा	808	729	598	121	83	163	929	812	761	200	214	415	729	598	183
नादारी प्रकरणे	808	729	598	121	83	163	929	812	761	200	214	415	729	598	183
एकूण ...															

- Original Side
... Insolvency Cases
... Total

लेखा अन्वेषण आयुक्त, उच्च न्यायालय, मुंबई.**The Commissioner for Taking Accounts, High Court, Mumbai.**

खालील तक्ता मिळकतीची विक्री, आदेशाप्रमाणे घेतलेल्या लेखा, अभिहस्तांतर पत्र नक्की व निष्पादित करणे, न्यायालय धारक व खाजगी धारक, अज्ञानाचे पालक, वेड्यांचे व्यवस्थापक आणि मृत व्यक्तींच्या मिळकतीचे प्रशासक यांच्या लेखा तपासणी मंजूर करणे तसेच स्थावर मिळकतीच्या विक्रीची उद्घोषणा नक्की करणे, अदि बाबीसंबंधी उच्च न्यायालयाकडून किंवा नगर दिवाणी न्यायालय याजकडून आलेले व केलेले काम दर्शवितो.

The following tables indicate the cases relating to sales of properties, accounts taken as ordered, conveyances or executed, accounts of Court Receiver and Private Receivers, Guardians of minors, Managers of Lunatics and Administrators of estates of deceased persons perused and passed, proclamations of sale of immovable properties settled during the respective years.

प्रकरणांचे स्वरूप	वर्षाच्या आरंभी असलेली प्रकरणे			वर्षात आलेली प्रकरणे			वर्षात निकालात काढलेली प्रकरणे					वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे		Nature of Cases			
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023		2024	2025	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		
(१) मिळकतीची विक्री करणे	...	7	4	--	0	0	--	8	0	--	0	0	--	7	0	--	(1) To effect sales of properties.
(२) आदेश झाल्याप्रमाणे हिशेब घेणे	...	22	0	--	2	0	--	23	0	--	2	0	--	20	0	--	(2) To take account as ordered.
(३) अभिहस्तांतर पत्रे नक्की करणे व निष्पादित करणे	...	0	0	--	0	0	--	0	0	--	0	0	--	0	0	--	(3) To settle and execute conveyances.
(४) हुकुमनाम्याच्या बजावणीत शेरीफांनी जाप केलेल्या स्थावर मिळकतीच्या विक्रीची उद्घोषणा करणे.	...	364	0	--	0	37	--	401	0	--	0	364	--	323	0	--	(4) To settle proclamations of sale of immovable properties attached by the Sheriff in execution of Decrees.
(५) न्यायालय धारक व खाजगी धारक यांचे हिशेब लक्षपूर्वक वाचणे व संमत करणे.	...	115	0	--	27	0	--	142	0	--	0	115	--	118	0	--	(5) To peruse and pass accounts of Court Receiver and private Receiver.
(६) अज्ञानांच्या पालकांनी, वेड्यांचे व्यवस्थापक आणि मयत इसमांच्या मिळकतीचे प्रशासक यांनी दाखल केलेले हिशेब लक्षपूर्वक वाचणे व संमत करणे.	...	1	0	--	3	0	--	4	0	--	0	1	--	1	0	--	(6) To peruse and pass account filed by Guardians of minors Managers of Lunatic and Administrators of Estates of deceased persons.
(७) अज्ञानांच्या पालकांनी, वेड्यांचे संमत करणे.	...	1	0	--	0	0	--	1	0	--	1	0	--	1	0	--	(7) Testamentary Matters

तक्ता - ८
TABLE -- VIII

The Taxing Master, High Court, Mumbai.

परिव्यय निर्धारक, उच्च न्यायालय, मुंबई.

खर्चीक वक्ता व्हा-व्या-वर्षात आकारणी केलेल्या परिव्यय पत्रांची संख्या, तसेच वादपत्र, अपिले इत्यादिकर आकारावयाच्या न्यायालयीन शुल्कांच्या निश्चितीसाठी प्रकरणांची संख्या दर्शवितो.

The following tables indicate the number of cases in respect of taxing the Bills of costs and determining the amount of Court-fees leviable on plans, appeals etc. during respective years.

प्रकरणांचे स्वरूप	वर्षाच्या आरंभी असलेली प्रकरणे		वर्षात आलेली प्रकरणे		वर्षात निकालात काढलेली प्रकरणे		वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे		Nature of Cases						
	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
	0	0	--	0	0	--	0	0	--	0	0	--	0	0	--
(१) (अपील शाखा सोडून) न्यायालयाच्या प्रत्येक शाखेतील व नादारी न्यायालयातील परिव्ययपत्रांची आकारणी करणे. अशीलासाठी न्यायप्रतिनिधीनी केलेल्या विवादीत आणि/अथवा अविवादीत अशा सर्व कामाबद्दल अशीलाने न्याय प्रतिनिधीला देय असलेल्या खर्चाची रक्कम ठरविणे.	0	0	--	0	0	--	0	0	--	0	0	--	0	0	--
(२) उच्च न्यायालयात दाखल केलेले वादपत्र, प्रतिदावा व अपील अर्ज अथवा दुसरे कोणतेही दस्तऐवज यावर आकारावयाच्या न्यायालय फीची रक्कम ठरविणे. न्यायालयाने तसा आदेश दिला असेल तेंव्हा अधिकारितेसाठी उच्च न्यायालयात दाखल केलेल्या दाव्याच्या विषय वस्तुचे मूल्यांकन ठरविणे....	0	0	--	07	--	--	--	--	--	12	01	--	07	--	--
	01	07	--	--	--	--	--	--	--	01	--	--	--	0	--

मुख्य अनुवादक व दुभाषी, उच्च न्यायालय, (मुळशाखा व अपील शाखा) मुंबई.**The Chief-Translator and Interpreter, High Court, (Original Side and Appellate Side) Mumbai.**

खालील तक्ता मुख्य अनुवादक व दुभाषी, उच्च न्यायालय, मुंबई यांच्या कार्यालयाने त्या त्या वर्षी केलेले काम दर्शवितो.

The following tables indicate the work done by the Office of the Chief Translator and Interpreter, High Court, Mumbai during the respective years.

प्रकरणांचे स्वरूप	वर्षाच्या आरंभी असलेली प्रकरणे Cases pending at the beginning of the year		वर्षात आलेली प्रकरणे Cases instituted during the year		एकूण Total	वर्षात निकालात काढलेली प्रकरणे Cases disposed during the year		वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे Cases pending at the end of the year		Nature of Cases						
	2023	2024	2023	2024		2023	2024	2023	2024							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
अनुवाद :-	Translation :-															
(१) उच्च न्यायालयात ... (मुळशाखा)	62555	63738	58768	26495	24852	30424	89050	88590	89192	25312	29822	17561	63738	58768	71631	(1) High Court (Original Side)
(२) उच्च न्यायालयात ... (अपील शाखा)	6696	6373	20069	33889	35837	36823	40585	42210	56892	34212	22141	41045	6373	20069	15847	(2) High Court (Appellate Side)
एकूण	69251	70111	78837	60384	60689	67247	129635	130800	146084	86524	51963	58606	70111	78837	874783	... Total
अनुवाद :-	Translation :-															
(१) उच्च न्यायालयाच्या (मुळशाखा)	NIL	NIL	NIL	8617	7296	7749	8617	7296	7749	8617	7296	7749	NIL	NIL	NIL	(1) High Court (Original Side)
(अ) कार्यालयात	NIL	NIL	NIL	144	179	NIL	144	179	NIL	144	179	NIL	NIL	NIL	NIL	(a) In the Office
(ब) न्यायालयात	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	(b) In Court
(२) उच्च न्यायालयात (अपील शाखा)	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	(2) High Court (Appellate Side)
(अ) कार्यालयात	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	(a) In the Office
(ब) न्यायालयात	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	NIL	(b) In Court
एकूण	...	NIL	NIL	8761	7475	7749	8761	7475	7749	8761	7475	7749	NIL	NIL	NIL	... Total

तक्ता-१०
TABLE-X

लेखा अधिकारी, उच्च न्यायालय, मुंबई.

The Accounts Officer, High Court, Mumbai.

खालील तक्ता त्या त्या वर्षात उघडलेली व बंद केलेली खाती, निरनिराळ्या प्रकारच्या गुंतवणुकीवर व्याज लाभांसह पक्षकारांना देण्यात आलेल्या व गुंतवणुक केलेल्या रकमा दर्शवितो.

The following table indicates the accounts opened and closed, total deposits received and payments made to the parties by way of interest/dividend on various types of investment made during the respective years.

अ. क्र.	प्रकरणाचे स्वरूप	2023	2024	2025	Nature of Cases
	1	2	3	4	
१.	वर्षाच्या आरंभी असलेली खात्याची संख्या	1659	1627	-	1. Maintenance of Accounts (live account)
२.	वर्षभरात उघडलेली खाती ...	3	1	-	2. No. of Accounts opened during the year
	एकूण ...	1662	1628	--	... Total
३.	वर्षात बंद केलेली खाती. ...	35	23	--	3. Number of Accounts closed during the year.
४.	वर्षाच्या अखेरीस असलेली खाती....	1627	1605	--	4. Number of Accounts at the end of the year.
५.	निरनिराळ्या गुंतवणुकीवर रोजकिर्दी मध्ये केलेल्या नोंदी. ...	--	--	--	5. Total No. of entries made in the journal on various investments.
६.	खातेवहयामध्ये केलेल्या नोंदी ...	--	--	--	6. Total No. of entries made in the ledger
७.	शिल्लक रकमेची दिलेली प्रमाणपत्रे ...	86	67	--	7. Certificate of Balance issued.
८.	वर्षाच्या आरंभी वैयक्तिक खाते ... लेखामध्ये (Personal Ledger Acctts.) शिल्लक असलेली रक्कम	57,38,584.37	5738584.37	--	8. Balance in the Personal Ledger Account at the beginning of the year.
९.	वर्षात मिळालेल्या ठेवी ...	35422809.98	35422809.98	--	9. Total amount of deposits received during the year
१०.	मिळालेल्या व्याजाची/लाभांशाची एकूण रक्कम ...	6803305.15	6803305.15	--	10. Inerest/dividend received.
	एकूण (८+९+१०) ...	47964699.50	47964699.50	47964699.50	... Total (8+9+10)
११.	पक्षकारांना दिलेल्या रकमा				11. Total payment made.
	(१) पक्षकारांची एकूण संख्या ...	54	25	--	(i) No. of parties
	(२) दिलेल्या रकमा ...	7745807.72	796001.85	--	(ii) Amount paid.
१२.	केलेली गुंतवणूक-				12. Investment made.
	(१) नियत ठेव... ..	11259334.00	16951875.00	--	(i) Fixed deposits (Nationalised Bank)
	(२) युनीट ...	0	0	--	(ii) Inits of Unit Trust of India
	(३) सरकारी कर्ज रोखे ...	0	0	--	(iii) 9% Relief Bonds
	(४) राष्ट्रीय बचत प्रमाणपत्रे	0	0	--	(iv) National Saving Certificates.
	(५) इतर बचत...	0	0	--	(v) Other Investment
	(६) एस.बी.आय. ...	0	0	--	(vi) SBI Bond.
	एकूण (११ (२) + १२)	19005141.72	17747876.85	--	Total (11(ii) + 12).
१३.	वर्षाच्या अखेरीस वैयक्तिक खाते लेखा (P. L. A.) मध्ये शिल्लक असलेली रक्कम (१० — १२)	2979703.94	2945118.58	--	13. Balance in the PLA at the end of the year (10 — 12).
१४.	गुंतवणुकीवर मिळालेल्या एकूण व्याजावर ३% दराने मिळविलेल्या कमिशनच्या रकमांची बेरीज	110475.00	301095.00	--	14. Total amount of commission earned @ 3 per cent on gross interest earned on investments.

तक्ता-११
TABLE-XI

High Court, (Original Side) Mumbai.

उच्च न्यायालय, (मूळशाखा) मुंबई.

खालील तक्ता उच्च न्यायालय, (मूळशाखा) मुंबई यांचे संबंधीत वर्षातील उत्पन्न दर्शवितो.

The following table indicates the income of High Court (Original Side), Mumbai, during the respective years.

(३१-१२-२०२४ पर्यंत)

उत्पन्नाचा तक्ता
INCOMESTATEMENT

(Upto 31-12-2024)

अ. क्र.	उत्पन्नाच्या बाबी	2023-2024	2024-2025	2025-2026	Nature of Cases
	1	2	3	4	5
१.	प्रबंधक उच्च न्यायालय (मूळशाखा)				1. Maintenance of Accounts (live account)
(१)	मुद्रांकात जमा केलेली न्यायालयीन फी	746253286	562154593	747905333	(1) Court fees collected in stamps.
(२)	रोख रकमेत जमा केलेली न्यायालयीन फी	1592024	1213137	1504476	(2) Court fees collected in cash.
(३)	इतर बाबी	2475370	3126155	2033552	(3) Other Item.
(४)	उच्च न्यायालयाने जमा केलेला दंड	68200	81700	73500	(4) Fines by High Court
२.	न्यायालय धारकाची फी	35000000	32000000	30000000	2. Fees of the Court Receiver.
३.	सरकारी मुखत्यार (१) फी	4278305	11633481	--	3. Official Assignee (1) Fees
(२)	संकीर्ण जमा	28819454	51886178	2013191.00	(2) Misc. Receipts.
४.	लेखा अन्वेषण आयुक्त न्यायालयीन फी	5397.5	4908	29200940.00	4. Commissioner for Taking Accounts Court Fees
५.	नादारी प्रबंधक (मुद्रांकात)	3555	3220	--	5. Insolvency Registrar Fees Collected in Stamp
६.	परिव्यय निर्धारक (मुद्रांकात)	--	--	--	6. Taxing Master (Court Fees Stamp)
७.	मुख्य अनुवादक व दुभाषी (मुद्रांकात)	65451	65944	29071.00	7. Chief Translator & Interpreter (Court Fees Stamp)
८.	लेखा अधिकारी	1245	1590	294680	8. Accounts officer.

तक्ता-१३
TABLE-XIII

(iv) Personnel Summary

(चार) कर्मचारी विषयक गोषवारा

अनुक्रमांक 1	Designation 2	वेतनमान + ग्रेड पे. Scale of pay + G.P. 3	पदसंख्या No. of post		पदनाम 1
			2024-2025 4	2025-2026 5	
HIGH COURT (Original Side)					उच्च न्यायालय (मूल शाखा)
	The Honourable Chief Justice ..	Rs. 250000/-	1	1	मा. मुख्य न्यायमूर्ती
	Honourable Judges ..	Rs. 225000/-	93	93	माननीय न्यायमूर्ती
(A) Gazetted Class I					(अ) राजपत्रित- वर्ग - १
	Prothonotary and Senior Master ..	163030-219090 J-6	1	1	प्रोथोनोटरी व सिनि. मास्टर
	Registrar, Original Side ..	163030-219090 J-6	1	2	मूल शाखा, प्रबंधक
	Add. Registrar, O.S./Addi ..	144840-194660 J-5	2	12	अति प्रबंधक
	Prothonotary & Senior Master				
	Master & Asst. Prothonotary(dudl)..	122700-180200 J-4	2	7	-
	Master & Asst. Prothonoty(Adm.)..	122700-180200 J-4	3	1	-
	Company Registrar ..	122700-180200 J-4	1	1	कंपनी प्रबंधक
	First Assistant Master ..	122700-180200 J-4	1	9	प्रथम सहा. प्रबंधक
	Master & Asst. Prothonotary(Adm.)..	122700-180200 J-4	0	1	मास्टर क. सा. प्रोमोकेटर (प्र.शा)
	Sr. Private Secretary ..	122700-180200 J-4	4	1	वरिष्ठ खाजगी सचिव
	Second Assistant master ..	92960-136520 J-2	1	42	द्वितीय सहायक प्रबंधक
	Third Assistant Master ..	92960-136520 J-2	1	28	तृतीय सहायक प्रबंधक
	Associates ..	92960-136520 J-2	28	14	सहयोगी
	Master (Administration) ..	82200-211500 S-26	10	2	प्रबंधक (प्र. शा.)
	Asstt. Prothonotary (Adm.)		-	24 ...	-
	Private Secretary ..	82200-211500 S-26	14	1	खाजगी सचिव
	Protocol Officer-cum ..	82200-211500 S-26	1	2	राजशिष्टाचार अधिकारी-नि
	Court Keeper				न्यायालय धारक
	Personal Assistant ..	67700-208700 S-23	29	24	स्टिम सहायक
	Assistant Director ..	67700-208700 S-23	1	1	सहा. संचालक
			Total	100 147	एकूण
(B) Gazetted, Class II					(ब) राजपत्रित वर्ग २
	Section Officer ..	56100-177500 S-20	22	73	कक्ष अधिकारी
	Senior Chief Trans. & Interpreter ..	56100-177500 S-20	0	3	
	Court Keeper ..	56100-177500 S-20	1	2	न्यायालय रक्षक
			Total	23 78	एकूण
(C) Non-Gazetted Class III					(क) अराजपत्रित वर्ग-४
	Stenographer (Higher Grade) ..	56100-177500 S-20	4	9	लघूलेखक (उच्च श्रेणी)
	Assistant Section Officer ..	49100-155800 S-18	34	126	सहायक कक्ष अधिकारी
	Stenographer (Lower Grade) ..	49100-155800 S-18	5	20	लघूलेखक (निम्नलेखक)
	Junior Chief Trns. & Interpreter ..	49100-155800 S-18	0	20	
	Clerk ..	29200-92300 S-18	75	242	लिपिक
	Clerk-cum-Typist ..	29200-92300 S-18	22	22	लिपिक टंकलेख
	Section Writers ..	29200-92300 S-10	12	12	लेष्टनक
	Typist ..	29200-92300 S-10	6	6	टंकलेखक
	Staff Car Drivers ..	29200-92300 S-10	19	19	चालम
	AC Operator ..	29200-92300 S-10	1	3	एसी ऑफरेटर
			Total	178 479	एकूण

तक्ता-१३-चालू
TABLE-XIII-Contd.

1	2	3	4	5
		2024-25	2025-26	
(D) Non-Gazetted Class IV				अराजपत्रित वर्ग ४
Chobdar Attached to the	... 29200-92300 S-10	...	37 37	चोबदार
Book Binder	... 29200-92300 S-10	...	4 18	पुस्तक बाधणीकार
Filer	... 29200-92300 S-10	...	6 20	फाईलकरी
Havildar	... 29200-92300 S-10	...	1 3	हवालदार
Naik	... 17100-54000 S-4	...	3 10	नाईक
Moter Mechanic	... 17100-54000 S-4	...	0 2	
Telephone Technician	... 17100-54000 S-4	...	0 2	
Liftman	... 17100-54000 S-4	...	15 15	लिफ्टमॅन
Pumpman	... 17100-54000 S-4	...	2 2	पंपमॅन
Darwan	... 16600-52400 S-4	...	2 2	दारवान
Xerox Operator	... 16600-52400 S-4	...	3 6	झेरोक्स ऑपरेटर
Watchman	... 16600-52400 S-3	...	6 8	वाचमन
Chowkidar	... 16600-52400 S-3	...	3 3	चौकीदार
Peon	... 16600-52400 S-3	...	87 191	शिपाई
Hamal	... 16600-52400 S-3	...	35 35	हमाल
Sweeper	... 16600-52400 S-3	...	8 10	सफाईकामगार
Helper	... 16600-52400 S-3	...	6 6	मदतनीस
Mali	... 16600-52400 S-3	...	5 7	माळी
Cook-cumpeon/Hamal	... 16600-52400 S-3	...	1 6	स्वयंपाकी सह/शिपाई/हमाल
		Total Class-IV)	... 224 383	एकूण
		Grand Total Class-I to IV)	... 525 1087	एकूण
Court Receiver				न्यायालय धारक
Gazetted-				राजपत्रित
Court Receiver	.. J-5 (144840-194660)	...	1 1	न्यायालय धारक
1st Assistant to Court Receiver	.. J-4 (122700-180200)	...	1 1	१ले सहा. न्यायालय धारक
2nd Assistant to Court Receiver	.. J-2 (92960-136520)	...	1 1	२रे सहा. न्यायालय धारक
Master (Adm)	.. S-26 (82200-211500)	...	3 3	सहा. न्यायालय धारक (प्रशा.)
Account Officer	.. S-26 (82200-211500)	...	1 1	लेखाधिकारी
Section Officer	.. S-26 (82200-211500)	...	11 11	कक्ष अधिकारी
Stenographer (H.G.)	.. S-26 (82200-211500)	...	1 1	लघुलेखक (उच्च श्रेणी)
Stenographer (L.G.)	.. S-18 (49100-155800)	...	3 3	लघुलेखक (निम्न श्रेणी)
Assistant Section Officer	.. S-18 (49100-155800)	...	17 17	सहा. कक्ष अधिकारी
Clerk	.. S-10 (29200-92300)	...	38 38	लिपीक
Filer	.. S-10 (29200-92300)	...	1 1	फाईलकरी
Naik	.. S-4 (17100-54000)	...	1 1	नाईक
Peon	.. S-3 (16600-52400)	...	13 13	शिपाई
		Total	... 92 92	एकूण
Official Assignee				सरकारी मुखत्यार
Gazetted-				राजपत्रित
Official Assignee	.. J-5 (144840-194660)	...	1 1	सरकारी मुखत्यार
Dy. Official Assignee	.. J-4 (122700-180200)	...	1 1	उपसरकारी मुखत्यार
1st Assistant Official Assignee	.. J-2 (92960-136500)	...	1 1	१ले सहायक सरकारी मुखत्यार
2nd Assistant Official Assignee	.. S-23 (67700-208700)	...	1 1	२ रे सहायक सरकारी मुखत्यार
Master (Adm)	.. S-26 (82200-211500)	...	1 1	सहा.सरकारी मुखत्यार (आस्था)
Section Officer	.. S-20 (56100-177500)	...	4 4	कक्ष अधिकारी
		Total	... 9 9	एकूण

तक्ता-१३-चालू
TABLE-XIII-Contd.

1	2	3 2024-25	4 2025-26	5
Non-Gazetted, Class III-				अराजपत्रित वर्ग ३
Asst. Section Officer	.. S-18 (9300-34800)	...	5 5	सहायक कक्षाधिकारी
Stenographer (Higher Grade)	.. S-20 (9300-34800)	...	1 1	लघुलेखक (उच्च श्रेणी)
Stenographer (Lower Grade)	.. S-18 (9300-34800)	...	2 2	लघुलेखक (निम्न श्रेणी)
Clerks	.. S-10 (5220-20200)	...	20 20	लिपिक
		Total	28 28	... एकूण
Non-Gazetted Class IV				अराजपत्रित वर्ग ४
Chopdar	... S-10 (29200-92300)	...	1 1	चोपदार
Naik	... S-4 (17100-54000)	...	1 1	नाईक
Peon	... S-3 (16600-52400)	...	15 15	शिपाई
		Total	17 17	एकूण
		Grand Total	54 54	एकूण
Non-Gazetted Class III				अराजपत्रित चतुर्थ -श्रेणी-चालू
Assistant S.O.	... Pay Matrix Level S-14 (38600-122800)	...	5 5	सहायक
Stenographer (Higher Grade)	... Pay Matrix Level S-14 (38600-122800)	...	1 1	लघुलेखक (उच्च श्रेणी)
Stenographer (Lower Grade)	.. Pay Matrix Level S-14 (38600-122800)	...	2 2	लघुलेखक (निम्न श्रेणी)
Clerks	.. Pay Matrix Level S-6 (19900-63200)	...	20 20	लिपिक
		Total	28 28	एकूण
Non-Gazetted Class IV				अराजपत्रित वर्ग ४
Chopdar	... S-10 (29200-92300)	...	1 1	चोपदार
Naik	... S-4 (17100-54400)	...	1 1	नाईक
Peon	... S-3 (16600-52400)	...	15 15	शिपाई
		Total	17 17	एकूण
		Grand Total	54 54	एकूण (सर्व मिल्डून)
Gazetted-				राजपत्रित
Taxing Master	.. J-5 (144840-194660)	...	1 1	परिव्यय निर्धारक
Section Officer	.. S-20 (56100-177500)	...	1 1	कक्ष अधिकारी
		Total	2 2	एकूण
(C)Non-Gazetted Class III				अराजपत्रित वर्ग ३
Assistant Section Officer	... S-10 (29200-92300)	...	4 4	चोपदार
Clerk	... S-18 (49100-155800)	...	1 1	नाईक
		Total	5 5	एकूण
(D)Non-Gazetted Class IV				अराजपत्रित वर्ग ३
Peon	... S-3 (16600-52400)	...	1 1	शिपाई
	... S-4 (17100-54000)	...	1 1	नाईक
		Total	2 2	एकूण
Commissioner of Taking Accounts				लेखा अन्वेषण आयुक्त
Gazetted-				राजपत्रित
Commissioner for Taking Account	.. 144840-194660	...	01 1	आयुक्त
Section Officer	.. S-20 (56100-177500)	...	01 1	कक्ष अधिकारी
		Total	02 2	एकूण
		Total of Group	9 9	एकूण (सर्व मिल्डून)

तक्ता-१३-चालू
TABLE-XIII-Contd.

1	2	3	4	5	6	
			2024-25	2025-26		
<u>Gazetted-</u>					राजपत्रित	
Insolvency Registrar					नादारी प्रबंधक	
<u>Gazetted-</u>					राजपत्रित	
Insolvency Registrar	..	J-4 (122700-180200)	...	1	1	नादारी प्रबंधक
Section Officer	..	S-23 (67700-208700)	...	1	1	कक्ष अधिकारी
			Total	2	2	एकूण
(C) Non-Gazetted Class III					अराजपत्रित वर्ग ३	
Assistant Section Officer	...	S-18 (49100-155800)	...	1	1	सहायक कक्ष अधिकारी
Clerk (1 post vacant)	...	S-10 (29200-92300)	...	6	6	लिपिक
			Total	7	7	एकूण
<u>Non-Gazetted Class IV</u>					अराजपत्रित वर्ग ४	
Peons	...	S-3 (16600-52400)	...	4	4	शिपाई
			Total	4	4	एकूण
			Total of Group	13	13	एकूण (सर्व मिलाऊन)
<u>Gazetted-</u>					राजपत्रित	
Account Officer	..	S-18 (49100-155800)	...	1	1	लेखा अधिकारी
Section Officer	..	S-20 (56100-177500)	...	1	1	कक्ष अधिकारी
			Total	2	2	एकूण
(C) Non-Gazetted Class III					अराजपत्रित वर्ग ३	
Assistant Section Officer	...	S-18 (49100-155800)	...	1	1	सहायक कक्ष अधिकारी
Clerk	...	S-10 (29200-92300)	...	4	4	लिपिक
			Total	5	5	एकूण
(D) Non-Gazetted Class IV					अराजपत्रित वर्ग ३	
Peon	...	S-3 (16600-52400)	...	2	2	शिपाई
			Total	2	2	एकूण
			Total of Group	9	9	एकूण (सर्व मिलाऊन)

तक्ता-१३-चालू
TABLE-XIII-Contd.

1	2	3 2024-25	4 2025-26	5	
HIGH COURT (Appellate Side)					
Gazetted-- Bombay					
S.N.	Designation	Scale of Posts	उच्च न्यायालय (अपील शाखा) अ) राजपत्रित - वर्ग-१		
A) Gazetted - Class-I					
	Registrar General	J-5 : 144840-194660	1	1	
	Registrar	J-5 : 144840-194660	14	14	
	Registrar (I.T.)	J-5 : 144840-194660	1	1	
	Registrar / Principal Secretary to the Hon'ble Chief Justice	J-5 : 144840-194660	1	1	
	Additional Registrar / Principal Secretary to the Hon'ble Chief Justice	J-4 : 122700-180200	3	3	
	Deputy Registrar	J-4 : 122700-180200	34	34	
	Deputy Registrar (I.T.)	J-4 : 122700-180200	1	1	
	Secretary to the Hon'ble Chief Justice	J-4 : 122700-180200	1	1	
	Senior Private Secretary	J-4 : 122700-180200	6	50	
	Private Secretary to Hon'ble Judge	S-26 : 82200-211500	81	72	
	Chief Librarian	S-26 : 82200-211500	1	2	
	Assistant Registrar	S-26 : 82200-211500	47	80	
	Assistant Registrar (I.T.)	S-26 : 82200-211500	4	9	
	Chief Translator & Interpreter	S-26 : 82200-211500	1	2	
	Assistant Chief Translator	S-26 : 82200-211500	0	1	
	DY. Chief Translator & Interpreter	S-26 : 82200-211500	3	4	
	Protocol Officer cum Court keepers	S-26 : 82200-211500	2	4	
	Assistant Director	S-23 : 67700-208700	1	1	
	Librarian	S-23 : 67700-208700	3	4	
	Personal Assistant to the Hon'ble Judge	S-23 : 67700-208700	157	122	
	Total		362	407	
				एकूण	
S.N.	Designation	Scale of Posts	2025	2026	ब) राजपत्रित वर्ग-३
B) Gazetted - Class-II					
	Section Officer	S-20 : 56100-177500	286	476	कक्ष अधिकारी
	Administrative Officer (JOTI)	S-20 : 56100-177500	1	1	
	Dy. Librarian	S-20 : 56100-177500	1	3	
	Senior Translator & Interpreter	S-20 : 56100-177500	7	18	
	Software Engineer	S-20 : 56100-177500	4	9	
	Hardware Engineer	S-20 : 56100-177500	4	8	
	Total -B		303	515	

Class-III

S.N.	Designation	Scale of Posts	2025	2026	वर्ग-३
Class-III					
	Stenographer (H.G.)	S-20: 56100-177500	33	42	लघुलेखक (उच्च श्रेणी)
	Stenographer (L.G.)	S-18: 49100-155800	42	82	लघुलेखक (निम्न श्रेणी)
	Assistant Section Officer	S-18: 49100-155800	320	604	सहायक कक्ष अधिकारी
	Software Programmer	S-18: 49100-155800	4	6	
	Librarian (JOTI)	S-18: 49100-155800	1	1	
	Junior Translator & Interpreter	S-18: 49100-155800	14	31	
	Senior Library Assistant	S-10: 29200-92300	5	7	
	Clerk	S-10: 29200-92300	785	1353	लिपिक
	Typist	S-10: 29200-92300	1	1	
	Assistant Librarian	S-12: 32000-101600	1	4	
	Section Writer	S-10: 29200-92300	36	36	
	Senior Assistant Librarian	S-18: 49100-155800	1	1	
	Staff Car Driver	S-10: 29200-92300	117	147	
	Air Condition Operator	S-10: 29200-92300	0	2	
Total - C			1360	2317	

Junior Translator & Interpreter
(Ad-hoc basis)

S-18: 49100-155800

12

11

Class-IV

S.N.	Designation	Scale of Posts	2025	2026	वर्ग-३
Class-III					
	Head Book Binder	S-11: 30100-95100	1	1	पुस्तक बांधणीकार
	Assistant Head Book Binder	S-11: 30100-95100	1	2	पुस्तक बांधणीकार
	Book Binder	S-10: 29200-92300	16	49	पुस्तक बांधणीकार
	Filer	S-10: 29200-92300	26	54	फाईलकरी
	Jamadar	S-11: 30100-95100	1	3	
	Additional Jamadar	S-11: 30100-95100	1	3	
	Havildar	S-10: 29200-92300	11	19	हवालदार
	Chobdar	S-10: 29200-92300	176	177	चोबदार
	Senior Binder	S-10: 29200-92300	12	4	
	Junior Binder	S-10: 29200-92300	2	10	
	Library Attendant	S-10: 29200-92300	8	11	
	Photocopy Machine Operator	S-4: 17100-54000	6	17	
	Sr. Library Attendant	S-10: 29200-92300	2	4	
	Pump Operator	S-4: 17100-54000	1	2	पंपमन
	Roneo Peon	S-4: 17100-54000	3	3	

Class-IV

S.N.	Designation	Scale of Posts	2025	2026	वर्ग-४
Class-III					
	Binder Boy	S-4 : 17100-54000	15	25	
	Naik	S-4 : 17100-54000	13	19	नाईक
	Peon	S-3 : 16600-52400	524	785	शिपाई
	Hamal	S-3 : 16600-52400	51	51	हमाल
	Watchman	S-3 : 16600-52400	20	36	वाचमन
	Cook	S-3 : 16600-52400	11	35	सफाईकामगार
	Head Mali	S-8 : 25500-81100	3	2	
	Assistant Head Mali	S-4 : 17100-54000	1	2	
	Mali	S-3 : 16600-52400	5	10	माळी
	Garden Mazadoor	S-3 : 16600-52400	6	13	
	Female Garden Mazadoor	S-3 : 16600-52400	1	1	
	Liftman	S-4 : 17100-54000	1	10	लिफ्टमन
	Sweeper - cum-Hamal	S-3 : 16600-52400	23	45	स्वयंपाकी-सह-शिपाई/हमाल
	Room Boy	S-3 : 16600-52400	4	4	
	Farash	S-3 : 16600-52400	11	11	
			956	1408	
Total of group A+B+C+D			2981	4647	

On Contract Basic

Binder Boy	--	3
General Manager	--	90
Judicial Research Assistant	--	80
Resource Personnel (Scanning and Digitization Project)	--	40
Resource Personnel (for scrutiny of old matters and to segregate insructuous matters)	--	12
Scrutiny Officer	--	225

३. दिवाणी, सत्र आणि फौजदारी न्यायालये

(एक) प्रस्तावना

(अ) न्याय-दिवाणी आणि सत्र न्यायालय, मुंबई.-

मुंबई नगर दिवाणी आणि सत्र न्यायालय, या न्यायालयाची स्थापना बृहन्मुंबई क्षेत्राकरिता १९४८ साली झाली. हे न्यायालय दिवाणी आणि फौजदारी प्रकरणात न्यायदान प्रक्रियेचे कार्य करते. सदर न्यायालय, हे ज्या दाव्यातील विषयवस्तूचे मूल्य रु. १०,०००/- पेक्षा जास्त पण रु. १,००,००,०००/- पर्यंत आहे अशा अधिकार घोषणेचा वाद (डिक्लेरेटरी सूटस्) समरी सूटस् आणि व्यावसायिक कमर्शियल केसेस अशा प्रकरणांची सुनावणी करून निर्णय देते. नोटीस ऑफ मोशन, सार्वजनिक जागेतून निष्कासन अधिनियम (पब्लिक प्रिमायसेस एव्हीक्शन ॲक्ट) तसेच महानगरपालिका अधिनियम व इतर अधिनियमांतर्गत किरकोळ अर्जावर सुनावणी करून निर्णय देते. शासनाने मुंबई शहर दिवाणी न्यायालय (सुधारणा) अधिनियम, २०१२ (Mah-XXV of 2012) आणि विधि व न्याय विभागाच्या शासन अधिसूचना क्रमांक सीसीएस-२९११/सीआर-५८/कार्यासन क्र. १९, दिनांक २८ ऑगस्ट २०१२ अन्वये रुपये दहा हजार पेक्षा जास्त पण रुपये एक कोटी पर्यंत असलेल्या आर्थिक मूल्यांचे दिवाणी दाव्यांमध्ये न्यायप्रदान करण्याचे अधिकार या न्यायालयाला दिले आहेत व उक्त अधिनियमाची कलमे १,२,३,५,६ आणि ७ अंमलात आणण्यासाठी दिनांक १ सप्टेंबर २०१२ तसेच उक्त अधिनियमाचे कलम ४ अंमलात आणण्यासाठी दिनांक १ ऑक्टोबर २०१२ पासून सुरुवात करण्यात आली आहे.

फौजदारी शाखेत सत्र न्यायालय हे महानगर दंडाधिकारी यांच्याकडून न्यायचौकशी करीता पाठविलेल्या प्रकरणात न्यायचौकशी करून निर्णय देते तसेच भ्रष्टाचार प्रकरणात देखील सुनावणी करते. १ एप्रिल १९७४ पासून सत्र न्यायालयास बृहन्मुंबई मधील महानगर दंडाधिकार्यांनी संपरीक्षण केलेल्या प्रकरणांमधील फौजदारी अपिले आणि पुनरिक्षण अर्ज व त्यातील जामिन अर्जावर सुनावणी करण्याचे अधिकारही देण्यात आले आहेत. तसेच हे न्यायालय जामीन अर्ज, विशेष न्यायालय जसे सी. बी. आय., ए. सी. बी., इलेक्ट्रीसीटी, एस.सी.एस.टी., पॉक्सो, एन.डी.पी.एस., मोक्का, एम.पी.आय.डी., पी.एल. एम.ए. इ. डी., टाडा, पोटा, एन. आय. ए., से.बी. भ्रष्टाचार या कायद्यांतर्गत दाखल केलेल्या प्रकरणांमध्ये सुनावणी करून निकाल देण्याचे काम करते.

सदर न्यायालयात दोन प्रधान न्यायाधीश आणि दोन अतिरिक्त प्रधान न्यायाधीशांसह न्यायाधीशांची ८२ मंजूर पदे व विधि व न्याय विभाग, मंत्रालय यांच्या शासन निर्णय क्रमांक: विशेष १३१६/१३३/प्र.क्र.१४/का-नऊ, दिनांक १३ सप्टेंबर, २०१९ अन्वये १६ न्यायाधीशांच्या पदनिर्मितीस दिलेल्या मान्यतेनुसार न्यायाधीशांची एकूण ९८ मंजूर पदे आहेत. मा. पंतप्रधान यांनी सूचित केल्यानुसार केंद्रीय गुन्हे अन्वेषण यांनी दाखल केलेली प्रकरणे चालविण्यासाठी ४ विशेष न्यायालयांच्या न्यायाधीशांचाही समावेश आहे.

मुंबई हे प्रधान वाणिज्य व औद्योगिक शहर असल्यामुळे या न्यायालयातील विवाद निरनिराळ्या प्रकारचे असतात आणि या न्यायालयात असलेल्या प्रचंड कार्यभारावरून विवादांची बेसुमार वाढ दिसून येते. शासनाने मा. उच्च न्यायालय, मुंबई यांच्याशी विचारविनिमय करून शासन अधिसूचना, विधि व न्याय विभाग क्र. संकिर्ण १२०७/५/सीआर.-३/का-११ दि. २० फेब्रुवारी २००७ अन्वये दि. १९ सप्टेंबर २००७ पासून दिंडोशी येथे गोरेगाव, मालाड, कांदिवली, बोरीवली, व दहिसर या क्षेत्राचा समावेश असलेल्या

विभागाकरिता नगर दिवाणी व सत्र न्यायालय, मुंबई (बोरीवली विभाग), गोरेगाव येथे दिंडोशी शाखा स्थापन केली आहे. शासनाने मुंबई येथील उच्च न्यायालयाशी विचार विनिमय करून दि. ३० सप्टेंबर २०१५ रोजी अधिसूचनेद्वारे अंधेरी परीसर व अंधेरी येथील पोलीस ठाणी आणि संलेख अधिनियमाच्या कलम १३८ अन्वये उद्भवणारी प्रकरणे बोरीवली सत्र विभागात समाविष्ट केलेली आहेत आणि उक्त क्षेत्रात उद्भवणाऱ्या प्रकरणांची न्यायचौकशी, दिंडोशी (गोरेगाव) येथील सत्र न्यायालयात करण्यात येते. दिंडोशी येथील अपर सत्र न्यायाधीश हे त्यांच्या प्रमुखपदी असून आणि त्यांची अधिकारीता ही, अंधेरी येथील अपर मुख्य महानगर दंडाधिकारी व महानगर दंडाधिकारी यांच्या न्यायालयांशी देखील समव्यापी आहे. तसेच, सत्र न्यायाधीश, बृहन्मुंबई हे उक्त विभागासाठी सत्र न्यायाधीश असून त्यांना बोरीवली सत्र विभागाची अधिकारीता आहे आणि त्यांना उक्त सत्र विभागाकडील प्रकरणे काढून स्वतःकडे घेण्याचे किंवा सक्षम अधिकारीता असलेल्या इतर कोणत्याही न्यायालयाकडे किंवा त्यास योग्य वाटेल असे कोणतेही प्रकरण गोरेगाव, दिंडोशी येथील अपर सत्र न्यायाधीशाकडे अभिहस्तांकित करण्याचे अधिकार प्रदान केलेले आहेत.

१४ व्या वित्त आयोगाच्या शिफारशीनुसार विधी व न्याय विभाग मंत्रालय यांच्या शासन निर्णय क्रमांक : जगन्या १४१६/प्र.क्र.२०४/का-९, १८ ऑगस्ट, २०१७ अन्वये नगर दिवाणी व सत्र न्यायालय, दिंडोशी मुंबई येथे १ जलदगती न्यायालय स्थापन करण्याकरीता व त्याकरीता एकूण ६ पदनिर्मितीच्या प्रस्तावास मान्यता दिलेली आहे. सन २००७ मध्ये दिंडोशी येथे मुलतः १२ न्यायालये होती.

मा. उच्च न्यायालय, मुंबई यांचे आदेशानुसार या न्यायालयांत दि. १ ऑक्टोबर, २०११ पासून दिवाणी दाव्यांतील पक्षकारांकरीता मध्यस्थी केंद्र (Mediation Center) स्थापन करण्यात आले असून ते पूर्णपणे कार्यरत आहे. तसेच या न्यायालयातील आवारात १४ डिसेंबर, २०२० पासून ई-सेवा केंद्राची मोफत सेवा सुरु करण्यात आली आहे. या ई-सेवा केंद्रामध्ये खटल्याची स्थिती, सुनावणीची तारीख, ई-फायलिंग कागदपत्र स्कॅन करणे, ई-स्टॅम्प पेपर, ई-पोर्ट सर्विस ॲप, ई-पेमेंट संबंधीत कार्य, साक्षांकित प्रत व इतर प्रतीसाठी ऑनलाईन अर्ज स्विकारणे, विनामुल्य कायदेशीर सेवा यासंबंधीत मार्गदर्शन इत्यादी कामे केली जातात. पक्षकार किंवा वकिलांना ईलेक्ट्रॉनिक माध्यमाद्वारे न्यायालयीन आदेश व निर्णय यांची सॉफ्टकॉपी पुरविली जाते.

नगर दिवाणी व सत्र न्यायालयाच्या फोर्ट, मुंबई येथील मुख्य शाखेत अतिरिक्त न्यायालये स्थापन करण्यासाठी, मुख्य न्यायालयातील काही विभाग हे हुतात्मा चौक, फ्लोरा फाउंटन, मुंबई येथील एम.टी.एन.एल. इमारतीतील सहाव्या मजल्यावरील जागा भाडेतत्वावर घेऊन स्थलांतरीत करण्यात आलेले आहेत.

न्याय विभाग, विधि व न्याय विभाग, मंत्रालय, भारत सरकार यांचे दिनांक ५ सप्टेंबर, २०१९ चे पत्र व उच्च न्यायालयाच्या दिनांक ११ नोव्हेंबर, २०१९ च्या पत्रानुसार खटल्यांचा त्वरीत निकाल काढण्यासाठी नगर दिवाणी व सत्र न्यायालय, मुंबई, (मुख्य शाखा) करीता १ जलदगती न्यायालय हे मुख्यालयामध्ये व १४ विशेष जलदगती न्यायालये, व नगर दिवाणी व सत्र न्यायालय, बोरीवली विभाग, (दिंडोशी शाखा) करीता ११ विशेष जलदगती न्यायालये, अशी एकूण २६ जलदगती न्यायालये स्थापन करण्याची मान्यता मिळाली आहे. सदर विशेष जलदगती न्यायालयांकरीता

Standard Norms प्रमाणे एका पॉक्सो न्यायालयाकरीता ७ कर्मचारी असे एकूण १८२ पदे बाह्यस्त्रोत्रयंत्रणे प्रमाणे भरण्याबाबत उपरोक्त उच्च न्यायालयाच्या पत्रानुसार सुचना प्राप्त झालेल्या आहेत.

प्रलंबित प्रकरणे त्वरीत निकालात काढण्यासाठी विशेष अनुदानांतर्गत शिवडी येथील जलदगती सत्र न्यायालय दिनांक १७ ऑक्टोबर, २००३ पासून सुरु झाले आहे. सदर न्यायालयाचे कामकाज ज्या इमारतीमधून चालविले जात होते ती इमारत महानगर दंडाधिकारी न्यायालय, माझगांव साठी रिक्त केल्यामुळे सध्या जलदगती सत्र न्यायालय व सर्व विभाग शिवडी ऐवजी मुंबई नगर दिवाणी आणि सत्र न्यायालय, जुने सचिवालय आवार, फोर्ट, मुंबई येथे कार्यरत आहेत.

प्रधान न्यायाधीश या न्यायालयाचे प्रशासकीय प्रमुख असून एक प्रबंधक (दिवाणी), तीन अप्पर प्रबंधक (दिवाणी), दोन प्रबंधक (सत्र), दोन अप्पर प्रबंधक (सत्र), सात उपप्रबंधक ही राजपत्रित अधिकारी पदे या कार्यालयाची प्रशासकीय बाजू सांभाळण्यासाठी मंजूर केलेली आहेत. या न्यायालयातील प्रबंधकांना मुंबई नगर दिवाणी न्यायालय अधिनियम, १९४८ च्या कलम ८(२) अन्वये अधिकार प्रदान करण्यात आलेले आहेत.

(ब) मुफसिल क्षेत्रातील दिवाणी आणि सत्र न्यायालय हे जिल्हा व सत्र न्यायालय म्हणून ओळखले जाते.

(एक) प्रमुख जिल्हा न्यायाधीशांच्या न्यायालयाशिवाय इतर न्यायालये म्हणजेच जिल्हा न्यायाधीश आणि वरिष्ठ व कनिष्ठ स्तर दिवाणी न्यायाधीश आणि मुख्य न्यायदंडाधिकारी यांची न्यायालये जिल्ह्याच्या ठिकाणी असतात. जिल्हा न्यायाधीशांची न्यायालये ही जिल्ह्याच्या मुख्यालय शहरात असतात. तसेच काही तालुक्यांच्या ठिकाणी असतात, दिवाणी न्यायाधीश, वरिष्ठ स्तर व मुख्य न्यायदंडाधिकारी यांची न्यायालय सुध्दा त्याप्रमाणे असतात. प्रमुख जिल्हा न्यायाधीश हे जिल्हा न्यायाधीश दोन्ही स्तरांचे दिवाणी न्यायाधीश आणि मुख्य न्यायदंडाधिकारी यांच्या न्यायालयांवरील देखरेख करतात.

(दोन) एकूण २८० पदे सामायिक संवर्गातील जिल्हा न्यायाधीशांची आहेत. त्यापैकी ५३ पदे निवडश्रेणी जिल्हा न्यायाधीश पदांत परिवर्तित केली आहेत. सध्या ५०२ पदे दिवाणी न्यायाधीश, (वरिष्ठ स्तर) आणि मुख्य न्यायदंडाधिकारी या संयुक्त संवर्गातील आहेत १११८ पदे ही दिवाणी न्यायाधीश (कनिष्ठ स्तर) आणि न्यायदंडाधिकारी मुफसल अधिकारिते अंतर्गत आहेत.

(तीन) जिल्हा न्यायाधीशांना दोन प्रकारच्या अधिकारितेचा म्हणजे (१) मूळ आणि (२) अपिलीय अधिकारितेचा वापर करण्याचा अधिकार आहे. जिल्हा न्यायालय हे जिल्ह्यातील मूळ दिवाणी अधिकारितेचे मुख्य न्यायालय आहे. तसेच सदर न्यायालय हे अपिल न्यायालय सुध्दा आहे.

(चार) जिल्हा न्यायाधीश हे मूळ प्रकरणांमध्ये सुनावणी करतात. जिल्हा न्यायाधीशांना अमर्याद आर्थिक अधिकारिता आहे. दिवाणी न्यायाधीश, कनिष्ठ स्तर यांना रु. २५,००० पर्यंत रकमेच्या दाव्यांत सुनावणी करण्याचे अधिकार आहेत, तर वरिष्ठ स्तर न्यायाधीशांना कोणत्याही मर्यादपर्यंतच्या रकमेच्या दाव्यांत सुनावणी करण्याचे अधिकार आहेत.

(पाच) जिल्हा न्यायाधीश हे त्या-त्या जिल्ह्याचे सत्र न्यायाधीश असतात आणि त्यानुसार ते फौजदारी प्रकरणांमध्ये सुनावणी सुध्दा करतात. या कामात त्यांना अतिरिक्त सत्र न्यायाधीश, ज्यांना सत्र न्यायालयाचे सुध्दा अधिकार प्राप्त आहेत, त्यांचे सहाय्य लाभते ते जिल्ह्यातील सर्वोच्च न्यायिक प्राधिकारी असतात. सत्र न्यायाधीश हे दंडाधिकार्यांना प्राथमिक चौकशी केल्यानंतर त्यांच्याकडे म्हणजेच सत्र न्यायाधीशांकडे पाठविलेले

खटले चालवितात आणि दुय्यम दंडाधिकार्यांनी दिलेल्या निर्णयाविरुद्ध केलेल्या अपिलात सुध्दा सुनावणी करतात.

(सहा) सत्र न्यायाधीश किंवा अतिरिक्त सत्र न्यायाधीश हे कायद्याच्या अंतर्गत प्राधिकृत केलेली कोणतीही शिक्षा देऊ शकतात, परंतु अशा न्यायाधीशांनी दिलेली फाशीची शिक्षा ही उच्च न्यायालयाने कायम करण्याअधिन असते.

(सात) सहाय्यक सत्र न्यायाधीश हे फाशीची शिक्षा किंवा जन्मठेपेची शिक्षा किंवा दहा वर्षावरील कैदेची शिक्षा सोडून अन्य कोणतीही शिक्षा, जी कायद्यांतर्गत, प्राधिकृत आहे देऊ शकतात.

(आठ) मुख्य न्यायदंडाधिकारी हे फाशीची शिक्षा किंवा जन्मठेपे किंवा सात वर्षापेक्षा जास्त कैदेची शिक्षा सोडून अन्य कोणतीही शिक्षा, जी कायद्यांतर्गत प्राधिकृत आहे, देऊ शकतात.

(नऊ) महाराष्ट्र राज्यात न्यायपालिका ही शासनांगापासून विभक्त केली आहे परिणामतः आता फौजदारी न्यायालये ही उच्च न्यायालयाच्या अधीन आहेत. १ एप्रिल १९७४ पासून भारत सरकारने नवीन फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३ अंमलात आणली, त्या संहितेच्या कलम १२ अंतर्गत प्रत्येक जिल्ह्यात मुख्य न्यायदंडाधिकारी नियुक्त करणे आवश्यक आहे. कलम १२ च्या तरतुदीच्या अंमलबजावणीकरिता राज्य शासनाने उच्च न्यायालयाच्या शिफारशीवरून मुख्य न्याय दंडाधिकार्यांची २९ पदे निर्माण केली व त्यापैकी प्रत्येक जिल्ह्यात एक आणि अतिरिक्त मुख्य न्यायदंडाधिकार्यांची दोन पदे, प्रत्येकी एक पुणे आणि नागपूर जिल्ह्यांकरिता निर्माण केली आहेत. ही पदे दिवाणी न्यायाधीश, वरिष्ठ स्तर या पदास समकक्ष समजली गेली आहेत.

(क) जलदगती न्यायालये.-११ व्या वित्त आयोगाच्या शिफारशीनुसार राज्यात १८७ जलदगती न्यायालयांपैकी १०० न्यायालयांना राज्य शासनाकडून वेळोवेळी मुदतवाढ देण्यात आली आहे. दि. ०१.०४.२०२२ रोजीच्या शासन निर्णयाद्वारे सदर १०० जलदगती न्यायालयांना १ एप्रिल २०२२ ते ३१ मार्च २०२७ या पाच वर्षासाठी मुदतवाढ देण्यात आली आहे. सद्यस्थितीत १०० जलदगती न्यायालयांपैकी ८८ जलदगती न्यायालये कार्यरत असून, या न्यायालयांकडून दि. ०१.०१.२०२२ ते दि. ३१.१२.२०२२ या कालावधीदरम्यान ३९९६८ (दिवाणी आणि फौजदारी) खटले निकाली काढण्यात आले आहे.

१४ व्या वित्त आयोगाच्या शिफारशीनुसार, राज्यात २४ जलदगती न्यायालये स्थापन करण्यात आली आहे. सद्यस्थितीत त्यापैकी २३ जलदगती न्यायालये कार्यरत असून, सदर न्यायालयांकडून दि. ०१.०१.२०२२ ते दि. ३१.१२.२०२२ या कालावधीदरम्यान ८६१५ (दिवाणी आणि फौजदारी) खटले निकाली काढण्यात आले आहेत.

“राष्ट्रीय महिला सुरक्षा अभियान” अंतर्गत केंद्र पुरस्कृत योजनेनुसार बलात्कार व पॉक्सो कायद्यांतर्गत प्रलंबित प्रकरणे त्वरेने निकाली काढण्याकरीता राज्यात १३८ विशेष जलदगती न्यायालये स्थापन करण्यात मान्यता देण्यात आली आहे. यामध्ये ३० अनन्य पॉक्सो न्यायालये आणि १०८ विशेष जलदगती न्यायालयांचा समावेश आहे. सद्यस्थितीत त्यापैकी १८ अनन्य पॉक्सो न्यायालये कार्यरत असून, सदर न्यायालयांकडून दि. ०१.०१.२०२२ ते दि. ३१.१२.२०२२ या कालावधीदरम्यान १६२९ फौजदारी खटले निकाली काढण्यात आले आहेत. तसेच, बलात्कार व पॉक्सो कायद्यांतर्गत प्रलंबित प्रकरणे त्वरेने निकाली काढण्याकरीता १८ विशेष जलदगती न्यायालये कार्यरत असून, सदर न्यायालयांकडून दि. ०१.०१.२०२२ ते दि. ३१.१२.२०२२ या कालावधीदरम्यान बलात्काराचे २३२ खटले व पॉक्सो कायद्यांतर्गत १११३ खटले निकाली काढण्यात आले आहेत.

कौटुंबिक न्यायालये

प्रस्तावना :-

कौटुंबिक न्यायालये अधिनियम, १९८४ च्या कलम ३ नुसार राज्य शासनास मा. उच्च न्यायालयाच्या सहमतीने १० लक्ष किंवा अधिक लोकसंख्या असलेल्या शहरी/नागरी प्रदेशाकरीता कौटुंबिक न्यायालये स्थान करता येते, यानुसार, मा. उच्च न्यायालय, मुंबई यांचेकडून वेळोवेळी प्राप्त प्रस्तावांनुसार, सन १९८९ पासून राज्यात विविध ठिकाणी कौटुंबिक न्यायालये स्थापन करण्यात आली आहेत. सद्यस्थितीत राज्यात मुंबई - ७, पुणे -५, नागपूर -४, औरंगाबाद - २, ठाणे -२, अमरावती, अकोला, नाशिक, सोलापूर, कोल्हापूर, नांदेड, लातूर, उस्मानाबाद, बीड, जालना, परभणी, सांगली, रायगड-अलिबाग, जळगाव, यवतमाळ, अहमदगगर, सातारा,

धुळे, बुलढाणा, भंडारा व बेलापूर (नवी मुंबई) येथे प्रत्येकी १ याप्रमाणे २६ ठिकाणी एकूण ४१ कौटुंबिक न्यायालये स्थापन करण्यास मान्यता देण्यात आली आहे.

कौटुंबिक न्यायालय अधिनियम १९८४ मधील तरतुदीनुसार सदर न्यायालयांमध्ये कौटुंबिक वाद, मुलांच्या ताब्याबाबतची प्रकरणे, पति-पत्नी मधील जागे संबंधीचे वाद, खावटी, पोटगी इ. संबंधी प्रकरणे हाताळली जातात.

तक्ता - १

TABLE-I

(दोन) वित्तीय आवश्यकता

तक्ता - १

(रुपये हजारत)

TABLE-I

(II) Financial Requirements

	प्रत्यक्ष रकमा २०२३-२०२४ Actual 2023-2024	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२४-२०२५ Budget Estimates 2024-2025	सुधारित अंदाज, २०२४-२०२५ Revised Estimates 2024-2025	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२५-२०२६ Budget Estimates 2025-2026
1	2	3	4	5
(अ) कार्याचे वर्गीकरण				
दिवानी व सत्र न्यायालये	...	--	--	--
एकूण (अ)	--	--	--	--
(ब) उद्दिष्टवार वर्गीकरण				
(१०५) (एक) मुंबई शहर दिवाणी व सत्र न्यायाधीश (२०१४ ०१६३)	...	...	...	...
वेतन	--	--	--	--
अतिकालीक भत्ता	--	--	--	--
दुरुधनी वीज व पाणी शुल्क	--	--	--	--
कंत्राटी सेवा	--	--	--	--
देशांतर्गत प्रवास खर्च	--	--	--	--
कार्यालय खर्च	--	--	--	--
भाडे, पट्टी व कर	--	--	--	--
प्रकाशने	--	--	--	--
संगणक खर्च	--	--	--	--
जाहिरात प्रसिध्दी आणि पेट्रोल तेल वाण	--	--	--	--
लहान बांधकामे	--	--	--	--
प्रकाशने	--	--	--	--
एकूण (१)	117,60,41	147,33,29	133,24,41	151,52,67
(१०५) (०२) कौटुंबिक न्यायालये				
(२०१४ ०३४९)	...	...	...	...
वेतन	--	--	--	--
मजुरी	--	--	--	--
अतिकालिक भत्ता	--	--	--	--
दुरुधनी वीज व पाणी शुल्क	--	--	--	--
कंत्राटी सेवा	--	--	--	--
देशांतर्गत प्रवास	--	--	--	--
कार्यालयीन खर्च	--	--	--	--
भाडे पट्टी व कर	--	--	--	--
प्रकाशने	--	--	--	--
संगणक खर्च आणि जाहिरात व प्रसिध्दी	--	--	--	--
लहान बांधकामे	--	--	--	--
व्यावसायिक सेवा	--	--	--	--
एकूण (२)	195,61,55	246,69,54	234,06,97	267,23,66
...	...	...	...	...
(A)-Activity Classification:				
Civil Sessions and Criminal Courts	...	...	...	...
Total--A Gross	...	...	...	...
(B) Objectwise Classification				
... (105) Mumbai City Civil and Session Judge (20 40163)	...	...	...	...
Salaries	--	--	--	--
O. T.	--	--	--	--
Tel. Elect. Charges	--	--	--	--
Contractual Services	--	--	--	--
Domestic Travel Expenses	--	--	--	--
Office Expenses	--	--	--	--
Rent, Rates and Taxes	--	--	--	--
Publication	--	--	--	--
Computer Expenses	--	--	--	--
Adver., Pub., & Petrol, Oil, Lub	--	--	--	--
Minor Work	--	--	--	--
Professional Services	--	--	--	--
Total-- (i)	117,60,41	147,33,29	133,24,41	151,52,67
(105)(01)(02) Family Courts (20140341)				
Salaries	--	--	--	--
Wages	--	--	--	--
Overtime	--	--	--	--
Tel. Elect. Charges	--	--	--	--
Contractual Services	--	--	--	--
Domestic Services	--	--	--	--
Office Expenses	--	--	--	--
Rent, Rates and Taxes	--	--	--	--
Publication	--	--	--	--
Compu., Pet., Oil & Lub. Exp.	--	--	--	--
Minor Work	--	--	--	--
Professional Service	--	--	--	--
Total-- (1) (2)	195,61,55	246,69,54	234,06,97	267,23,66

तक्ता - १-चालू
TABLE-I-Contd.

1	2	3	4	5
(०६) केंद्रीय गुन्हे अन्वेषण विशेष न्यायालय				(06) Central Bureau of Investigation
(०६)(०१) केंद्रीय गुन्हे अन्वेषण (सी.बी.आय.) विशेष न्यायालय (२०१४ ०४६८)				(06)(01) Central Bureau of Investigation (CBI) Special Court (20140468)
वेतन	--	--	--	... Salaries
कंत्राटी सेवा	--	--	--	... Contractual services
दूरध्वनी, वीज व पाणी शुल्क	--	--	--	... Tele., Ele., & Water Charges
लहान बांधकामे	--	--	--	... Minor work
देशातर्गत प्रवास खर्च	--	--	--	... Domestic Travel Expenses
कार्यालयील खर्च	--	--	--	... Office Expense
भाडे, पट्टी व कर	--	--	--	... Rent, Rates and Taxes
प्रकाशने	--	--	--	... Publication
संगणक खर्च	--	--	--	... Computer Expenses
व्यावसायिक सेवा	--	--	--	... Professional Services
एकूण (क)	9,62,89	14,79,00	14,79,01	13,94,00
(१०८) फौजदारी न्यायालये (२०१४ ०२४३)				... (108) Criminal Courts (2014-0243).
वेतन	--	--	--	... Salaries
मजुरी	--	--	--	... Wages
अतिाकालीक भत्ता	--	--	--	... O. T.
दूरध्वनी वीज व पाणी शुल्क	--	--	--	... Telephone Charges
कंत्राटी सेवा	--	--	--	... Contractual Services
प्रवास खर्च	--	--	--	... Travel Expenses
कार्यालयीन खर्च	--	--	--	... Office Expense
भाडे, पट्टी व कर	--	--	--	... Rent, Rates and Taxes
लहान बांधकामे	--	--	--	... Minor work
संगणक	--	--	--	... Computer
व्यावसायिक व विशेष सेवाबद्दल प्रदाने	--	--	--	... Professional Services
प्रकाशने	--	--	--	... Publication
एकूण (६)	105,90,43	166,32,71	112,18,94	166,48,86
एकूण (ब)				... Total (vi)
				... Total (B)

तक्ता-२
TABLE-II

(तीन) कार्यक्रम कार्यभाराचा सारांश व आर्थिक गरजांचे स्पष्टीकरण :-

खालील तक्ता नगर दिवाणी व सत्र न्यायालय, बृहन्मुंबई यांनी त्या त्या वर्षी केलेले काम दर्शविते.

(III) Programme Work Load Summary and Explanation of Financial Requirement :-

The Following table indicates the work done by the City Civil and Session Court, Greater Mumbai.

वर्ष	न्यायाधीशांची मंजूर पदे	नेहमीच्या कामाबाहेर इतर काम सोपविले न्यायाधीशांची संख्या	फक्त न्यायालयाचे काम सोपविले आहे न्यायाधीशांची संख्या	कामाचे दिवस	Year
1	2	3	4	5	6
	Sanctioned Judges Strength	No. of Judges entrusted with outside their normal duties	No. of Judges entrusted with court work only	No. of working days	
२०२३	...	64	9	235	2023
२०२४	...	64	14	235	2024
२०२५	...	58	23	237	2025

83

तक्ता-२/ TABLE-II Contd.

प्रकरणाचे स्वरूप	वर्षांभो प्रलंबित असलेली प्रकरणे		नवीन दाखल केलेली प्रकरणे		एकूण Total		वर्षात निकालात काढलेली प्रकरणे		वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे		Name of Cases				
	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
	Cases pending at the beginning of the year		Cases instituted during the year		Cases disposed during the year		Cases pending at the end of the year		(1) Main Cases		(2) Miscellaneous Cases				
	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	Total (1+2)
१ मूळ प्रकरणे	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(अ) मुख्य दिवाणी प्रकरणे	48298	50600	51688	11124	11637	14752	59422	62237	66440	8822	10549	9042	50600	51688	57398
(ब) फौजदारी	29801	32814	36593	7247	9228	8943	37048	42042	45536	4234	5449	5097	32814	36593	40439
एकूण (१)	78099	83414	88281	18371	20865	23695	96470	104279	111976	13056	15998	14139	83414	88281	97837
२ किरकोळ प्रकरणे	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(अ) दिवाणी प्रकरणे	34213	35879	35834	15486	16017	17682	49699	51896	53516	13820	16062	14247	35879	35834	39269
(ब) फौजदारी	4962	5079	5206	29544	30993	32438	34506	36072	37644	29427	30866	32735	5079	5206	4909
एकूण (२)	39175	40958	41040	45030	47010	50120	84205	87968	91160	43247	46928	46982	40958	41040	44178
एकूण (१ + २)	117274	124372	129321	63401	67875	73815	180675	192247	203136	56303	62926	61121	124372	129321	142015

(५) कोटुंबिक न्यायालय जिल्हा : बीड ... (5) District : BEED

फौजदारी प्रकरणे	...	555	484	--	182	148	--	737	632	--	253	157	--	484	475	--	...	Criminal Cases
दिवाणी प्रकरणे	...	453	415	--	355	349	--	808	764	--	393	354	--	415	410	--	...	Civil Cases
एकूण	...	1008	899	--	537	497	--	1545	1396	--	646	511	--	899	885	--	...	Total

(६) कोटुंबिक न्यायालय जिल्हा : भंडारा ... (6) District : BHANDARA

फौजदारी प्रकरणे	...	116	115	82	93	74	134	209	189	216	94	107	105	115	82	111	...	Criminal Cases
दिवाणी प्रकरणे	...	178	166	139	273	272	299	451	438	438	285	299	333	166	139	105	...	Civil Cases
एकूण	...	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	...	Total

(७) कोटुंबिक न्यायालय जिल्हा : बुलढाणा ... (7) District : BULDHANA

फौजदारी प्रकरणे	...	217	201	192	150	136	148	367	337	340	166	146	136	201	191	204	...	Criminal Cases
दिवाणी प्रकरणे	...	188	148	183	284	302	257	472	450	440	324	268	283	148	182	157	...	Civil Cases
एकूण	...	405	349	375	434	438	405	839	787	780	490	414	419	349	373	361	...	Total

(८) कोटुंबिक न्यायालय जिल्हा : चंद्रपूर ... (8) District : CHANDRAPUR

फौजदारी प्रकरणे	...	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	...	Criminal Cases
दिवाणी प्रकरणे	...	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	...	Civil Cases
एकूण	...	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	...	Total

(९) कोटुंबिक न्यायालय जिल्हा : धुळे ... (9) District : DHULE

फौजदारी प्रकरणे	...	955	1004	--	411	341	--	1366	1345	--	362	376	--	1004	969	--	...	Criminal Cases
दिवाणी प्रकरणे	...	1027	1078	--	685	609	--	1712	1687	--	634	609	--	1078	1078	--	...	Civil Cases
एकूण	...	1982	2082	--	1096	950	--	3078	3032	--	996	985	--	2082	2047	--	...	Total

(१०) कोटुंबिक न्यायालय जिल्हा : जळगाव ... (10) District : JALGAON

फौजदारी प्रकरणे	...	421	383	--	315	203	--	736	586	--	397	242	--	339	344	--	...	Criminal Cases
दिवाणी प्रकरणे	...	640	560	--	689	648	--	1329	1208	--	805	616	--	524	592	--	...	Civil Cases
एकूण	...	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	...	Total

(११) कोटुंबिक न्यायालय जिल्हा : जालना ... (11) District : JALNA

फौजदारी प्रकरणे	...	531	524	522	275	82	349	806	606	871	282	84	295	524	522	576	...	Criminal Cases
दिवाणी प्रकरणे	...	307	321	339	372	110	376	479	431	715	358	92	403	321	339	312	...	Civil Cases
एकूण	...	838	845	861	647	192	725	1485	1037	1586	640	176	698	845	861	888	...	Total

तक्ता - २ चालू
Table --II -Contd.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
(१२)	कोर्टबिक न्यायालय जिल्हा : कोल्हापूर	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
	फौजदारी प्रकरणे	405	354	339	116	133	108	521	487	447	167	148	116	354	339
	दिवाणी प्रकरणे	1296	1294	1290	808	879	1000	2104	2173	2290	810	883	891	1294	1290
	एकूण	1701	1648	1629	924	1012	1108	2625	2660	2737	977	1031	1007	1648	1629
(१३)	कोर्टबिक न्यायालय जिल्हा : नागपूर	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
	फौजदारी प्रकरणे	3103	3014	3063	1047	1075	2039	4150	4089	5102	1136	1026	2259	3014	3063
	दिवाणी प्रकरणे	5348	5168	5381	3019	3025	4708	8367	8193	10089	3199	2812	5102	5168	5381
	एकूण	8451	8182	8444	4066	4100	6747	12517	12282	15191	4335	3838	7361	8182	8444
(१४)	कोर्टबिक न्यायालय जिल्हा : नांदेड	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
	फौजदारी प्रकरणे	981	957	1030	273	245	291	1254	1202	1321	297	172	343	957	1030
	दिवाणी प्रकरणे	1007	1045	1223	526	553	606	1573	1598	1829	488	375	563	1045	1223
	एकूण	1988	2002	2253	799	798	897	2827	2800	3150	785	547	906	2002	2253
(१५)	कोर्टबिक न्यायालय जिल्हा : नाशिक	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
	फौजदारी प्रकरणे	1478	1440	--	448	491	--	1926	1931	--	486	633	--	1440	1298
	दिवाणी प्रकरणे	3279	3100	--	1784	1948	--	5063	5048	--	1963	1911	--	3100	3137
	एकूण	4757	4540	--	2232	2439	--	6989	6979	--	2449	2544	--	4540	4435
(१६)	कोर्टबिक न्यायालय जिल्हा : धाराशिव	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
	फौजदारी प्रकरणे	125	116	107	62	73	63	187	189	170	71	82	60	116	107
	दिवाणी प्रकरणे	266	268	230	255	229	266	521	497	496	253	267	199	268	230
	एकूण	391	384	337	317	302	329	708	686	666	324	349	259	384	337
(१७)	कोर्टबिक न्यायालय जिल्हा : लातूर	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
	फौजदारी प्रकरणे	542	662	666	300	260	264	842	922	930	180	256	212	662	666
	दिवाणी प्रकरणे	664	737	747	521	554	599	1185	1291	1346	448	544	559	737	747
	एकूण	1206	1399	1413	821	814	863	2027	2213	2276	628	800	771	1399	1413
(१८)	कोर्टबिक न्यायालय जिल्हा : परभणी	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
	फौजदारी प्रकरणे	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
	दिवाणी प्रकरणे	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
	एकूण	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

तक्ता - ३ चालू
TABLE -III-Contd.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
(2) District AKOLA															
I. District Courts															
...	2743	3146	3996	1315	1626	1407	4058	4772	5403	912	776	855	3146	3996	4548
...	3226	3472	4236	2413	2413	2736	5639	5885	6972	2167	1649	2117	3472	4236	4855
II. Sub-Ordinate Courts															
...	17092	16572	17289	7320	7527	8100	24412	24099	25389	7840	6810	7381	16572	17289	18008
...	66858	62944	64779	20546	20810	25356	87404	83754	90135	24460	18975	18915	62944	64779	71220
एकूण	89919	86134	90300	31594	32376	37599	121513	118510	127899	35379	28210	29268	86134	90300	98631
(3) District AMRAVATI															
I. District Courts															
...	8957	8943	8875	2903	2758	2867	11860	11701	11742	2917	2826	2900	8943	8875	8842
...	7492	8044	8469	4359	3721	4099	11851	11765	12568	3807	3296	3676	8044	8469	8892
II. Sub-Ordinate Courts															
...	25128	25659	27608	14112	14806	15235	39240	40465	42843	13581	12857	14479	25659	27608	28364
...	97299	99041	99856	35576	28955	35117	132875	127996	134973	33834	28140	28583	99041	99856	106390
एकूण	138876	141687	144808	56950	50240	57318	195826	191927	202126	54139	47119	49638	141687	144808	152488
(4) District CHH.SAMBHAJINAGAR															
I. District Courts															
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
II. Sub-Ordinate Courts															
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
एकूण	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(5) District BEED															
I. District Courts															
...	8744	9153	9511	2130	2019	1749	10874	11172	11260	1721	1661	1719	9153	9511	9541
...	4516	4802	5189	4058	4156	2631	8574	8958	7820	3772	3769	2369	4802	5189	5451
II. Sub-Ordinate Courts															
...	37551	39724	39150	18829	15641	16607	56380	55365	55757	16656	16215	14379	39724	39150	41378
...	54920	58002	604636	17736	15413	19600	72656	73415	80063	14654	12952	12778	58002	60463	67285
एकूण	105731	111681	114313	42753	37229	40587	148484	148910	154900	36803	34597	31245	111681	114313	123655

(6) District BHANDARA																		
I. District Courts																		
...	...	1952	2465	911	636	676	2863	2892	3141	607	427	490	2256	2465	2651	...	(i) Civil	
(एक) दिवाणी	...	1165	1341	979	844	912	2144	2065	2253	923	724	734	1221	1341	1519	...	(ii) Criminal	
II. Sub-Ordinate Courts																		
...	...	6337	6540	1794	2023	1785	8131	8285	8325	1869	1745	2070	6262	6540	6255	...	(i) Civil	
(एक) दिवाणी	...	14951	17647	10305	9856	11999	25256	25476	29646	9636	7829	7350	15620	17647	22296	...	(ii) Criminal	
(दोन) फौजदारी	...	24405	27993	13989	13359	15372	38394	38718	43365	13035	10725	10644	25359	27993	32721	...	Total	
एकूण	...																	
(7) District BULDHANA																		
I. District Courts																		
...	...	4553	4324	4918	1569	2578	1960	6122	6878	1798	1984	1912	4324	4918	4966	...	(i) Civil	
(एक) दिवाणी	...	5121	5274	5433	2671	2823	3416	7792	8849	2518	2664	3013	5274	5433	5836	...	(ii) Criminal	
(दोन) फौजदारी	...																	
II. Sub-Ordinate Courts																		
...	...	19178	20353	6349	6918	7235	25527	26357	27588	6088	6004	6585	19439	20353	21003	...	(i) Civil	
(एक) दिवाणी	...	82190	82454	80263	22463	19844	25831	104653	102298	106094	22199	22035	24854	82454	80263	81240	...	(ii) Criminal
(दोन) फौजदारी	...	111042	111491	110967	33052	32163	38442	144094	143654	149409	32603	32687	36364	111491	110967	113045	...	Total
एकूण	...																	
(8) District CHANDRAPUR																		
I. District Courts																		
...	...	3348	3695	3955	1048	955	1261	4396	4650	5216	701	695	3695	3955	4521	...	(i) Civil	
(एक) दिवाणी	...	3278	3512	3770	1802	1810	1986	5080	5322	5756	1568	1522	1669	3770	4087	...	(ii) Criminal	
(दोन) फौजदारी	...																	
II. Sub-Ordinate Courts																		
...	...	15623	16121	17125	4807	5049	5512	20430	21170	22637	4309	4045	5358	16121	17125	17279	...	(i) Civil
(एक) दिवाणी	...	67798	72042	73891	25069	22404	26395	92867	94446	100286	20825	20555	23520	72042	73891	76766	...	(ii) Criminal
(दोन) फौजदारी	...	90047	95370	98741	32726	30218	35154	122773	125588	133895	27403	26817	31232	95370	98741	102653	...	Total
एकूण	...																	

(८) जिल्हा चंद्रपूर

१. जिल्हा न्यायालये

(एक) दिवाणी

(दोन) फौजदारी

२. दुय्यम न्यायालये

(एक) दिवाणी

(दोन) फौजदारी

एकूण

तक्ता - ३ चालू
TABLE -III-Contd.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
(९) जिल्हा धुळे	(९) District DHULE															
१. जिल्हा न्यायालये	I. District Courts															
(एक) दिवाणी	...	8286	6325	5964	2636	1482	1495	10922	7807	7459	4597	1843	1540	6325	5964	5919 ... (i) Civil
(दोन) फौजदारी	...	2612	2760	2866	1874	1898	2036	4486	4658	4902	1726	1792	1766	2760	2866	3136 ... (ii) Criminal
२. दुय्यम न्यायालये	II. Sub-Ordinate Courts															
(एक) दिवाणी	...	8683	11708	13405	8820	7483	6870	17503	19191	20275	5795	5786	7096	11708	13405	13179 ... (i) Civil
(दोन) फौजदारी	...	25917	26832	26928	12003	8967	10786	37920	35799	37714	11088	8871	8551	26832	26928	29163 ... (ii) Criminal
एकूण	...	45498	47625	49163	25333	19830	21187	70831	67455	70350	23272	18292	18953	47625	49163	51397 ... Total
(१०) जिल्हा जळगाव	(10) District JALGAON															
१. जिल्हा न्यायालये	I. District Courts															
(एक) दिवाणी	...	29096	30725	34213	10836	12041	12016	39932	42766	46229	9207	8553	9389	30725	31213	36840 ... (i) Civil
(दोन) फौजदारी	...	6286	6663	7243	4607	4243	4649	10893	10906	11892	4230	3663	3467	6663	7243	8425 ... (ii) Criminal
२. दुय्यम न्यायालये	II. Sub-Ordinate Courts															
(एक) दिवाणी	...	27222	29096	30725	11615	10836	12041	38837	39932	42766	9741	9207	8553	29096	30725	34213 ... (i) Civil
(दोन) फौजदारी	...	69382	69876	71469	29975	26501	37836	99357	96377	109305	29481	24908	31439	69876	71469	77866 ... (ii) Criminal
एकूण	...	112161	115078	121294	47605	45008	57011	159766	160086	178305	44688	38792	46331	115078	118294	131974 ... Total
(११) जिल्हा जालना	(11) District JALNA															
१. जिल्हा न्यायालये	I. District Courts															
(एक) दिवाणी	...	9036	9382	8818	1752	1708	1680	10788	11090	10498	1406	2272	1454	9382	8818	9044 ... (i) Civil
(दोन) फौजदारी	...	2927	2844	3106	2754	2741	2763	5681	5585	5869	2837	2479	2429	2844	3106	3440 ... (ii) Criminal
२. दुय्यम न्यायालये	II. Sub-Ordinate Courts															
(एक) दिवाणी	...	17286	18506	19609	5948	6065	7402	23234	24571	27011	4728	4962	5916	18506	19609	21095 ... (i) Civil
(दोन) फौजदारी	...	44336	46300	49974	14899	12730	15227	59235	59030	65201	12935	9056	10870	46300	49974	54331 ... (ii) Criminal
एकूण	...	73585	77032	81507	25353	23244	27072	98938	100276	108579	21906	18769	20669	77032	81507	87910 ... Total

(१२) जिल्हा कोल्हापूर

(12) District KOLHAPUR

		I. District Courts																
१. जिल्हा न्यायालये	...	11073	10635	10825	3945	4144	4013	15018	14779	14838	4383	3954	3843	10635	10825	10995	...	(i) Civil
(एक) दिवाणी	...	5591	6210	6708	3888	3755	3373	9479	9965	10081	3269	3257	3112	6210	6708	6969	...	(ii) Criminal
(दोन) फौजदारी	...	44479	47242	49123	15631	8460	34225	60110	55702	83348	12868	6579	33228	47242	49123	50120	...	(i) Civil
२. दुय्यम न्यायालये	...	73686	79182	91692	49696	34993	79112	123382	114175	170804	44200	22483	65734	79182	91692	105070	...	(ii) Criminal
एकूण	...	134829	143269	158348	73160	51352	120723	207989	194621	279071	64720	36273	105917	143269	158348	173154	...	Total

(१३) जिल्हा नागपूर

(13) District NAGPUR

		I. District Courts										II. Sub-Ordinate Courts						
१. जिल्हा न्यायालये	...	26314	25248	24189	5859	6032	6234	32173	31280	30423	6925	7091	8066	25248	24189	22357	...	(i) Civil
(एक) दिवाणी	...	9269	9095	9531	6314	6761	7903	15583	15856	17434	6488	6325	6964	9095	9531	10470	...	(ii) Criminal
(दोन) फौजदारी	...	43517	45622	49695	11071	16207	24307	54588	61829	74002	8966	12134	21197	45622	49695	52805	...	(i) Civil
२. दुय्यम न्यायालये	...	204750	204994	204016	89424	89846	97555	294174	294840	301571	89180	90824	80918	204994	204016	220653	...	(i) Civil
एकूण	...	283850	284959	287431	112668	118846	135999	396518	403805	423430	111559	116374	117145	284959	287431	306285	...	Total

(१४) जिल्हा नांदेड

(14) District NANDED

		I. District Courts										II. Sub-Ordinate Courts						
१. जिल्हा न्यायालये	...	9547	10362	10527	2826	2523	1982	12373	12885	12509	2011	2358	2051	10362	10527	10458	...	(i) Civil
(एक) दिवाणी	...	5118	5371	5825	3138	2964	4054	8256	8335	9879	2885	2510	3583	5371	5825	6296	...	(ii) Criminal
(दोन) फौजदारी	...	25101	25509	27071	12498	13574	14658	37599	39083	41729	12090	12012	12119	25509	27071	29610	...	(i) Civil
२. दुय्यम न्यायालये	...	57421	54983	58224	19788	20705	23727	77209	75688	81951	22226	17464	15191	54983	58224	66760	...	(ii) Criminal
एकूण	...	97187	96225	101647	38250	39766	44421	135437	135991	146068	39212	34344	32944	96225	101647	113124	...	Total

तक्ता - ३ चालू
TABLE-III-Contd.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
(15) District : NASHIK															
I. District Court															
१. जिल्हा न्यायालये	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(एक) दिवाणी	25070	24407	3833	4178	3833	29248	28240	4841	5705	24407	22535	22535	24407	22535	22535
(दोन) फौजदारी	8981	9588	7865	7830	7865	16811	17453	7223	7010	9588	10443	10443	9588	10443	10443
II. Sub-ordinate Court															
(एक) दिवाणी	49698	54949	18075	19532	19532	67773	74481	12824	11613	54949	62868	62868	54949	62868	62868
(दोन) फौजदारी	149090	152207	51808	47726	47726	200898	199933	48691	44510	152207	155423	155423	152207	155423	155423
एकूण	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(16) District : OSMANABAD															
I. District Court															
१. जिल्हा न्यायालये	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(एक) दिवाणी	10494	12148	4111	3504	3504	14605	15652	2457	2372	12148	13280	13280	12148	13280	13280
(दोन) फौजदारी	2995	2920	2184	2006	2006	5179	4926	2259	1880	2920	3046	3046	2920	3046	3046
II. Sub-ordinate Court															
(एक) दिवाणी	31337	31802	11881	10996	10996	43218	42798	11416	10711	31802	32087	32087	31802	32087	32087
(दोन) फौजदारी	38900	38887	12911	11162	11162	51811	50049	12924	11100	38887	38949	38949	38887	38949	38949
एकूण	83726	85757	31087	27668	27668	114813	113425	29056	26063	85757	87362	87362	85757	87362	87362
(17) District : LATUR															
I. District Court															
१. जिल्हा न्यायालये	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(एक) दिवाणी	19165	21712	23319	4283	3717	4874	23448	25429	28190	1736	2110	1739	21712	23319	26454
(दोन) फौजदारी	2646	2889	3124	2448	2423	2656	5094	5312	5780	2205	2188	2135	2889	3124	3645
II. Sub-ordinate Court															
(एक) दिवाणी	25352	26344	25503	16288	14843	14842	41640	41187	40345	15296	16684	16671	26344	25503	23674
(दोन) फौजदारी	49361	53598	55020	16241	17748	19310	65602	71346	74330	12004	16326	15773	53598	55020	58557
एकूण	96524	104543	106966	39260	38731	41682	135784	143274	148648	31241	36308	36318	104543	106966	112330

(१८) जिल्हा : परभणी

(18) District : PARBHANI

१. जिल्हा न्यायालये

I. District Court

(एक) दिवाणी	...	4532	7250	7724	6824	8209	3525	11356	15459	11249	4106	7735	6882	7250	7724	4367	...	(i) Civil
(दोन) फौजदारी	...	4553	5808	6296	7065	8128	3451	11618	13936	9747	5810	7640	6054	5808	6296	3693	...	(ii) Criminal

२. दुय्यम न्यायालये

II. Sub-ordinate Court

(एक) दिवाणी	...	24944	25148	27357	15870	19971	14599	40814	45119	41956	15666	17762	23735	25148	27357	18221	...	(i) Civil
(दोन) फौजदारी	...	52992	52693	57532	48552	49704	36962	101544	102397	94494	48851	44865	49619	52693	57532	44875	...	(ii) Criminal
एकूण	...	87021	90899	98909	78311	86012	58537	165332	176911	157446	74433	78002	86290	90899	98909	71156	...	Total

(१९) जिल्हा : पुणे

(19) District : PUNE

१. जिल्हा न्यायालये

I. District Court

(एक) दिवाणी	...	57320	64254	69920	14234	12811	12282	71554	77065	82202	7300	7145	56353	64254	69920	25849	...	(i) Civil
(दोन) फौजदारी	...	25280	28019	31182	17724	16451	20650	43004	44470	51832	14985	13288	17040	28019	31182	34792	...	(ii) Criminal

२. दुय्यम न्यायालये

II. Sub-ordinate Court

(एक) दिवाणी	...	98179	104030	110941	23305	21556	71231	121484	125586	182172	17454	14645	22173	104030	110941	159999	...	(i) Civil
(दोन) फौजदारी	...	419849	444703	480477	202017	272159	317964	621866	716862	798441	177163	236385	204773	444703	480477	593668	...	(ii) Criminal
एकूण	...	600628	641006	692520	257280	322977	422127	857908	963983	1114647	216902	271463	300339	641006	692520	814308	...	Total

(२०) जिल्हा : रायगड

(20) District : RAIGAD

१. जिल्हा न्यायालये

I. District Court

(एक) दिवाणी	...	10826	9949	10059	2076	2292	1568	12902	12241	11627	2953	2182	1990	9949	10059	9637	...	(i) Civil
(दोन) फौजदारी	...	5188	5283	5395	2902	2535	2704	8090	7818	8099	2807	2423	2346	5283	5395	5753	...	(ii) Criminal

२. दुय्यम न्यायालये

II. Sub-ordinate Court

(एक) दिवाणी	...	34609	34661	35562	9798	7605	8182	44407	42266	43744	9746	6704	6268	34661	35562	37476	...	(i) Civil
(दोन) फौजदारी	...	47004	49396	52598	22640	23742	36439	69644	73138	89037	20248	20540	31353	49396	52598	57684	...	(ii) Criminal
एकूण	...	97627	99289	103614	37416	36174	48893	135043	135463	152507	35754	31849	41957	99289	103614	110550	...	Total

TABLE III-Contd.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
(२१) जिल्हा : रत्नागिरी	(21) District : RATNAGIRI														
१. जिल्हा न्यायालये	...														
(एक) दिवाणी	...	2988	3038	3844	820	1556	1506	3808	4594	5350	770	750	2293	3038	3844
(दोन) फौजदारी	...	1061	1216	1366	775	686	789	1836	1902	2155	620	536	657	1216	1366
२. दुय्यम न्यायालये	...														
(एक) दिवाणी	...	9299	9535	9918	2862	2654	4752	12189	12189	14670	2626	2271	3405	9535	9918
(दोन) फौजदारी	...	16560	16279	16150	7844	6456	6493	22735	22643	8125	6585	6625	16279	16150	16018
एकूण	...	29908	30068	31278	12301	11352	13540	42209	44818	12141	10142	12980	30068	31278	31838
(२२) जिल्हा : सांगली	(22) District : SANGALI														
१. जिल्हा न्यायालये	...														
(एक) दिवाणी	...	6972	7025	--	1782	1807	--	8754	8832	--	1729	1378	--	7025	7454
(दोन) फौजदारी	...	4993	5407	--	3173	2643	--	8166	8050	--	2759	2322	--	5407	5728
२. दुय्यम न्यायालये	...														
(एक) दिवाणी	...	40290	41619	--	8510	8611	--	48800	50230	--	7181	8358	--	41619	41872
(दोन) फौजदारी	...	49690	52028	--	17373	17464	--	67063	69492	--	15035	14708	--	52028	54784
एकूण	...	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
(२३) जिल्हा : सातारा	(23) District : SATARA														
१. जिल्हा न्यायालये	...														
(एक) दिवाणी	...	15533	8773	9121	2398	1713	2026	17931	10486	11147	9158	1365	1738	8773	9121
(दोन) फौजदारी	...	4578	4774	5284	3215	3323	3122	7793	8097	8406	3019	2813	2814	4774	5284
२. दुय्यम न्यायालये	...														
(एक) दिवाणी	...	39176	49306	51919	17473	16256	13445	56649	65562	65364	7343	13643	11052	49306	51919
(दोन) फौजदारी	...	57640	59192	61812	22805	24064	25272	80445	83256	87084	21253	21444	20521	59192	61812
एकूण	...	116927	122045	128136	45891	45356	43865	162818	167401	172001	40773	39265	36125	122045	128136
एकूण	...	116927	122045	128136	45891	45356	43865	162818	167401	172001	40773	39265	36125	122045	128136

(२४) जिल्हा : सोलापूर

(24) District : SOLAPUR																		
I. District Court												Total						
II. Sub-ordinate Court																		
१. जिल्हा न्यायालये	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...					
(एक) दिवाणी	...	9264	10219	11127	2568	2383	2536	11832	12602	13663	1613	1475	1610	10219	11127	12053	...	(i) Civil
(दोन) फौजदारी	...	9052	10151	11027	6393	5733	6098	15445	15884	17125	5294	4857	5212	10151	11027	11913	...	(ii) Criminal
२. दुय्यम न्यायालये	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(एक) दिवाणी	...	70277	76718	79643	21011	17289	16011	91288	94007	95654	14570	14364	12624	76718	79643	83030	...	(i) Civil
(दोन) फौजदारी	...	124635	135988	140458	46391	47003	51778	171026	182991	192236	35038	42533	49616	135988	140458	142620	...	(ii) Criminal
एकूण	...	213228	233076	242255	76363	72408	76423	289591	305484	318678	56515	63229	69062	233076	242255	249616	...	Total

(२५) जिल्हा : सिंधुदुर्ग

(25) District : SINDHUDURG																		
I. District Court												Total						
II. Sub-ordinate Court																		
१. जिल्हा न्यायालये	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...					
(एक) दिवाणी	...	2189	2381	2756	507	741	934	2696	3122	3690	315	366	1674	2381	2756	2016	...	(i) Civil
(दोन) फौजदारी	...	691	782	847	458	403	461	1149	1185	1308	367	338	382	782	847	926	...	(ii) Criminal
२. दुय्यम न्यायालये	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(एक) दिवाणी	...	7211	7257	7549	1512	1582	3179	8723	8839	10728	1466	1290	1720	7257	7549	9008	...	(i) Civil
(दोन) फौजदारी	...	7544	7609	7554	4594	3643	4424	12138	11252	11978	4529	3698	3691	7609	7554	8287	...	(ii) Criminal
एकूण	...	17635	18029	18706	7071	6369	8998	24706	24398	27704	6677	5692	7467	18029	18706	20237	...	Total

(२६) जिल्हा : ठाणे

(26) District : THANE																		
I. District Court												Total						
II. Sub-ordinate Court																		
१. जिल्हा न्यायालये	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...					
(एक) दिवाणी	...	13995	14333	14949	4315	4725	5285	18310	19058	20234	3977	4109	4086	14333	14949	16148	...	(i) Civil
(दोन) फौजदारी	...	25841	28818	30539	15416	15940	19348	41257	44758	49887	12439	14219	14843	28818	30539	35044	...	(ii) Criminal
२. दुय्यम न्यायालये	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
(एक) दिवाणी	...	93060	97450	98292	21974	24162	22318	115034	121612	120610	17584	23320	22887	97450	98292	97723	...	(i) Civil
(दोन) फौजदारी	...	277664	295873	315994	185959	219827	248517	463623	515700	564511	167750	199706	210376	295873	315994	354135	...	(ii) Criminal
एकूण	...	410560	436474	459774	227664	264654	295468	696879	701128	755242	201750	241354	252192	436474	459774	503050	...	Total

तक्ता ३- चालू
TABLE III-Contd.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
(२७) जिल्हा : वर्धा	(२७) District : WARDHA															
१. जिल्हा न्यायालये ...	I. District Court															
(एक) दिवाणी ...	2477	2490	2456	1506	2114	2640	3983	4604	5096	1493	2148	2584	2490	2456	2512	
(दोन) फौजदारी ...	2383	2338	2206	2638	2914	3713	5021	5252	5919	2683	3046	3537	23382	206	2382	
२. दुय्यम न्यायालये ...	II. Sub-ordinate Court															
(एक) दिवाणी ...	11174	11064	11453	11087	6273	11104	22261	17337	22557	11197	5884	10439	11064	11453	12118	
(दोन) फौजदारी ...	57798	55754	58302	49057	42969	57347	106855	98723	115649	51101	40421	49030	55754	58302	66619	
एकूण ...	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Total
(२८) जिल्हा : यवतमाळ	(२८) District : YAVATMAL															
१. जिल्हा न्यायालये ...	I. District Court															
(एक) दिवाणी ...	5559	6074	6470	3110	2815	2895	8669	8889	9365	2595	2419	2454	6074	6470	6911	
(दोन) फौजदारी ...	4532	4637	4828	2290	1489	1853	6822	6126	6681	2185	1298	1852	4637	4828	4829	
२. दुय्यम न्यायालये ...	II. Sub-ordinate Court															
(एक) दिवाणी ..	87011	87122	89340	38278	35138	34556	125289	122260	123896	38167	32920	27914	87122	89340	95982	
(दोन) फौजदारी ...	22992	22925	22909	9388	5860	8985	32380	28785	31894	9455	5876	9189	22925	22909	22705	
एकूण ...	120094	120758	123547	53066	45302	48289	173160	166060	171836	52402	42513	41409	120758	123547	130427	Total
(२९) जिल्हा : गडचिरोली	(२९) District : GADCHIROLI															
१. जिल्हा न्यायालये ...	I. District Court															
(एक) दिवाणी ...	1282	1507	1765	540	486	494	1822	1993	2259	315	228	818	1507	1765	1441	
(दोन) फौजदारी ...	1210	1366	1535	845	867	1168	2055	2233	2703	689	698	899	1366	1535	1804	
२. दुय्यम न्यायालये ...	II. Sub-ordinate Court															
(एक) दिवाणी ...	1780	1986	2240	1403	1337	2011	3183	3323	4251	1197	1083	1208	1986	2240	3043	
(दोन) फौजदारी ...	12144	12927	12285	6670	4863	9686	18814	17790	21971	5887	5505	7153	12927	12285	14818	
एकूण ...	16416	17786	17825	9458	7553	13359	25874	25339	31184	8088	7514	10078	17786	17825	21106	Total

(३०) जिल्हा : हिंगोली

(30) District : HINGOLI

		(30) District : HINGOLI												
		I. District Court					II. Sub-ordinate Court							
		(i) Civil		(ii) Criminal			(i) Civil		(ii) Criminal					
१. जिल्हा न्यायालये														
(एक) दिवाणी	...	3303	--	1617	--	4920	--	1144	--	3776	...	(i) Civil	3776	...
(दोन) फौजदारी	...	2599	--	1560	--	4159	--	1271	--	2888	...	(ii) Criminal	2888	...
२. दुय्यम न्यायालये														
(एक) दिवाणी	...	10414	--	3541	--	13955	--	3192	--	10763	...	(i) Civil	10763	...
(दोन) फौजदारी	...	20429	--	10918	--	31347	--	6491	--	24856	...	(ii) Criminal	24856	...
एकूण	...	--	--	--	--	--	--	--	--	--	...	Total	--	...

(३१) जिल्हा : वाशिम

(31) District : WASHIM

		(31) District : WASHIM													
		I. District Court					II. Sub-ordinate Court								
		(i) Civil		(ii) Criminal			(i) Civil		(ii) Criminal						
१. जिल्हा न्यायालये															
(एक) दिवाणी	...	4648	5213	5029	1270	1050	619	5918	6263	5648	705	1234	1255	5213	5029
(दोन) फौजदारी	...	2884	3043	2959	1284	1060	1194	4168	4103	4153	1125	1144	1186	3043	2959
२. दुय्यम न्यायालये															
(एक) दिवाणी	...	7688	8015	8203	2805	2802	3380	10493	10817	11583	2478	2614	2969	8015	8203
(दोन) फौजदारी	...	31155	32485	33274	12380	10058	11501	43535	42543	44775	11050	9269	9505	32485	33274
एकूण	...	46375	48756	49465	17739	14970	16694	64114	63726	66159	15358	14261	14915	48756	49465

(३२) जिल्हा : नंदुरबार

(32) District : NANDURBAR

		(32) District : NANDURBAR													
		I. District Court					II. Sub-ordinate Court								
		(i) Civil		(ii) Criminal			(i) Civil		(ii) Criminal						
१. जिल्हा न्यायालये															
(एक) दिवाणी	...	1247	1323	1457	1023	1189	1470	2270	2512	2927	947	1055	1188	1323	1457
(दोन) फौजदारी	...	2866	3126	3743	1094	1149	880	3960	4275	4623	834	532	732	3126	3743
२. दुय्यम न्यायालये															
(एक) दिवाणी	...	18902	18644	18479	9570	8208	11691	28472	26852	30170	9828	8373	10185	18644	18479
(दोन) फौजदारी	...	4919	4605	4738	3650	3771	3790	8569	8376	8528	3964	3638	3857	4605	4738
एकूण	...	27934	27698	28417	15337	14317	17831	43271	42015	46248	15573	13598	15962	27698	28417

30286

जिल्हा सरकारी वकील व सरकारी अभियोक्ते

District Govt. Pleader and Prosecutors.

The following tables indicate the number of different types of Civil and Criminal Cases filed and defended by the Government in which the District Government Pleaders and Public Prosecutors have put in their appearances on behalf of Government during the years 2022-23, 2023-24 and 2024-25.

२०२२-२३, २३-२४ व २४-२५ सा वर्षामध्ये चिन्ामी व फौजदारी स्वरुपाची दाखल झालेली आणि शासनाच्यावतीने जिल्हा सरकारी वकील आणि सरकारी अभियोक्ते यांनी निकालात काढलेली प्रकरणे खालील तक्त्यात दर्शविली आहेत.

प्रकरणांचे स्वरुप	वर्षाच्या आरंभी प्रलंबित असलेली प्रकरणे			वर्षात दाखल केलेली प्रकरणे			वर्षात निकालात काढलेली प्रकरणे			वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे			Nature of Cases				
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		
(१) जिल्हा : अहमदनगर																	
...	9691	10351	10558	3418	3034	3594	13109	13385	14152	2758	2827	2525	10351	10558	11627	...Criminal Cases	
...	5500	5647	5733	460	341	380	5960	5988	6113	313	255	108	5647	5633	6005	...Civil Cases	
एकूण	...	15191	15998	16291	3878	3375	3974	19069	19373	20265	3071	3082	2633	15998	16191	17632	Total
(२) जिल्हा : अकोला																	
...	12047	11338	11254	226	905	1026	12273	12243	12280	1005	989	701	11268	11254	11579	... Criminal Cases	
...	2150	1572	1646	105	321	405	2255	1893	2051	341	247	274	1914	1646	1777	... Civil Cases	
एकूण	...	14197	12910	12900	331	1226	1431	14528	14136	14331	1346	1236	975	13182	12900	13356	Total
(३) जिल्हा : अमरावती																	
...	12449	13221	13995	3952	4106	3859	16401	17327	17854	3180	3332	3378	13221	13995	14476	... Criminal Cases	
...	6202	6069	6364	310	550	389	6512	6619	6753	443	255	232	6069	6364	6521	... Civil Cases	
एकूण	...	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Total
(४) जिल्हा : औरंगाबाद																	
...	129509	142691	151562	45214	46441	56515	174723	189132	208077	32032	37570	42995	142691	151562	165082	... Criminal Cases	
...	53746	60753	67302	18480	18962	19089	72226	79715	86391	11473	12413	15157	60753	67302	71234	... Civil Cases	
एकूण	...	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Total

तक्ता - ११ चालू
Table--XI -Contd.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
(५) जिल्हा : बीड															
फौजदारी प्रकरणे	...	7423	7629	7691	3445	3812	4002	10868	11441	11693	3239	3674	7629	7691	8019
दिवाणी प्रकरणे	...	4169	3812	3375	702	802	886	4871	4614	4261	1059	1239	1075	3812	3375
एकूण	...	11592	11441	11066	4147	4614	4888	15557	16055	15954	4298	4989	4749	11066	11205
(६) जिल्हा : भंडारा															
फौजदारी प्रकरणे	...	2177	1607	1150	261	425	1267	2438	2032	2417	831	882	1135	1607	1150
दिवाणी प्रकरणे	...	1209	1187	1100	93	68	55	1302	1255	1155	115	155	84	1187	1100
एकूण	...	3386	2794	2250	354	493	1322	3740	3287	3572	946	1037	2794	2250	2353
(७) जिल्हा : बुलढाणा															
फौजदारी प्रकरणे	...	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
दिवाणी प्रकरणे	...	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
एकूण	...	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
(८) जिल्हा : चंद्रपूर															
फौजदारी प्रकरणे	...	2606	2823	2926	414	351	390	3020	3174	3316	197	248	206	2823	2926
दिवाणी प्रकरणे	...	697	710	768	95	101	54	792	811	822	82	43	86	710	768
एकूण	...	3303	3533	3694	509	452	444	3812	3985	4138	279	291	292	3533	3694
(९) जिल्हा : धुळे															
फौजदारी प्रकरणे	...	2646	2612	2760	1932	1874	1898	4578	4486	4658	1966	1726	1792	2612	2760
दिवाणी प्रकरणे	...	4105	3739	3479	179	286	266	4284	4025	3745	545	546	102	3739	3479
एकूण	...	6751	6351	6239	2111	2160	2164	8862	8511	8403	2511	2272	1894	6351	6239
(१०) जिल्हा : जळगाव															
फौजदारी प्रकरणे	...	8473	8790	9293	4155	4326	4077	12628	13116	13370	3838	3823	2989	8790	9293
दिवाणी प्रकरणे	...	2517	2570	2667	588	845	852	3105	3415	3519	792	752	534	2517	2570
एकूण	...	10990	11360	11960	4743	5171	4929	15733	16531	16889	4630	4575	3523	11307	11863
(११) जिल्हा : जालना															
फौजदारी प्रकरणे	...	1493	1662	2340	2645	2342	2547	4138	4004	4887	2476	1664	2058	1662	2340
दिवाणी प्रकरणे	...	1320	1296	1453	346	477	255	1666	1773	1708	337	320	445	1329	1453
एकूण	...	2813	2958	3793	2991	2819	2802	5804	5777	6595	2813	1984	2503	2991	3793

(१२)	जिल्हा : कोल्हापूर	...	(12)	District : KOLHAPUR	...												
	फौजदारी प्रकरणे	7904	8386	0	2473	1973	0	10377	10359	0	1991	1402	0	8386	8957	0	Criminal Cases
	दिवाणी प्रकरणे	5805	5860	0	304	310	0	6109	6070	0	249	154	0	5860	5916	0	Civil Cases
	एकूण	13709	14246	0	2777	2283	0	16486	16429	0	2240	1556	0	14246	14873	0	Total
(१३)	जिल्हा : नागपूर	...	(13)	District : NAGPUR	...												
	फौजदारी प्रकरणे	...	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Criminal Cases
	दिवाणी प्रकरणे	...	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Civil Cases
	एकूण	...	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Total
(१४)	जिल्हा : नांदेड	...	(14)	District : NANDED	...												
	फौजदारी प्रकरणे	...	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Criminal Cases
	दिवाणी प्रकरणे	...	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Civil Cases
	एकूण	...	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Total
(१५)	जिल्हा : नाशिक	...	(15)	District : NASIK	...												
	फौजदारी प्रकरणे	8560	8981	9500	6049	7627	7115	14609	16608	16615	5628	7108	5826	8981	9500	10789	Criminal Cases
	दिवाणी प्रकरणे	7144	7113	6927	388	332	382	7532	7445	7309	419	518	318	7113	6927	6991	Civil Cases
	एकूण	...	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Total
(१६)	जिल्हा : उस्मानाबाद	...	(16)	District : OSMANABAD	...												
	फौजदारी प्रकरणे	6041	7242	9000	1811	3040	2325	7852	10282	11325	1431	1282	1721	6421	9000	9604	Criminal Cases
	दिवाणी प्रकरणे	13597	14468	17868	5351	4419	4428	18948	18887	22296	1840	1019	1127	17108	17868	21169	Civil Cases
	एकूण	19638	21710	26868	7162	7459	6753	26800	29169	33621	3271	2301	2848	23529	26868	30773	Total
(१७)	जिल्हा : लातूर	...	(17)	District : LATUR	...												
	फौजदारी प्रकरणे	47787	52007	56487	17745	18659	20171	65532	70666	76658	13525	14209	18514	52007	56457	58144	Criminal Cases
	दिवाणी प्रकरणे	41232	44517	48056	22076	20571	18560	63308	65088	66616	18791	17032	17794	44517	48056	48822	Civil Cases
	एकूण	89019	96524	104543	39821	39230	38731	128840	135754	143274	32316	31241	36308	96524	104513	106966	Total

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16			
(१८)	जिल्हा : परभणी	(18) District : PARBHANI																
	फौजदारी प्रकरणे	...	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	...			
	दिवाणी प्रकरणे	...	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	...			
	एकूण	...	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Total			
(१९)	जिल्हा : पुणे	(19) District : PUNE																
	फौजदारी प्रकरणे	...	12821	17724	16451	11891	14985	13288	24712	32709	29739	3168	4213	3587	8723	10772	9701	...
	दिवाणी प्रकरणे	...	68	84	188	15	29	70	83	113	258	14	23	52	1	6	18	...
	एकूण	...	12889	17808	16639	11906	15014	13358	24795	32822	29997	3182	4236	3639	8724	10778	9719	Total
(२०)	जिल्हा : रायगड, अलिबाग	(20) District: RAIGAD -ALIBAG																
	फौजदारी प्रकरणे	...	45118	29864	5347	1486	2564	2518	46604	32428	7865	16740	19987	1657	29864	12441	6208	...
	दिवाणी प्रकरणे	...	42265	25753	9861	748	1615	675	43013	27368	10536	17260	12987	905	25753	14381	9631	...
	एकूण	...	87383	55617	15208	2234	4179	3193	89617	59796	18401	34000	32974	2562	55617	26822	15839	Total
(२१)	जिल्हा : रत्नागिरी	(21) District : RATNAGIRI																
	फौजदारी प्रकरणे	...	907	980	1124	580	452	561	1487	1432	1685	522	308	418	965	1124	1267	...
	दिवाणी प्रकरणे	...	674	713	713	153	111	101	827	824	814	165	111	84	662	713	730	...
	एकूण	...	1581	1693	1837	733	563	662	2314	2256	2499	687	419	502	1627	1837	1997	Total
(२२)	जिल्हा : सांगली	(22) District : SANGLI																
	फौजदारी प्रकरणे	...	52546	54683	57435	20124	20546	20107	72670	75229	77542	17987	17794	17030	54683	57435	60512	...
	दिवाणी प्रकरणे	...	44796	47262	48644	11779	10292	10418	56575	57554	59062	9313	8910	9736	47262	48644	49326	...
	एकूण	...	97342	101945	106079	31903	30838	30525	129245	132783	136604	27300	26704	26766	101945	106079	109838	Total
(२३)	जिल्हा : सातारा	(23) District : SATARA																
	फौजदारी प्रकरणे	...	8467	8508	8476	1427	1404	1825	9894	9912	10301	1386	1436	1844	8467	8476	8457	...
	दिवाणी प्रकरणे	...	2015	2232	2341	369	294	249	2384	2533	2590	152	192	155	2015	2334	2435	...
	एकूण	...	10482	10740	10810	1796	1698	2074	12278	12445	12891	1538	1628	1999	10482	10810	10892	Total
(२४)	जिल्हा : सिंधुदुर्ग	(24) District : SINDHUURG																
	फौजदारी प्रकरणे	...	520	583	684	347	427	372	867	1010	1056	284	326	260	583	684	796	...
	दिवाणी प्रकरणे	...	461	539	736	107	240	51	568	779	787	29	43	53	539	736	734	...
	एकूण	...	981	1122	1420	454	667	423	1435	1789	1843	313	369	313	1122	1420	1530	Total

(२५)	जिल्हा : सोलापूर	...	(२५) District : SOLAPUR	...
	फौजदारी प्रकरणे	124015 133687 146139 49473 52784 52736 173488 186471 198875 39801 40332 47390 133687 146139 151485	... Criminal Cases	...
	दिवाणी प्रकरणे	73652 79541 86937 21904 23579 19672 95556 103120 106609 16015 16183 15839 79541 86937 90770	... Civil Cases	...
	एकूण	197667 213228 233076 71377 76363 72408 269044 289591 305484 55816 56515 63229 213228 233076 242255	Total	...
(२६)	जिल्हा : ठाणे	...	(२६) District : THANE	...
	फौजदारी प्रकरणे	-- 12254 -- 7026 8818 -- 16978 -- -- 2958 4954 -- 4068 3864 --	... Criminal Cases	...
	दिवाणी प्रकरणे	-- 483 -- 78 200 -- 412 -- -- 76 159 -- 2 41 --	... Civil Cases	...
	एकूण	-- 12737 -- 7104 9018 -- 17390 -- -- 3034 5113 -- 4070 3904 --	Total	...
(२७)	जिल्हा : वर्धा	...	(२७) District : WARDHA	...
	फौजदारी प्रकरणे	2499 2598 -- 1042 836 1020 3541 3434 3618 943 836 1124 2603 2598 2494	... Criminal Cases	...
	दिवाणी प्रकरणे	2569 2517 -- 181 154 125 2750 2671 2643 233 153 85 2517 2518 2558	... Civil Case	...
	एकूण	5068 5115 -- 1223 990 1145 6203 6105 6261 1176 989 1209 51203 5116 5052	Total	...
(२८)	जिल्हा : यवतमाळ	...	(२८) District : YAWATMAL	...
	फौजदारी प्रकरणे	4675 4823 5007 1412 1581 1296 6087 6404 6303 1264 1397 1297 4823 5007 5006	... Criminal Cases	...
	दिवाणी प्रकरणे	6004 6073 6003 731 475 1406 6735 6548 7409 662 545 814 6073 6003 6595	... Civil Cases	...
	एकूण	10679 10896 11010 2143 2056 2702 12822 12952 13712 1926 1942 2111 10896 11010 11601	Total	...
(२९)	जिल्हा : गडचिरोली	...	(२९) District : GADCHIROLI	...
	फौजदारी प्रकरणे	11922 13354 14371 7208 7538 5730 19130 20892 20023 5776 6521 6203 13354 14371 13820	... Criminal Cases	...
	दिवाणी प्रकरणे	2926 3062 3415 2083 1920 1823 5009 4982 5316 1947 1567 1311 3062 3415 4005	... Civil Cases	...
	एकूण	14848 16416 17786 9291 9458 7553 24139 25874 25339 7723 8088 7514 16416 17786 17825	Total	...
(३०)	जिल्हा : नंदुरबार	...	(३०) District : NANDURBAR	...
	फौजदारी प्रकरणे	19668 20149 19967 15705 10593 9397 35373 30742 29364 15224 10775 9428 20149 19967 19936	... Criminal Cases	...
	दिवाणी प्रकरणे	7981 7785 7731 6918 4744 4920 14899 12529 12651 7114 4798 4170 7785 7731 8481	... Civil Cases	...
	एकूण	27649 27934 27698 22623 15337 14317 50272 43271 42015 22338 15573 13598 27934 27698 28417	Total	...
(३१)	जिल्हा : गोंदिया	...	(३१) District : GONDIA	...
	फौजदारी प्रकरणे	1120 803 2945 2849 9661 11700 3969 10464 14645 3166 7519 11238 803 2945 3407	... Criminal Cases	...
	दिवाणी प्रकरणे	1161 1162 1181 73 179 790 1234 1341 1971 72 160 445 1162 1181 1526	... Civil Cases	...
	एकूण	2281 1965 4126 2922 9840 12490 5203 11805 16616 3238 7679 11683 1965 4126 4933	Total	...
(३२)	जिल्हा : वाशिम	...	(३२) District : WASIM	...
	फौजदारी प्रकरणे	1564 2340 3450 1996 2584 2813 3560 4200 6263 1220 705 1234 2340 3450 5029	... Criminal Cases	...
	दिवाणी प्रकरणे	375 369 1416 1415 1564 2687 1790 2541 4103 1421 1125 1144 369 1416 2959	... Civil Cases	...
	एकूण	1939 2709 4866 3411 4148 5500 5350 6741 10366 2641 1830 2378 2709 4866 7988	Total	...

TABLE-IV

तक्ता-४

खालील तक्ता राज्यातील दिवाणी, सत्र व फौजदारी न्यायालयांचे तसेच कौटुंबिक न्यायालयाचे २०२३-२०२४, २०२४-२०२५ व २०२५-२०२६ या वर्षातील उत्पन्न दर्शवितो (३१-१२-२०२५ पर्यंत)

दिवाणी, सत्र व फौजदारी न्यायालयाचे उत्पन्न

2023-2024 (01.04.2023 to 31.03.2024)							
जिल्हा	सेवा व सेवा फी	दंड व जप्तीच्या रकमा	इतर जमा रकमा	मुद्रकांत जमा केलेली न्यायालयीन फी	एकूण Total	सेवा व सेवा फी	दंड व जप्तीच्या रकमा
1	Service and Service Fees 2	Fines and Forfeitures 3	Other Receipt 4	Court fee collected in stamps 5	6	Service and Service Fees 7	Fines and Forfeitures 8
१. न.दि. व सत्र न्या. ...	0	12704486	6324643	179849734	198878863	0	12719868
२. अहमदनगर ...	--	--	--	--	--	--	--
३. अकोला ...	0	0	0	108335	108335	0	0
४. अमरावती ...	5511784	4117096	2181501	17934048	29744429	4726127	3834421
५. औरंगाबाद ...	2153815	14116401	1024622	12053758	137832423	2041553	14816600
६. बीड ...	2698941	2978810	1751360	32600817	40029928	4959140	4329330
७. भंडारा ...	676548	2675550	216575	9457121	13025794	1005597	2870170
८. बुलढाणा ...	1282069	2532274	2401711	30085377	36301431	891130	2917633
९. चंद्रपूर ...	1270444	35260648	716039	16599815	53846946	1186816	17299701
१०. धुळे ...	25465515	4239330	4126165	8054451	41885461	29171461	3167200
११. गडचिरोली ...	572014	2111605	506065	4769113	7958797	911717	2269740
१२. जळगाव ...	3510889	26000679	2939983	37477364	69928915	3188540	21018000
१३. जालना ...	475427	2455485	2418079	40912147	46261137	302770	2995157
१४. कोल्हापूर ...	3298361	8652679	6215039	93298502	111464581	3060060	9682700
१५. नागपूर ...	--	--	--	--	--	--	--
१६. नांदेड ...	3960751	11888987	470561	37265215	53585514	2841788	8174943
१७. नाशिक ...	--	--	--	--	--	--	--
१८. उस्मानाबाद ...	3017632	2230070	2046419	37342562	44636683	7117105	2179350
१९. लातूर ...	1933726	2428336	62310	191172217	195596589	1916357	2486210
२०. परभणी ...	697548	5331425	1952185	39038880	47020038	524691	10163779
२१. पुणे ...	677947	132794987	9437220	428195311	571105465	568593	46100592
२२. रायगड ...	3807264	8585799	480394	160443584	173317041	2355762	9093682
२३. रत्नागिरी ...	733394	3457752	1251549	5798039	11240734	696069	2921548
२४. सांगली ...	--	--	--	--	--	--	--
२५. सातारा ...	4452258	5676276	679511	65298994	76107039	4044439	8380774

क्रमांक ४

No. IV

The following table indicates the income of the Civil, Sessions and Criminal Court and in the state during the years 2023-2024, 2024-2025 and 2025-2026 (upto 31-12-2025).

Income of the Civil, Sessions and Criminal Courts

(01.04.2022 to 31.03.2023)			2025-2026 (1-4-2025 to 31-12-2025)					
इतर जमा रकमा	मुद्रकांत जमा केलेली न्यायालयीन फी	एकूण	सेवा व सेवा फी	दंड व जप्तीच्या रकमा	इतर जमा रकमा	मुद्रकांत जमा केलेली न्यायालयीन फी	एकूण	
Other Receipt	Court fee collected in stamps	Total	Service and Service Fees	Fines and Forfeitures	Other Receipt	Court fee collected in stamps	Total	District
9	10	11	12	13	14	15	16	
5491711	300833414	319044993	0	10680505	5409854	270437978	286528337	... 1. Mumbai
--	--	--	--	--	--	--	--	... 2. Ahmadnagar
0	85660	85660	0	0	0	67205	67205	... 3. Akola
2409712	12689670	23659930	1878299	5125779	2532402	10239670	19776150	... 4. Amaravati
395067	134714939	151968159	2813688	10092678	254315	117038502	130199183	... 5. Auranagabad
973042	31417224	41678736	2915183	3128980	303650	27912303	34260116	... 6. Beed
1080255	13987485	18943507	732552	2334393	200655	5900992	9168592	... 7. Bhandara
1545929	14769586	20124278	1361824	4972660	225292	22092457	28652233	... 8. Buldhana
697682	33822833	53007032	1013467	13048289	472446	21373323	35907525	... 9. Chandrapur
7180209	9933555	49452425	15633155	1700301	5526123	4130932	26990511	... 10. Dhule
271606	5029842	8482905	471802	4311950	657811	5834786	11276349	... 11. Gadchiroli
6551722	27382831	58141093	2501586	9274399	5931576	20946432	38653993	... 12. Jalgaon
2769005	44343664	50410596	561713	1623787	2527672	53752943	58466115	... 13. Jalna
5350219	102851259	120944238	2547320	6210530	4763728	81137286	94658864	... 14. Kolhapur
--	--	--	--	--	--	--	--	... 15. Nagpur
658878	48832115	60507724	2383617	4926581	516492	43736675	51563365	... 16. Nanded
--	--	--	--	--	--	--	--	... 17. Nasik
3167641	35466696	47930792	2657964	727300	2240705	26805828	32431797	... 18. Osmanabad
421329	49316474	54140370	1034031	2179405	666085	21731110	25610631	... 19. Latur
2656414	42948829	56293713	454150	3003791	1676050	13966892	19100883	... 20. Parbhani
6073504	486312854	539055543	566716	61505925	12271120	381246803	455590564	... 21. Pune
273319	81005261	92728024	826968	5510257	80142	46064484	52481851	... 22. Raigad
1406297	6507251	11531165	635357	1753700	898804	4466928	7754789	... 23. Ratnagiri
--	--	--	--	--	--	--	--	... 24. Sangli
1154933	59203280	72783426	4620867	6231618	1028197	52341253	64221935	... 25. Satara

खालील तक्ता राज्यातील दिवाणी, सत्र व फौजदारी न्यायालयांचे तसेच कौटुंबिक न्यायालयाचे २०२३-२०२४, २०२४-२०२५ व २०२५-२०२६ या वर्षातील उत्पन्न दर्शवितो (३१-१२-२०२४ पर्यंत)

दिवाणी, सत्र व फौजदारी न्यायालयाचे उत्पन्न

2021-2022 (01.04.2021 to 31.03.2022)								
जिल्हा	सेवा व सेवा फी	दंड व जप्तीच्या रकमा	इतर जमा रकमा	मुद्रकांत जमा केलेली न्यायालयीन फी	एकूण	सेवा व सेवा फी	दंड व जप्तीच्या रकमा	
1	Service and Service Fees	Fines and Forfeitures	Other Receipt	Court fee collected in stamps	Total	Service and Service Fees	Fines and Forfeitures	
	2	3	4	5	6	7	8	
२६. सिंधुदुर्ग	...	989381	1343087	282214	6274804	8889486	959915	1420746
२७. सोलापूर	...	5200855	10262892	2562994	124895635	142922376	8107481	14063081
२८. ठाणे	...	--	--	--	--	--	--	--
२९. वर्धा	...	2064484	2849079	172148	14483523	19569234	2985284	4097594
३०. यवतमाळ	...	596580	5104727	1627823	15362191	22691321	70937	5112883
३१. गोंदीया	...	--	--	--	--	--	--	--
३२. हिंगोली	...	--	--	--	--	--	--	--
३३. वाशिम	...	83431	1485614	1542917	6893658	10005620	75549	1299203
३४. नंदूरबार	...	265420	3182335	1279684	6901645	11629084	372642	2767900
३५. कौटुंबिक न्यायालय	...							
१. मुंबई	...	0	0	117423	124926	242349	0	0
२. पुणे	...	--	--	--	--	--	--	--
३. नागपूर	...	--	--	--	--	--	--	--
४. औरंगाबाद	...	348052	0	44760	140817	533629	311354	0
५. अमरावती	...	0	0	7780	90730	98510	0	0
६. अकोला	...	0	0	0	108335/-	108335/-	0	0
७. नाशिक	...	--	--	--	--	--	--	--
८. ठाणे	...	13152268	87448160	4667221	438186852	543454501	22495155	119819248
९. सोलापूर	...	--	--	--	--	--	--	--
१०. कोल्हापूर	...	114903	0	0	102428	217331	143937	0
११. नांदेड	...	118765	0	8315	102817	229897	130358	0
१२. अहमदनगर	...	0	0	8150	49475	57625	0	0
१३. बुलडाणा	...	0	0	63309	26445	89754	0	0
१४. उस्मानाबाद	...	41334	0	0	25992	67326	50452	0
१५. लातूर	...	--	--	--	--	--	--	--
१६. धुळे	...	--	--	--	--	--	--	--
१७. जळगांव	...	0	0	0	59840	59840	0	0
१८. सातारा	...	116272	0	0	188530	304802	233546	0
१९. जालना	...	61660	0	0	38300	99960	74902	0
२०. सांगली	...	--	--	--	--	--	--	--
२१. यवतमाळ	...	--	--	--	--	--	--	--
२२. बीड	...	70940	0	0	34680	105620	49162	0
२३. भंडारा	...	67444	0	0	34126	101570	78668	6300
२४. परभणी	...	--	--	--	--	--	--	--
२५. रायगड-अलिबाग	...	55800	0	0	43135	98935	70700	0
२६. ठाणे (बेलापूर)	...	--	--	--	--	--	--	--
एकूण	...							

तक्ता -५
TABLE-V

(IV) Personnel Summary of 32 District Courts

कर्मचारी विषयक गोषवारा

Designation	Scale of Pay / वेतनमान	No. of Posts/पदसंख्या		पदनाम
		2024-2025	2025-2026	
1	2	3	4	5
Gazetted (Class-I)				(राजपत्रित)
Principal Judge	... J-7 : 199100-224100	2	2	प्रमुख जिल्हा व सत्र न्यायाधीश
Addl. Principal Judge	... J-5 : 144840-194660	2	2	प्रमुख जिल्हा न्यायाधीश
Judge	... J-5 : 144840-194660	71	71	अतिरिक्त सह जिल्हा न्यायाधीश आणि अप्पर
Registrar (C)	... S-23 : 67700-208700	1	1	सत्र न्यायाधीश (सेवानिवृत्त न्यायाधीश)
Addl. Registrar (C)	... S-23 : 67700-208700	3	3	सत्र न्यायाधीश (सेवानिवृत्त न्यायाधीश)
Registrar (S)	... S-23 : 67700-208700	2	2	तदर्थ जिल्हा न्यायाधीश
Addl.Registrar (S)	... S-23 : 67700-208700	2	2	सदस्य, मोटार अपघात दावा प्राधिकरण, नागपूर
Dy. Registrar (C) & (S)	... S-16 : 44900-142400	7	7	सदस्य, मोटार अपघात दावा प्राधिकरण, नागपूर
Accounts Officer	... S-16 : 44900-142400	1	1	सदस्य, मोटार अपघात दावा प्राधिकरण, नागपूर
Asstt. Registrar	... S-14 : 38600-122800	17	17	(सेवानिवृत्त न्यायाधीश)
Chief Superintendent	... S-14 : 38600-122800	1	1	सदस्य, मोटार अपघात दावा प्राधिकरण, ठाणे
Superintendent	... S-14 : 38600-122800	45	45	(सेवानिवृत्त न्यायाधीश)
Sheristedar	... S-14 : 38600-122800	70	70	दिवानी न्यायाधीश (वरिष्ठ स्तर)
Stenographer Grade-I	... S-17 : 47600-151100	81	81	मुख्य न्याय दंडाधिकारी
Stenographer Grade-III	... S-14 : 38600-122800	5	5	सचिव, जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण
Nazir	... S-14 : 38600-122800	1	1	दिवानी न्यायाधीश (कनिष्ठ स्तर) व न्याय
Interpreter	... S-10 : 29200-92300	71	71	दंडाधिकारी प्र. श्रेणी
Librarian	... S-10 : 29200-92300	2	2	दंडाधिकारी प्र. श्रेणी
Asstt. Superintendent	... S-08 : 25500-81100	42	42	दंडाधिकारी प्र. श्रेणी
Muddemal Clerk	... S-08 : 25500-81100	1	1	दंडाधिकारी प्र. श्रेणी
Telephone Operator	... S-07 : 21700-69100	4	4	दंडाधिकारी प्र. श्रेणी
Head Typist	... S-06 : 19900-63200	2	2	दंडाधिकारी प्र. श्रेणी
Section Writer	... S-06 : 19900-63200	13	13	दंडाधिकारी प्र. श्रेणी
Clerk-Typist	... S-06 : 19900-63200	389	389	दंडाधिकारी प्र. श्रेणी
Typist	... S-06 : 19900-63200	1	1	दंडाधिकारी प्र. श्रेणी
Court Keeper	... S-06 : 19900-63200	2	2	दंडाधिकारी प्र. श्रेणी
Fire Watcher	... S-06 : 19900-63200	1	1	दंडाधिकारी प्र. श्रेणी
Driver	... S-06 : 19900-63200	21	21	दंडाधिकारी प्र. श्रेणी
Book Binder	... S-05 : 18000-56900	1	1	राजपत्रीत- (वर्ग-२)
Zerox Operator	... S-03 : 16600-52400	9	9	प्रबंधक
Roneo Operator	... S-03 : 16600-52400	1	1	अराजपत्रीत- (वर्ग-२)
Havildar	... S-03 : 16600-52400	58	58	लघुलेखक (ग्रेड-१)
Filer	... S-03 : 16600-52400	2	2	अराजपत्रीत- (वर्ग-३)
Naik	... S-03 : 16600-52400	7	7	अधीक्षक
Reliever Liftman	... S-03 : 16600-52400	13	13	सहाय्यक अधीक्षक
Pump Attendent	... S-03 : 16600-52400	1	1	लघुलेखक (ग्रेड-२)
Darwan	... S-03 : 16600-52400	2	2	लघुलेखक (ग्रेड-३)
Asst. Darwan	... S-03 : 16600-52400	1	1	शिरस्तेदार
Mukadam	... S-03 : 16600-52400	1	1	दुभाषी
Head Hamal	... S-03 : 16600-52400	1	1	वरिष्ठ लिपीक
Head Sweeper	... S-03 : 16600-52400	1	1	लघुलेखक - टंकलेखक
Peon	... S-01 : 15000-47600	113	113	लिपीक-लघुलेखक
Hamal	... S-01 : 15000-47600	53	53	
Sweeper	... S-01 : 15000-47600	16	16	
Female Sweeper	... S-01 : 15000-47600	1	1	
Watchman	... S-01 : 15000-47600	3	3	
Total (Class-I) :		1144	1144	

CITY CIVIL AND SESSIONS COURT, MUMBAI (FAST TRACK COURTS)
Demand No. J-01, 2014 - Administration of Justice, 105- Civil & Sessions Court, [01] [01] - Mumbai City
Civil & Sessions Judges (20140163)

Designation 1	Scale of Pay / वेतनमान 2	No. of Posts/पदसंख्या		पदनाम 5
		2024-2025 3	2025-2026 4	
Judge	... Pay Level J-5 : (144840-194660)	16	16	टंकलेखक
Stenographer Grade-I	... Pay Level S-17 : (47600-151100)	16	16	लिपीक-टंकलेखक
Sheristedar	... Pay Level S-14 : (38600-122800)	16	16	चालक
Interpreter	... Pay Level S-10 : (29200-92300)	16	16	चालक
Clerk-Typist	... Pay Level S-06 : (19900-63200)	16	16	चालक
Peon	... Pay Level S-01 : (15000-47600)	32	32	न्यायालय रक्षक
Total		112	112	एकुण

CITY CIVIL AND SESSIONS COURT, MUMBAI (7 SPECIAL C.B.I. COURTS)
Demand No. J-01, 2014 - Administration of Justice, 105- [06] [01] Principal Judge, C.B.I. Special Court,
(20140468)

Designation 1	Scale of Pay / वेतनमान 2	No. of Posts/पदसंख्या		पदनाम 5
		2024-2025 3	2025-2026 4	
Judge	... Pay Level J-5 : (144840-194660)	7	6	टंकलेखक
Sheristedar	... Pay Level S-14 : (38600-122800)	7	6	लिपीक-टंकलेखक
Stenographer Grade-I	... Pay Level S-17 : (47600-151100)	7	6	चालक
Clerk-Typist	... Pay Level S-06 : (19900-63200)	7	6	चालक
Peon	... Pay Level S-01 : (15000-47600)	7	6	न्यायालय रक्षक
Total		35	30	एकुण

Post for 13 Womens Special Courts in District as under

Sr. No.	Designation	Pay Scale	Post for one Court	Post for 13 Court
1.	District & Session Judge	51550-1230-58930-1380-63070	1	13
2.	Stenographar (Higher Grade)	रु. 9300-34800/-ग्रेड वेतन रु. 4600	1	13
3.	Supintendent/ Shiristedar	रु. 9300-34800/-ग्रेड वेतन रु. 4400	1	13
4.	Sr. Clerk	रु. 5200-20200/-ग्रेड वेतन रु. 2400	1	13
5.	Jr. Clerk	रु. 5200-20200/-ग्रेड वेतनरु. 1900	1	13
6.	Hawalदार	रु. 4400-7440/-+ ग्रेड वेतन रु. 1600	1	13
7.	Peon	रु. 4400-7440/-+ ग्रेड वेतन रु. 1300	1	13
एकूण			7	91

१३ जिल्ह्यातील महिला विशेष न्यायालयांकरिता आवश्यक ७ पदे खालीलप्रमाणे आहेत.

अ. क्र.	पदनाम	वेतनश्रेणी	पदसंख्या १ न्यायालयासाठी	पदसंख्या १३ न्यायालयासाठी
१.	जिल्हा व सत्र न्यायाधीश	रु. 51550-1230-58930-1380-63070	1	13
२.	लघुलेखक (उच्च श्रेणी)	रु. 9300-34800/-+ग्रेड वेतन रु. 4600	1	13
३.	अधिक्षक / शिरस्तेदार	रु. 9300-34800/-+ग्रेड वेतन रु. 4400	1	13
४.	वरिष्ठ लिपिक	रु. 5200-20200/-+ग्रेड वेतन रु. 2400	1	13
५.	कनिष्ठ लिपिक	रु. 5200-20200/-+ग्रेड वेतन रु. 1900	1	13
६.	हवालदार	रु. 4400-7440/-+ग्रेड वेतन रु. 1600	1	13
७.	शिपाई	रु. 4400-7440/-+ग्रेड वेतन रु. 1300	1	13
एकूण			7	91

Individual Post for 13 District as under

Sr. No.	Designation	Pay Scale	Post
1.	Judge City Civil & Session Court	51550-1230-58930-1380-63070	1
2.	Stenographar (Higher Grede)	रु. 9300-34800/-ग्रेड वेतन रु. 4600	1
3.	Suprintendent / Shiristedar	रु. 9300-34800/-ग्रेड वेतन रु. 4400	1
4.	Interpreter	रु. 5200-20200/-ग्रेड वेतन रु. 2400	1
5.	Clerk Typist	रु. 5200-20200/-ग्रेड वेतन रु. 1900	2
6.	Hawaldar	रु. 4400-7440/-+ ग्रेड वेतन रु. 1600	1
7.	Peon	रु. 4400-7440/-+ ग्रेड वेतन रु. 1300	1
एकूण			8

मुंबई येथील विशेष न्यायालयाकरिता आवश्यक ८ पदे खालील प्रमाणे आहेत.

अ. क्र.	पदनाम	वेतनश्रेणी	पदसंख्या
१.	न्यायाधीश, नगर दिवाणी व सत्र न्यायालय	रु. 51550-1230-58930-1380-63070	1
२.	लघुलेखक (उच्च श्रेणी)	रु. 9300-34800/-+ग्रेड वेतन रु. 4600	1
३.	अधिक्षक / शिरस्तेदार	रु. 9300-34800/-+ग्रेड वेतन रु. 4400	1
४.	दुभाषी	रु. 5200-20200/-+ग्रेड वेतन रु. 4200	1
५.	लिपिक-टंकलेखक	रु. 5200-20200/-+ग्रेड वेतन रु. 1900	2
६.	हवालदार	रु. 4400-7440/-+ग्रेड वेतन रु. 1600	1
७.	शिपाई	रु. 4400-7440/-+ग्रेड वेतन रु. 1300	1
एकूण			8

तक्ता -५-चालू
TABLE-V-Contd.

1	2	3	4	5
4. City Civil And Session Court, Mumbai		2023-24	2024-25	नगर दिवाणी व सत्र न्यायालय, मुंबई
Principal Judge City civil Court Mumbai...57700-1230-58930-1380-67210-1540-70290		2	2	प्रमुख न्यायाधीश, मुंबई नगर दिवाणी न्यायालय, मुंबई
Add. Principal Judge, Mumbai ... (1)	-----	2	2	अपर प्रमुख न्यायाधीश, मुंबई नगर दिवाणी न्यायालय व सत्र न्यायाधीश, बृहन्मुंबई.
City civil Court and Session Judge Gr. Mumbai ... (2)	-----	--	--	
Judge ... 51550-1230-58930-1380-63070		74	71	न्यायाधीश
Registrar (C) ... S-23 (67700-208700)		1	1	प्रबंधक, नगर दिवाणी न्यायालय, मुंबई
Add. Registrar ... S-23 (67700-208700)		3	3	अपर प्रबंधक, नगर दिवाणी व सत्र प्रबंधक (सत्र) नगर दिवाणी व सत्र न्यायालय, मुंबई
Registrar (S) ... S-23 (67700-208700)		2	2	
Add. Registrar (S) ... S-23 (67700-208700)		2	2	अपर प्रबंधक (सत्र) नगर दिवाणी न्यायालय, मुंबई.
Deputy Registrar (C) & (S) ... S-16 (44900-142400)		7	7	उप प्रबंधक नगर दिवाणी न्यायालय, मुंबई.
Stenographer (Grade - I) ... S-17 (47600-151100)		84	84	लघुलेखक (श्रेणी - १)
Account Officer ... S-16 (44900-142400)		1	1	लेखा अधिकारी
Asst. Registrar ... S-14 (38800-122800)		17	17	सहाय्यक प्रबंधक
Chief Superintendent ... S-14 (38800-122800)		1	1	मुख्य अधिक्षक
Superintendent ... S-14 (38600-122800)		45	45	अधिक्षक
Shiristedar ... S-14 (38600-122800)		73	73	शिरस्तेदार
Stenographer (Grade - III) ... S-14 (38600-122800)		5	5	लघुलेखक (श्रेणी - ३)
Nazir ... S-14 (38600-122800)		1	1	नाझर
Interpreter ... S-10 (29200-92300)		71	71	दुभाषी
Librarian ... S-10 (29200-92300)		2	2	ग्रंथपाल
Assistant Superintendent ... S-08 (25500-81100)		42	42	सहाय्यक अधिक्षक
Muddemal Clerk ... S-08 (25500-81100)		1	1	मुद्देमाल लिपीक
Telephone Operator ... S-07 (21700-69100)		4	4	दुरध्वनी चालक
Clerk-cum- Typist ... S-6 (19900-63200)		392	392	लिपीक-नि-टंकलेखक
Section Writer ... S-6 (19900-63200)		13	13	लेखनिक
Head Typist ... S-6 (19900-63200)		2	2	मुख्य टंकलेखक
Typist ... S-6 (19900-63200)		1	1	टंकलेखक
Court Keeper ... S-6 (19900-63200)		2	2	न्यायालय रक्षक
Fire Watcher ... S-6 (19900-63200)		1	1	फायर वॉचर
Driver ... S-6 (19900-63200)		21	21	वाहन चालक
Book Binder ... S-5 (18000-56900)		1	1	पुस्तक बांधणीकार
Zerex Operator ... S-3 (16600-52400)		9	9	झेरोक्स चालक
Roneo Operator ... S-3 (16600-52400)		1	1	रोनिओ चालक
Havaladar ... S-3 (16600-52400)		58	58	हवालदार
Filer ... S-3 (16600-52400)		2	2	फाईलकरी
Naik ... S-3 (16600-52400)		7	7	नाईक
Liftman (Reliver) ... S-3 (16600-52400)		13	13	उदवाहक
Pump Attendent ... S-3 (16600-52400)		1	1	पंप परिचर
Darwan ... S-3 (16600-52400)		2	2	दारवान
Asst. Darwan ... S-3 (16600-52400)		1	1	सहाय्यक दारवान
Mukadam ... S-3 (16600-52400)		1	1	मुकादम
Head Hamal ... S-3 (16600-52400)		1	1	मुख्य हमाल
Head Sweeper ... S-3 (16600-52400)		1	1	मुख्य सफाईगार
Peon ... S-1 (15000-47600)		116	113	शिपाई
Hamal ... S-1 (15000-47600)		53	53	हमाल
Sweeper ... S-1 (15000-47600)		16	16	सफाईगार
Female Sweeper ... S-1 (15000-47600)		1	1	महिला सफाईगार
Watchman ... S-1 (15000-47600)		3	3	रखवालदार
Total		1159	1144	एकूण

**Family Court, Mumbai, Pune,
Nagpur, Aurangabad, Akola,
Amaravati, Nashik, Thane, Solapur, Kolhapur and Nanded**

कौटुंबिक न्यायालय, मुंबई, पुणे,
नागपूर, औरंगाबाद, अकोला, अमरावती,
नाशिक, ठाणे, सोलापूर कोल्हापूर व नांदेड.

Designation	Scale of pay /वैतनश्रेणी	No of post 2023-24	पदसंख्या 2024-25	कौटुंबिक न्यायालये
Principal Judge	... 57700-1230-58930-1380-67210-1540-70290	11	11	प्रमुख न्यायाधीश
Judge	... 51550-1230-58930-1380-63070	15	15	न्यायाधीश
Marriage Counsellor	... 15600-39100+G.P.5400	45	45	विवाह समुपदेशी
Registrar	... 9300+34800+G.P.4400	11	11	प्रबंधक
Dy. Registrar	... 9300+34800+G.P.4300	4	4	उपप्रबंधक
Superintendent	... 9300-34800+G.P.4300	20	20	अधिक्षक
Assistant Superintendent	... 9300-34800+G.P.4200	7	7	सहाय्यक अधिक्षक
Stenographer (H. G.)	... 9300+34800+G.P.4400	26	26	लघुलेखक (उच्च श्रेणी)
Stenographer (L. G.)	... 9300+34800+G.P.4300	19	18	लघुलेखक (निम्न श्रेणी)
Cashier	... 9300+34800+G.P.4200	1	1	रोखपाल
Shiristedar	... 9300+34800+G.P.4300	9	9	शिरस्तेदार
Interpreter	... 5200-20200+G.P.2800	7	7	दुभाषी
Assistant Cashier	... 5200-20200+G.P.2400	1	1	सहाय्यक रोखपाल
Asstt. Shiristedar	... 5200-20200+G.P.2400	19	19	सहाय्यक शिरस्तेदार
Deposition Writer	... 5200-20200+G.P.1900	17	17	डिपॉझिशन लेखनिक
Senior Clerk	... 5200-20200+G.P.2400	7	7	वरिष्ठ लिपीक
Junior Clerk	... 5200-20200+G.P.1900	93	93	कनिष्ठ लिपीक
Driver	... 5200-20200+G.P.1900	14	14	वाहन चालक
Bailiff	... 4440-7440+G.P.1300	20	20	बेलीफ
Havaldar	... 4440-7440+G.P.1600	17	17	हवालदार
Liftman	... 4440-7440+G.P.1600	3	3	उदवाहक
Peon	... 4440-7440+G.P.1300	68	68	शिपाई
Peon/Watchman	... 4440-7440+G.P.1300	25	25	शिपाई/पहारेकरी
Watchman	... 4440-7440+G.P.1300	16	16	पहारेकरी
Sweeper	... 4440-7440+G.P.1300	16	16	सफाईगार
Total	...	492	492	एकूण
Judicial Officers' Training Institute, Nagpur				न्यायिक अधिकारी प्रशिक्षण संस्था, नागपूर.
Director	... 57700-1230-58930-13867210-1540-70290	1	1	... संचालक
Joint Director	... 51550-1230-58930-1380-63070	2	2	... सह-संचालक
Total	...	3	3	एकूण
Grand Total	...	494	494	एकूण

**The Maharashtra Judicial Academy
and Indian Mediation Centre and
Training Institute at Uttan, Dist. Thane.**

महाराष्ट्र न्यायीक अकादमी व भारतीय
मध्यस्थी केंद्र आणि प्रशिक्षण संस्था,
उत्तन, जिल्हा ठाणे.

Designation	Scale of pay /वेतनश्रेणी	No of post 2023-24	पदसंख्या 2024-25	पदनाम
Director	नियामक परिषद निश्चित करेल त्याप्रमाणे	1	1	संचालक
Joint Director	57700-70290	2	2	सह संचालक
Additional Director	51550-1230-58930-1380-63070	3	3	अतिरिक्त संचालक
Administrative Officer	39530-54010	1	1	प्रशासकीय अधिकारी
Assistant Director	27700-44770	1	1	सहाय्यक संचालक
Establishment In-Charge	Level S-13 (6700-208700)	1	1	आस्थापना अधिकारी
Private Secretary to Director	Level S-16 (44900-142400)	1	1	संचालक खाजगी सचिव
IT Project Manager	Level S-23 (67700-2087700)	1	1	आय.टी.प्रकल्प व्यवस्थापक
Desk Officer	Level S-15 (41800-132300)	1	1	कक्ष अधिकारी
Account Officer	Level S-15 (41800-132300)	1	1	लेखा अधिकारी
Chief Librarian	Level S-20 (56100-177500)	1	1	मुख्य ग्रंथपाल
Stenographer (Lower Grade) ..	Level S-14 (38600-122800)	4	4	निम्नश्रेणी लघुलेखक
Assistant Librarian	Level S-10 (29200-92300)	1	1	सहाय्यक ग्रंथपाल
Assistant	Level S-14 (38600-122800)	6	6	सहाय्यक
Clerk-cum-Typist	Level S-6 (19900-63200)	8	8	लिपीक टंकलेखक
Driver	Level S-6 (19900-63200)	4	4	वाहन चालक
Peon	Level S-01 (1600-47600)	14	14	शिपाई
Book Binder	Nil	--	--	पुस्तक बांधणीकार
Cook	Nil	--	--	खानसामा वर्ग
Cooker	Nil	--	--	स्वयंपाकी
Watchman	Nil	--	--	पहारेकरी
Sweeper	Nil	--	--	सफाईगार
Mali	Nil	--	--	माळी
Total ...		52	52	एकूण

४. केंद्रीय गुन्हे अन्वेषण (सी.बी.आय.) विशेष न्यायालये

मा. पंतप्रधान यांनी सूचित केल्यानुसार राज्यामध्ये केंद्रीय गुन्हे अन्वेषण (सी.बी.आय.) यांनी दाखल केलेली प्रकरणे चालविण्यासाठी मुंबई येथे ७, नागपूर ३, अमरावती व पुणे येथे प्रत्येकी १ याप्रमाणे एकूण १२ विशेष न्यायालये दिनांक २२ ऑक्टोबर, २००७, १६ नोव्हेंबर, २०१० व २ मे, २०१३ पासून स्थापन करण्यात आली आहेत.

As Proposed by the Hon'ble Prime Minister Government of Maharashtra has established 6 New C.B.I. Special Courts including 7 at Mumbai, 3 at Nagpur and one each at Pune & Amravati from 22-10-2007, 16th November, 2010 & 2nd May, 2013

Central Bureau of Investigation

(C.B.I.) Special Courts

केंद्रीय गुन्हे अन्वेषण (सी.बी.आय.)
विशेष न्यायालये

Designation	Scale of pay /वेतनश्रेणी	No of post 2023-24	पदसंख्या 2024-25	पदनाम
Judge	51550-1230-58930-1380-63070	16	16	न्यायाधीश
Stenographer (Higher Grade)	9300-34800+G.P.4400	16	16	लघुलेखक (उच्च श्रेणी)
Shirstedhar	9300-34800+G.P.4300	16	16	शिरस्तेदार
Clerk-Typist	5200-20200+G.P.1900	16	16	लिपीक - टंकलेखक
Peon	4440-7440+G.P.1300	16	32	शिपाई
Total	...	112	112	एकूण

५. ग्राम न्यायालय

ग्राम न्यायालय कायदा, २००८ मधील तरतुदीश अनुलक्षण राज्यात तळगाळातील जनतेसाठी ग्रामन्यायालयाची स्थापना करण्यात येत आहे. राज्यातील कोणीही व्यक्ती सामाजिक, आर्थिक वा इतर कोणत्याही असमर्थतेमुळे न्यायापासून वंचित राहू नये या हेतूने तळगाळातील जनतेसाठी “न्याय त्यांच्या दारी ” या संकल्पनेतून ग्रामन्यायालयांची स्थापना करणात येत आहे. ग्राम न्यायालय कायदा २००८ जम्मू- काश्मिर, नागालँड, अरुणाचल प्रदेश, सिक्कीम व आदिवासी क्षेत्रे वगळता, संपूर्ण भारतासाठी लागू आहे.

२. उच्च न्यायालयाशी विचारविनिमय केल्यानंतर सध्या अस्तित्वात असलेल्या इतर कोणत्याही न्यायालयांव्यतिरिक्त एक किंवा अनेक ग्राम न्यायालये प्रत्येक पंचायत समिती/गट स्तरावर, किंवा सामुदायिक पंचायत समिती/गट स्तरावर किंवा ज्या राज्यांमध्ये पंचायत समिती/गट स्तर नाही अशा राज्यांमध्ये ग्राम न्यायालयांची स्थापना करण्यात येत आहे. उच्च न्यायालयाच्या शिफारशीनुसार ग्राम न्यायालयाच्या कार्यक्षेत्रात बदल करण्यात येतात.

३. महाराष्ट्र राज्यात एकूण २५ ग्राम न्यायालये स्थापन करण्यात आली आहेत. त्यांचा तपशील खालीलप्रमाणे आहे.

अ. क्र.	ग्राम न्यायालयाचे ठिकाण	ग्राम न्यायालयाची स्थापना केल्याचा दिनांक
१.	साक्री, जिल्हा धुळे	०२.१०.२००९
२.	खरवली, महाड, जिल्हा रायगड	०२.१०.२००९
३.	कोरपना, जिल्हा चंद्रपूर	०२.१०.२००९
४.	सेवाग्राम, जिल्हा वर्धा	०२.१०.२००९
५.	लोणी काळभोर, हवेली, जिल्हा पुणे	०२.१०.२००९
६.	जव्हार, जिल्हा पालघर	०२.१०.२००९
७.	पारनेर, जिल्हा अहमदनगर	०२.१०.२००९
८.	पाली, जिल्हा रत्नागिरी	०२.१०.२००९
९.	कासारखेडा, जिल्हा नांदेड	०२.१०.२००९
१०.	बोदवड, जिल्हा जळगाव	२२.०१.२०१३
११.	कोरची, जिल्हा गडचिरोली	१७.११.२०१३
१२.	मुलचेरा, जिल्हा गडचिरोली	११.०१.२०१४
१३.	वैभववाडी, जिल्हा सिंधुदूर्ग	२५.०१.२०१४
१४.	गोरेगाव, जिल्हा गोंदिया	०२.०२.२०१४
१५.	शिरूर अनंतपाळ, जिल्हा लातूर	२२.०२.२०१४
१६.	जळकोट, जिल्हा लातूर	२२.०२.२०१४
१७.	तळा, जिल्हा रायगड	२२.०२.२०१४
१८.	मंडणगड, जिल्हा रत्नागिरी	०२.०३.२०१४
१९.	सालेकसा, जिल्हा गोंदिया	२८.०६.२०१४
२०.	मुळशी माले, जिल्हा पुणे	२३.०८.२०१४
२१.	अलिपूर, जिल्हा वर्धा	०२.१०.२०१४

अ. क्र.	ग्राम न्यायालयाचे ठिकाण	ग्राम न्यायालयाची स्थापना केल्याचा दिनांक
२२.	देवळा, जिल्हा नाशिक	२२.११.२०१५
२३.	पोलादपूर, जिल्हा रायगड	१७.०१.२०१६
२४.	त्र्यंबकेश्वर, जिल्हा नाशिक	०६.०३.२०१६
२५.	देवळी, जिल्हा वर्धा	१०.०८.२०१९

४. कोरपना, जिल्हा चंद्रपूर व बोधवड, जिल्हा जळगाव येथे नियमित स्वरूपात दिवाणी न्यायाधीश वरिष्ठ स्तर तथा प्रथम वर्ग न्यायदंडाधिकारी न्यायालये कार्यरत झाल्याने तेथील ग्राम न्यायालये बंद करण्यात आली आहेत. मा. उच्च न्यायालयाच्या शिफारशीनुसार राज्यात अन्य ठिकाणी ग्राम न्यायालय स्थापन करण्याची बाब विचाराधीन आहे.

५. उच्च न्यायालयाशी विचारविनिमय करून प्रत्येक ग्राम न्यायालयाकरीता एक न्यायाधिकारी, यांची नियुक्ती करण्यात येते. न्यायाधिकारी हे पद न्यायिक सेवेतील अधिकाऱ्यांमधून घेण्यात येत असून त्याचा दर्जा न्यायदंडाधिकारी (प्रथम वर्ग) असा आहे. न्यायाधिकारी यांनी त्यांच्या अधिकार क्षेत्रात येत असलेल्या खेडेगावांना ठराविक कालावधीने भेट द्यावयाची आहे. मुख्यालयाबाहेर जर फिरते ग्रामन्यायालय स्थापन करावयाचे असेल तर सदर न्यायालय कधी व कोठे भरविण्यात येणार आहे याला व्यापक प्रसिध्दी देण्यात येते.

६. ग्राम न्यायालय कायदा, २००८ मध्ये तरतुद केल्यानुसार व प्रदत्त मर्यादेपर्यंत ही न्यायालये फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९०८ किंवा त्यावेळी अस्तित्वात असलेल्या इतर कायदांअंतर्गत दिवाणी व फौजदारी प्रकरणे हाताळू शकतात. फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३ किंवा त्यावेळी अस्तित्वात असलेला इतर कोणताही कायदा यामधील तरतुदीशिवाय एखाद्या तक्रारीवरून किंवा पोलीस अहवालावरून ग्राम न्यायालयामार्फत एखाद्या गुन्हाची प्रकरणे दाखल करून घेण्यात येतात.

७. ग्राम न्यायालये त्यांच्या न्यायनिवाडयाची प्रत दोन्ही बाजूंच्या पक्षकारांना विनाविलंब व विनामूल्य देतात.

८. एखाद्या खटल्याचे कामकाज चालविताना जेव्हा ग्राम न्यायालयाच्या असे निदर्शनास येईल की, सदर प्रकरणात समेटाशी पुरेशी शक्यता आहे, तेव्हा हा समेट घडवून आणण्यासाठी जेवढा कालावधी लागेल तेवढ्या कालावधीसाठी त्या प्रकरणाच्या कामकाजास स्थगिती देण्यात येईल, कलम २६ मधील नमुद केलेल्या उद्दिष्टांच्या पूर्ततेसाठी जिल्हा न्यायालय संबंधित जिल्हा न्यायाधिकाऱ्यांच्या सहमतीने ग्रामस्तरावरील समाज सेवकांच्या नावांचा समावेश असलेले एक मंडळ तयार करेल. या समाजसेवकांमध्ये समेटकर्ता म्हणून आवश्यक असणारी अर्हता व अनुभव उच्च न्यायालयाने निर्धारित केल्याप्रमाणे असणार आहे.

९. ग्राम न्यायालयापुढील न्यायालयीन कामकाज आणि त्यांचे न्यायनिवाडे शक्यतो इंग्रजीऐवजी संबंधित राज्याच्या अधिकृत भाषेत असणे आवश्यक आहे.

१०. आपली कार्ये-कर्तव्ये पार पाडत असताना जेव्हा ग्राम न्यायालय एखाद्या महसूल अधिकाऱ्याला किंवा शासकीय कर्मचाऱ्याला काही निदेश देतील तेव्हा त्या निदेशांचे पालन करणे संबंधितांना बंधनकारक असणार आहे.

११. ग्राम न्यायालयाच्या प्रत्येक न्यायालयाच्या स्थापनेमध्ये येणारा अनावर्ती खर्च पूर्णतः रुपये १८ लक्ष इतक्या कमाल मर्यादेपर्यंत केंद्र शासन करणार आहे. तर आवर्ती खर्चाबाबत केंद्र शासन प्रत्येक न्यायालयासाठी पहिल्या ३ वर्षासाठी ५० टक्के खर्च करणार असून रुपये ३.२ लक्ष इतक्या कमाल मर्यादेपर्यंत अनुदान उपलब्ध करून देणार आहे.

१२. केंद्र शासन आवर्ती खर्चासाठीचे केंद्रीय अर्थसहाय्य रुपये १८ लक्ष पैकी ७० टक्के अनुदान पहिल्या टप्प्यात वितरीत करणार आहे. उर्वरीत ३० टक्के केंद्रीय अर्थसहाय्य हे उपयोगिता प्रमाणपत्रे सादर केल्यानंतर वितरीत करण्यात येईल.

१३. प्रत्येक ग्राम न्यायालयासाठी मंजूर करण्यात आलेला अधिकारी / कर्मचारीवृंद व पदांची वेतनश्रेणी खालीलप्रमाणे आहे.

अ.क्र.	पदनाम	पदसंख्या	वेतनश्रेणी
१.	दिवाणी न्यायाधिश (कनिष्ठ स्तर) आणि प्रथम वर्ग न्यायदंडाधिकारी	१	२७,७००-७७०-३३,०९०-९२०- ४०,४५०-१०८०-४४,७७०
२.	लघुलेखक	१	९,३००-३४,८००
३.	वरिष्ठ लिपिक	१	५,२००-२०,२००
४.	कनिष्ठ लिपिक	१	५,२००-२०,२००
५.	बेलिफ कम शिपाई	१	५,२००-२०,२००
एकूण		५	

१४. या व्यतिरिक्त मागणीनुसार प्रत्येक ग्राम न्यायालयासाठी वाहनचालकांची काल्पनिक पदे निर्माण करण्यात येत आहेत. सद्यःस्थितीत कोरची, जिल्हा गडचिरोली व मुलचेरा, जिल्हा गडचिरोली आणि वैभववाडी, जिल्हा सिंधुदुर्ग या तीन ग्राम न्यायालयांसाठी वाहन चालकांची एकूण तीन पदे निर्माण करण्यात आली आहेत.

१५. माणणी क्रमांक जे-१, २०१४ न्यायदान (दत्तमत) १०५ दिवाणी व सत्र न्यायालय (०२) जिल्हा व सत्र न्यायाधिश, (०२) (०२) ग्राम न्यायालय अधिनियम २००८ अन्वये ग्राम न्यायालयाची स्थापना (२०१४ ०४७७) या लेखाशिर्षाखाली ग्राम न्यायालयासाठी अनुदान देण्यात येते.

१६. २५ ग्राम न्यायालयांसाठी वर्ष २०२०-२१ रुपये ..... (रुपये हजारात) इतके अनुदान मंजूर करण्यात आले आहे.

६. लघुवाद न्यायालय

प्रस्तावना :

(१) लघुवाद न्यायालय मुंबई -इलाखा शहर लघुवाद न्यायालये अधिनियम, १८८२ अंतर्गत लघुवाद न्यायालयाची स्थापना झाली आहे. सदर न्यायालयातील कामकाज इलाखा शहर, लघुवाद न्यायालये अधिनियम १८८२, दिवाणी संहिता, १९८६ आणि दिवाणी प्रक्रिया संहिता १९०८ च्या तरतुदीनुसार चालते.

(२) लघुवाद न्यायालय, मुंबई, या न्यायालयाच्या आस्थापनेवर न्यायाधीशांची एकूण मंजूर पदे ४४ आहेत. त्यामध्ये १ मुख्य न्यायाधीश, १० अतिरिक्त मुख्य न्यायाधीश व ३३ न्यायाधीशांचा समावेश आहे. दि. ३१ डिसेंबर २०२० रोजी कार्यरत न्यायाधीशांची संख्या ४० असून त्यामध्ये १, मुख्य न्यायाधीश ८ अतिरिक्त मुख्य न्यायाधीश व ३१ न्यायाधीशांचा समावेश आहे.

(३) मुख्य न्यायाधीश हे या न्यायालयाचे विभाग प्रमुख आहेत. इलाखा शहर लघुवाद न्यायालये अधिनियम, १८८२ अंतर्गत कलम १३ च्या तरतुदीनुसार प्रबंधक हे लघुवाद न्यायालयाचे मुख्य प्रशासकीय अधिकारी आहेत. त्याव्यतिरिक्त, या न्यायालयाच्या आस्थापनेवर ४ अप्पर प्रबंधकांची पदे कार्यरत आहेत. प्रबंधक आणि अप्पर प्रबंधक हे या न्यायालयाची प्रशासकीय बाजू सांभाळतात. प्रबंधक यांना इलाखा शहर लघुवाद न्यायालय अधिनियम, १८८२ च्या अंतर्गत कलम १(१)(aa) च्या तरतुदीनुसार प्रतिवादीने कैफियत सादर न केलेले व अंतरिम अर्ज चालविण्याचे अधिकार आहेत. त्याचप्रमाणे, प्रबंधक सदर अधिनियमाच्या कलम १४, ३३, ३४, ३५, ५३ आणि ६१ च्या तरतुदीनुसार न्यायाधीशांप्रमाणे न्यायिक काम करतात. तसेच, भाडे नियंत्रण कायदांतर्गत दाखल झालेल्या दाव्यांमध्ये प्रतिवादी लिखित जबाब/कैफियत सादर करेपर्यंत कार्यवाही करण्याचे अधिकार प्रबंधक यांना आहेत.

मुख्य न्यायाधीश, लघुवाद न्यायालय, मुंबई हे या आस्थापनेचे नियंत्रण अधिकारी आहेत तर प्रबंधक हे आहरण व संवितरण अधिकारी आहेत.

प्रबंधक व अतिरिक्त मुख्य न्यायाधीश, लघुवाद न्यायालय, मुंबई हे मा. उच्च न्यायालयाने माहितीचा अधिकार, २००५ च्या अंतर्गत तयार केलेल्या जिल्हा न्यायालय माहिती अधिकार (सुधारित नियम), २००९ च्या तरतुदीनुसार अनुक्रमे जनमाहिती अधिकारी व पहिले अपिलीय अधिकारी आहेत.

(४) मुंबई येथील लघुवाद न्यायालयातील न्यायाधीशांचे अधिकार इलाखा शहर लघुवाद न्यायालये अधिनियम १८८२ च्या कलम १९ अन्वये निश्चित केलेले अपवाद अधीन न्यायाधीशांना रक्कम रुपये १०,००० पेक्षा जास्त दावा नसलेल्या आर्थिक दाव्यांची सुनावणी करून निकालात काढण्याचे अधिकार आहेत. सदर रु. १०,००० च्या आर्थिक अधिकारीतेत वाढ करून महाराष्ट्र शासनाने ती महाराष्ट्र कायदा क्र. १५/१९८७ द्वारे दि. ७ मे १९८७ च्या महाराष्ट्र शासन राजपत्रामध्ये प्रसिध्द करून ती रुपये २५,००० एवढी केलेली आहे. परंतु त्याची प्रत्यक्ष अंमलबजावणी झालेली नाही. त्याचप्रमाणे अधिनियमाच्या कलम ४१ अन्वये दाव्यात सुनावणी करून निकाली काढण्याचे अधिकार आहेत. अधिनियम कलम ३८ अन्वये पूर्ण न्यायालय अर्जावरील सुनावणी या न्यायालयाच्या दोन न्यायाधीश असलेल्या खंडपीठाद्वारे केली जाते. इलाखा शहर लघुवाद न्यायालये १८८२ च्या कलम ४२ अंतर्गत द्विसदस्यीय खंडपीठ अपिल आणि पुर्नरीक्षण प्रकरणांच्या सुद्धा सुनावणी करतात.

(५) लघुवाद न्यायालय, मुंबईला मुंबई भाडे, हॉटेल आणि निवासगृहे दर नियंत्रण अधिनियम, १९४७ च्या कलम २८ अन्वये लघुवाद न्यायालय, मुंबईला अनन्य अधिकार आहे आणि म्हणून या अधिनियमांतर्गत बृहन्मुंबईतील सर्व दाव्यांची सुनावणी सदर न्यायालय करते. मुंबई भाडे अधिनियम

१९४७ अंतर्गत न्यायाधीशांनी दिलेल्या निर्णयावरील अपिल /पुनरिक्षण मधील सुनावणी “मुंबई भाडे, हॉटेल आणि निवासगृह दर नियंत्रण अधिनियम १९४७” च्या कलम २९ अन्वये दोन सदस्यीय खंडपीठाद्वारे केली जाते. प्रमाणभूत भाडे निश्चितीकरीता कलम ११ अन्वये सर्व अर्जावरील सुनावणी मुंबई येथील लघुवाद न्यायालय करते आणि अत्यावश्यक सेवा किंवा पुरवठा पुनःस्थापना पूर्ववत करण्याकरीता कलम २४ अंतर्गत सर्व अर्जावरील सुनावणी सदर न्यायालय करते. या न्यायालयास महाराष्ट्र भाडे नियंत्रण अधिनियम १९९९, ३१ मार्च २००० पासून अंमलात आला आहे, त्या अंतर्गत सुद्धा अनन्य अधिकारिता आहे.

(६) (अ) मुंबई महानगरपालिका अधिनियम १८८८ कलम २१७,२१८(ए), २१८,बी २१८सी आणि ३९४ (५) अंतर्गत अपिले व कार्यवाहीत सुनावणी मुख्य न्यायाधीश किंवा कोणत्याही अतिरिक्त मुख्य न्यायाधीशांद्वारे केली जाते. तसेच कलम ५०३, ५०४ अ, ५०७ अंतर्गत अर्जावरील सुनावणी मुख्य न्यायाधीश किंवा कोणत्याही अतिरिक्त मुख्य न्यायाधीश मार्फत केली जाते कलम ३२ अंतर्गत मुंबई महानगर पालिका नगरसेवक निवडणूक याचिका मुख्य न्यायाधीश किंवा कोणत्याही अतिरिक्त मुख्य न्यायाधीशांमार्फत निकाली काढली जाते.

महाराष्ट्र शासनाने अधिनियम, विधी व न्याय विभाग क्र. एससीसी-२९६४/२१७५-एच, दिनांक ३ जानेवारी १९६८ नुसार अतिरिक्त मुख्य न्यायाधीशास मुख्य न्यायाधीशाचे अधिकार व जबाबदाऱ्या दिलेल्या आहेत.

६ (ब) मुख्य न्यायाधीशांना फौजदारी कायदा (सुधारणा) वटहुकूम १९४४ च्या कलम ३ सह कलम ४ अन्वये अर्जावर सुनावणी करून निकाली काढण्याचे अधिकार आहेत.

(७) वेतन प्रदान अधिनियम १९३६ अंतर्गत अपिलांची सुनावणी या न्यायालयाच्या एका न्यायाधीशामार्फत केली जाते.

(८) मुंबई येथील लघुवाद न्यायालय यांना खालीलबाबतीत सुद्धा अधिकारिता प्राप्त आहे.

(अ) महाराष्ट्र मालकीतत्वावरील सदनिका (प्रवर्तन, बांधक विक्री, व्यवस्थापन आणि हस्तांतर यांचे विनियमन) अधिनियम १९६३ चे कलम १२ ए.

(ब) महाराष्ट्र कर्ज निवारण अधिनियम १९७५ चे कलम २३.

(क) नियंत्रकाने पारित केलेल्या आदेशावरून, मुंबई भाडे हॉटेल आणि निवासगृह दर नियंत्रण अधिनियम १९४८ च्या कलम ४२ अन्वये दाखल अपिलांची सुनावणी.

(ड) या न्यायालयाच्या न्यायाधीशांना विस्थापीत व्यक्ती अधिनियम, १९५४ अंतर्गत अर्जावरील सुनावणी करण्याचे देखील अधिकार आहेत.

९. मुख्यालय व उपशाखा :

(अ) मुख्यालय - लघुवाद न्यायालय, धोबी तलाव, लोकमान्य टिळक मार्ग, मुंबई - ४०० ००२ येथे असून त्यांचे प्रादेशिक अधिकार क्षेत्र कुलाबा ते मुलुंड मध्य रेल्वे लाईन उपनगर आणि मानखुंद हार्बर रेल्वे लाईन उपनगर आणि माहिम पश्चिम रेल्वे लाईन उपनगर पर्यंत आहे. मुख्यालयात एकूण ३१ न्यायालये असून त्यापैकी २ न्यायिक अधिकाऱ्यांचे मिळून ५ पुर्नविचार न्यायालये (Appellate Benches) २६ सुनावणी न्यायालये (Trial Court) असून त्यामध्ये प्रबंधकांच्या न्यायालयाचा समावेश आहे. दोन न्यायिक अधिकाऱ्यांचे मिळून न्यायालय क्र. २ हे विशेष पुर्नविचार न्यायालय असून

तेथे खरीखुरी प्रामाणिक गरजेचे (Bonafide Requirement) दावे चालतात.

न्यायालय क्र. ६ व ७ मध्ये महाराष्ट्र भाडे नियंत्रण अधिनियम १९९९ व इलाखा शहर, लघुवाद न्यायालये अधिनियम १८८२, अंतर्गत येणारे बृहन्मुंबई महानगरपालिकेच्या संदर्भातील दावे चालतात व त्याच्यातील पुनर्विचाराचे दावे न्यायालय क्र. १ मध्ये चालतात. क्र. ११ व १२ ही विशेष न्यायालय असून तेथे प्रमाणित भाडे निश्चित करण्याबाबतचे दावे चालतात व त्या न्यायालयांना "प्रमाणित भाडे न्यायालय" असे संबोधिले जाते. न्यायालय क्र. १८ व ३० ही विशेष न्यायालये असून तेथे बृहन्मुंबई महानगरपालिका कायदा, १८८८ च्या तरतुदीनुसार दावे चालतात सध्या न्यायालय क्र. ३० हे तात्पुरत्या स्वरूपात रिक्त आहे व ह्या न्यायालयांना "बी.एम.सी. न्यायालय" असे संबोधिले जाते. न्यायालय क्र. १९ व २३ ही विशेष न्यायालये असून तेथे इलाखा शहर, लघुवाद न्यायालय कायदा, १८८२ च्या अंतर्गत कलम ४१ च्या तरतुदीनुसार टीई आणि टीईआर दावे चालतात व ज्या दाव्यातील जागांना भाडे नियंत्रण कायदांमध्ये संरक्षण नाही व त्यांना "विशेष न्यायालय" असे संबोधिले जाते. न्यायालय क्र. २१ हे विशेष न्यायालय असून सावकारी स्वरूपाचे संक्षिप्त व नियमित (Summary and Regular Suits) दावे चालतात व त्यांच्यातील पुनर्विचाराचे दावे न्यायालय क्र. १ मध्ये चालतात. न्यायालय क्रमांक २४, मध्ये मुंबई पोर्ट ट्रस्टने दाखल केलेले व त्याच्या विरोधात दाखल केलेले दावे चालतात व त्या न्यायालयाला "बीपीटी न्यायालय"

असे संबोधले जाते. वेतन प्रदान अधिनियम, १९३६ कलम १७ च्या अंतर्गत, कामगार न्यायालयातील पुनर्विचाराचे दावे न्यायालय क्र. ९ मध्ये चालतात. सध्या बी. एम. सी. न्यायालय क्र. ३० व सुनावणी न्यायालय क्रमांक २४ व २६ रिक्त आहे.

ब) उपशाखा – वांद्रे शाखा ही भास्कर बिल्डींग, अनंत काणेकर मार्ग, मुंबई - ४०००५१ येथे स्थित आहे. भास्कर बिल्डींग मधील ३ ते ८ मजले सदर न्यायालयाच्या अधिपत्याखाली आहेत. बांद्रा मुंबई येथील लघुवाद न्यायालयाची शाखा दिनांक ६ ऑगस्ट, १९९० पासून कार्यरत असून त्यांचे प्रादेशिक अधिकार क्षेत्र माहिम ते दहिसर पश्चिम रेल्वे लाईन उपनगर पर्यंत आहे.

वांद्रे शाखा येथे ११ न्यायालये कार्यरत असून त्यातील २ पुनर्विचार न्यायालये (Appellate Benches), ९ सुनावणी न्यायालये (Trial Court) व त्यामध्ये प्रबंधकांच्या न्यायालयाचा समावेश आहे. न्यायालय क्र. ३२ येथे खरीखुरी प्रामाणिक गरजेचे (Bonafide Requirement) दावे चालतात. त्याचप्रमाणे तेथे इलाखा शहर, लघुवाद न्यायालय कायदा, १८८२ च्या अंतर्गत कलम ४१ च्या तरतुदीनुसार टीई आणि टीईआर दावे चालतात व ज्या दाव्यातील जागांना भाडे नियंत्रण कायदांमध्ये संरक्षण नाही व त्यांना "विशेष न्यायालय" असे संबोधिले जाते. सध्या न्यायालय क्रमांक ३८ आणि ४० रिक्त आहे.

	1	2	3	4	5
	प्रत्यक्ष रकमा २०२४-२०२५ Actuals 2024-2025	अर्थसंकल्प २०२५-२०२६ Budget Estimates 2025-2026	सुधारलेले अंदाज २०२५-२०२६ Revised Estimates 2025-2026	अर्थसंकल्प २०२६-२०२७ Budget Estimates 2026-2027	
(अ) कार्याचे वर्गीकरण- १०६-लघुवाद न्यायालये					
एकूण (अ)	---	---	---	---	---
(ब) उद्दिष्टवार वर्गीकरण- (१०६)(एक)इलाखा शहर न्यायालये (२०१४ ०२१६)					
वेतन	---	---	---	---	---
अतिकालीक भत्ता	---	---	---	---	---
दूरध्वनी वीज व पाणी शुल्क	---	---	---	---	---
प्रवास खर्च	---	---	---	---	---
कार्यालयीन खर्च	---	---	---	---	---
भाडे पट्टी व कर	---	---	---	---	---
कंत्राटी सेवा	---	---	---	---	---
संगणक खर्च	---	---	---	---	---
लहान बांधकामे	---	---	---	---	---
एकूण (एक)	74,07,59	91,16,70	82,62,33	90,58,62	---
(१०६) (२) लघुवाद न्यायालये (२०१४ ०२२५)					
वेतन	---	---	---	---	---
भाडेपट्टी व कर	---	---	---	---	---
अतिकालीन भत्ता	---	---	---	---	---
दूरध्वनी वीज व पाणी	---	---	---	---	---
कंत्राटी सेवा	---	---	---	---	---
प्रवास खर्च	---	---	---	---	---
कार्यालयीन खर्च	---	---	---	---	---
प्रदाने	---	---	---	---	---
संगणक	---	---	---	---	---
लहान बांधकामे	---	---	---	---	---
एकूण (दोन)	15,74,88	23,33,73	17,00,93	25,82,05	---
एकूण (ब)	---	---	---	---	---
एकूण (एक)	89,82,47	114,50,43	99,63,26	116,40,67	---
(A) Activity Classification (106) Small Causes Courts Total (A)	---	---	---	---	---
(B) Objectwise Classification 106 (i) Presidency Courts (20140216).					
... Salaries	---	---	---	---	---
Overtime Allowances	---	---	---	---	---
Telephone Expenses	---	---	---	---	---
Travel Expenses	---	---	---	---	---
Office Expenses	---	---	---	---	---
Rent, Rates and Taxes	---	---	---	---	---
Contractual Services	---	---	---	---	---
Computer Charges	---	---	---	---	---
Minor Works	---	---	---	---	---
Total (1)	---	---	---	---	---
106 (ii) Small Causes Courts (20140225).					
Salaries	---	---	---	---	---
Rent, Rates and Taxes	---	---	---	---	---
Overtime Allowances	---	---	---	---	---
Tel. Elect. & W. charges	---	---	---	---	---
Contractual services	---	---	---	---	---
Transport Expenses	---	---	---	---	---
Office exp.	---	---	---	---	---
Pradane	---	---	---	---	---
Computer exp.	---	---	---	---	---
Minor Works	---	---	---	---	---
Total (i)	---	---	---	---	---

तक्ता-२ (एक)
TABLE-II-(i)

खालील तक्ता लघुवाद न्यायालय, मुंबई पुणे व नागपूर यांनी त्या त्या वर्षात केलेले काम दर्शवितो. **The following table indicates the work done by the Small Causes Courts, Mumbai Pune and Nagpur.**

वर्ष	न्यायाधीशांची मंजूर पदे इतर काम सोपविले आहे अशा न्यायाधीशांची संख्या Sanctioned Judges No. of Judges entrusted with Strength work outside their normal dutie	नेहमीच्या कामाबाहेर सोपविले आहे अशा न्यायाधीशांची संख्या No. of Judges entrusted with court work only	फक्त न्यायालयाचे काम	कामाचे दिवस No. of working days the year	Year	
1	2	3	4	5	6	
2022	...	11	44	39	235	2022
2023	...	11	44	38	238	2023
2024	...	11	44	37	235	2024

TABLE-II

तक्ता-२

प्रकरणांचे स्वरूप	वर्षारंभी प्रलंबित असलेली प्रकरणे Cases pending at the beginning of the year			नवीन दाखल झालेली प्रकरणे Cases instituted during the year		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025
	2	3	4	5	6	7
1						
लघुवाद न्यायालय, मुंबई						
१. मुख्य प्रकरणे (दिवाणी) ...	--	--	--	--	--	--
२. किरकोळ प्रकरणे (दिवाणी) ...	--	--	--	--	--	--
एकूण ...	--	--	--	--	--	--
लघुवाद न्यायालय, पुणे						
१. मुख्य प्रकरणे (दिवाणी) ...	4827	8221	9312	338	350	320
२. किरकोळ प्रकरणे (दिवाणी) ...	1861	4032	3095	62	202	249
एकूण ...	6688	12253	12407	400	552	569
लघुवाद न्यायालय, नागपूर						
१. मुख्य प्रकरणे (दिवाणी) ...	2271	2198	2072	298	323	287
२. किरकोळ प्रकरणे (दिवाणी) ...	1412	1327	1249	179	237	202
एकूण ...	3683	3525	3321	477	560	489

खालील तक्ता, लघुवाद न्यायालयांचे २०२१-२०२२, २०२२-२०२३ व २०२३-२०२४ (३१-१२-२०२४ पर्यंतच्या) वर्षांचे उत्पन्न दर्शवितो

लघुवाद न्यायालये

प्रकरणांचे स्वरूप	मुंबई Mumbai			नागपूर Nagpur		
	2023-2024	2024-2025	2025-2026	2023-2024	2024-2025	2025-2026
	2	3	4	5	6	7
1						
१. सेवा व सेवा फी ...	--	--	--	--	--	--
२. दंड व जप्तीच्या रकमा ...	--	--	--	--	--	--
३. मुद्रांक जमा केलेली न्यायालयीन फी	--	--	--	4324360	3586759	4701061
४. इतर बाबी ...	--	--	--	25400	48847	12000
एकूण ...	--	--	--	4349760	3635606	4798905

- (दोन)

--II

एकूण			वर्षात निकालात काढलेली प्रकरणे			वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे			Nature of Cases
Total			Cases disposed during the year			Cases pending at the end of the year			
2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	
8	9	10	11	12	13	14	15	16	
Court of Small Causes, Mumbai									
--	--	--	--	--	--	--	--	--	-- ... 1. Main Cases (Civil)
--	--	--	--	--	--	--	--	--	-- ... 2. Miscellaneous Cases (Civil)
--	--	--	--	--	--	--	--	--	-- ... Total
Court of Small Causes, Pune									
5165	8571	9632	326	564	1215	4839	8007	8417	... 1. Main Cases (Civil)
1923	4234	3344	68	305	440	1855	3929	2904	... 2. Miscellaneous Cases (Civil)
7088	12805	12976	394	869	1655	6694	11936	11321	... Total
Court of Small Causes, Nagpur									
2569	2525	2385	371	447	383	2198	2073	1978	... 1. Main Cases (Civil)
1591	1574	1458	240	318	311	1327	1249	1146	... 2. Miscellaneous Cases (Civil)
4160	4100	3843	611	765	694	3525	3322	3124	... Total

-३

--III

The following table indicates the income of the Court of Small Causes during the years 2022-2023, 2023-2024 and 2024-2025 (upto 31-12-2024).

The Court of Small Causes					
पुणे Pune			31/12/24	Nature of Cases	
2023-2024	2024-2025	2025-2026			
8	9	10			
0	0	0	Nil	1. Service and Service Fees,	
0	0	0	Nil	2. Fines and forfeiture.	
12294708	6669613	3154454	--	3. Court Fees collected in Stamp	
28855	259187	800836	--	4. Other Matters,	
12323563	6928800	3955292	--	Total	

तक्ता -५
TABLE-V

(IV) Personnel Summary

(चार) कर्मचारी विषयक गोषवारा

Designation	Scale of Pay / वेतनमान	पदसंख्या /No. of Posts		पदनाम
		2024-2025	2025-2026	
1	2	3	4	5
4. Small Causes Courts				
Gazetted.-				
Chief Judge	... (70290-1540-76450)	01	01	मुख्य न्यायाधीश
Additional Chief Judge	... (51550-1230-58930-1350-63070)	10	10	अति. मुख्य न्यायाधीश
Judge	...(39530-920-40450-1080-44090-1230-54010)	33	33	न्यायाधीश
Registrar	... S-16 (44900-142400)	01	01	प्रबंधक
Additional Registrar	... S-16 (44900-142400)	04	04	अपर प्रबंधक
Court Manager	...Rs. 63399/- (Lump Sum) on contract Basis	--	--	न्यायालय व्यवस्थापक
	Total ...	49	49	एकूण
Class II				
Personal Assistant (Stenographer Grade-I)	... S-16 (44900-142400)	07	7	स्वीय सहायक
Non-Gazetted Class III-				
Deputy Registrar	... S-14 (38600-122800)	2	2	अराजपत्रित वर्ग तीन- उप प्रबंधक
Assistant Registrar	... S-14 (38600-122800)	4	4	सहायक प्रबंधक
Accountant	... S-14 (38600-122800)	2	2	लेखापाल
Chief Judge's Judicial Clerk	... S-13 (38600-122800)	1	1	मुख्य न्यायाधीशांचा न्याय लिपीक
Cashier	... S-13 (35400-112400)	4	4	रोखपाल
Chief Clerk	... S-13 (35400-112400)	2	2	मुख्य लिपिक
Judicial Clerks	... S-13 (35400-112400)	44	44	न्याय लिपिक
Supintendent (Correspondence)	... S-13 (35400-112400)	2	2	अधीक्षक (पत्र व्यवहार)
Translator and Interpreter	... S-10 (29200-92300)	44	44	अनुवादक आणि दुभाषी
Assistant Translator	... S-8 (25500-81100)	3	3	सहाय्यक दुभाषी
Superintendent	... S-8 (25500-81100)	13	13	अधीक्षक
Assistant Accountant	... S-8 (25500-81100)	01	01	सहाय्यक लेखापाल
Appraiser	... S-8 (25500-81100)	02	02	मुल्यनिर्णेत
Assistant Cashier	... S-8 (25500-81100)	02	02	सहाय्यक रोखपाल
Pradan Clerk	... S-8 (25500-81100)	01	01	प्रदान लिपिक
Additional Assistant Cashier	... S-6 (19900-63200)	01	01	अतिरिक्त सहाय्यक रोखपाल
Shroff	... S-6 (19900-63200)	16	16	श्रॉफ
Assistant Appraiser	... S-6 (19900-63200)	01	01	सहाय्यक मुल्यनिर्णेत
Accounts Clerks	... S-6 (19900-63200)	03	03	लेखा लिपिक
Librarian	... S-7 (21700-69100)	02	02	ग्रंथपाल
Telephone Operator	... S-7 (21700-69100)	02	02	दूरध्वनी चालक
Stenographer (H.G.) (Steno. Grade-II)	... S-15 (41800-132300)	42	42	लघुलेखक (उच्च श्रेणी)
Stenographer (L.G.) (Steno. Grade-III)	... S-14 (38600-122800)	06	06	लघुलेखक (निम्न श्रेणी)
Clerk Typist	... S-6 (19900-63200)	236	236	लिपिक टंकलेखक
Head Bailiff	... S-8 (25500-81100)	02	02	मुख्य बेलीफ
Bailiff	... S-6 (19900-63200)	74	74	बेलीफ
Driver	... S-6 (19900-63200)	09	09	वाहन चालक
	Total ...	521	521	एकूण
Class IV				
Havildar	... S-4 (17100-54000)	02	02	वर्ग चार- हवालदार
Naik	... S-3 (16600-52400)	07	07	नाईक
Liftman	... S-3 (16600-52400)	10	10	उद्वाहक
Pump Attendant	... S-3 (16600-52400)	02	02	पंप परिचारक
Peon	... S-1 (15000-47600)	63	63	शिपाई
Hamal	... S-1 (15000-47600)	92	92	हमाल
Watchman	... S-1 (15000-47600)	06	06	पहारेकरी
Mali	... S-1 (15000-47600)	02	02	माळी
Water-Server	... S-1 (15000-47600)	01	01	उदकी
Halalkhor	... S-1 (15000-47600)	04	04	हलालखोर
Xerox-Operator	... S-3 (16600-52400)	02	02	झेरोक्स चालक
Ronio-Chalak	... S-3 (16600-52400)	01	01	रोनियो चालक
	Total ...	192	192	एकूण
	Grand Total ...	769	769	एकूण बेरीज

Note:-

* Necessary correspondence has been made for re-fixation of Pay Matrix with Law and Judiciary Department, Government of Maharashtra.

** The Post of "Pradan Clerk" created vide, Government Resolution, Law and Judiciary Department No. SCC 1087/184(19)-11, Dated 03/01/1989. The Government of Maharashtra not Printed this post in Maharashtra Civil Services (Revised Pay) Rules 2019. The necessary corrections are sought from the Government.

७. मुख्य महानगर दंडाधिकारी न्यायालये, मुंबई

महानगर दंडाधिकारी न्यायालये, मुंबई.

प्रस्तावना -

मा. उच्च न्यायालयाच्या स्थापने अगोदर दंडाधिकार्याची न्यायालये अस्तित्वात आली आहेत. महानगर दंडाधिकार्यांची न्यायालये, पूर्वी “इलाखा शहर दंडाधिकारी” न्यायालये म्हणून ओळखली जात होती, त्यांचे अस्तित्व गेल्या २०७ वर्षांपासून आहे. ही न्यायालये पूर्वी पोलीस न्यायालये म्हणून सुध्दा ओळखली जात होती. ही पोलीस न्यायालये सन १८९० साली स्थापित झाली. त्यावेळी एक वरिष्ठ न्यायालय व एक कनिष्ठ न्यायालय. अशी दोन न्यायालये होती.

१ एप्रिल १९७४ पासून फौजदारी प्रक्रिया संहितेत झालेल्या पहिल्या सुधारणेनुसार “इलाखा शहर दंडाधिकारी” चे पदनाम “महानगर दंडाधिकारी न्यायालये” असे बदलण्यात आले.

मुख्य महानगर दंडाधिकारी, अतिरिक्त मुख्य महानगर दंडाधिकारी व महानगर दंडाधिकारी, यांना विविध प्रकारचे रिमांड अर्ज, जामीन अर्ज, नोटीस आणि किरकोळ अर्ज आणि फौजदारी प्रकरणे हाताळण्याचे अधिकार आहेत. महानगर दंडाधिकारी न्यायालये, मुंबई येथील मंजूर पदसंख्या ७५ आहे. त्यात ० मुख्य महानगर दंडाधिकारी, १३ अतिरिक्त मुख्य महानगर दंडाधिकारी आणि १ महानगर दंडाधिकारी, १ महानगर दंडाधिकारी (बाल न्यायालय) आणि ५८ महानगर दंडाधिकारी असून बृहन्मुंबईतील निम्नलिखित १६ केंद्रावर कार्यरत आहेत. न्यायालयीन केंद्राची नावे पुढीलप्रमाणे आहेत.

(१) एस्प्लनेड, (२) माझगाव (शिवडी) (३) गिरगाव, (४) दादर, (५) अंधेरी, (६) बांद्रा, (७) बोरीवली, (८) कुर्ला, (९) विक्रोळी, (१०) मुलुंड, (११) बेलाई पिअर, (१२) सी. एस. टी. (१३) मुंबई सेंट्रल, (१४) विलेपार्ले, (१५) शिंदेवाडी, (१६) बाल न्यायालय, उमरखाडी, मुंबई.

महानगर दंडाधिकार्यांची नियुक्ती न्याय दंडाधिकारी, प्रथम वर्ग आणि दिवाणी न्यायाधीश, वरिष्ठ स्तर यातून मा. उच्च न्यायालयाद्वारे केली जाते. महानगर दंडाधिकारी न्यायालयांशिवाय, विशेष महानगर दंडाधिकारी न्यायालये, सुध्दा सकाळच्या सत्रामध्ये चालविली जातात. ते किरकोळ स्वरूपाच्या गुन्हांमधील प्रकरणे हाताळत असून आणि त्यांना “प्रभात न्यायालये” म्हणून संबोधिले जाई. सदर प्रभात न्यायालयांचे कामकाज ३१,१०,२०१० पर्यंत चालू होते.

महानगर दंडाधिकारी न्यायालयात आर्थिक कायदयाशी निगडित प्रकरणे म्हणजेच सीमा शुल्क अधिनियम, विदेशी मुद्रा विनिमय अधिनियम, केंद्रीय उत्पादन शुल्क आणि मीठ अधिनियम, आयकर अधिनियम, विक्रीकर अधिनियम, पी.एफ. (भ.नि.नि.) अधिनियम इत्यादी अधिनियमा अन्वये खटले चालविले जातात.

या प्रकरणा व्यतिरिक्त भारतीय दंड संहिता अंतर्गत प्रकरणे राज्य व केंद्र शासनाने पारित केलेल्या कायद्यांतर्गत तसेच कौटुंबिक अत्याचार प्रतिबंधक कायद्यांतर्गत प्रकरणे दाखल केली जातात. महानगर दंडाधिकारी यांच्या न्यायालयात मुंबई महानगरपालिका अधिनियम व भारतीय रेल्वे अधिनियम अंतर्गत सुध्दा प्रकरणे चालविली जातात. मुंबई महानगरपालिका अधिनियम आणि भारतीय रेल्वे अधिनियम अंतर्गत प्रकरणे हाताळण्यासाठी ६ स्वतंत्र न्यायालये आहेत. सध्या १ स्वतंत्र न्यायालय केंद्रीय गुन्हा अन्वेषण (सी. बी. आय.) विभागा द्वारे दाखल प्रकरणे चालविण्यासाठी

आहे. तसेच मा. उच्च न्यायालयाच्या आदेशानुसार या आस्थापनाच्या अधिपत्याखाली एकूण ३ विशेष न्यायालये सन २००७ पासून कार्यरत होती. १९९२-९३ मधील दंगलीच्या प्रकरणांची सुनावणी करण्यासाठी स्थापन करण्यात आलेल्या दोन न्यायालयांचे काम ऑगस्ट २००८ मध्ये संपुष्टात आले. खासदार / आमदार विशेष न्यायालय व अनैतिक मानवी व्यापार प्रतिबंधक कायद्यांतर्गत प्रकरणे निकाली काढण्यासाठी स्थापन करण्यात आलेले (PITA) विशेष न्यायालय माझगाव (शिवडी) येथे सुरु आहे. तसेच सदरच्या कायद्याखालील प्रकरणांचा निपटारा करण्यासाठी माझगाव येथील दुसऱ्या एक न्यायालयास सदर प्रकरणांचा अतिरिक्त कार्यभार देण्यात आला आहे.

या कार्यालयात अतिरिक्त मुख्य महानगर दंडाधिकारी ३ रे न्यायालय, एस्प्लनेड यांच्या अधिपत्याखाली प्रेस आणि बुक्स रजिस्ट्रेशन कायदा, १८६७ अंतर्गत कामासाठी स्वतंत्र विभाग आहे. रजिस्ट्रार ऑफ न्युज पेपर्स फॉर इंडिया, केंद्र शासन यांच्या सहमतीने सदर कामकाज चालविले जाते. मुंबई येथील महानगर दंडाधिकारी यांना फौजदारी प्रक्रिया संहितेच्या कलम १४५ अंतर्गत अर्ज आणि परक्राम्य लेखा अधिनियमाच्या कलम १३८ अंतर्गत प्रकरणांत सुध्दा निर्णय द्यावे लागतात आणि आता ६ न्यायालये केवळ परक्राम्य लेख अधिनियमाच्या कलम १३८ खालील प्रकरणे हाताळण्यासाठी आहेत

न्यायदानामध्ये सुधारणा करण्यासाठी सहसंचालक, वित्त मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली यांचे पत्र क्र. एफ-३२,(१) एफसीडी/२०१० दि. ३०-०६-२०१० नुसार १४ व्या वित्त आयोगाच्या शिफारशी प्रमाणे महाराष्ट्र राज्यास सकाळची व संध्याकाळची न्यायालये स्थापन करण्याकरिता रु. ३,४७,५४,५०८ एवढा निधी सन २०१०-२०१५ या पाच वर्षांकरिता उपलब्ध करून देण्यात आला होता व त्या अनुषंगाने मा. उच्च न्यायालयाच्या आदेशानुसार बृहन्मुंबईमध्ये १० सायंकालीन न्यायालये आणि २० प्रभात न्यायालये स्थापन करण्यात आली होती त्यापैकी २ सायंकालीन न्यायालये मार्च २०१० मध्ये स्थापन करण्यात आलेली आहेत उर्वरीत ८ सायंकालीन न्यायालये व २० प्रभात न्यायालये ऑगस्ट २०१० मध्ये स्थापन करण्यात आली आहेत. सदर न्यायालया मधून परक्राम्य अधिनियम १८८१ कलम १३८ कायद्यांतर्गत येणारी प्रकरणे चालविण्यात येतात. सध्या २० प्रभात न्यायालये आणि १० सायंकालीन न्यायालये आळीपाळी पध्दतीने मा. उच्च न्यायालयाचा आदेश क्र. अ-३९०५/२०१५ दि. २२-१२-१४ नुसार ३१-०३-२०१५ पर्यंत कार्यरत होती. प्रलंबित खटले निकाली काढून त्यांची संख्या कमी करण्यावर भर देण्याचे शासनाचे तसेच मा. उच्च न्यायालयाचे धोरण होते.

महानगर दंडाधिकार्यांच्या न्यायालयात दरवर्षी मा. उच्च न्यायालयाच्या आदेशानुसार संचित खटल्यांचा निपटारा करण्याकरिता वेळोवेळी विशेष अभियान मोहिम राबविण्यात येते. तसेच महाराष्ट्र राज्य विधी सेवा प्राधिकार यांच्या आदेशानुसार महालोक अदालत व मेगा लोक अदालतीचे आयोजन करण्यात येते. यावर्षी दि. २३-११-२०१३ रोजी राष्ट्रीय विधी सेवा प्राधिकारण यांच्या आदेशानुसार पहिल्या राष्ट्रीय लोक अदालतीचे आयोजन करण्यात आले होते व यावर्षी राष्ट्रीय लोक अदालतीचे आयोजन दि. ०८.०२.२०२० व १२.१२.२०२० रोजी करण्यात आले त्यामुळे न्यायालयीन खटल्यांचा निपटारा होऊन प्रलंबित प्रकरणांपैकी ७६३२ खटल्यांचा निपटारा होण्यास सहाय्य झाले.

तक्ता-२ (दोन)
TABLE--II--(ii)

महानगर दंडाधिकारी न्यायालये, बृहन्मुंबई
(तीच) कार्यक्रम कार्यभाराचा सायाशः-

The Metropolitan Magistrates Courts, Greater Mumbai.
(III) Programme Work Load Summary :

खालील तक्ता महानगर दंडाधिकारी न्यायालये, बृहन्मुंबई यांनी २०२३, २०२४ व २०२५ मध्ये केलेले कामकाज दर्शवितो.

The following table indicates the work done by the Metropolitan Magistrates Courts, Greater Mumbai during the years 2023, 2024 and 2025.

वर्ष	न्यायाधीशांची मंजूर पदे	नेहमीच्या कामाबाहेर इतर काम सोपविले आहे अशा न्यायाधीशांची संख्या	फक्त न्यायालयाचे काम सोपविले आहे अशा न्यायाधीशांची संख्या	कामाचे दिवस	Year		
1	2	3	4	5	6		
Sanctioned Judges Strength	No. of Judges entrusted with outside their normal duties	No. of Judges entrusted with court work only	No. of working days				
२०२३	...	77	0	75+02 Vacant	263	...	2023
२०२४	...	77	0	75+02 Vacant	263	...	2024
२०२५	...	77	0	75+02 Vacant	263	...	2025

तक्ता-३ (तीन)
TABLE--III

महानगर दंडाधिकारी न्यायालये, बृहन्मुंबई

The metropolitan Magistrates Courts, Greater Mumbai.

प्रकरणाचे स्वरूप	वर्षाच्या आरंभी प्रलंबित असलेली प्रकरणे				वर्षात दाखल केलेली प्रकरणे				वर्षात निकालात काढलेली प्रकरणे				वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे				Name of Cases	
	2023	2024	2025	2026	2023	2024	2025	2026	2023	2024	2025	2026	2023	2024	2025	2026		
	Cases pending at the beginning of the year				Cases instituted during the year				Total				Cases pending at the end of the year					
१. मुख्य प्रकरणे (फौजदारी)	...	476685	480348	514006	303953	306094	341843	780638	786442	855849	300290	272436	300163	480348	514006	555686	...	1. Main Cases (Criminal)
२. किरकोळ प्रकरणे (फौजदारी)	...	47234	54936	65450	35506	38469	35019	82740	93405	100469	27804	27955	28785	54936	65450	71684	...	2. Miscellaneous Cases (Criminal)
एकूण	523919	535284	579456	339459	344563	376862	863378	879847	956318	328094	300391	328948	535284	579456	627370			Total

* 4 Vacant ** 5 Vacant *** 6 Vacant

तक्ता -४ (चार)
TABLE-IV

महानगर दंडाधिकारी न्यायालये

The Metropolitan Magistrates Courts

खालील तक्ता महानगर दंडाधिकाऱ्यांच्या न्यायालयाचे २०२३-२०२४, २०२४-२०२५ व २०२५-२०२६ (३१-१२-२०२५ पर्यंतच्या) वर्षांचे उत्पन्न दर्शवितो.

The following table indicates the Income of the Metropolitan Magistrates Courts during the years 2023-2024, 2024-2025 and 2025-2026 (upto 31-12-2025).

उत्पन्नाची बाब	2022-23	2023-2024	2024-2025	2025-2026 (31-12-2025)	Item of Income	
1	2	3	4	5	6	
१. सेवा आणि सेवा फी	...	10056060	10908502	11344565	9676959	... Service and Service fees
२. जप्तीच्या रकमा	...	2349547	2166527	37245	15320	... Forfeitures
३. दंड व इतर बाबी	...	76873262	87414485	61034200	35385441	... Fines and other Receipts
४. स्टॅम्पच्या रुपाने जमा कोर्ट फी	...	66829211	46283394	50940233	25231341	... Court Fee Collected in Stamp
एकूण	...	156108080	146772908	123356243	70309061	... Total

तक्ता -५
TABLE-V

Personnel Summary Table

Sr. No.	Designation	Scale of Pay	Level	No. of Posts	
				2024-2025	2025-2026
1	2	3	4	5	6
GAZETTED : (Class-I)					
1	Chief Metropolitan Magistrate Mumbai	122700-180200	J-4	1	1
2	Addl. Chief Metropolitan Magistrate, Mumbai	122700-180200	J-4	1	1
		111000-163030	J-3	13	13
3	Metropolitan Magistrate	111000-163030	J-3	61	61
4	Metropolitan Magistrate (Juvenile Court)	111000-163030	J-3	1	1
	Total			77	77
NON GAZETTED : (Class-II) (Grade - I)					
1	Registrar	44900-142400	S-16	1	1
2	Personal Assistant	44900-142400	S-16	8	8
	Total			9	9
NON GAZETTED : (Class-III) (Grade - II)					
1	Higher Stenographer	41800-132300	S-15	49	49
	Total			49	49
NON GAZETTED : (Class-III)					
1	Deputy Registrar	38600-122800	S-14	1	1
2	Assistant Registrar	38600-122800	S-14	6	6
3	Chief Interpreter	38600-122800	S-14	1	1
4	Sr. Judicial Clerk	38600-122800	S-14	1	1
5	Office Superintendent	38600-122800	S-14	1	1
6	Lower Stenographer	38600-122800	S-14	18	18
7	Judicial Clerk	35400-112400	S-13	74	74
8	Head Clerk	35400-112400	S-13	2	2
9	Interpreter	29200-92300	S-10	74	74
10	Head Cashier	25500-81100	S-08	13	13
11	Assistant Superintendent	25500-81100	S-08	20	20
12	Record Keeper	25500-81100	S-08	1	1
13	Senior Clerk	25500-81100	S-08	7	7
14	Head Typist	25500-81100	S-08	2	2
15	Assistant Cashier	19900-63200	S-06	50	50
16	Clerk Typist	19900-63200	S-06	195	195
17	Typist	19900-63200	S-06	131	131
18	Cashier Clerk	19900-63200	S-06	1	1
19	Car/Jeep Driver	19900-63200	S-06	12	12
	Total			610	610

तक्ता -५
TABLE-V

Personnel Summary Table

Sr. No.	Designation	Scale of Pay	Level	No. of Posts	
				2024-2025	2025-2026
1	2	3	4	5	6
NON GAZETTED : (Class-IV)					
1	Xerox Operator	19600-63200	S-06	1	1
2	Liftman	16600-52400	S-03	5	5
3	Hawaladar	16600-52400	S-03	1	1
4	Naik	16600-52400	S-03	7	7
5	Peon	15000-47600	S-01	118	118
6	Hamal	15000-47600	S-01	54	54
7	Chaprasi	15000-47600	S-01	48	48
8	Mali	15000-47600	S-01	4	4
9	Sweeper	15000-47600	S-01	2	2
10	Meheter	15000-47600	S-01	11	11
	Total			251	251
(ON CONTRACT BASIS)					
1	Court Manager	Consolidated Monthly emolument (Rs. 60145/- Fixpay) +Rs. 7000 (HRA)-Rs. 1400/-(TA)+ Rs.2500/- (Medical Allw.) = Rs. 73045/-		1	1
2	Senior System Officer	46000		1	1
3	System Officer	46000		5	5
	Total			7	7
	Total			1003	1003

Chief Metropolitan Magistrate,
Esplanade, Mumbai.

८. महाप्रशासक आणि शासकीय विश्वस्त

(एक) प्रस्तावनात्मक

महाप्रशासक आणि शासकीय विश्वस्त, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई हे लोकयोपयोगी कार्यालय आहे, या कार्यालयाचे कामकाज केंद्र शासनाच्या (अ) महाप्रशासक अधिनियम, १९६३ (ब), शासकीय विश्वस्त अधिनियम, १९९३ व (क) कोषाध्यक्ष धर्मादाय दाननिधी अधिनियम, १८९० या तीन अधिनियमांन्वये चालते.

(अ) महाप्रशासक म्हणून :-

महाप्रशासक हे महाप्रशासक अधिनियम, १९६३ अन्वये महाराष्ट्र राज्याकरिता नियुक्त झालेले एक निगम असून, त्यांचे काम न्यायिक स्वरूपाचे आहे. वरील अधिनियमाच्या सुधारित कायदा क्र. १२ सन २००२ अनुसार महाप्रशासक, महाराष्ट्र राज्य मुंबई हे रु. १०,००,००० पर्यंतच्या संपत्तीचे प्रशासन स्वतःच्या प्राधिकारात करू शकतात व रु. १०,००,००० च्या वरील संपत्तीचे प्रशासन मा. उच्च न्यायालयाच्या आदेशाने करू शकतात.

कुठलीही व्यक्ती महाप्रशासकांना त्यांच्या इच्छापत्राचा /मृत्युपत्राचा एकमात्र प्रशासक म्हणून नेमू शकते. जेव्हा मृत व्यक्तीचे वारसदार भारताबाहेर रहात असतील व इतर कारणास्तव त्यांना मृत व्यक्तीची संपत्ती प्रशासन करण्यास वेळ उपलब्ध नसेल. अशा वेळेस वारसदारांनी महाप्रशासकांना लेखी कळविले तर, महाप्रशासक प्रशासनपत्रासाठी उच्च न्यायालयात अर्ज करू शकतात. कुठलेही खाजगी व्यवस्थापक/प्रशासक त्यांना मृत्युपत्राचे सत्यापन किंवा प्रशासन अधिकार पत्रान्वये सोपविलेली संपत्ती महाप्रशासकांकडे त्यांच्या पूर्व-संमतीने हस्तांतर करू शकतात. सूट दिलेल्या व्यक्ती सोडून इतर व्यक्तींच्या संपत्तीचे प्रशासक म्हणून महाप्रशासक प्रशासन अधिकारपत्रासाठी अर्ज करू शकतात. (सूट दिलेली व्यक्ती म्हणजे भारतीय उत्तराधिकार अधिनियम, १९२५ च्या कलम ३ अन्वये भारतीय ख्रिश्चन, हिंदू, मुसलमान, पारसी किंवा बौद्ध व्यक्ती ज्यांना ते अधिनियम लागू होण्यापासून सूट दिली आहे.) मृत्यू पावलेल्या व्यक्तींचे राज्यात स्थित असलेल्या संपत्तीचे मूल्य रु. १०,००,०००/- पर्यंत असेल आणि मृत्युपत्राने नियुक्त केलेले वारस, निकट कुळातील व्यक्ती किंवा मृत्युपत्र व्यवस्थापक यांनी महाप्रशासक यांच्याकडे प्रमाणपत्रासाठी विहित नमुन्यात अर्ज करावयाचे राहून गेले असेल अशा प्रकरणात महाप्रशासक स्वतःच्या अधिकारात प्रशासनपत्राशिवाय प्रशासनपत्र दिले आहे असे समजून संपत्तीचे प्रशासन करू शकतील. जर मृताच्या संपत्तीचे मूल्य रु. १०,००,०००/- हून अधिक असेल अशा प्रकरणात प्रथम पोलीस विभाग किंवा इतर माध्यमांद्वारे मिळालेल्या माहितीनुसार संपत्ती ताब्यात घेऊन मा. उच्च न्यायालयाकडून तिचे प्रशासन करण्यासाठी प्रशासन अधिकारपत्र (लेटर्स ऑफ अॅडमिनीस्ट्रेशन) कमी वेळात व कमी खर्चात प्राप्त करू शकतात. तत्पश्चात मृत व्यक्तीच्या वारसांबाबत माहिती मिळाली तर योग्य शहानिशा करून त्या वारसांना मृतांच्या संपत्तीचे प्रदान केले जाते. जर मृताचे वारस अज्ञान असतील तर ते सज्ञान होईपर्यंत संपत्तीचे प्रशासन केले जाते. तसेच मृत्यू पावलेल्या व्यक्तीची संपत्ती मुंबई उच्च न्यायालयाच्या साधारण किंवा असाधारण अधिकार

क्षेत्रात असेल व प्रशासनपत्राअभावी अशा संपत्तीची अफरातफर/न्हास किंवा उधळण्याचा धोका असेल अशा प्रकरणात महाप्रशासक मा. उच्च न्यायालयाच्या आदेशाने प्रशासनपत्र प्राप्त करण्यासाठी अर्ज करू शकतात.

याव्यतिरिक्त महाप्रशासक अधिनियम, १९६३ च्या कलम २९ अन्वये महाप्रशासक मृत व्यक्तींच्या रु. १०,००,०००/- पर्यंतच्या मूल्यांच्या संपत्तीकरीता (शासकीय बचत खाते व भविष्य निर्वाह निधी अधिनियम, १९२५ खाली अंतर्भूत भविष्य निर्वाह निधी वगळता) मृताची पत्नी, मृत्युपत्राने नियुक्त केलेले वारस किंवा संपत्ती प्रशासन करणारी व्यक्ती यांनी विहित नमुन्यात केलेल्या अर्जानुसार महाप्रशासकांचे प्रमाणपत्र देऊ शकतात.

(ब) शासकीय विश्वस्त म्हणून :-

समाजातील कोणत्याही ज्ञातीच्या कोणत्याही व्यक्तीला शासकीय विश्वस्तांना (त्यांच्या संमतीने) न्यास करार किंवा न्यासाचे दस्तऐवज तयार करून आपल्या संपत्तीचे विश्वस्त म्हणून नेमता येते. शासकीय विश्वस्तांनी संपत्तीचे प्रशासन करावे व विश्वस्त म्हणून काम पहावे असे वाटले तर ते शासकीय विश्वस्तांना मृत्युपत्रान्वये एकमात्र व्यवस्थापक म्हणून नेमू शकतात. समाजातील कुठल्याही ज्ञातीचे कुठल्याही व्यक्तीला मृत्युपत्रान्वये खाजगी व्यक्तीला व्यवस्थापक व शासकीय विश्वस्तांना विश्वस्त म्हणून नेमता येते. मुंबई उच्च न्यायालयाच्या साधारण किंवा असाधारण दिवाणी अधिकार क्षेत्रात असलेले असे न्यास की ज्यांच्यामध्ये संपत्ती आहे, परंतु त्या संपत्तीचे प्रशासन/व्यवस्थापन करण्यासाठी विश्वस्त नाहीत किंवा असलेले विश्वस्त न्यासाचे काम सांभाळण्यास असमर्थ आहेत अशा प्रकरणात मा. उच्च न्यायालय शासकीय विश्वस्तांना त्यांच्या संमतीने न्यासाच्या संपत्तीचे विश्वस्त म्हणून नेमू शकते. तसेच शासकीय विश्वस्तांना त्यांच्या संमतीने निवृत्त होणाऱ्या विश्वस्तांच्या जागी बदली विश्वस्त म्हणून, अज्ञान किंवा मनोरुग्णाच्या वारसातील हिस्सा/भाग/वाटा किंवा बक्षीस यांचे विश्वस्त म्हणून व सार्वजनिक/अर्ध-सार्वजनिक निधीचे (भविष्यनिर्वाह निधी, ज्ञातींच्या संस्थांचे निधी धर्मादाय किंवा लोककल्याणासाठी स्थापन झालेल्या संस्थांचे निधी) विश्वस्त म्हणून नियुक्त करता येते.

(क) कोषाध्यक्ष, धर्मादाय दाननिधी म्हणून :-

वरील कार्याव्यतिरिक्त, महाप्रशासक व शासकीय विश्वस्त यांची दिनांक १ फेब्रुवारी १९७७ पासून धर्मादाय आयुक्त यांच्या जागी कोषाध्यक्ष धर्मादाय दाननिधी, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई व अभिकर्ता कोषाध्यक्ष धर्मादाय दाननिधी भारताकरिता म्हणून नियुक्ती करण्यात आली आहे. दाननिधीच्या संबंधात कर्जरोख्यांवरील व्याज/मुदतठेवींवरील व्याज वसूल करून व त्यांची वाटणी दाननिधीच्या प्रशासकांमध्ये करण्याचे काम ते करतात.

कोणत्याही व्यक्तीस संबंधित सरकारी खात्याकडे अर्ज करून दाननिधीची स्थापना करता येते (उदाहरणार्थ दाननिधीचा उद्देश जर शैक्षणिक असेल तर शिक्षण खात्याकडे, दाननिधीचा उद्देश वैद्यकीय असेल तर आरोग्य खात्याकडे) व त्यांनंतर दाननिधीचा फंड वरील गोष्टींकरिता कोषाध्यक्षांकडे देण्यात येतो. अशा तऱ्हेने निधीवरील येणारे उत्पन्न हे संबंधित प्रशासकांना विशिष्ट उद्दिष्टपूर्तीकरिता पाठविले जाते.

तक्ता-१
TABLE-I

(रुपये हजारत)
(Rs. in thousands)

(दोन) वित्तीय आवश्यकता
(II) Financial Requirements

1	2	3	4	5	(A) Activity Classification
	प्रत्यक्ष रकमा २०२३-२०२४ Actuals 2023-2024	अर्थसंकल्प २०२४-२०२५ Budget Estimates 2024-2025	सुधारलेले अंदाज २०२४-२०२५ Revised Estimates 2024-2025	अर्थसंकल्प २०२५-२०२६ Budget Estimates 2025-2026	
(अ) कार्यचि वर्गीकरण- ११०-महाप्रशासक आणि शासकीय विश्वस्त (२०१४०२५२)	--	--	--	--	110 Administrator General and Official Trustee (20140252)
एकूण (अ)	--	--	--	--	Total (A)
(ब) उद्दिष्टवार वर्गीकरण- वेतन	19273831	21187840	21524000	22105230	(B) Objectwise Classification Salaries
मजूरी	--	--	0	0	Wages
अतिकालीन भत्ता	--	15000	5000	10000	Overtime Allowances
दुरुधनी, वीज व पाणी शुल्क	88090	200000	100000	200000	Telephone, Elet. & W. Charges
देशांतर्गत प्रवास खर्च	--	80000	28000	8000	Domestic Travel Expense
कार्यालयीन खर्च	346329	862000	1801000	862000	Office Expenses
संगणक खर्च	30798	150000	60000	150000	Computer Expenses
कंत्राटी सेवा	142935	2100000	2101000	2400000	Contractual Services
एकूण (ब)	19881983	24594840	23728100	25807230	Total (B)

(क) वित्तीय व्यवस्थेची साधने
(II) Financial Requirements
मागणी क्रमांक जे-१, (दत्तमत्त)
२०१४-न्यायदान

एकूण (क)	--	--	--	--	Total (C)
----------	----	----	----	----	------------------

तक्ता-२
TABLE-II

खालील तक्ता संपदा व न्यास, लेखा आणि मालमत्ता याचा त्या त्या वर्षामधील तपशील दर्शवितो.

The following table indicate the No. of estates and trusts, their accounts and particulars of values of the assests during the respective years.

धारणेचे स्वरूप	2023 रक्कम Amount	2024 रक्कम Amount	2025 रक्कम Amount	Nature of holding
1	2	3	4	
(अ) संपदा-				-Estates
संपदाची संख्या	200	202	205	... No. of Estates
लेख्यांची संख्या	234	236	237	... No. of Account
शेअर्सची संख्या	313801	133992	133231.879	... No. of Shares
ठेवीच्या पावत्या	918	951	884	... No. of F. D. Receipts
मालमत्ता-	0	0	0	-Assets
शेअर्स	3138010	1339920	1332318	... Value of Shares
ठेवी	167845035	163205129	142302769	... Value of F. D. Receipts
रोखे	1885000	--	--	... Securities
दागिने	8815946	5556822	5556822	... Ornaments
स्थावर मालमत्ता	1513649	1513649	1513649	... Immovable properties
पौन्ड	--	0	0	... Pounds
एकूण	183197640	171615520	150705558	... Total
(ब) न्यास-				-Trusts
न्यासांची संख्या	323	322	322	... No. of Trusts
लेख्यांची संख्या	347	346	346	... No. of Accounts
शेअर्सची संख्या	338946.153	340132.153	349233.153	... No. of Shares
बॉन्डची संख्या	--	--	--	... No. of Bonds
ठेवीच्या पावत्या	1508	1583	1533	... No. of F. D. Receipts
मालमत्ता	0	--	0	-- Assets
शेअर्स	338946.153	340132.153	349233.153	... Value of Shares
परदेशी शेअर्सची किंमत	0	0	0	... Value of Foreign Shares
बॉन्डसची किंमत	--	--	--	... Value of Bonds
ठेवी	260429821	287614607	301835775.5	... Value of F. D. Receipts
रोखे	--	--	--	... Securities
दागिने	70616	70616	70616	... Ornaments
स्थावर	13524000	13524000	13524000	... Immovable properties
एकूण	274363383.2	301549355.2	315779624.7	... Total
परदेशी शेअर्सची किंमत	0	0	0	... Value of Foreign Shares
स्टर्लिंग	100	100	100	... Sterling
पौन्ड	1027.8	1027.8	1027.8	... Pounds
एकूण (१) महाप्रशासक रुपये	183197640	171615520	150705558	... Total (1) A. G.
पौन्ड	0	0	0	... Pounds
एकूण (२) शासकीय विश्वस्त रु.	274363383.2	301549355.2	315779624.7	... Total (2) O. T.
स्टर्लिंग (रोखे)	100	100	100	... Sterling (Securities)
परदेशी शेअर्सची किंमत	0	0	--	... Value of Foreign Shares
पौन्ड	1027.8	1027.8	1027.8	... Pounds (Securities)
एकूण (१+२)	457561023.2	473164875.2	466485182.7	... Total (1+2)
परदेशी शेअर्सची किंमत	0	0	0	... Value of Foreign Shares
पौन्ड	0	0	0	... Pounds
स्टर्लिंग (रोखे)	100	100	100	... Sterling (Securities)
पौन्ड (रोखे)	1027.8	1027.8	1027.8	... Pounds (Securities)

महाप्रशासक व शासकीय विश्वस्त, महाराष्ट्र राज्य मुंबई

**Administrator General and Official Trustee, Maharashtra State Mumbai
(III) Programme Work-Load Summary and Explanation of Financial Requirements.**

महाप्रशासक आणि शासकीय विश्वस्त यांना प्रशासक व विश्वस्त या नात्याने काम करावे लागते, त्यांच्या नियंत्रणाखाली असलेल्या मिळकतीमधील भाडे वसूल करण्याकरिता दवे, वारसाहक्क प्रमाणपत्राकरिता आलेले अर्ज तसेच मालमत्ता व न्यासाची संख्या खालील तक्ता दर्शवितो.

महाप्रशासक व शासकीय विश्वस्त यांच्या ताब्यात येणाऱ्या संपदा, न्यास दाननिधी आणि स्थावर मिळकती / मालमत्ता ही बरीच वर्षे त्यांच्या ताब्यात राहतात व संबंधित वैध दस्तऐवजाप्रमाणे निकालात काढल्या जातात. त्याचप्रमाणे न्यासासंबंधात दाखल केलेल्या दाव्यांचा निकाल न्यायालयीन कार्यवाहीवर अवलंबून असतो. म्हणून ह्या बाबी निकालात काढण्यासंबंधी काही प्रमाणके ठरविता येत नाहीत.

The following table indicates the number of estate and trusts in which the Administrator General and Official Trustee has to act as Administrator General and Official Trustee and number of suits for recovery of rents in property under his control and the petitions received for Administrator's Certificate.

The Estate, Trusts, endowments and the immovable properties received by the Administrator General and Official Trustee, are to remain in his office for a good number of years and are disposed of as per provisions of the legal documents held therein. Similarly disposal of suit filed in Courts depend upon the Court proceedings. Hence it is not possible to fix norms of disposal for the items.

प्रकरणे स्वरूप	प्रमाणके काही असल्यास, त्या प्रमाणे निकालात काढण्याची प्रकरणे As per norms if any, No of cases to be disposed of	वर्षाच्या आरंभी प्रलंबित असलेली प्रकरणे Cases pending at the beginning of the year		वर्षात आलेली प्रकरणे Cases received during the year		वर्षात बजावणी आणि अंमल- बजावणी केलेली प्रकरणे Cases served and executed during the year		वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे Cases pending at the end of the year		Nature of Cases			
		2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024		2025		
१. संपदा	...	200	201	200	02	04	01	03	02	201	202	202	1. Estates
२. न्यास	...	327	326	323	--	--	1	3	1	326	323	322	2. Trusts
३. दाननिधी	..	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	3. Charitable Endowments
(१) राज्य	...	547	547	547	--	--	--	--	--	547	547	547	(1) State
(२) मध्यवर्ती	...	36	36	36	0	0	0	0	--	36	36	36	(2) Central

४.	महाप्रशासक ...	0	132	132	135	143	4. Petition for A. G. Certificate
	प्रमाणपत्राकरिताचे अर्ज						
५.	नियंत्रणाखालील स्थावर मिल्कती.	0	29	31	30	30	5. Immovable properties under control.
	(१) मुंबईमध्ये—						(1) In Mumbai.
	महाप्रशासक ...	0	28	30	29	32	... Administrator General.
	शासकीय विश्वस्त ...	0	01	01	01	01	... Official Trustee.
	(२) जिल्ह्यामध्ये						(2) In District.
	महाप्रशासक ...	0	01	01	01	03	... Administrator General.
	शासकीय विश्वस्त ...	0	01	01	01	01	... Official Trustee
	राज्याबाहेर ...	0	01	01	01	01	... out of State.
६.	वर्षात दाखल केलेले दावे						6. Suits filed during the year.
	महाप्रशासक ...	0	01	01	01	01	... Administrator General
	शासकीय विश्वस्त ...	--	--	--	--	--	... Official Trustee.

तक्ता -३
TABLE-III

खालील तक्ता मुंबई सार्वजनिक विश्वस्थ व्यवस्था अधिनियम १९५०, संस्था नोंदणी अधिनियम १८६० व मुंबई सार्वजनिक न्यास अधिनियम १९५०, संस्था नोंदणी अधिनियम १८६० या अधिनियमांच्या अन्वये नोंद घेतलेल्या सार्वजनिक न्यासाची संख्या दर्शवितो. The following table indicates the number of trusts and Societies registered under the Mumbai Public Trusts Act, 1950 & the Society Registration Act, 1860 during the respective years.

अ. क्र.	प्रकरणांचे स्वरूप	वर्षाच्या आरंभी नोंद झालेले Registered at the beginning of the year		वर्षात नोंद झालेले Registered during the year		वर्षाच्या अखेरीस नोंद झालेले Total at the end of the year		Nature of Cases			
		2023	2024	2024	2025	2023	2024		2025		
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	
१.	सार्वजनिक न्यास ...	८५७४३९	८५९५१५	९०५०८०	२५४९६	१५६८९	२०१८२	८७९६९३	८७५१९९	९२५२६२	१. Estates
२.	संस्था ...	७२८४७२	७४१८७५	७५५५१३	१८०३७	१३४५६	१४६२६	७४६५०९	७५५३३०	७६९९०५	२. Trusts
	एकूण ...	१५८५९११	१६०१३९०	१६६०५९३	४३५३३	१३४५५	१३४५५	१६२६२०२	१६३०५२९	१६९५१६७	Total

TABLE—IV

महाप्रशासक व शासकीय विश्वस्त, कोषाध्यक्ष धर्मादाय दाननिधी व मध्यवर्ती दाननिधीच्या बाबतीत भारताच्या धर्मादायनिधीच्या कोषाध्यक्षांचे अधिकर्ता (प्रतिनिधी) म्हणून काम पाहात असलेल्या राज्य व मध्यवर्ती दाननिधीची संख्या व किंमत दर्शविणारा तक्ता

The following Table indicates the number of State and Central Endowments which are administered by the Administrator General and Official Trustee, Mumbai as Treasurer of Charitable Endowments in respect of State Endowments and Agent of Treasurer of Charitable Endowments for India in respect of Central Endowments.

अ. क्र.	दाननिधीची नावे	2023		2024		2025		Nature of Cases
		एकूण संख्या	किंमत	एकूण संख्या	किंमत	एकूण संख्या	किंमत	
१.	राज्य	...	547	1,00,20,217/-	547	1,00,20,217/-	547	1. State
२.	केंद्र	...	36	93,20,785/-	36	93,20,785/-	36	2. Central
	एकूण	...	583	1,93,41,002/-	583	1,93,41,002/-	583	Total

TABLE—V

महाप्रशासक व शासकीय विश्वस्त, महाराष्ट्र राज्य मुंबई.

The Administrator General and Official Trustee, Maharashtra State Mumbai

खालील तक्ता महाप्रशासक व शासकीय विश्वस्त मुंबई यांचे २०२२-२०२३, २०२३-२०२४ व २०२४-२०२५ (दि. ३१-१२-२०२५ पर्यंत) या वर्षांचे उत्पन्न दर्शवितो.

The following Table indicates the incomes of the Administrator General and Official Trustee of the year, 2022-2023, 2023-2024 and 2024-2025 (upto 31-12-2024).

उत्पन्नाच्या बाबी	Items of Income			
	2023	2024	2025	Total
१. महाप्रशासक व शासकीय विश्वस्त यांची फी	...	7178953	3752892	5533323
२. केंद्रीय धर्मादायाच्या कामासंबंधी भारतीय शासनाने दिलेले अनुदान	...	0	--	--
३. राज्य धर्मादायासंबंधी मिळालेली शुल्क व अनुदान	...	10,986	6,543	8497
४. केंद्रीय धर्मादायासंबंधी मिळालेली फी व कमिशन	...	5,518	5,590	5657
५. बेवारशी व सरकार जमा झालेल्या मालमत्तेची विक्री	...	--	--	--
६. दंड	...	0	--	--
७. संकीर्ण जमा रकमा	...	0	--	--
	एकूण	71,95,457	37,65,025	55,47,477

तक्ता -५
TABLE-V

(iv) Personnel Summary

(चार) कर्मचारी विषयक गोषवारा

अनुक्रमांक	Designation	वेतनमान Scale of Pay	पदसंख्या No. of Posts		पदनाम
			2024-2025	2025-2026	
1		2	3	4	5
Administrator General and Official Trustee					महाप्रशासक व शासकीय विश्वस्त
Gazetted (Group-A)					राजपत्रित (गट-अ)
Administrator General and Official Trustee.	... Level S-27 (118500-214100) (P.B. 37400-67000 (G.P.8700)	...	1	1	महाप्रशासक व शासकीय विश्वस्त
Assistant Director	... Level S-20 (56100-177500) (P.B. 15600-39100 (G.P.5400)	...	1	1	सहायक संचालक
Total			2	2	एकूण
Gazetted (Group-A)					राजपत्रित (गट-ब)
Assistant Accounts Officer	... Level S-15 (41800-132300) (P.B. 9300-34800 (G.P.4400)	...	1	1	सहायक लेखा अधिकारी
Non-Gazetted (Group-B)					अराजपत्रित (गट-ब)
Superintendent	... Level S-14 (38600-122800) (P.B. 9300-34800 (G.P.4300)	...	1	1	अधीक्षक
Stenographer (English) Lower Grade	... Level S-14 (38600-122800) (P.B. 9300-34800 (G.P.4300)	...	1	1	सहायक लेखा अधिकारी लघुलेखक
Total			2	2	एकूण
Non-Gazetted (Group-C)					अराजपत्रित (गट-क)
Deputy Accountant	... Level S-13 (35400-112400) (P.B. 9300-34800 (G.P.4200)	...	1	1	उपलेखापाल
Assistant	... Level S-8 (25500-81100) (P.B. 5200-20200 (G.P.2400)	...	6	6	सहायक
Clerk/Clerk-cum-typist	... Level S-6 (19900-63200) (P.B. 5200-20200 (G.P.1900)	...	5	5	लिपिक/लिपिक-टंकलेखक
Total			12	12	एकूण
Group-D					गट-ड
Daphtary	... Level S-13 (35400-112400) (P.B. 4400-7440 (G.P.1600)	...	1	1	दफ्तरी
Naik	... Level S-8 (25500-81100) (P.B. 4400-7440 (G.P.1600)	...	-	1	नाईक
Peon	... Level S-1 (15000-47600) (P.B. 4400-7440 (G.P.1300)	...	3	3	चपराशी
Total			4	4	एकूण
Grand Total...			21	21	एकूण बेरीज

TABLE-XIV

The following table indicates the number of persons to who the Festival advance were sanctioned and the amount paid to them.

ADVANCES TO GOVERNMENT SERVANTS

NATURE OF ADVANCE	2024-2025		2025-2026	
	01/04/2024 to 31/03/2025		01/04/2025 to 31/03/2026	
	No. of Persons	Amount Paid	No. of Persons	Amount Paid
Festival Advance	13	Rs.1,62,500/-	12	Rs.1,50,000/-

९. मुंबईचे शेरीफ

(एक) प्रस्तावनात्मक

मुंबईचे शेरीफ : मुंबईच्या शेरीफांचे कार्यालय हे आदेशिका बजाविणारे आणि अंमलबजावणी करणारे खाते असून ते उच्च न्यायालय व शहर दिवाणी न्यायालय, मुंबई यांनी काढलेली समन्स, (आवाहन पत्रे) नोटिसा आणि अधिपत्रे बेलीफामार्फत बजावते आणि त्यांची अंमलबजावणी करते. डिक्रीधारकांनी दाखल केलेल्या हुकूमनाम्याची अंमलबजावणी करतांना स्थावर व जंगम मिळकत जप्त करून हुकूमनाम्यांची वसुली सार्वजनिक लिलाव करून करते. हे कार्यालय उच्च न्यायालयाने काढलेल्या आदेशिका यावर फी गोळा करते व उच्च न्यायालयाच्या हुकूमनाम्याच्या वसुलीवर वटणावळ वसूल करते.

याशिवाय नौअधिकरण क्षेत्राखाली शेरीफ, जहाजे व जहाजी

मालाला अटकाव करण्याच्या अधिपत्रांची अंमलबजावणी करतात व विक्रीची अधिपत्रे काढण्यात आली असतील तर ते जहाज किंवा जहाजीमाल यांचा शेरीफ लिलाव करतात. नौअधिकरण क्षेत्राखाली उच्च न्यायालयाने काढलेल्या आदेशिका यांची बजावणी त्यांच्याकडून केली जाते.

शेरीफ हे सार्वजनिक समारंभात कार्यशील असल्याने, जेव्हा जेव्हा शासनाकडून विनंती केली जाते, तेव्हा तेव्हा विशेष मान्यवर व्यक्तींचे विमानतळावर स्वागत करतात व निरोप देतात. मुंबईच्या जीवनातील सर्व क्षेत्रातील बहुसंख्य नागरिकांनी जर तशा प्रकारचे निवेदन दिल्यास, प्रमुख नागरिकांच्या झालेल्या निधनावद्दल शोक व्यक्त करण्यासाठी, मुंबईतील शहरवासियांच्या सार्वजनिक सभासुद्धा बोलावतात.

तक्ता-१
TABLE-I

(दोन) वित्तीय आवश्यकता
(II) Financial Requirements

(रुपये हजारत)
(Rs. in thousands)

	प्रत्यक्ष रकमा २०२३-२०२४		सुधारलेले अंदाज २०२५-२०२६		अर्थसंकल्प अंदाज २०२६-२०२७	
	Actuals 2023-2024	Budget Estimates 2024-2025	Revised Estimates 2025-2026	Budget Estimates 2026-2027		
1	2	3	4	5		
(अ) कार्याचे वर्गीकरण- ११३-शेरीफ	...	---	---	---	...	(A) Activity Classification 113 -(1) Sherif of Mumbai
एकूण (अ)	---	---	---	---	...	Total (A)
(ब) उद्दिष्टवार वर्गीकरण- ११३ (१) शेरीफ (२०१४०२७२)	...	25001	22114	26971	36318	(B) Objectwise Classification 113 -(1) Sherif of Mumbai (२०१४०२७२)
वेतन	...	25001	22114	26971	36318	Salaries
कंत्राटी सेवा	...	0	0	0	0	Contractual Services
इले. टेलि. व पाणी शुल्क	...	49	40	77	200	Telephone Charges
देशांतर्गत प्रवास खर्च	...	10	0	10	50	Domestic Travel Expenses
कार्यालयीन खर्च	...	309	696	765	1595	Office Expenses
संगणकावरील खर्च	...	19	47	200	1350	Computer Expenses
इतर प्रशासकीय खर्च	...	0	0	10	10	Other Administrative Expenses
लहान बांधकामे	...	0	0	0	0	Minor Works
एकूण (ब)	...	25388	22897	28033	39523	Total (B)

(१) मुंबईचे शरीफ, मुंबई

(तीन) —कार्यक्रम कार्यभाराचा सारांश आणि आर्थिक गरजांचे स्पष्टीकरण

(अ) उच्च न्यायालय, मुंबई व नगर दिवाणी न्यायालय, मुंबई यांनी काढलेली समन्स (आवाहन पत्रे) नोटीसा आणि अधिपत्रे यांची केलेली बजावणी आणि अंमलबजावणी तसेच दाखल केलेल्या नौअधिकरण दाव्यांची आणि मिळकतीचे केलेले लिलाव यांची संख्या खालील तक्तो दर्शवितात.

शेरीफचे कार्यालय, उच्च न्यायालय व शहर दिवाणी न्यायालय, मुंबई यांनी काढलेली समन्स सूचना व अधिपत्रे बजावणे, स्थावर/जंगम मालमत्तेचे लिलाव करणे हे काम पहाते तसेच उच्च न्यायालयाच्या नियम व प्रपत्र (मूळशाखा) (१९५७ ची आवृत्ती) च्या प्रकरण २६ मध्ये विहित केलेली कर्तव्य पार पाडली जातात. कोणत्याही प्रकरणासाठी काल मर्यादा निश्चित केलेली नाही म्हणून प्रकरणाच्या निकालासंबंधी प्रमाणके ठरविता येत नाहीत. तथापि मुख्य बेलीफ व द्वितीय बेलीफ यांना दरमहा उच्च न्यायालयातील बाबीसंबंधी ५ जप्तीची अधिपत्रे व कब्जा प्रकरणी २ रिट तसेच शहर दिवाणी न्यायालयातील बाबीसंबंधी स्थावर व जंगम मिळकतीच्या जप्तीची १० अधिपत्रे बजावणीचे काम नेमून देण्यात येते. प्रत्येक बेलीफ सरासरी सुमारे ६० आदेशिका दर महिन्याला बजावतो.

(१) Sheriff of Mumbai

(III) Programme Work-Load Summary and Explanation of Financial Requirements.

(A) The following table indicates the number of summons, notices and warrants issued by the High Court and the City Civil Court, Mumbai served and executed. Admirally suits filed and auctions of property made during respective years by the office of the Sheriff of Mumbai.

The Sheriff's Office does the work of executing summons, notice and warrants issued by the High Court and the City Civil Court, Mumbai conducting auction sale of immovable/ movable property and the duties anre prescribed in Chapter XXVI of the Rules and forms of the Mumbai High Court (original side) (1957 edition) and no specific time limit is fixed for any of these case. It is therefore not possible to fix norms on the basis of total numbers of cases. However, Head bailiff and 2nd Bailiff are assigned five warrants of Attachments and two Writs of Possession in High Court matters per month and 10 warrants of attachment of immovable and movable property in City Civil Court matters. Each Bailiff on an average serves about 60 processes per month.

प्रकरणाचे स्वरूप	वर्षाच्या आरंभी प्रलंबित असलेली प्रकरणे					वर्षात आलेली प्रकरणे					वर्षात बजावणी आणि अंमल-बजावणी कलेली प्रकरणे					वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे					Nature of Cased	
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16							
उच्च न्यायालय																						
(अ) समन्स (आवाहन पत्रे) ...	106	116	1216	8127	11400	7033	8233	11516	8249	8117	10300	7033	116	1216	126	(A)	Summonses					
(ब) नोटीसा ...	86	117	450	1763	1362	693	1849	1479	1143	1732	1029	1479	117	450	148	(B)	Notices					
(क) अधिपत्रे ...	126	756	943	1095	1996	1955	1221	2752	2898	465	1809	1955	756	943	345	(C)	Warrants					
(ड) नौअधिकरण दावे ...	0	0	0	27	0	1	0	0	1	27	0	0	0	0	0	(D)	Admiralty Suit					
(इ) लिलावाने विक्री ...	40	45	19	57	0	0	97	45	19	52	26	7	45	19	28	(E)	Auction Suit.					

तक्ता -२-चावू
TABLE-II-Contd.

प्रकरणाचे स्वरूप	वर्षाच्या आरंभी प्रलंबित असलेली प्रकरणे		वर्षात आलेली प्रकरणे		एकूण Total		वर्षात बजावणी आणि अंमल-बजावणी केलेली प्रकरणे		वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे		Nature of Cased				
	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024			
	2025	2025	2025	2025	2025	2025	2025	2025	2025	2025	2025	2025			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
नगर दिवाणी न्यायालय															
(अ) समन्स (आवाहन पत्रे) ...	430	880	1186	9925	11206	9189	10355	12086	10375	9475	10900	8666	880	1186	1709
(ब) नोटीस ...	106	125	953	2777	5838	3037	2883	5963	3990	2758	5010	2840	125	953	1150
(क) अधिपत्रे ...	50	103	111	828	628	800	878	731	911	775	620	645	103	111	266
(ड) नौअधिकरण दावे ...	--	0	0	--	0	0	--	0	0	--	0	0	0	0	0
(इ) लिलावाने विक्री ...	5	0	0	21	0	0	26	0	8	21	0	5	0	0	3

तक्ता -३
TABLE-III

मुंबईचे शेरिफ, मुंबई

Sheriff of Mumbai

खालील तक्ता शेरिफ मुंबई यांचे २०२३-२०२४, २०२४-२०२५ व २०२५-२०२६, (३१-१२-२०२५ पर्यंत) या वर्षांचे उत्पन्न दर्शवितो. The following table indicates the income of the Sheriff of Mumbai during the year 2023-2024, 2024-2025 and 2025-2026 (Upto 31-12-2025).

उत्पन्नाची बाब	2023		2024		2025		Item of income
	2	3	3	4	4	4	
शेरिफच्या फी ...	191508		235630		265665		Fees of the Sheriff
संकीर्ण जमा रकमा ...	0		0		0		Misc. Receipts
उच्च न्यायालयीन प्रकरणांमध्ये जमा करण्यात आलेली पौड्यातील वटणावळ.	7174982		993428.44		7680597		Poundages collected in High Court cases.
एकूण ...	7366490		1229058.44		7946262		Total

तक्ता -४
TABLE-IV

(iv) Personnel Summary

(चार) कर्मचारी विषयक गोषवारा

अनुक्रमांक Designation 1	वेतनमान Scale of Pay 2	पदसंख्या No. of Posts		पदनाम 5
		2023-2024 3	2024-2025 4	
8. SHERIFF OF MUMBAI				
8. SHERIFF				
Class-1 GAZETTED				
Deputy Sheriff of Mumbai Class-1	... 122700-180200 Interium on Basic	1	1	मुंबईचे शेरीफ, मुंबई
Class-II GAZETTED				
Section Officer-Class II	... S-15 (41800-132300)	1	1	शेरीफ
Total		02	02	वर्ग-अ राजपत्रित- मुंबईचे उपशेरीफ वर्ग-१ यांना प्रथम सहाय्यक प्रबंधक (First Asstt. Master) मुळ शाखा उच्च न्यायालय, मुंबई नुसार, वेतन श्रेणी लागू करण्यात आली. कक्ष अधिकारी
Non Gazetted. Class II.				
Accountant	... S-14 (38600-122800)	1	1	अराजपत्रित वर्ग दोन- नविन पद जी. आर. दिनांक २७/०६/२०१३ नुसार पद रिक्त
Non Gazetted. Class III.				
Head Clerk and Head Bailiff	... S-14 (38600-122800)	1	1	अराजपत्रित वर्ग तीन- मुख्य लिपिक आणि मुख्य बेलीफ
Steno-cum-Secretary	... S-15 (47600-151100)	1	1	लघुलेखक नि-सचिव
Book-Keeper, and Cashier	... S-8 (47600-81100)	1	1	बुक किपर व रोखपाल
Ilnd Bailiff cashier & Book keeper	... S-8 (25500-81100)	1	1	द्वितीय बेलीफ, रोखपाल व बुक किपर
Cashier Book keeper	... S-8 (25500-81100)	--	--	रोखपाल व बुक किपर.
3rd Bailiff and Clerk	... S-8 (25500-81100)	1	1	तिसरा बेलीफ
Bailiff & Clerk (a)	... S-6 (19900-63200)	1	1	(अ) बेलिफ व लिपिक (२४ वर्षे)
Bailiff & Clerk (b)	... S-6 (19900-63200)	18	19	(ब) बेलिफ व लिपिक-(कालबद्ध पदोन्नती १२ वर्षे)
Bailiff & Clerk (c)	... S-6 (19900-63200)	-	--	(क) बेलिफ व लिपिक
Bailiff & Clerk (d)	... S-6 (19900-63200)	-	--	(ड) बेलिफ व लिपिक (रिक्त)
Bailiff & Clerk (e)	... S-6 (19900-63200)	15(रिक्त)	--	(इ) बेलिफ व लिपिक
Total ...		39	39	एकूण
Class IV-				
Havaldar	... S-3 (16600-52400)	1	1	वर्ग चार- हवालदार-सेवाअंतर्गत सुधारित कालबद्ध पदोन्नती ३० वर्ष
Naik	... S-3 (16600-52400)	1	1	नाईक
Supervisor	... S-3 (16600-52400)	1	1	पर्यवेक्षक
Peon	... S-1 (15000-47600)	1	1	शिपाई-कालबद्ध पदोन्नती (१२ वर्षे)
Peon	... S-1 (15000-47600)	1	1	शिपाई
Peon	... S-1 (15000-47600)	1	1	शिपाई-अधिसंख्य अनुसूचित जमाती
Peon	... S-1 (15000-47600)	1	1	शिपाई-रिक्त
Total ...		7	7	एकूण
Grand Total ...		48	48	एकूण बेरीज

१०. विधी सल्लागार व समुपदेशी

(एक) प्रस्तावना :-

(अ) विधी अधिकारी-

(एक) शासनाचे विधी विषयक कामकाज चालविण्याकरिता, महाराष्ट्र विधी अधिकारी (नियुक्ती सेवेच्या शर्ती आणि परिश्रमिक) नियम, १९८४ आणि शासकीय विधी विषयक कामकाज चालविण्याबाबत आचरण नियम, १९८४ अन्वये खाली दर्शविल्याप्रमाणे विधी अधिकाऱ्यांची नियुक्ती केली जाते.

(दोन) विधी अधिकाऱ्याची नियुक्ती :- सर्व विधी अधिकाऱ्यांची नियुक्ती शासनाकडून केली जाते आणि शासनाची मर्जी असेपर्यंत ते आपले पद धारण करतात. मात्र उपरोक्त नियमा-नुसार महाअधिवक्ता यांच्या व्यतिरिक्त सर्व विधी अधिकाऱ्यांची नियुक्ती सर्वसाधारणपणे ३ वर्षांच्या मुदतीकरीता केली जाते. ते नियमित शासकीय कर्मचारी नाहीत. त्यांचे काम समाधानकारक आढळल्यास, त्यांची मुदत संपल्यानंतरही, त्यांची पुनर्नियुक्ती करण्यास ते पात्र ठरतात. मात्र वयाची ६२ वर्षे पूर्ण झाल्यानंतर, कोणत्याही विधी अधिकाऱ्यास, सर्वसाधारणपणे पदावर ठेवले जात नाही. जरी कोणत्याही विधी अधिकाऱ्याची नियुक्ती शासनाची मर्जी असेतोवर असली तरी नियम ३० (६) (अ) अन्वये त्यास १ महिन्याची सूचना देऊन त्याची सेवा समाप्त करता येते.

(तीन) महाअधिवक्ता व सहायोगी महाअधिवक्ता :- यांची नियुक्ती भारतीय संविधानाखाली राज्याकरिता केली जाते. त्यांची कर्तव्ये व अधिकार उपरोक्त नियमामध्ये नमूद केलेले आहेत.

(चार) सरकारी वकील उच्च न्यायालय -

(१) सरकारी वकील उच्च न्यायालय (मूळ शाखा) हे मूळ न्यायशाखेत सर्व प्रकारच्या दाखल केलेल्या प्रकरणाबाबत तसेच अपर सरकारी वकील उच्च न्यायालय (अपील शाखा) हे उच्च न्यायालयातील अपील शाखेतील रीट प्रकरणाबाबतचे शासनाच्या वतीने काम पहातात. सध्या उच्च न्यायालयात (मूळशाखा व अपील शाखा) एकूण ९७ सरकारी वकील कार्यरत आहेत.

उच्च न्यायालयातील रीट शाखेतील प्रकरणे चालविण्यासाठी सरकारी वकील, सहायक सरकारी वकील व सरकारी वकीलाचे मानसेवी सहायक या व्यतिरिक्त "अ" आणि "ब" अशी समुपदेशीची दोन तज्ञ मंडळे आहेत. कमीत कमी १५ वर्षे व्यवसाय करित असलेल्या व घटनात्मक प्रकरणाबाबत अनुभव असलेल्या वकीलांची "अ" तज्ञमंडळावर आणि कमीतकमी सात वर्षे व्यवसाय करित असलेल्या वकीलाची "ब" तज्ञमंडळावर नियुक्ती केली जाते.

(२) नगर दिवाणी व सत्र न्यायालय, मुंबई येथील दिवाणी दाव्यासंबंधीचे शासकीय-कामकाज हे सरकारी वकील, नगर दिवाणी न्यायालय, मुंबई हे सहायक सरकारी वकील आणि सत्र न्यायालयातील फौजदारी प्रकरणांचे कामकाज सरकारी अभियोक्ता वृहन्मुंबई, मुंबई हे अपर सरकारी अभियोक्ता यांच्या मदतीने करतात आणि लघुवाद न्यायालयातील कामकाज सरकारी वकील, लघुवाद न्यायालय हे पहातात. सध्या वरील कार्यालयात एकूण ४४ सरकारी अभियोक्ते कार्यरत आहेत.

(३) मुफसिल विभागात जिल्हा सरकारी वकील, हे सहायक सरकारी वकील व मानसेवी सहायक यांच्या मदतीने जिल्ह्यातील दिवाणी दाव्यासंबंधीचे शासकीय काम पहातात. दुय्यम सरकारी वकील हे तालुका न्यायालयात शासकीय दाव्यासंबंधीचे काम पहातात.

(पाच) सरकारी अभियोक्ते -

(१) फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३ च्या कलम २४ अन्वये, उच्च न्यायालय किंवा जिल्ह्यातील न्यायालये यामध्ये शासनाच्या वतीने फौजदारी प्रकरणे चालविण्याकरिता सरकारी अभियोक्ता किंवा अपर सरकारी अभियोक्ता राज्य शासनाला नियुक्त करता येतो. अशा तऱ्हेने नियुक्त केलेल्या वकिलाचा किमान ७ वर्षे व्यवसाय असला पाहिजे परंतु जिल्हा न्यायालयात जिल्हा दंडाधिकारी यांनी शासनाच्या मान्यतेने बनविलेल्या तज्ञ मंडळातील वकिलामधून यांची नियुक्ती होते. सध्या एकूण ३७५ सरकारी अभियोक्ते व अपर सरकारी अभियोक्ते कार्यरत आहेत.

(२) सरकारी अभियोक्ता, अपर सरकारी अभियोक्ता वृहन्मुंबई, मुंबई यांच्या व्यतिरिक्त महानगर दंडाधिकारी आणि सत्र न्यायालय, मुंबई यांच्या न्यायालयातील

कज्जांचे काम चालविण्यासाठी मुंबईमध्ये विशेष सरकारी अभियोक्तांची नियुक्ती करण्यासाठी एक मंडळ प्रस्थापित करण्यात आलेले आहे. विशेष सरकारी अभियोक्ता म्हणून मंडळावर वकिलाची केलेली नियुक्ती, फौजदारी प्रक्रिया संहितेच्या कलम २४ (८) अन्वये अधिसूचना काढून जाहीर करावी लागते.

(सहा) विशेष सरकारी अभियोक्ता/विशेष समुपदेशी-

महत्वाच्या कज्जांच्या बाबतीत, शासन त्या कज्जांची कामे चालविण्याकरिता विशेष सरकारी अभियोक्ते/विशेष समुपदेशी यांची नियुक्ती करते. त्यांना विशेष फी, म्हणून उपरोक्त नियमामध्ये विहित केलेल्या फी पेक्षा अधिक फी दिली जाते.

(सात) महाराष्ट्र शासनाचे सर्वोच्च न्यायालयातील शासकीय दाव्यासंबंधीचे कामकाज सरकारी वकील व अपर सरकारी वकील यांजकडून पाहिले जाते. त्याशिवाय तथे समुपदेशीची तज्ञमंडळे असून सर्वोच्च न्यायालयातील वरिष्ठ वकीलांकडून महाराष्ट्र शासनाची प्रकरणे त्या तज्ञमंडळातील समुपदेशीकडे सोपविली जातात.

(आठ) महाराष्ट्र शासनाचे प्रशासकीय न्यायाधिकरणातील दाव्यांचे काम मुख्य सादरकर्ता अधिकारी व सादरकर्ता अधिकारी पाहतात, सध्या एकूण ३ मुख्य सादरकर्ता अधिकारी हे व २१ सादरकर्ता अधिकारी कामकाज पाहतात.

महाराष्ट्र राज्य विधी सेवा प्राधिकरण-

भारतीय संविधानाच्या परिच्छेद क्र. ३९ अ च्या तरतूदीनुसार समान न्याय व विशेषतः आर्थिक व अन्य कारणांनी कोणत्याही नागरीकांस न्याय मिळण्याची संधी नाकारली जाणार नाही हे उद्दीष्ट लक्षात ठेऊन भारत सरकारने विधी सेवा प्राधिकरण अधिनियम १९८७ (१९८७ चा ३९) हे अधिनियम अंमलात आणून विधी सेवा प्राधिकरणाची नियुक्ती राज्य शासनास बंधनकारक केली. या अधिनियमाच्या कलम २८ अन्वये प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकाराचा वापर करून व मुंबई उच्च न्यायालयाच्या मुख्य न्यायमूर्तीशी विचारविनिमय करून महाराष्ट्र शासनाने महाराष्ट्र राज्य विधी सेवा प्राधिकरण नियम १९९८ हे नियम दिनांक १४ जानेवारी १९९८ पासून अंमलात आणले. त्यानुसार पूर्वीच्या महाराष्ट्र राज्य कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला मंडळाऐवजी महाराष्ट्र राज्य विधी सेवा प्राधिकरण स्थापन करण्यात आले. राज्यातील आर्थिक दृष्ट्या दुर्बल तसेच सामाजिक दृष्ट्या मागासवर्गातील लोकांना कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला देण्यासाठी सदर योजना शहरी व ग्रामीण अशा दोन्ही भागांना लागू करण्यात आली असून ती धर्मनिरपेक्ष व राजकारणापासून अलिप्त अशी आहे. या योजनेचे वैशिष्ट्य असे की, ती न्यायिक अधिकारी, वकील, समाजसेवक व शासकीय अधिकारी यांच्यामार्फत राबविली जाते. या योजनेची अंमलबजावणी कार्यक्षम होण्यासाठी सदर प्राधिकरणाने उच्च न्यायालय विधी सेवा समिती, मुंबई व त्यांच्या मुंबई उच्च न्यायालय खंडपीठ नागपूर व औरंगाबाद येथे उपसमित्या ३४ जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरणे आणि ३०२ तालुका विधी सेवा समित्यांची निर्मिती केली आहे. राज्यात लोकन्यायालये भरविण्यासाठी कालबद्ध कार्यक्रम आखण्यात आला आहे. तसेच कायमस्वरूपी लोकन्यायालये स्थापन करण्यात आली आहेत. तुरुंगातील कैद्यांना कायद्याचा सल्ला मिळण्यासाठी तुरुंगामध्ये कायदा सहाय्य केंद्र स्थापण्यात आली आहेत. किरकोळ गुन्हातील आरोपींसाठी तुरुंगात न्यायालये स्थापन करण्यात आली आहेत. फौजदारी प्रक्रिया संहिता कलम १२५ खालील प्रलंबित प्रकरणांमध्ये तडजोडीसाठी जिल्हा व तालुका न्यायालयांमध्ये समुपदेशक केंद्रे स्थापन करण्यात आली आहेत. कायदा साक्षरता प्रसारासाठी चर्चासत्रे व शिबीरे भरविण्यात येतात तसेच वादमुक्त गाव योजना सुरु करण्यात आली आहे.

(४) महाराष्ट्र शासनाच्या सर्वोच्च न्यायालयातील कामकाजावर देखरेख करण्यासाठी तसेच, महाराष्ट्र शासनाच्या सर्वोच्च न्यायालयातील प्रकरणांसंबंधीच्या अभिलेखांची योग्य ती काळजी घेण्यासाठी महाराष्ट्र सदन नवी दिल्ली येथे "सरकारी वकील कार्यालय, विधी व न्याय विभाग, सर्वोच्च न्यायालय" या नावाने विधी कक्ष स्थापन करण्यात आला आहे.

(दोन) वित्तीय आवश्यकता

(II) Financial Requirements

तक्ता - १

TABLE-I

(रुपये हजारत)
(Rs. in thousands)

1	2		3		4		5	
	प्रत्यक्ष रकमा २०२३-२०२४ Actual 2023-2024	अधिसकलीय अंदाज २०२४-२०२५ Budget Estimates 2024-2025	सुधारित अंदाज २०२४-२०२५ Revised Estimates 2024-2025	अधिसकलीय अंदाज २०२५-२०२६ Budget Estimates 2025-2026				
(अ) कार्याचे वर्गीकरण ११४-विधी व सल्लागार समुपदेशी	...	--	--	--	--	--	--	--
एकूण (अ)	...	--	--	--	--	--	--	--
११४-विधी व सल्लागार समुपदेशी	...	--	--	--	--	--	--	--
शहर अधिकारी (२०१४०२१९)	...	--	--	--	--	--	--	--
वेतन	...	--	--	--	--	--	--	--
अतिकालीक भत्ता	...	--	--	--	--	--	--	--
दुरध्वनी विज व पाणी	...	--	--	--	--	--	--	--
प्रवास खर्च	...	--	--	--	--	--	--	--
कार्यालयीन खर्च	...	--	--	--	--	--	--	--
व्यावसायिक सेवा	...	--	--	--	--	--	--	--
लहान बांधकामे	...	--	--	--	--	--	--	--
प्रकाशने	...	--	--	--	--	--	--	--
संगणकावरील खर्च	...	--	--	--	--	--	--	--
कंत्राटी सेवा	...	--	--	--	--	--	--	--
भाडेपट्टी व कर	...	--	--	--	--	--	--	--
एकूण- (एक) ११४ (१)	...	119,86,32	112,37,85	149,17,21	116,57,57	116,57,57	116,57,57	116,57,57
(भारत) २०१४०४३२	...	--	--	--	--	--	--	--
११४ (दोन) मुफसल अधिकारी (२०१४०३०५)	...	--	--	--	--	--	--	--
वेतन	...	--	--	--	--	--	--	--
माजुरी	...	--	--	--	--	--	--	--
अतिकालीक भत्ता	...	--	--	--	--	--	--	--
दुरध्वनी, वीज पाणी शुल्क	...	--	--	--	--	--	--	--
कंत्राटी सेवा	...	--	--	--	--	--	--	--
प्रवास खर्च	...	--	--	--	--	--	--	--
कार्यालयीन खर्च	...	--	--	--	--	--	--	--
भाडेपट्टी व कर	...	--	--	--	--	--	--	--
प्रकाशने	...	--	--	--	--	--	--	--
संगणक खर्च	...	--	--	--	--	--	--	--
व्यावसायिक सेवा	...	--	--	--	--	--	--	--
जाहीरात व प्रसिध्दी	...	--	--	--	--	--	--	--
एकूण (११४) (२)	...	68,21,51	86,21,22	77,87,50	89,00,12	89,00,12	89,00,12	89,00,12
A-Activity Classification: 114-Legal Adviser & Council								
Total--A								
114-Legal Adviser & Council								
City Officer - (20140299)								
Salaries.		--	--	--	--	--	--	--
O. T.		--	--	--	--	--	--	--
Tel.		--	--	--	--	--	--	--
Travel Expenses		--	--	--	--	--	--	--
Office expense.		--	--	--	--	--	--	--
Professional Services.		--	--	--	--	--	--	--
Minor Work		--	--	--	--	--	--	--
Publication		--	--	--	--	--	--	--
Computer Expenses.		--	--	--	--	--	--	--
Conatractual Services		--	--	--	--	--	--	--
Rent, Rates and Taxes		--	--	--	--	--	--	--
Total -- 114 (I)								
Total -- (B)								
114 (II) Mufusil Officer. (20140305)								
Salaries.		--	--	--	--	--	--	--
Wages		--	--	--	--	--	--	--
O.T.		--	--	--	--	--	--	--
Telephone, Ele.		--	--	--	--	--	--	--
Contratual Services		--	--	--	--	--	--	--
Domstic Travel Expense.		--	--	--	--	--	--	--
Office Expenses		--	--	--	--	--	--	--
Rent, Rents of Taxes		--	--	--	--	--	--	--
Publication		--	--	--	--	--	--	--
Computer Expenses		--	--	--	--	--	--	--
Professional Services.		--	--	--	--	--	--	--
Advertising & Publicity		--	--	--	--	--	--	--
Total -- 114 (II)								

११४(तीन) महाराष्ट्र राज्य विधी सेवा प्राधिकरण (२०१४०३१४)

वेतन	--	--	--
अतिकालीन भत्ता	--	--	--
दुरध्वनी, वीज व पाणी	--	--	--
प्रवास खर्च	--	--	--
कार्यालयीन खर्च	--	--	--
भाडेपट्टी व कर	--	--	--
प्रकाशने	--	--	--
संगणकावरील खर्च	--	--	--
कंत्राटी सेवा	--	--	--
जाहिरात व प्रसिध्दी	--	--	--
लहान बांधकामे	--	--	--
व्यावसायिक सेवा	--	--	--
एकूण ११४ (३)	५१,६७,३८	५८,९१,०६	७८,५८,८४

१४ (iii) Maharashtra State legal Services Authority (20140314)

... Salaries	--	--	--
... O. T.	--	--	--
... Tel. Ele.	--	--	--
... Travel Expenses	--	--	--
... Office Expenses	--	--	--
... Rent, Rate & Taxes.	--	--	--
... Publication	--	--	--
... Computer Expenses	--	--	--
... Coractual Services	--	--	--
... Advertising & Publicity	--	--	--
... Minor Works	--	--	--
... Professional Services	--	--	--
... Total 114 (iii)	78,58,84		

(अ) कार्याचे वर्गीकरण

११४(चार) महाराष्ट्र राज्य विधी आयोग ...	--	--	--
एकूण (अ)	--	--	--

(A) Activity Classification

... 114-Maharashtra Law Commission	--	--	--
Total (A)	--	--	--

(ब) उद्दिष्टवार वर्गीकरण

११४ (०४) महाराष्ट्र विधी आयोग (२०१४०३१२)			
वेतन	--	१	१
अतिकालिक भत्ता	--	१	१
दुरध्वनी, वीज व पाणी	--	१	१
प्रवास खर्च	--	१	१
कार्यालयीन खर्च	--	१	१
भाडे, पट्टी व कर	--	१	१
प्रकाशने	--	१	१
इतर खर्च	--	१	१
व्या. वि. से.	--	१	१
संगणक	--	१	१
एकूण (ब)	१०	१०	१०

(A) Objectwise Classification

114 (04) Maharashtra Law Commission (201400352)			
... Salaries	1	1	1
... O.T.	1	1	1
... Telephone Charges	1	1	1
... Travel Expenses	1	1	1
... Office Expenses	1	1	1
... Rent, Rates & Taxes	1	1	1
... Publication	1	1	1
... other Adm. exp.	1	1	1
... Payment for professional and Special Services.	1	1	1
... Computer	1	1	1
... Total (B)	10	10	10

११४ (पाच) कोर्ट फी स्टॅम्प खरेदी (२०१४०४१२)

कार्यालयीन खर्च	६,६१	६,९३	७,१४
एकूण ११४ (५)	--	--	--
भारित	--	--	--
एकूण (ब) दत्तमत	२३९,८१,८२	२८५,९०,८०	२८४,२३,७७

14 (V) Purchase of Court fee stamps (20140412).

Office Expenses	6,61	6,93	7,14
Total 114 (V)	--	--	--
Charged	--	--	--
Total (B) Voted	284,23,77		

तक्ता-१
TABLE-I

(दोन) वित्तीय आवश्यकता

(II) Financial Requirements

(रुपये हजारत)
(Rs. in thousands)

	1	2	3	4	5
	प्रत्यक्ष रकमा २०२३-२०२४ Actuals 2023-2024	अर्थसंकल्प २०२४-२०२५ Budget Estimates 2024-2025	सुधारलेले अंदाज २०२५-२०२६ Revised Estimates 2025-2026	अर्थसंकल्प २०२४-२०२५ Budget Estimates 2024-2025	
(क) वित्तीय व्यवस्थेची साधने.					
मागणी क्रमांक जे-१					
२०१४ न्यायदान (दत्तमत)	...	-	-	-	-
एकूण (क) (दत्तमत)	...	2816,17,43	4141,21,81	3189,57,01	4577,83,42
(अ) कार्याचे वर्गीकरण					
८००-इतर खर्च	...	2825	--	--	--
एकूण (अ)	...	2825	--	--	--
(ब) उद्दिष्टवार वर्गीकरण					
(००)(०२) न्यायदानात अधिक सुधारणा करण्यासाठी					
१३व्या वित्त आयोगाच्या शिफारशीनुसार अनुदान (२०१४ ०४५९)					
वेतन	...	--	--	--	--
कंत्राटी सेवा	...	--	--	--	--
दूरध्वनी, वीज व पाणी शुल्क	...	--	--	--	--
प्रवास खर्च	...	--	--	--	--
कार्यालयीन खर्च	...	--	--	--	--
व्यावसायिक सेवा	...	2825	--	--	--
इतर	...	--	--	--	--
प्रदाने	...	--	--	--	--
प्रकाशने	...	--	--	--	--
संगणकावरील खर्च	...	--	--	--	--
भाडे पट्टी व कर	...	--	--	--	--
जाहिराती व प्रसिध्दी	...	--	--	--	--
लहान बांधकामे	...	--	--	--	--
एकूण (ब)	...	28,25	--	--	--
(क) वित्तीय व्यवस्थेची साधने-					
मागणी क्रमांक-जे-१ दत्तमत	...	641,77,28	831,08,70	1089,28,05	890,48,96
२०१४, न्यायदान (दत्तमत)	...	2816,17,43	4141,21,81	3189,57,01	4577,83,42
एकूण (क) (दत्तमत)	...	3457,94,71	4972,30,51	4278,85,06	5468,32,38

TABLE-II Chart of the various Law Officers in the State :-

क्रमांक	विधी अधिकाऱ्याचे पदनाम	Sr. No.	Designation of Law Officer	Number of Posts
१	२	१	२	पदसंख्या
	उच्च न्यायालय, मुंबई		High Court, Mumbai	
१.	महा-अधिवक्ता, महाराष्ट्र राज्य मुंबई	...	The Advocate General, Maharashtra State, Mumbai	1
२.	सहाय्यी महा-अधिवक्ता, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई	...	The Associate Advocate General, Maharashtra State, Mumbai	-
३.	महा-अधिवक्ता, यांचे मानसेवी सहाय्यक, मुंबई	...	The Hon. Assistant to Advocate General, Mumbai	-
४.	सरकारी वकील आणि सरकारी अभियोक्ता, (अ. शा.) मुंबई	...	The Government Pleader and Public Prosecutor, High Court, (A. S.) Mumbai	1
५.	अतिरिक्त सरकारी वकील आणि अतिरिक्त सरकारी अभियोक्ता, (अ. शा.) मुंबई	...	The Additional Government Pleader and Additional Public Prosecutor, High Court, (A. S.) Mumbai.	8
६.	अतिरिक्त सरकारी वकील आणि अतिरिक्त सरकारी अभियोक्ता, उच्च न्यायालय, (अ. शा.) मुंबई	...	The Assistant Government Pleader and Additional Public Prosecutors, High Court, (A. S.) Mumbai.	39
७.	सरकारी वकील आणि सरकारी अभियोक्ते यांचे मानसेवी सहाय्यक, उच्च न्यायालय, मुंबई	...	The Hon. Assistant to the Government Pleader and Public Prosecutors, High Court, Mumbai.	--
८.	सरकारी वकील, उच्च न्यायालय (मूळ शाखा), मुंबई	...	The Government Pleader, High Court, (Original Side) Mumbai	1
९.	अतिरिक्त सरकारी वकील (मूळ शाखा) मुंबई.	...	The Add Govt. preader (o.s) Mumbai.	5
१०.	सरकारी वकील आणि सरकारी अभियोक्ता, उच्च न्यायालय अपील शाखा (रिट सेल) मुंबई	...	The Government Pleader and Public Prosecutor, High Court, Appellate side (Write Cell) Mumbai	1
११.	सहाय्यक सरकारी वकील, उच्च न्यायालय (मूळ शाखा), मुंबई	...	The Assistant Government Pleader, High Court, (Original Side) Mumbai	24
१२.	अतिरिक्त सरकारी वकील, व अतिरिक्त सरकारी अभियोक्ता उच्च न्यायालय (अपील शाखा), मुंबई	...	The Additional Government Pleader, High Court, (Appellate Side) Mumbai	7
१३.	सहाय्यक सरकारी वकील व अतिरिक्त सरकारी अभियोक्ता उच्च न्यायालय (अपील शाखा), (रिट शाखा) मुंबई	...	The Assistant Government Pleader, High Court, (Appellate Side) (Writ cell) Mumbai.	2
१४.	'अ' मंडळ समुपदेशी, उच्च न्यायालय, मुंबई	...	'A' Panel Council, High Court Mumbai	44
१५.	'ब' मंडळ समुपदेशी, उच्च न्यायालय, मुंबई	...	'B' Panel Council, High Court Mumbai	10
१६.	विशेष समुपदेशी, उच्च न्यायालय, मुंबई	...	SPI Council High Court Mumbai.	39
	नागपूर येथील उच्च न्यायालयाचे न्यायापीठ		High Court Bench at Nagpur	
१७.	सरकारी वकील आणि सरकारी अभियोक्ता, उच्च न्यायालय, नागपूर	...	The Government Pleader and Public Prosecutor, High Court, Nagapur	1
१८.	अतिरिक्त सरकारी वकील आणि अतिरिक्त सरकारी अभियोक्ता, उच्च न्यायालय, नागपूर	...	The Additional Government Pleaders and Additional Public Prosecutors, High Court, Nagapur.	7
१९.	सहाय्यक सरकारी वकील आणि अपर सरकारी अभियोक्ते, उच्च न्यायालय, नागपूर	...	The Assistant Government Pleader and Additional Public Prosecutors, High Court, Nagpur.	44
२०.	'अ' मंडळ समुपदेशी, उच्च न्यायालय, नागपूर	...	'A' Panel Council, High Court, Nagpur	23
२१.	'ब' मंडळ समुपदेशी, उच्च न्यायालय, नागपूर	...	'B' Panel Council, High Court Nagpur	--
	औरंगाबाद येथील उच्च न्यायालयाचे न्यायापीठ		High Court Bench at Aurangabad	
२२.	सरकारी वकील आणि सरकारी अभियोक्ता, उच्च न्यायालय, औरंगाबाद	...	The Government Pleader and Public Prosecutors, High Court, Aurangabad	1
२३.	अतिरिक्त सरकारी वकील आणि अतिरिक्त सरकारी अभियोक्ता, उच्च न्यायालय, औरंगाबाद	...	The Additional Government Pleaders and Additional Public Prosecutors, High Court, Aurangabad.	04
२४.	सहाय्यक सरकारी वकील आणि सहाय्यक सरकारी अभियोक्ता, उच्च न्यायालय, औरंगाबाद	...	The Assistant Government Pleaders and Assistant Public Prosecutors, High Court, Aurangabad.	44
२५.	सरकारी वकीलांचे मानसेवी सहाय्यक, उच्च न्यायालय, औरंगाबाद	...	The Hon. Assistant to the Government Pleader, High Court, Aurangabad	-
२६.	'अ' मंडळ समुपदेशी, उच्च न्यायालय, औरंगाबाद	...	'A' Panel Council, High Court Aurangabad	16
२७.	'ब' मंडळ समुपदेशी, उच्च न्यायालय, औरंगाबाद	...	'B' Panel Council, High Court Aurangabad	--

क्रमंक	विधी अधिकाऱ्याचे पदनाम	Sr. No.	Designation of Law Officer	Number of Posts
१	२	१	२	पदसंख्या
	सत्र न्यायालय, मुंबई		Sessions Court, Mumbai	
२८.	बृहन्मुंबईकरिता सरकारी अभियोक्ता	...	The Public Prosecutor for Greater Mumbai	...
२९.	बृहन्मुंबईकरिता अतिरिक्त सरकारी अभियोक्ता	...	The Public Additional Prosecutor for Greater Mumbai	...
३०.	मुंबईतील विशेष अभियोक्त्यांचे मंडळ (सत्र न्यायालय आणि महानगर दंडाधिकारी न्यायालये यांच्याकरिता).	...	A Panel of Special Prosecutors in Mumbai (For Session Court and Courts of Metropolitan Magistrates).	...
	नगर दिवाणी न्यायालय, मुंबई		City Civil Court, Mumbai	
३१.	सरकारी वकील, नगर दिवाणी न्यायालय, मुंबई	...	The Government Pleader, City Civil Court, Mumbai	...
३२.	अतिरिक्त सरकारी वकील, नगर दिवाणी न्यायालय, मुंबई	...	The Additional Government Pleader City Civil Court, Mumbai	...
३३.	सहायक सरकारी वकील, नगर दिवाणी न्यायालय, मुंबई	...	The Assistant Government Pleader City Civil Court, Mumbai	...
	लघुवाद न्यायालय, मुंबई		Small Cause Court, Mumbai	
३४.	सरकारी वकील, लघुवाद न्यायालय, मुंबई (बांद्रा)	...	The Government Pleader, Small Cause Court, Mumbai (Bandra)	...
३५.	सहायक सरकारी वकील, लघुवाद न्यायालय, मुंबई (बांद्रा)	...	The Assistant Government Pleaders, Small Cause Court, Mumbai (Bandra)	...
	मुफसल न्यायालय		Mofussil Court	
३६.	प्रत्येक जिल्हाच्या मुख्यालयातील जिल्हा सरकारी वकील व सरकारी अभियोक्ते, सहायक सरकारी वकील व अपर सरकारी अभियोक्ते आणि जिल्हा सरकारी वकील व सरकारी अभियोक्ते यांचे मानसेवी सहायक.	...	District Government Pleaders and Public Prosecutors' Assistant Government Pleaders and Additional Public Prosecutors and Hon. Assistant to the District Government Pleader and Public Prosecutors at Head quarter of each District.	...
३७.	दुय्यम सरकारी वकील (प्रत्येक तालुक्याच्या ठिकाणी एक)	...	Subordinate Government Pleaders (One at each Taluka Place)	...
३८.	विशेष वकील, महाराष्ट्र महसूल न्यायाधिकरण, पुणे, नागपूर, कोल्हापूर व औरंगाबाद	...	Special Government Pleader, Maharashtra Revenue Tribunal, Pune, Nagpur, Kolhapur and Aurangabad.	...
	महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधिकरण		Maharashtra Administrative Tribunal	
३९.	मुख्य सादरकर्ता अधिकारी, महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधिकरण, मुंबई	...	Chief Presenting Officer, Maharashtra Administrative Tribunal, Mumbai	1
४०.	ब मंडळ सादरकर्ता अधिकारी	...	'B' Panel Presenting Officer	...
४१.	मुख्य सादरकर्ता अधिकारी, महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधिकरण, औरंगाबाद	...	Chief Presenting Officer, Maharashtra Administrative Tribunal, Aurangabad	1
४२.	ब मंडळ सादरकर्ता अधिकारी	...	'B' Panel Presenting Officer	...
४३.	मुख्य सादरकर्ता अधिकारी, महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधिकरण, नागपूर	...	Chief Presenting Officer, Maharashtra Administrative Tribunal, Nagpur	1
४४.	ब मंडळ सादरकर्ता अधिकारी	...	'B' Panel Presenting Officer	...
४५.	सी.बी.आय. न्यायालय (केंद्रिय गुन्हे अन्वेषण विशेष न्यायालये)	...	C.B.I. Court.	...
४६.	ग्राम न्यायालय	...	Gram Court.	...

तक्ता -३ (एक)
TABLE-III (i)

(तीन) कार्यक्रम कार्यभाराचा सारांश आणि गरजांचे स्पष्टीकरण-

शासनाच्या वतीने महाअधिवक्ता, यांनी २०२३-२४, २०२४-२५, २०२५-२६ (३१/१२/२०२५ पर्यंत) मध्ये चालविलेली प्रकरणे पुढील तक्त्यात दर्शविली आहेत.

(III) Programme work Load Summary and Explanation of Financial Requirements.

The following Table indicates the number of cases conducted by the Advocate General during 2023-24, 2024-25, 2025-26 . (31.12.2024)

अ. क्र. Sr. No.	वर्ष Year	उच्च न्यायालय High Court	सर्वोच्च न्यायालय Supreme court
		दिवानी Civil	फौजदारी Criminal
1	2	3	4
1	2023	146	21
2	2024	0	0
3	2025	--	--

तक्ता -३ (दोन)
TABLE-III (ii)

सरकारी वकील, उच्च न्यायालय, मुंबई

शासनाच्या वतीने ज्यामध्ये संबंधित वर्षात वकील, उच्च न्यायालय, मुंबई, हजर झाले अशा (दिवानी आणि फौजदारी) प्रकरणांची संख्या पुढील तक्त्यामध्ये दर्शविली आहे.

शासकीय अभियोगावर देखरेख ठेवणे हे विधि अधिकाऱ्यांचे काम असून ते राज्यातील सर्व न्यायालयातील प्रत्येक दिवशी सुनावणीसाठी निश्चित केलेल्या प्रकरणावर अवलंबून असते हे काम अत्यंत तांत्रिक व अस्थिर असल्याने प्रकरणे निकालात काढण्यासाठी प्रमाणके ठरविता येत नाहीत.

The Government Pleader, High Court Mumbai

The following table indicates the cases (Civil and Criminal) in which the Government Pleader, High Court, Mumbai has put in his appearance on behalf of Government during the respective years.

The work of Law Officers is to look after the Government litigation and it depends on the cases fixed for hearing on each day in all the Courts in the State. The work is highly technical and fluctuating and hence no norms of disposal can be fixed for them.

प्रकरणाचे स्वरूप	वर्षाच्या आरंभी प्रलंबित असलेली प्रकरणे			वर्षात दाखल केलेली प्रकरणे			एकूण Total			वर्षात निकालात काढलेली प्रकरणे			वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
१. दिवाणी ...	48863	49009	47511	225	364	853	49088	49973	48364	79	1862	1534	49009	47511	46830
२. फौजदारी ...	166100	177152	189874	18203	19668	26753	184303	196820	216627	7151	6946	8117	177152	189874	208510
	214963	226161	237385	18428	20032	27606	233391	246193	264991	7230	8808	9651	226161	237385	255340

तक्ता -३ (तीन)
TABLE-III (iii)

The following Table indicates the number of applications made for certified copies of the judgment in Civil, Criminal Cases and number of copies purchased by the Government Pleader, High Court, Mumbai.

दिवाणी आणि फौजदारी कज्जांच्या निकालपत्रांच्या सही शिक्क्यांच्या नकलासाठी केलेल्या अर्जांची संख्या आणि सरकारी वकील, उच्च न्यायालय मुंबई यांनी खरेदी केलेल्या नकलांची संख्या पुढे दिलेल्या तक्त्यामध्ये दर्शविली आहे.

प्रकरणाचे स्वरूप	वर्षामध्ये खरेदी केलेल्या सही शिक्क्यांच्या नकला							Nature of Cases
	सही शिक्क्यांच्या नकलाकरिता अर्ज Application for copies				Certified copies purchased during the year			
	2023	2024	2025	2023	2024	2025		
1	2	3	4	5	6	7		
१. दिवाणी ...	38	1095	702	38	895	672	(i) Civil Cases	
२. फौजदारी ...	32	41	35	32	41	35	(ii) Criminal Cases	
	70	1136	737	70	936	707		

तक्ता -३ (चार)
TABLE-III (iv)

The following table indicates the number of opinion given by the Government Pleader, High Court, Mumbai for going in appeal and contempt matters.

अपिलात जाण्याच्या कामात आणि बेअदबीच्या कामात सरकारी वकील, उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी दिलेल्या अभिप्रायाची संख्या पुढील तक्त्यात दर्शविली आहे.

प्रकरणाचे स्वरूप	वर्षाच्या आरंभी प्रलंबित असलेली प्रकरणे		वर्षात नवीन आलेली प्रकरणे			एकूण			वर्षात निकालात काढलेली प्रकरणे			वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे		Nature of Cases	
	Cases pending at the beginning of the year		Cases instituted during the year			Total			Cases disposed of during the year			Cases pending at the end of the year			
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
१. दिवाणी ...	--	--	--	2	5	2	2	5	2	2	5	2	0	0	0
२. फौजदारी ...	--	--	--	33	52	21	33	52	21	33	52	21	0	0	0
	--	--	--	35	57	23	35	57	23	35	57	23	0	0	0

(i) Civil Cases
(ii) Criminal Cases

सरकारी वकील, उच्च न्यायालय, (मूल शाखा) मुंबई**The Government Pleader, High Court, (Original Side), Mumbai**

सरकारी वकील, उच्च न्यायालय, (मूल शाखा) मुंबई यांनी शासनाच्या वतीने उच्च न्यायालय, मूल शाखा मुंबईमध्ये दाखल केलेली व निकालात काढलेली प्रकरणे खालील तक्त्यात दाखविण्यात आलेली आहेत.

The following table indicates the writ petitions instituted and disposed off by the Government Pleader, High Court, Original Side Mumbai on behalf of Government in the High Court, (Original Side).

प्रकरणाचे स्वरूप	वर्षाच्या आरंभी प्रलंबित असलेली प्रकरणे Cases pending at the beginning of the year				वर्षात नवीन आलेली प्रकरणे Cases instituted during the year				वर्षात निकालात काढलेली प्रकरणे Cases disposed during the year				वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे Cases pending at the end of the year				Nature of Cases			
	2023	2024	2025	Total	2023	2024	2025	Total	2023	2024	2025	Total	2023	2024	2025	Total				
१. रिट विनंती अर्ज व अपिले	2	3	4	24544	5	6	7	2804	11	12	13	29684	14	15	16	27923	25656	26880	28959	Writ Petitions and Appeals
२. दिवाणी दावे व इतर प्रकरणे	...	3529	3723	3734	147	146	146	146	52	36	33	3880	3624	3734	3847	3770	3624	3734	3847	Suit
३. एल. ए. आर.	...	83	99	92	16	4	0	99	0	11	8	103	99	92	84	103	99	92	84	L.A.R.
३. विक्रीकरासंबंधीची प्रकरणे	...	1987	1876	1846	16	30	64	2003	127	60	135	1906	1876	1846	1775	1906	1876	1846	1775	Sales Tax matters.
एकूण	...	30143	31255	32552	2301	2447	2447	32444	1189	1150	901	33702	31255	32552	34665	33702	31255	32552	34665	Total

सरकारी वकील, आणि सरकारी अभियोक्ता, उच्च न्यायालय, अपील शाखा, (रिट सेल) मुंबई**The Government Pleader and Public Prosecutor, High Court, Appellate side (Writ Cell), Mumbai.**

सरकारी वकील, आणि सरकारी अभियोक्ता उच्च न्यायालय, अपील शाखा (रिट सेल)मुंबई यांनी शासनाच्यावतीने उच्च न्यायालय, अपील न्यायशाखा, मुंबई यामध्ये रिटसाठी दाखल केलेले व निकालात काढलेले विनंती अर्ज पुढील तक्त्यात दर्शविले आहेत.

The following table indicates the writ petitions instituted and disposed off by the Additional Government Pleader High Court, (Appellate Side) Mumbai on behalf of Government in the High Court, (Appellate Side).

प्रकरणाचे स्वरूप	वर्षाच्या आरंभी प्रलंबित असलेली प्रकरणे Cases pending at the beginning of the year				वर्षात दाखल केलेली प्रकरणे Cases instituted during the year				वर्षात निकालात काढलेली प्रकरणे Cases disposed during the year				वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे Cases pending at the end of the year				Nature of Cases			
	2023	2024	2025	Total	2023	2024	2025	Total	2023	2024	2025	Total	2023	2024	2025	Total				
१. अपिल न्यायशाखा...	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Writ Petitions on
२. उच्च न्यायालयामध्ये .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Appellate side
३. रिटसाठी अर्ज	...	259215	282678	303534	28003	28312	35607	287218	4540	7456	9425	9425	4540	282678	303534	329716	9425	282678	303534	High Court.
एकूण	...	259215	282678	303534	28003	28312	35607	287218	4540	7456	9425	9425	4540	282678	303534	329716	9425	282678	303534	Total

तक्ता -६
TABLE-VI

सरकारी वकील, उच्च न्यायालय, नागपूर

Government Pleader, High Court, Nagpur

The following table indicates the cases (Civil and Criminal) and Writ Petitions instituted and disposed off by the Government Pleader, High Court, Nagpur and Aurangabad on behalf of Government on the appellate side, High Court Bench at Nagpur and Aurangabad.

—सरकारी वकील, उच्च न्यायालय, नागपूर व औरंगाबाद यांनी संबंधित वर्षांमध्ये उच्च न्यायालय नागपूर व औरंगाबाद न्यायापीठ येथे शासनाच्या वतीने दाखल केलेली आणि निकालाला काढलेली फौजदारी व दिवाणी प्रकरणे आणि रिट अर्ज पुढील तक्त्यात दर्शविली आहेत.

प्रकरणाचे स्वरूप	वर्षाच्या आरंभी प्रलंबित असलेली प्रकरणे		वर्षात दाखल केलेली प्रकरणे			वर्षात निकालाला काढलेली प्रकरणे			वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे			Nature of Cased				
	2023	2024	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025					
	Cases pending at the beginning of the year			Cases instituted during the year			Cases disposed during the year			Cases pending at the end of the year						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
१. फौजदारी प्रकरणे	9475	11661	14267	6438	7831	8224	15913	19492	22491	4252	5225	6300	11661	14267	16191	Criminal Cases
२. दिवाणी प्रकरणे	9863	9965	10328	483	733	500	10345	10698	10828	380	370	340	9965	10328	10489	Civil Cases
३. किरकोळ प्रकरणे	0	0	--	0	0	--	0	0	--	0	0	--	0	--	--	Miscellaneous
अपिल न्यायशाखा... उच्च न्यायालयामधील रिटससाठी अर्ज	30834	32082	29671	5234	5263	9928	36068	37345	31599	3986	7674	7454	32082	29671	24145	Writ Petitions on Appellate side High Court.

तक्ता -७
TABLE-VII

सरकारी वकील, उच्च न्यायालय, औरंगाबाद

Government Pleader, High Court, Aurangabad

१. फौजदारी प्रकरणे	4990	5914	--	3899	3929	--	8889	9843	--	2975	3618	--	5914	6225	--	Criminal Cases
२. दिवाणी प्रकरणे	4297	4275	--	78	152	--	4375	4427	--	100	156	--	4275	4271	--	Civil Cases
३. किरकोळ प्रकरणे	0	0	--	0	1	--	0	0	--	0	0	--	0	0	--	Miscellaneous
उच्च न्यायालयामधील रिटससाठी अर्ज	0	0	--	0	1	--	0	0	--	0	0	--	0	0	--	Writ Petitions on Appellate side

TABLE-VIII

सरकारी अभियोक्ता मुंबई यांनी शासनाच्या वतीने सन २०२३, २०२४ व २०२५ मध्ये दाखल केलेली आणि निकालात काढलेली फौजदारी प्रकरणे पुढील तक्त्यात दर्शविली आहेत. (३१.१२.२०२५)

The following indicates the numbers of different types of criminal cases filed and defended by the Government on which the District Government Pleaders and Public Prosecutors have put in their appearance on the behalf of the Government during the year from 2023,2024 & 2025.

प्रकरणाचे स्वरूप	वर्षाच्या आरंभी प्रलंबित असलेली प्रकरणे Cases pending at the beginning of the year			वर्षात दाखल केलेली प्रकरणे Cases instituted during the year			एकूण Total			वर्षात निकालात काढलेली प्रकरणे Cases disposed during the year			वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे Cases pending at the end of the year			Nature of Cases
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	
१. फौजदारी अपीले...	16884	18714	19876	4087	4481	4474	20771	23195	24350	2257	3519	3153	18714	19876	21193	Criminal Appeals
२. फौजदारी फेरतपासणी अर्ज	3574	3457	3923	19026	22132	23653	22600	25589	27576	19143	21666	23444	3457	3923	4082	Criminal Revision Applications.
एकूण ...	20458	22171	23799	23113	26613	28127	43571	48784	51926	21400	24985	26651	22171	23799	25275	Total

सरकारी वकील, नगर दिवाणी न्यायालय, मुंबई

The Government Pleader, City Civil Court, Mumbai

खालील तक्ता नगर दिवाणी न्यायालयात दाखल झालेली व सरकारी वकील, नगर दिवाणी न्यायालय, मुंबई यांनी शासनार्फे लढविलेली नागरिकत्वासंबंधी व इतर दिवाणी प्रकरणे दर्शवितो. (३१.१२.२०२५)

The following table indicates the Citizenship suit and other City Civil Suit filed in the Mumbai City Civil Court in which the Government Pleader, City Civil Court Mumbai has put in his appearance on behalf of Government. (31.12.2025)

प्रकरणाचे स्वरूप	वर्षाच्या आरंभी प्रलंबित असलेली प्रकरणे			वर्षात दाखल केलेली प्रकरणे			एकूण Total			वर्षात निकालात काढलेली प्रकरणे			वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे			Nature of Cases
	Cases pending at the beginning of the year		2026	Cases instituted during the year		2026	Total		Cases disposed during the year		2026	Cases pending at the end of the year		2026		
	2024	2025		2024	2025		2024	2025	2024	2025		2024	2025			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
दिवानी दावे आणि कामे	1976	2026	0	166	364	0	2142	2390	1835	105	130	0	2037	2260	0	Civil Suits and Matters
१. नागरिकत्वाबाबतचे दावे	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Citizenship Suit
२. किरकोळ अपीलें	1976	2026	0	166	364	0	2142	2390	1835	105	130	0	2037	2260	0	Miscellaneous Appeals.
एकूण :																Total

जिल्हा सरकारी वकील व सरकारी अभियोक्ते

District Govt. Pleader and Prosecutors.

—२०२३, २०२४ व २०२५ सा वर्षांमध्ये दिवशी-च फौजदारी स्वरुपाची दाखल झालेली आणि शासनाच्यावतीने जिल्हा सरकारी वकील आणि सरकारी अभियोक्ते यांनी निकालात काढलेली प्रकरणे खालील तक्त्यात दर्शविली आहेत. (३१.१२.२०२५)

The following tables indicate the number of different types of Civil and Criminal Cases filed and defended by the Government in which the District Government Pleaders and Public Prosecutors have put in their appearances on behalf of Government during the years 2023, 2024 and 2025. (31.12.2025)

प्रकरणांचे स्वरुप	वर्षात दाखल केलेली प्रकरणे			वर्षात निकाली काढलेली प्रकरणे			एकूण			शासनाच्या बाजूने लागलेली प्रकरणे			शासनाच्या विरोधात लागलेली प्रकरणे			Nature of Cases
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
	Cases pending at the beginning of the year			Cases filed and defended during the year			Total			Cases disposed during the year			Cases pending at the end of the year			
(१) जिल्हा : अहमदनगर	... (1) District : AHMEDNAGAR															
फौजदारी प्रकरणे	... 10351	10558	11627	3034	3594	5847	13385	14152	17474	2827	2525	2304	10558	11627	15170	... Criminal Cases
दिवाणी प्रकरणे	... 5647	5733	6005	341	380	614	5988	6113	6619	255	108	222	5733	6005	6397	... Civil Cases
एकूण	... 15998	16291	17632	3375	3974	6461	19373	20265	24093	3082	2633	2526	16291	17632	21567	Total
(२) जिल्हा : अकोला	... (2) District : AKOLA															
फौजदारी प्रकरणे	... 11268	11254	11579	905	1026	981	11617	11922	25560	989	701	557	11184	11579	12003	... Criminal Cases
दिवाणी प्रकरणे	... 1914	1646	1777	321	405	389	1775	2023	2166	247	274	134	1988	1777	2032	... Civil Cases
एकूण	... 13182	12900	13356	1226	1431	1370	13392	13945	14726	1236	975	691	13172	13356	14035	Total
(३) जिल्हा : अमरावती	... (3) District : AMRAVATI															
फौजदारी प्रकरणे	... 13221	13995	14476	4106	3859	2290	17327	17854	16766	3332	3378	1979	13995	14476	14787	... Criminal Cases
दिवाणी प्रकरणे	... 6069	6364	6521	550	389	260	6619	6753	6781	255	232	230	6364	6521	6551	... Civil Cases
एकूण	... 19290	20359	20997	4656	4248	2550	23946	24607	23547	3587	3610	2209	20359	20997	21338	Total
(४) जिल्हा : छ. संभाजीनगर	... (4) District : AURANGABAD															
फौजदारी प्रकरणे	... 4223	4271	3363	231	491	270	4454	4762	3633	183	189	124	4271	4573	3509	... Criminal Cases
दिवाणी प्रकरणे	... 6255	6900	7035	4247	6188	5055	10502	13088	12090	3602	4680	5781	6900	8408	6309	... Civil Cases
एकूण	... 10478	11171	10398	4478	6679	5325	14956	17850	15723	3785	4869	5905	11171	12981	9818	Total

(५)	जिल्हा : बीड	...	3180	3445	--	2455	3239	--	--	792	826	--	1663	2413	--	(5) District : BEED	Criminal Cases	
	फौजदारी प्रकरणे	...	893	702	--	435	1059	--	--	202	284	--	233	775	--		Civil Cases	
	दिवानी प्रकरणे	...	4073	4147	--	2890	4298	--	--	994	1110	--	1896	3188	--		Total	
(६)	जिल्हा : भंडारा	...	1607	1150	1282	425	1267	985	2032	2417	2267	882	1150	1282	1521	(6) District : BHANDARA	Criminal Cases	
	फौजदारी प्रकरणे	...	1187	1100	1071	68	55	74	1255	1155	1145	155	1100	1071	1030		Civil Cases	
	दिवानी प्रकरणे	...	2794	2250	2353	493	1322	1059	3287	3572	3412	1037	1219	861	2250	2353	2551	
	एकूण	...	4751	4601	3873	393	831	873	5144	5432	4746	543	1559	640	4601	3873	4106	
(७)	जिल्हा : बुलढाणा	...	1839	1852	1810	224	145	165	2063	1997	1975	211	187	180	1852	1810	1795	(7) District : BULDHANA
	फौजदारी प्रकरणे	...	6590	6453	5683	617	976	1038	7207	7429	6721	754	1746	820	6453	5683	5901	Criminal Cases
	दिवानी प्रकरणे	...	4751	4601	3873	393	831	873	5144	5432	4746	543	1559	640	4601	3873	4106	Civil Cases
	एकूण	...	3484	3674	4131	537	651	517	4021	4325	4648	275	394	220	3746	3931	4428	Total
(८)	जिल्हा : चंद्रपूर	...	772	839	1100	119	406	129	891	1245	1229	57	145	135	834	1100	1094	(8) District : CHANDRAPUR
	फौजदारी प्रकरणे	...	4256	4513	5231	656	1057	646	4912	5570	5877	332	539	355	4580	5031	5522	Criminal Cases
	दिवानी प्रकरणे	...	2612	2760	2866	1874	1898	2036	4486	4658	4902	1726	1792	1766	2760	2866	3136	Civil Cases
	एकूण	...	3739	3479	3643	286	266	262	4025	3745	3905	546	102	91	3479	3643	3814	Total
(९)	जिल्हा : धुळे	...	6351	6239	6509	2160	2164	2298	8511	8403	8807	2272	1894	1857	6239	6509	6950	(9) District : DHULE
	फौजदारी प्रकरणे	...	75668	76539	78712	34582	30744	42485	110250	107283	121197	33711	28571	34906	76539	78712	86291	Criminal Cases
	दिवानी प्रकरणे	...	36493	38539	42582	13023	14264	14526	49516	52803	57108	10977	10221	11425	38539	42582	45683	Civil Cases
	एकूण	...	4256	4513	5231	656	1057	646	4912	5570	5877	332	539	355	4580	5031	5522	Total
(१०)	जिल्हा : जळगाव	...	75668	76539	78712	34582	30744	42485	110250	107283	121197	33711	28571	34906	76539	78712	86291	(10) District : JALGAON
	फौजदारी प्रकरणे	...	36493	38539	42582	13023	14264	14526	49516	52803	57108	10977	10221	11425	38539	42582	45683	Criminal Cases
	दिवानी प्रकरणे	...	75668	76539	78712	34582	30744	42485	110250	107283	121197	33711	28571	34906	76539	78712	86291	Civil Cases
	एकूण	...	36493	38539	42582	13023	14264	14526	49516	52803	57108	10977	10221	11425	38539	42582	45683	Total
(११)	जिल्हा : जालना	...	1662	2340	2829	2342	2547	2641	4004	4887	5470	1664	2058	2326	2340	2829	3144	(11) District : JALNA
	फौजदारी प्रकरणे	...	1296	1453	1263	477	255	209	1773	1708	1472	320	445	381	1453	1263	1091	Criminal Cases
	दिवानी प्रकरणे	...	2958	3793	4092	2819	2802	2850	5777	6595	6942	1984	2503	2707	3793	4092	4235	Civil Cases
	एकूण	...	2958	3793	4092	2819	2802	2850	5777	6595	6942	1984	2503	2707	3793	4092	4235	Total

तक्ता - ११ चावू
Table -- XI -Contd.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
(१२) जिल्हा : कोल्हापूर																
फौजदारी प्रकरणे	...	7904	8386	8441	2473	1973	2149	10377	10359	10590	1991	1402	1681	8386	8957	8998
दिवाणी प्रकरणे	...	5805	5860	5887	304	310	351	6109	6070	6238	249	154	194	5860	5916	5987
एकूण	...	13709	14246	14328	2777	2283	2500	16486	16429	16828	2240	1556	1875	14246	14873	14985
(१३) जिल्हा : नागपूर																
फौजदारी प्रकरणे	...	8770	8596	9531	6314	6363	7862	15084	14959	17393	6488	5428	6923	8596	9531	10470
दिवाणी प्रकरणे	...	3894	4141	4223	383	234	508	4277	4375	4731	136	152	231	4141	4223	4500
एकूण	...	12664	12737	13754	6697	6597	8370	19361	19334	22124	6624	5580	7154	12737	13754	14970
(१४) जिल्हा : नांदेड																
फौजदारी प्रकरणे	...	3181	3486	--	1212	1419	--	4393	4905	--	907	1101	--	3486	3804	--
दिवाणी प्रकरणे	...	2947	3069	--	826	852	--	3823	3921	--	754	757	--	3069	3164	--
एकूण	...	6178	6555	--	2038	2271	--	8216	8826	--	1661	1858	--	6555	6968	--
(१५) जिल्हा : नाशिक																
फौजदारी प्रकरणे	...	5481	6049	--	4700	5628	--	--	--	1119	1444	--	3581	4184	--	--
दिवाणी प्रकरणे	...	402	388	--	224	419	--	--	--	158	348	--	66	71	--	--
एकूण	...	5883	6437	--	4924	6047	--	--	--	1277	1792	--	3647	4255	--	--
(१६) जिल्हा : उस्मानाबाद																
फौजदारी प्रकरणे	...	3040	2325	--	1282	1721	--	344	634	--	895	1068	--	--	--	--
दिवाणी प्रकरणे	...	4419	4428	--	1019	1127	--	134	376	--	806	514	--	--	--	--
एकूण	...	7459	6753	--	2301	2848	--	478	1010	--	1701	1582	--	--	--	--
(१७) जिल्हा : लातूर																
फौजदारी प्रकरणे	...	261	89	--	246	103	--	75	22	--	171	81	--	--	--	--
दिवाणी प्रकरणे	...	1	4	--	3	12	--	3	9	--	0	3	--	--	--	--
एकूण	...	262	90	--	249	115	--	78	31	--	171	84	--	--	--	--

(१८)	जिल्हा : परभणी	(18)	District : PARBHANI																
	फौजदारी प्रकरणे	...	6911	7348	7977	3324	3676	1919	10235	11024	9896	2887	3047	1650	7348	7977	8246	...	Criminal Cases
	दिवाणी प्रकरणे	...	3717	3856	3931	299	271	162	4016	4127	4093	160	196	104	3856	3931	3989	...	Civil Cases
	एकूण	...	10628	11204	11908	3623	3947	2081	14251	15151	13989	3047	3243	1754	11204	11908	12235	...	Total
(१९)	जिल्हा : पुणे	(19)	District : PUNE																
	फौजदारी प्रकरणे	...	0	0	0	17724	16451	21606	17724	16451	21606	14985	13288	17996	2739	3163	3610	...	Criminal Cases
	दिवाणी प्रकरणे	...	0	0	0	84	188	101	84	188	101	29	70	29	55	118	72	...	Civil Cases
	एकूण	...	0	0	0	17808	16639	21707	17808	16639	21707	15014	13358	18025	2794	3281	3682	...	Total
(२०)	जिल्हा : रायगड, अलिबाग	(20)	District: RAIGAD -ALIBAG																
	फौजदारी प्रकरणे	...	29864	5347	6208	2564	2518	1006	32428	7865	7214	19987	1657	1884	12441	6208	5330	...	Criminal Cases
	दिवाणी प्रकरणे	...	25753	9861	9631	1615	675	418	27368	10536	10049	12987	905	553	14381	9631	9496	...	Civil Cases
	एकूण	...	55617	15208	15839	4179	3193	1424	59796	18401	17263	32974	2562	2437	26822	15839	14826	...	Total
(२१)	जिल्हा : रत्नागिरी	(21)	District : RATNAGIRI																
	फौजदारी प्रकरणे	...	17621	17495	17516	8619	7142	7282	26240	24637	24798	8745	7121	7282	17495	17516	17516	...	Criminal Cases
	दिवाणी प्रकरणे	...	12287	12573	13762	3682	4210	6258	15969	16783	20020	3396	3021	5698	12573	13762	14322	...	Civil Cases
	एकूण	...	29908	30068	31278	12301	11352	13540	42209	41420	44818	12141	10142	12980	30068	31278	31838	...	Total
(२२)	जिल्हा : सांगली	(22)	District : SANGLI																
	फौजदारी प्रकरणे	...	1727	2151	3179	2674	2704	2541	4401	4855	5690	2250	1676	1482	2151	3179	4208	...	Criminal Cases
	दिवाणी प्रकरणे	...	839	884	879	174	66	113	1013	950	992	129	71	205	884	879	787	...	Civil Cases
	एकूण	...	2566	3035	4058	2848	2770	2654	5414	5805	6682	2379	1747	1687	3035	4058	4995	...	Total
(२३)	जिल्हा : सातारा	(23)	District : SATARA																
	फौजदारी प्रकरणे	...	8508	8476	8457	1404	1825	2303	9912	10301	10760	1436	1844	2180	8476	8457	8580	...	Criminal Cases
	दिवाणी प्रकरणे	...	2232	2341	2435	294	249	276	2533	2590	2680	192	155	133	2334	2435	2547	...	Civil Cases
	एकूण	...	10740	10810	10892	1698	2074	2579	12445	12891	13440	1628	1999	2313	10810	10892	11127	...	Total
(२४)	जिल्हा : सिंधुदुर्ग	(24)	District : SINDHUDURG																
	फौजदारी प्रकरणे	...	8235	8391	8401	5052	4046	4885	13287	12437	13286	4896	4036	4073	8391	8401	9213	...	Criminal Cases
	दिवाणी प्रकरणे	...	9400	9638	10305	2019	2323	4113	11419	11961	14418	1781	1656	3394	9638	10305	11024	...	Civil Cases
	एकूण	...	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	...	Total

तक्ता - ११ चालू
Table -- XI -Contd.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
(२५)	जिल्हा : सोलापूर	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
	फौजदारी प्रकरणे	133687	146139	151485	52784	52736	57876	186471	198875	209361	40332	47390	54828	146139	151485
	दिवाणी प्रकरणे	79541	86937	90770	23579	19672	18547	103120	106609	109317	16183	15839	14234	86937	90770
	एकूण	213228	233076	242255	76363	72408	76423	289591	305484	318678	56515	63229	69062	233076	242255
(२६)	जिल्हा : ठाणे	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
	फौजदारी प्रकरणे	--	--	--	23329	20568	18436	--	--	--	12203	11381	12380	--	--
	दिवाणी प्रकरणे	--	--	--	886	909	3721	--	--	--	279	306	1447	--	--
	एकूण	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
(२७)	जिल्हा : वर्धा	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
	फौजदारी प्रकरणे	2598	2598	2494	836	1020	812	3434	3618	3306	836	1124	919	260	2494
	दिवाणी प्रकरणे	2517	2518	2558	154	125	123	2671	2643	2681	153	85	116	2518	2558
	एकूण	5115	5116	5052	990	1145	935	1103	6261	5987	989	1209	1035	512	5052
(२८)	जिल्हा : यवतमाळ	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
	फौजदारी प्रकरणे	6073	6003	6595	475	1406	837	6548	7409	7432	545	814	642	6003	6595
	दिवाणी प्रकरणे	4823	5007	5006	1581	1296	1599	6404	6303	6605	1397	1297	1127	5007	5006
	एकूण	10896	11010	11601	2056	2702	2436	12952	13712	14037	1942	2111	1769	11010	11601
(२९)	जिल्हा : गडचिरोली	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
	फौजदारी प्रकरणे	1210	1366	1535	845	867	2035	2055	2233	3570	689	698	1766	1366	1535
	दिवाणी प्रकरणे	246	244	216	43	32	52	289	276	268	45	60	103	244	216
	एकूण	1456	1610	1751	888	899	2087	2344	2509	3838	734	758	1869	1610	1751
(३०)	जिल्हा : नंदुरबार	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
	फौजदारी प्रकरणे	1864	1943	2073	948	1094	1373	2812	3037	3446	869	964	1076	1943	2073
	दिवाणी प्रकरणे	653	680	784	157	163	83	810	843	867	130	59	131	680	784
	एकूण	2517	2623	2857	1105	1257	1456	3622	3880	4313	999	1023	1207	2623	2857
(३१)	जिल्हा : गोंदिया	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
	फौजदारी प्रकरणे	9661	11700	--	7519	11238	--	1542	2050	--	5977	9188	--	--	--
	दिवाणी प्रकरणे	179	790	--	160	445	--	15	54	--	145	391	--	--	--
	एकूण	2922	9840	--	12490	7679	--	11683	1557	--	2104	6122	--	--	--
(३२)	जिल्हा : वाशिम	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
	फौजदारी प्रकरणे	369	1116	2959	1564	2687	1194	2541	4103	4153	1125	1144	1186	1416	2959
	दिवाणी प्रकरणे	2340	3450	5029	2584	2813	619	4200	6263	5648	705	1234	1255	3450	5029
	एकूण	2709	4866	7988	4148	5500	1813	6741	10366	9801	1830	2378	2441	4866	7988

तक्ता - १२
TABLE -- XII

The following table indicates the No. of Civil Cases and Criminal Cases in which the Government Pleaders appeared on behalf of Government and the No. of Cases decided in favour and against of Government in 2023, 2024 and 2025. (31.12.2025)

खालील तक्ता सरकारी वकीलांनी शासनाच्या वतीने २०२३, २०२४ व २०२५ मध्ये लढविलेल्या दिवाणी व फौजदारी दाव्यांमध्ये शासनाच्या बाजूने व शासनाच्या विरुद्ध निर्णय झालेल्या दाव्यांची माहिती दर्शवितो. (३१.१२.२०२५)

कार्यालय	दाखल झालेली प्रकरणे			निकालात काढलेले दावे			शासनाच्या बाजूने निर्णय लागलेले दावे			शासनाच्या विरुद्ध निर्णय लागलेले दावे		
	Cases filed			Cases disposed			Cases decided in favour of Govt.			Cases decided against Govt.		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
१. महाअधिवक्ता, मुंबई	300	165	345	75	103	122	73	103	120	2	0	2
२. सहयोगी महाअधिवक्ता, मुंबई	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३. सरकारी वकील.	225	364	853	79	1862	1534	38	1827	253	41	35	1281
उच्च न्यायालय, मुंबई.	18203	19668	26753	7151	6946	8117	3920	3790	3247	3040	3156	4870
४. सरकारी वकील,	18428	20032	27606	7230	8808	9651	3958	5617	3500	3081	3191	6151
उच्च न्यायालय, (मूळ शाखा) मुंबई.	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
५. सरकारी वकील, व सरकारी अभियोक्ता, उच्च न्यायालय, अपील शाखा (रिट सेल) मुंबई.	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
६. सरकारी वकील, उच्च न्यायालय, नागपूर.	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
७. सरकारी वकील, उच्च न्यायालय, औरंगाबाद.	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
८. मुख्य सादरकर्ता अधिकारी, मुंबई	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
नागपूर	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
औरंगाबाद	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
९. सरकारी अभियोक्ता, बृहन्मुंबई मुंबई.	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
१०. सरकारी वकील, नगर दिवाणी न्यायालय, मुंबई.	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
११. सरकारी वकील, लघुवाद न्यायालय, मुंबई.	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
१२. सर्व जिल्हा सरकारी वकील व सरकारी अभियोक्ते.	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

तक्ता - १२ चातू ..
TABLE -- XII Continuu..

खालील तक्ता सरकारी वकीलांनी शासनाच्या वतीने २०२३, २०२४ व २०२५ मध्ये लढविलेल्या दिवाणी व फौजदारी दाव्यांमध्ये शासनाच्या बाजूने व शासनाच्या विरुद्ध निर्णय झालेल्या दाव्यांची माहिती दर्शवितो (३१.१२.२०२५)

The following table indicates the No. of Civil Cases and Criminal Cases in which the Government Pleaders appeared on behalf of Government and the No. of Cases decided in favour and against of Government in 2023, 2024 and 2025. (31.12.2025)

कार्यालय	दाखल झालेली प्रकरणे										शासनाच्या बाजूने निर्णय						12. All District Govt. Pleaders and Public Prosecutors.
	निकालात काढलेले दावे										शासनाच्या विरुद्ध निर्णय						
	Cases filed					Cases disposed					लागलेले दावे			Cases decided against Govt.			
	2024	2025	2026	2024	2025	2026	2024	2025	2026	2024	2025	2026	2024	2025	2026	Office	
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३					
१२. सर्व जिल्हा सरकारी वकील सरकारी अभियोक्ते, अहमदनगर	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	
अकोला	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	
अहिल्यानगर	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	
अमरावती	4656	4248	2550	3435	3610	2209	1236	1192	744	2351	2418	1471	2351	2418	1471	Ahilyanagar	
छ.संभाजीनगर	4478	6679	5325	3785	4869	4329	1103	1479	1352	3502	3390	2977	3502	3390	2977	Amravati	
बिड	4614	4888	4896	4989	4749	6499	1479	1515	1753	3510	3234	4746	3510	3234	4746	Chh. Sambhajinagar	
भंडारा	493	1322	1059	1037	1219	861	297	197	184	740	1022	677	740	1022	677	Beed	
चंद्रपूर	452	444	524	291	292	283	94	119	119	197	173	164	197	173	164	Bhandara	
जळगाव	5175	4929	5300	4575	3523	4644	1173	1501	1971	1905	2022	2673	1905	2022	2673	Chandrapur	
धुळे	2160	2164	2298	2272	1894	1857	527	546	694	1745	1348	1163	1745	1348	1163	Jalgaon	
बुलढाणा	617	976	1038	754	1746	820	241	124	162	513	1559	658	513	1559	658	Dhule	
जालना	2819	2802	2850	2660	2503	2707	755	377	485	1905	2126	2222	1905	2126	2222	Buldhana	
कोल्हापूर	2777	2283	2500	2240	1556	1875	1039	635	789	1201	921	1090	1201	921	1090	Jalna	
नागपूर	6697	6697	8370	6624	5580	7154	1000	932	729	5624	4648	6425	5624	4648	6425	Kolhapur	
नाशिक	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Nagpur
धाराशिव	7459	6753	3344	2301	2848	2666	478	1010	1079	1701	1642	1628	1701	1642	1628	Nasik	
नांदेड	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Dharashiv
परभणी	3623	3947	2081	3047	3243	1754	824	804	542	2223	2328	1212	2223	2328	1212	Nanded	
लातूर	2966	2561	3116	2776	2844	3696	1817	1376	2481	959	1468	1215	959	1468	1215	Parbhani	
पुणे	17808	16639	21707	15014	13358	18025	4236	3639	4209	10778	9719	13816	10778	9719	13816	Latur	
सांगली	2848	2770	2654	2379	1747	1687	736	536	1081	1643	1211	606	1643	1211	606	Pune	
सातारा	1698	2074	2579	1628	1999	2313	393	425	585	1235	1574	1728	1235	1574	1728	Sangli	
सोलापूर	6796	4464	4434	4569	3947	4919	1691	1356	1175	2878	2511	3744	2878	2511	3744	Satara	
सिंधुदूर्ग-ओरस	667	423	509	369	313	431	90	111	197	163	202	231	163	202	231	Solapur	
रायगड	4179	3193	1812	3184	2562	2437	999	973	904	2185	1589	1533	2185	1589	1533	Sindhurg-Oras	
रत्नागिरी	563	662	609	419	502	649	162	162	237	257	309	359	257	309	359	Ratnagiri	
ठाणे	24215	21477	22157	12482	11687	13827	6722	6027	8861	4234	5660	4966	4234	5660	4966	Thane	
यवतमाळ	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Yavatmal
वर्धा	990	1145	935	1010	1209	1035	405	476	285	605	733	750	605	733	750	Vardha	
गडचिरोली	888	899	2087	734	758	1869	304	649	747	430	109	1122	430	109	1122	Gadchiroli	
गोंदिया	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Gondia
नंदुरबार	1105	1257	1456	999	1023	1207	341	351	381	658	672	803	658	672	803	Nandurbar	

Fees and Law charges earned by the Govt. Pleaders

The following table indicates the fees and law charges earned by the Government Pleaders in Civil and Criminal Cases conducted on behalf of Government during 2022-2023, 2023-2024 and 2024-2025 (upto 31-12-2025).

In accordance with Rules 137 and 138 of the Rules for the conduct of the Legal Affairs of Government, 1984 Bills of fees in Criminal Cases are referred by Government Pleaders direct to the treasury for receiving payment. The fees and law charges bills of Government Pleaders in Civil Cases are referred to the Remembrancer of Legal Affairs for passing and counter signature. The said Bills are passed after scrutiny and returned duly countersigned by the Remembrancer of Legal Affairs to the concerned Government Pleaders. Thereafter the Government Pleader submits bills to the treasury for receiving payment.

सरकारी वकिलांना मिळालेली फी व वादव्यय

२०२२-२०२३, २०२३-२०२४ २०२४-२०२५ (३१-१२-२०२५ पर्यंत) मध्ये शासनाच्या वतीने चालविलेल्या दिवाणी व फौजदारी प्रकरणांमध्ये सरकारी वकिलांना मिळालेली फी व वादव्यया खालील तक्ता दर्शवितो.

शासकीय विधी कामकाजाचे आचरण नियम, १९८४ च्या नियम १३७ व १३८ अनुसार फौजदारी प्रकरणातील फीची बिले, अधिदान मिळण्यासाठी सरकारी, वकिलांकडून कोषागाराकडे परस्पर सादर केली जातात, तसेच दिवाणी प्रकरणातील फी वादव्यया संबंधीची बिले विधि परामर्शीकडे मंजूरी व प्रति स्वाक्षरीसाठी सादर केली जातात. विधि व न्याय विभागात सादर बिले छाननी करून मंजूर केली जातात व संबंधित सरकारी वकिलांकडे प्रति स्वाक्षरी करून परत पाठविली जातात. तदनंतर सरकारी वकील कोषागाराकडे अधिदान मिळण्याकरिता ती बिले सादर करतात.

कार्यालय	फौजदारी प्रकरणात				फौजदारी प्रकरणातील झालेली				दिवाणी प्रकरणात				दिवाणी प्रकरणातील				Office																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																					
	मिळालेली फी				वादव्यय				मिळालेली फी				झालेली वादव्यय																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																									
	2024	2025	2026	2024	2025	2026	2024	2025	2026	2024	2025	2026	2024	2025	2026																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180	181	182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200	201	202	203	204	205	206	207	208	209	210	211	212	213	214	215	216	217	218	219	220	221	222	223	224	225	226	227	228	229	230	231	232	233	234	235	236	237	238	239	240	241	242	243	244	245	246	247	248	249	250	251	252	253	254	255	256	257	258	259	260	261	262	263	264	265	266	267	268	269	270	271	272	273	274	275	276	277	278	279	280	281	282	283	284	285	286	287	288	289	290	291	292	293	294	295	296	297	298	299	300	301	302	303	304	305	306	307	308	309	310	311	312	313	314	315	316	317	318	319	320	321	322	323	324	325	326	327	328	329	330	331	332	333	334	335	336	337	338	339	340	341	342	343	344	345	346	347	348	349	350	351	352	353	354	355	356	357	358	359	360	361	362	363	364	365	366	367	368	369	370	371	372	373	374	375	376	377	378	379	380	381	382	383	384	385	386	387	388	389	390	391	392	393	394	395	396	397	398	399	400	401	402	403	404	405	406	407	408	409	410	411	412	413	414	415	416	417	418	419	420	421	422	423	424	425	426	427	428	429	430	431	432	433	434	435	436	437	438	439	440	441	442	443	444	445	446	447	448	449	450	451	452	453	454	455	456	457	458	459	460	461	462	463	464	465	466	467	468	469	470	471	472	473	474	475	476	477	478	479	480	481	482	483	484	485	486	487	488	489	490	491	492	493	494	495	496	497	498	499	500	501	502	503	504	505	506	507	508	509	510	511	512	513	514	515	516	517	518	519	520	521	522	523	524	525	526	527	528	529	530	531	532	533	534	535	536	537	538	539	540	541	542	543	544	545	546	547	548	549	550	551	552	553	554	555	556	557	558	559	560	561	562	563	564	565	566	567	568	569	570	571	572	573	574	575	576	577	578	579	580	581	582	583	584	585	586	587	588	589	590	591	592	593	594	595	596	597	598	599	600	601	602	603	604	605	606	607	608	609	610	611	612	613	614	615	616	617	618	619	620	621	622	623	624	625	626	627	628	629	630	631	632	633	634	635	636	637	638	639	640	641	642	643	644	645	646	647	648	649	650	651	652	653	654	655	656	657	658	659	660	661	662	663	664	665	666	667	668	669	670	671	672	673	674	675	676	677	678	679	680	681	682	683	684	685	686	687	688	689	690	691	692	693	694	695	696	697	698	699	700	701	702	703	704	705	706	707	708	709	710	711	712	713	714	715	716	717	718	719	720	721	722	723	724	725	726	727	728	729	730	731	732	733	734	735	736	737	738	739	740	741	742	743	744	745	746	747	748	749	750	751	752	753	754	755	756	757	758	759	760	761	762	763	764	765	766	767	768	769	770	771	772	773	774	775	776	777	778	779	780	781	782	783	784	785	786	787	788	789	790	791	792	793	794	795	796	797	798	799	800	801	802	803	804	805	806	807	808	809	810	811	812	813	814	815	816	817	818	819	820	821	822	823	824	825	826	827	828	829	830	831	832	833	834	835	836	837	838	839	840	841	842	843	844	845	846	847	848	849	850	851	852	853	854	855	856	857	858	859	860	861	862	863	864	865	866	867	868	869	870	871	872	873	874	875	876	877	878	879	880	881	882	883	884	885	886	887	888	889	890	891	892	893	894	895	896	897	898	899	900	901	902	903	904	905	906	907	908	909	910	911	912	913	914	915	916	917	918	919	920	921	922	923	924	925	926	927	928	929	930	931	932	933	934	935	936	937	938	939	940	941	942	943	944	945	946	947	948	949	950	951	952	953	954	955	956	957	958	959	960	961	962	963	964	965	966	967	968	969	970	971	972	973	974	975	976	977	978	979	980	981	982	983	984	985	986	987	988	989	990	991	992	993	994	995	996	997	998	999	1000	1001	1002	1003	1004	1005	1006	1007	1008	1009	1010	1011	1012	1013	1014	1015	1016	1017	1018	1019	1020	1021	1022	1023	1024	1025	1026	1027	1028	1029	1030	1031	1032	1033	1034	1035	1036	1037	1038	1039	1040	1041	1042	1043	1044	1045	1046	1047	1048	1049	1050	1051	1052	1053	1054	1055	1056	1057	1058	1059	1060	1061	1062	1063	1064	1065	1066	1067	1068	1069	1070	1071	1072	1073	1074	1075	1076	1077	1078	1079	1080	1081	1082	1083	1084	1085	1086	1087	1088	1089	1090	1091	1092	1093	1094	1095	1096	1097	1098	1099	1100	1101	1102	1103	1104	1105	1106	1107	1108	1109	1110	1111	1112	1113	1114	1115	1116	1117	1118	1119	1120	1121	1122	1123	1124	1125	1126	1127	1128	1129	1130	1131	1132	1133	1134	1135	1136	1137	1138	1139	1140	1141	1142	1143	1144	1145	1146	1147	1148	1149	1150	1151	1152	1153	1154	1155	1156	1157	1158	1159	1160	1161	1162	1163	1164	1165	1166	1167	1168	1169	1170	1171	1172	1173	1174	1175	1176	1177	1178	1179	1180	1181	1182	1183	1184	1185	1186	1187	1188	1189	1190	1191	1192	1193	1194	1195	1196	1197	1198	1199	1200	1201	1202	1203	1204	1205	1206	1207	1208	1209	1210	1211	1212	1213	1214	1215	1216	1217	1218	1219	1220	1221	1222	1223

तक्ता-१४
TABLE - XIV

(IV) Personnel Summary

(चार) कर्मचारी विषयक

गोषवारा	Designation	Scale of Pay/वेतनमान	No. of posts/पदसंख्या		पदनाम	
			2023-2024	2024-2025		
1	2	3	4	1		
9. LEGAL ADVISERS AND COUNSELS					९-विधि सल्लागार व समुपदेशी	
Gazetted-					राजपत्रित -	
Advocate General	...	--	...	1	1	महाअधिवक्ता
Associate Advocate General	...	--	...	--	--	सहयोगी महाअधिवक्ता
Government Pleader, High Court, Mumbai	...	--	...	1	1	सरकारी वकील, उच्च न्यायालय, मुंबई
Public Prosecutor, Greater, Mumbai	...	--	...	1	1	सरकारी अभियोक्ता, बृहन्मुंबई.
Chief Presenting Officer-MAT (Mumbai, A'bad, & Nagpur)	...	--	...	3	3	मुख्य सादरकर्ता अधिकारी (म. प्र. न्या.) मुंबई, औरंगाबाद व नागपूर
Government Pleader, City Civil Court, Mumbai.	...	--	...	1	1	सरकारी वकील, शहर दिवाणी न्यायालय, मुंबई
Government Pleader, Small Causes, Court.	...	--	...	1	1	सरकारी वकील, लघुवाद न्यायालय
Public Prosecutor High Court, Mumbai.	...	--	...	1	1	अपर सरकारी वकील, आणि अति., सरकारी वकील, उच्च न्यायालय, नागपूर
Government Pleader, High Court, Nagpur	...	--	...	1	1	सरकारी वकील, उच्च न्यायालय, औरंगाबाद
Government Pleader, High Court, Aurangabad5--	...	--	...	1	1	आस्थापना अधिकारी
District Government Pleader	...	--	...	30	30	जिल्हा सरकारी वकील
Government Pleaders	...	--	...	5	5	आस्थापना अधिकारी
Establishment Officer	...	44900-142400	...	5	5	
Total-Gazetted	...		...	55	55	एकूण-राजपत्रित
Non-Gazetted, Class III-					अराजपत्रित, वर्ग तीन-	
Accountant	...	9300-34800-G.P. 4300	...	4	4	लेखापाल
Superintendent	...	38600-122800	...	31	31	अधीक्षक
Assistant Superintendent	...	38600-122800	...	1	1	सहा. अधीक्षक
Librarian	...	29200-92300	...	2	2	ग्रंथपाल
Supervisory Senior Clerk	...	29200-92300	...	35	35	पर्यवेक्षक वरिष्ठ लिपिक
Senior Clerk	...	29200-92300	...	18	18	वरिष्ठ लिपिक
Stenographer (Higher Grade)	...	41800-132300	...	30	30	लघुलेखक (उ. श्रेणी)
Stenographer (Lower Grade)	...	38600-122800	...	37	37	लघुलेखक (नि. श्रेणी)
Clerk-Typist	...	19900-63200	...	191	191	लिपिक-टंकलेखक
Clerk	...	19900-63200	...	8	8	लिपिक
Steno-Typist	...	19900-63200	...	9	9	लघु टंकलेखन
Typist	...	15008-47600	...	6	6	टंकलेखन
Driver	...	(Spl. pay Rs. 80)P. 2400	...	2	2	चालक
...	...	19900-63200	...			
Total-Class III			...	376	376	एकूण, वर्ग तीन
Class IV-					वर्ग चार-	
Book Binder	...	19900-63200	...	--	--	पुस्तक बांधणीकार
Machine Operator	...	19900-63200	...	--	--	मशिन ऑपरेटर
Naik	...	19900-63200	...	--	--	नाईक
Filer	...	19900-63200	...	--	--	फाईलकरी
Peon	...	19900-63200	...	--	--	शिपाई
Sweeper	...	19900-63200	...	--	--	सफाईगार
Total Class IV			...	--	--	एकूण-वर्ग चार
Grand Total			...	--	--	एकूण बेरीज

धर्मादाय संघटनेच्या रचनेचा तक्ता
CHART OF THE CHARITY ORGANISATION

---

११. धर्मादाय संघटना

प्रस्तावना :

(१) धर्मादाय संघटना, धर्मादाय आयुक्त यांच्या प्रशासनाखाली महाराष्ट्र सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्था अधिनियम, १९५० कार्यान्वित करण्याकरिता निर्माण केलेली आहे. या अधिनियमाद्वारे राज्यामधील सार्वजनिक न्यास, संस्था नोंदणी अधिनियम, १८६० प्रमाणे नोंद झालेल्या सार्वजनिक संस्था किंवा धार्मिक संस्था किंवा दोन्हीसह संस्था यावर नियंत्रण ठेवले जाते. महाराष्ट्र सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्था अधिनियम, १९५० अन्वये धर्मादाय आयुक्त हे धर्मादाय संघटनेचे प्रमुख असून एक निगम आहेत. कायद्यातील न्यायिक कार्यविषयक ठराविक तरतुदी व्यतिरिक्त धर्मादाय आयुक्तांना न्यासाचे पर्यवेक्षण व विनियोजन ही सर्वसाधारण कर्तव्ये तसेच काही न्यायिक कर्तव्ये, विशेषतः अधिनियमामध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे बजवावी लागतात. धर्मादाय आयुक्त व त्यांचे अधिकारी यांना कायदान्वये अशा प्रशासकीय व न्यायिक कार्याबाबत कार्यवाही करावी लागते. त्या खेरीज धर्मादाय संघटनेचा प्रमुख या नात्याने व महाराष्ट्र राज्यातील सर्व सार्वजनिक न्यासांचा पालक व परिरक्षक म्हणून शासकीय कर्तव्य पार पाडीत असतात. अशा तऱ्हेने धर्मादाय आयुक्तांना चौकशी प्राधिकारी तसेच न्यायिक किंवा न्यायिकवत प्राधिकारी म्हणून काम करावे लागते.

(२) धर्मादाय आयुक्तांना, धर्मादाय सह-आयुक्त, धर्मादाय उप-आयुक्त व सहायक धर्मादाय आयुक्त हे न्यायिक कार्यात, न्यायिकवत व प्रशासकीय कार्यात मदत करतात. तसेच लेखा संचालक व सहायक लेखा संचालक प्रशासकीय व लेखा विषयक कामात व संघटनेचे नियंत्रण करण्यात मदत करतात.

(३) धर्मादाय आयुक्तांना एखाद्या न्यासाचे काही व्यक्तींकडून विश्वासघाताने, गैरविनियोगामुळे, अपहारामुळे अगर निष्फळाजीपणामुळे नुकसान झाले त्यासाठी विश्वस्तांना जबाबदार धरण्याचे किंवा तात्पुरते बडतर्फ करण्याचे व नवीन विश्वस्त नेमण्याचे अधिकार आहेत. तसेच न्यासांची योजना तयार करणे, मनाई हुकूम देणे, अपीलांची सुनावणी करणे, पुनरीक्षण अर्जाचा विचार करणे इत्यादी अधिकार आहेत. न्यायिकवत व प्रशासकीय कर्तव्यामध्ये न्यास निधीची गुंतवणूक करण्यास परवानगी देणे, न्यासाच्या मालमत्तेचे संरक्षण करणे, विश्वस्तांना कर्ज उभारण्याची व घेण्याची परवानगी देणे, न्यासाच्या हिशेबाचे खास परीक्षण करण्याचे आदेश देणे. न्यासाचे प्रशासन योग्य व्हावे म्हणून आदेश देणे, देण्याचे अधिकार अगर न्यासाचे संरक्षण अथवा त्याच्या मालमत्तेचे संरक्षण करणे, एखाद्या न्यासाच्या कामकाजाबाबत चौकशी सुरु करणे, न्यासाच्या विश्वस्ता विरुद्ध अथवा संबंधित व्यक्तीविरुद्ध फौजदारी फिर्याद दाखल करणे अथवा अशी फिर्याद दाखल करण्यास मंजुरी देणे व विश्वस्तांना याबाबत जिल्हा न्यायालयामध्ये फिर्याद नोंदविण्यास मान्यता देणे इत्यादी कामाचा समावेश होतो. धर्मादाय आयुक्तांना पंढरपूर मंदिराविषयी जी तात्पुरती समिती आहे त्यावर ही देखरेख ठेवावी लागते. तसेच ते देवस्थान व्यवस्थापन समिती, पश्चिम महाराष्ट्र, कोल्हापूर यांच्या कामकाजावर देखरेख ठेवतात.

(४) धर्मादाय आयुक्त हे संस्था नोंदणी अधिनियम १८६० अनुसार संस्था निबंधक सुध्दा आहेत व त्या अधिनियमाखाली नोंदणी झालेल्या

संस्थांच्या कामकाजावर ते देखरेख ठेवतात.

(५) सार्वजनिक न्यासांना मार्गदर्शन व्हावे व चांगली सेवा उपलब्ध व्हावी तसेच धर्मादाय संघटनेचे कामकाज सुरळीत चालावे म्हणून धर्मादाय संघटनेची दिनांक १३-१-२००० पासून पुनर्रचना करण्यात आली असून ३६ सार्वजनिक प्रादेशिक कार्यालये स्थापन झालेली आहेत. धर्मादाय सहआयुक्त, उप धर्मादाय आयुक्त आणि सहायक धर्मादाय आयुक्त हे महाराष्ट्र सार्वजनिक न्यास अधिनियम, १९५० अन्वये अथवा शासनाने अधिनियमान्वये प्रदान केलेल्या अधिकारानुसार आपली कामे व कर्तव्ये पार पाडतात.

(६) उपरोक्त अधिनियमानुसार लावण्यात येणाऱ्या फी आणि इतर प्रशासकीय खर्चासाठी सार्वजनिक न्यासांकडून घेण्यात येणारी फी, इतर वर्गणी, अधिनियमानुसार होणारी वसुली इ. माध्यमातून निर्माण होणाऱ्या निधीचा वापर शासनाने अथवा स्थानिक प्राधिकरणांनी दिलेल्या वर्गणीतून स्थापन करण्यात आलेल्या सार्वजनिक न्यासाच्या कामकाजाकरिता होणारा खर्च भागविण्याकरिता धर्मादाय आयुक्त आणि त्यांचा कर्मचारी वर्ग यांचे वेतन आणि भत्ते याकरिता शासनाने केलेल्या खर्चाची प्रतिपूर्ती करण्याकरिता व या अधिनियमातील तरतुदीची अंमलबजावणी करण्यासाठी करण्यात येतो. परंतु महाराष्ट्र सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्था अधिनियम १९५० चे कलम ४१ क अंतर्गत P.I.L. ४०-२००७ मध्ये दि. २५-९-२००९ रोजी मा. उच्च न्यायालयच्या आदेशान्वये २% अंशदान /फी वसुलीस स्थगिती देण्यात आली. सध्या सार्वजनिक न्यास प्रशासन निधीतील रक्कम दिवसेंदिवस कमी होत असल्याने भविष्यात कर्मचारी वेतन/भत्ते इतर खर्चाच्या दृष्टीने अंशदान पुन्हा सुरु करण्या करता मा. उच्च न्यायालय (मुंबई) येथे Civil Application दखल करण्यात आली आहे.

(७) महाराष्ट्र सार्वजनिक विश्वस्त संस्था, १९५० ने हैद्राबाद धर्मादाय दाननिधी विनियम, १३४९ फसली निरसित केले असून ह्या धर्मादाय-दान निधीपैकी बहुतेक सार्वजनिक न्यास म्हणून नोंदले गेले आहेत. तथापि एखाद्या समितीकडे त्यांचे व्यवस्थापन सोपविण्याची योजना धर्मादाय आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांनी तयार करेपर्यंत ह्या सर्व धर्मादाय दाननिधीचे व्यवस्थापन महसूल प्रशासनामार्फत चालू राहिल.

(८) धर्मादाय संघटनेच्या प्रादेशिक कार्यालयांसाठी जागा उपलब्ध करून घेण्याची कार्यवाही :- त्यामध्ये सद्यस्थितीत भाडेतत्वावर कार्यरत असलेली जिल्ह्यांची कार्यालय १५ आहेत. प्रशासकीय/शासकीय इमारतीत कार्यरत असलेल्या जिल्ह्याची संख्या ७ आहे. कार्यालयासाठी जागा प्राप्त होऊन ताबा घेतलेले जिल्ह्याची संख्या २२ आहे. स्वतःची व भाड्याची इमारत असलेले जिल्ह्यांची संख्या ५ आहे. राज्यातील सर्व जिल्हा कार्यालयांकरिता जागांची सद्यस्थिती दर्शविणारा तक्ता सोबत जोडण्यात आला आहे. (परिशिष्ट-अ) जागा अप्राप्त असलेले जिल्हे-६ ठाणे, धुळे, नाशिक, बुलडाणा, भंडारा, सांगली (यातील ५ जिल्ह्यांना स्वतःची जागा आहे पण ती अपूरी पडत असल्यामुळे जागेची मागणी आहे तर केवळ भंडारा कार्यालयास स्वतःची काही जागा नाही.)

कार्यालये/जिल्हे	जागेचा तपशील
१) मुंबई	स्वतःच्या मालकीची
२) बृहन्मुंबई	नवीन इमारतीच्या बांधकामास शासनाकडून प्रशासकीय मान्यता प्राप्त झाली आहे.
३) ठाणे	स्वतःच्या मालकीची + भाड्याची जागा या कार्यालयास स्वतःच्या मालकीची ३३०० चौफुट आकाराची सदनिका उपलब्ध आहे. परंतु सदरची जागा अपुरी असल्यामुळे नवीन भाड्याच्या इमारतीत कार्यालय कार्यरत आहे.
४) रायगड	स्वतःच्या मालकीची + सार्वजनिक न्यास नोंदणी कार्यालय, रायगड यांना ८० गुंठे जागा जिल्हाधिकारी कार्यालयाकडून वाटप करण्यात आली आहे. सद्यस्थितीत ३५ गुंठ जागा मोकळी असून उर्वरीत जागेवर अतिक्रमणे झालेली आहेत.
५) पालघर	प्रशासकीय इमारतीमध्ये उपलब्ध करून देण्यात आली आहे.
६) पुणे	कार्यालयास स्वतःच्या मालकीची २२०००/- चौफुट आकाराची जागा उपलब्ध असून सदर जागेत कार्यालय व काही निवासी सदनिका कार्यरत आहेत.
७) अहमदनगर	प्रशासकीय इमारतीमध्ये उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या ९९३.६८ चौमी आकाराच्या जागेत कार्यालय कार्यरत आहे.
८) सातारा	स्वतःच्या मालकीची + भाड्याची जागा सातारा कार्यालयाच्या नवीन इमारतीचे बांधकाम चालू आहे.
९) सोलापूर	स्वतःच्या मालकीची नुतन इमारतीचे बांधकाम चालू आहे.
१०) कोल्हापूर	स्वतःच्या मालकीची कार्यालयाच्या स्वतःच्या मालकीची ९०००/- चौफुट आकाराच्या जागेवर कार्यालय कार्यरत आहे. तसेच १११४.७४ चौमी जागेवर निवस्थान बांधण्यात ओल आहे.
११) सांगली	भाड्याची जागा + कार्यालयास स्वतःच्या मालकीची २१००/- चौफुट आकाराची जागा उपलब्ध असून त्या जागेत व भाड्याच्या ८०० चौफुट जागेत कार्यालय कार्यरत आहे.
१२) रत्नागिरी	स्वतःच्या मालकीची जिल्हाधिकारी कार्यालयाकडून २००० चौ.मी. जागा प्राप्त झाली असून त्या जागेवर कार्यालयासाठी नवीन इमारतीचे बांधकाम करण्याच्या दृष्टीने आराखडे बनविण्याचे काम चालू आहे.
१३) सिंधुदुर्ग	प्रशासकीय इमारतीमध्ये उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या १६४४ चौ. फुट आकाराच्या जागेत कार्यालय कार्यरत आहे. जिल्हाधिकारी कार्यालयाकडून कार्यालयाच्या नवीन इमारत बांधकामासाठी १०४२.८० चौ.मी. जागा प्राप्त झाली आहे तर निवस्थान बांधकामासाठी ३०१९.३८ चौमी. जागा प्राप्त झाली आहे व त्या जागेवर कार्यालयासाठी नवीन इमारतीचे व निवासस्थानाचे बांधकाम करण्याच्या दृष्टीने आराखडे बनविण्याचे काम चालू आहे.
१४) नाशिक	स्वतःच्या मालकीची - नाशिक कार्यालय जानकी प्लाझा इमारतीमध्ये ४४५.८१ चौ. मी जागेत व खरबंदा पार्क या इमारतीमध्ये ३०० चौ.मी आकाराच्या जागेत कार्यालय कार्यरत आहे. परंतु सदरची जागा पुरेशी नाही त्यामुळे नाशिक कार्यालयासाठी जागेची मागणी आहे.
१५) धुळे	स्वतःच्या मालकीची -८०० चौरस मीटर जागा धुळे कार्यालयास प्राप्त झाली आहे. सदर जागेची नोंद ७/१२ वर घेण्यात आली आहे.
१६) जळगाव	सदरची इमारत बांधकाम पूर्ण होऊन हस्तांतरित करण्यात आली आहे व उद्घाटनाच्या प्रतीक्षेत आहे.
१७) नंदुरबार	भाड्याची जागा + सार्वजनिक न्यास नोंदणी कार्यालय, नंदुरबार या कार्यालयाच्या बांधकाम अंदाजपत्रकास प्रशासकीय मान्यता प्राप्त झाली आहे.
१८) नागपूर	स्वतःच्या मालकीची + नागपूर कार्यालयाच्या नवीन विस्तारित इमारतीमधील लिफ्टचे काम पूर्ण झाले आहे. तसेच Recapitation Sheet प्रमाणे इतर सर्व कामे करून ताबा घेण्यातबाबत नागपूर कार्यालयास कळविले होते. सद्यस्थितीत काम पूर्ण झाले आहे.

१९) चंद्रपुर	स्वता:च्या मालकीची
२०) भंडारा	भाड्याची जागा
२१) वर्धा	भाड्याची जागा + सार्वजनिक न्यास नोंदणी वर्धा कार्यालयास शासनाची १२,००० चौ. फुट जागा प्राप्त झाली आहे. सदर जागेवर इमारत बांधण्याच्या दृष्टीने इमारत बांधकाम आराखडे व प्राथमिक अंदाजपत्रकास मान्यता मिळाली नाही.
२२) गोंदिया	प्रशासकीय इमारतीमध्ये उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या ३४५.११ चौ. मी आकाराच्या जागेत कार्यालय कार्यरत आहे.
२३) गडचिरोली	प्रशासकीय इमारत + १० गुंठे जागेचा प्रस्ताव मा. जिल्हाधिकारी यांनी मंजूर केला असून लगत असणाऱ्या वाढीव १० गुंठे जागेचा प्रस्ताव अधापर्यंत जिल्हाधिकारी गडचिरोली यांच्याकडून जागा वाटप आदेश काढण्यात आले नाही.
२४) अकोला	कार्यालयास स्वता:च्या मालकीची १६५००/- चौफुट आकाराची जागा उपलब्ध असून या पैकी ५४८० चौफुट जागेत कार्यालय कार्यरत आहे.
२५) वाशीम	भाड्याची जागा + जागा प्राप्त असून सदर जागेवर बांधकाम करण्याच्या दृष्टीने नवीन इमारतीचे बांधकाम आराखडे शासन मंजूरीस्तव प्रलंबित आहेत.
२६) अमरावती	स्वताच्या मालकीची + भाड्याची जागा धर्मादाय सह आयुक्त अमरावती या कार्यालयाची इमारत बांधण्याच्या दृष्टीने इमारतीचे आराखडे व प्राथमिक अंदाजपत्रक प्रशासकीय मान्यतेकरीता सादर केलेले आहे.
२७) यवतमाळ	प्रशासकीय इमारतीमध्ये उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या ५८३१.९२ चौफुट आकाराच्या जागेत कार्यालय कार्यरत आहे.
२८) बुलढाणा	प्रशासकीय इमारत + १५ गुंठे जमीन मिळाली असून पुढील ती नावावर कार्यवाही भुमिअभिलेख कार्यालयाकडून केली जात आहे.
२९) लातूर	भाड्याची जागा + बांधकाम चालू असून लातूर कार्यालयाच्या नुतन इमारतीचे बांधकामाकरिता आवश्यक असलेल्या वाढीव निधीकरिता सुधारित अंदाजपत्रक शासनाकडे सादर केले आहे.
३०) धाराशिव	स्वतःच्या मालकीची + वाढीव जागा मिळाल्यास त्या अनुषंगाने नवीन आराखडा तयार करून पाठविण्याबाबत कार्यवाही सुरु आहे.
३१) बीड	भाड्याची जागा + बीड कार्यालयाच्या नवीन इमारत बांधकामाचे आराखडेबाबत कार्यवाही सुरु आहे.
३२) छत्रपती संभाजीनगर	स्वतःच्या मालकीच्या १३८० चौमी जागेत इमारत बांधण्यात आली असून त्या जागेत कार्यालय कार्यरत आहे.
३३) जालना	जिल्हाधिकारी कार्यालयाकडून प्राप्त झालेल्या ४० आर जागेत स्वता:च्या मालकीची इमारत बांधण्यात आली असून त्या जागेत कार्यालय कार्यरत आहे.
३४) नांदेड	भाड्याची जागा + सद्यस्थितीत नांदेड कार्यालयाच्या नवीन इमारतीच्या बांधकामाच्या प्रस्तावास शासनाने प्रशासकीय मान्यता दिली आहे.
३५) परभणी	भाड्याची जागा
३६) हिंगोली	सद्यस्थितीत भाड्याच्या जागेत कार्यालय कार्यरत आहे. + सद्यस्थितीत हिंगोली कार्यालयाच्या नवीन इमारतीच्या बांधकामाच्या प्रस्तावास शासनाने प्रशासकीय मान्यता दिली आहे.

(९) **रुग्णालय योजना** :- नोंदणीकृत न्यासाद्वारे संचालित रुग्णालयांतर्फे निर्धन व दुर्बल घटकातील रुग्णांना अनुक्रमे मोफत व सवलतीच्या दराने वैद्यकीय उपचार.

महाराष्ट्र सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्था अधिनियम १९५० चे कलम ४१ क क अंतर्गत मा. उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी रिट याचिका (पीआयएल) क्रमांक ३१३२/०४ मध्ये निर्धन व दुर्बल घटकांतील रुग्णांना अनुक्रमे मोफत व सवलतीच्या दराने धर्मादाय रुग्णालय/वैद्यकीय केंद्र येथे वैद्यकीय उपचार मिळण्याकरिता मंजूर केलेली योजना दिनांक १ सप्टेंबर २००६ पासून अंमलात आली आहे. या योजनेनुसार खालीलप्रमाणे रुग्ण सवलतीस पात्र आहेत.

निर्धन रुग्ण :- ज्यांची वार्षिक उत्पन्नाची मर्यादा रुपये १,८०,००० इतकी आहे, त्यांना धर्मादाय रुग्णालयात / वैद्यकीय केंद्रात पुर्णपणे मोफत उपचारांची सोय आहे.

दुर्बल घटकातील रुग्ण :- ज्यांची वार्षिक उत्पन्नाची मर्यादा रुपये ३,६०,००० इतकी आहे, त्यांना धर्मादाय रुग्णालयात / वैद्यकीय केंद्रात सवलतीच्या दरात वैद्यकीय उपचार उपलब्ध आहेत.

परिशिष्ट ब मध्ये सदर योजनेच्या लाभार्थींची माहिती देण्यात आली आहे. दि. २४-८-२०१५ रोजी मा. मुख्यमंत्री महोदय यांच्या हस्ते योजनेची माहिती व योजनेचा लाभ जास्तीत जास्त लाभार्थ्यांना मिळण्यासाठी धर्मादाय आयुक्त कार्यालयाच्या ई-गव्हर्नन्स कार्यक्रमांतर्गत रुग्णालय मोड्यूल गो-लाइव्ह करण्यात आलेले आहे, जेणेकरुण सर्वसामान्य जनतेस धर्मादाय रुग्णालयांची आवश्यक ती माहिती सहजपणे उपलब्ध होऊ शकते. सदर मोड्यूलवरून राखीव खाटापैकी किती खाटा उपलब्ध आहेत, संपर्क व्यक्तीचे नांव, संपर्क क्रमांक वगैरे अशा प्रकारची आवश्यक माहिती मिळू शकते.

Real time basis वर खाटांच्या उपलब्धतेची माहिती प्राप्त होण्यासाठी पथदर्शी प्रकल्प म्हणून मुंबई जिल्ह्यातील खालील महानगरपालिका व शासकीय रुग्णालयात स्मार्ट टीव्ही लावण्यात आले आहेत.

१) सेन्ट जॉर्ज रुग्णालय २) सायन हॉस्पिटल ३) के. इ. एम. रुग्णालय ४) नायर हॉस्पिटल ५) जे. जे. हॉस्पिटल

त्याप्रमाणे महाराष्ट्र शासनाचे दि.६/६/२०१८ रोजीच्या पत्रानुसार राज्यातील १९ जिल्ह्यातील शासकीय/महानगरपालिका रुग्णालयात २५ व मा. मुख्यमंत्री सहायता कक्ष मंत्रालय मुंबई येथे १ याप्रमाणे एकुण २६ ठिकाणी स्मार्ट टीव्ही स्थापित करण्यात आले. १) शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, अकोला. २) जिल्हा स्त्री रुग्णालय, अकोला. ३) जिल्हा सामान्य रुग्णालय अमरावती ४) जिल्हा स्त्री रुग्णालय अमरावती. ५) जिल्हा सामान्य रुग्णालय, जालना ६) शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर. ७) सुपर स्पेशलिटी रुग्णालय नागपूर, ८) जिल्हा सामान्य रुग्णालय, वाशीम ९) जिल्हा सामान्य रुग्णालय, गडचिरोली. १०) जिल्हा सामान्य रुग्णालय वर्धा, ११) वसंतराव नाईक शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, यवतमाळ १२) जिल्हा सामान्य रुग्णालय, जळगाव. १३) जिल्हा सामान्य रुग्णालय, बुलढाणा. १४) शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व सर्वोपचार रुग्णालय, लातूर १५) ससून सर्वोपचार रुग्णालय, पुणे.

१६) जिल्हा सामान्य, रुग्णालय पुणे १७) पुणे मनपा दवाखाना, पुणे. १८) जिल्हा सामान्य रुग्णालय, उस्मानाबाद. १९) जिल्हा सामान्य रुग्णालय, परभणी २०) जिल्हा सामान्य रुग्णालय, नाशिक. २१) सामान्य रुग्णालय, मालेगाव २२) जिल्हा सामान्य रुग्णालय, हिंगोली. २३) शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, (ओ.पी.डी. विभाग) औरंगाबाद. २४) शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, औरंगाबाद. २५) जिल्हा सामान्य रुग्णालय, नांदेड. २६) मा. मुख्यमंत्री वैद्यकीय सहायता कक्ष मंत्रालय मुंबई. या २६ ठिकाणी स्मार्ट टीव्ही स्थापित करण्यात आले आहेत.

महाराष्ट्र सार्वजनिक विश्वस्तव्यवस्था (सुधारणा) अधिनियमाचे अंतर्गत महाराष्ट्र शासन राजपत्र असाधारण भाग चार क्र. ४ खालीलप्रमाणे सुधारणा केली आहे.

महाराष्ट्र सार्वजनिक विश्वस्तव्यवस्था अधिनियम यामध्ये आणखी सुधारणा करण्याकरिता अधिनियम.

१. या अधिनियमास, महाराष्ट्र सार्वजनिक विश्वस्तव्यवस्था (सुधारणा) अधिनियम, २०१९ असे संक्षिप्त नाव म्हणावे.

महाराष्ट्र शासन राजपत्र असाधारण भाग चार, जून २९, २०१९/ आषाढ ८, शके १९४९.

२. महाराष्ट्र सार्वजनिक विश्वस्तव्यवस्था अधिनियम, याच्या कलम ४१ अ अ मध्ये, ...

(क) पोट-कलम १ मध्ये

(एक) खंड (ब) मध्ये “ज्याच्यावर उपचार” या मजकुरानंतर “(नेत्रांतर्गत (इंद्रा ऑक्युलर) शस्त्रक्रिया यांसह)” हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल;

(दोन) खंड (क) मध्ये, “उपचार करुन घेण्यासाठी” हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल;

(तीन) परंतूकानंतर, पुढील परंतुक जादा दाखल करण्यात येईल :

“परंतू आणखी असे की, जेथे केंद्र किंवा राज्य शासन किंवा इतर कोणतीही संस्था यांच्याकडून प्राप्त होणाऱ्या सहाय्यातून व अनुदानातून वैद्यकीय केंद्रात एखाद्या व्यक्तीवर नेत्रांतर्गत (इंद्रा ऑक्युलर) शस्त्रक्रिया करण्यात आली असेल त्याबाबतीत, अशी शस्त्रक्रिया करुन घेण्याच्या व्यक्तीची, खंड (ब) किंवा, यथास्थिती, खंड (क) च्या प्रयोजनासाठी लाभार्थी म्हणून गणना करण्यात येणार नाही”.

(ख) पोट-कलम (५) मध्ये “किंवा नेत्रांतर्गत (इंद्रा ऑक्युलर) शस्त्रक्रिया” हा मजकूर वगळण्यात येईल.

मा. धर्मादाय आयुक्त यांच्याद्वारे नानावटी रुग्णालयास अचानक भेट देऊन रुग्णालयातील त्रुटीबाबत विश्वस्तावर फौजदारी गुन्हा दाखल करुन रु. ५ लाख इतक्या रकमेचा दंड मुख्यमंत्री सहायता निधीमध्ये जमा करण्यात आला आहे. “धर्मादाय रुग्णालये गरीब रुग्णांच्या दारी” ह्या विशेष अभियानाद्वारे दि. ४-११-२०१७ व दि. ३-१२-२०१७ रोजी मुंबई व महाराष्ट्रातील झोपडपट्टी व फुटपाथ वरील ६७००० गरीब रुग्णांच्या आरोग्याची मोफत तपासणी करण्यात आली.

(१०) **ई-गव्हर्नस प्रकल्प** :- धर्मादाय संघटनेचे मुख्यालय व त्याच्या अधिनस्त कार्यालयामध्ये ई गव्हर्नस ॲप्लिकेशन ची अंमलबजावणी करणे करिता निविदा प्रक्रिये व्दारे न्यूनतम निविदाकर (L1) म्हणून प्राप्त झालेल्या **M/S Mastek Ltd.** म्हणून या संस्थेची **System Integretor** म्हणून निवड करण्यात आलेली आहे. धर्मदाय संघटनेच्या सर्व कार्यालयातील ई गव्हर्नस ॲप्लिकेशनची अंमलबजावणी करण्याकरीता येणाऱ्या रु. ३.१२.२६.०५९/- (सेवा करासहित) (रुपये तीन कोटी बारा लाख सव्वीस हजार एकोणसाठ फक्त) इतक्या खर्चास सार्वजनिक न्यास प्रशासन निधितून भागविण्यात मान्यता मिळाली आहे. मा. उच्च न्यायालय, मुंबई येथील रिट पिटीशन (IPL) क्र. ३१३२/२००४ मधील दि. १७-८-२००६ व दि. १५-४-२०१५ रोजीचे आदेशाप्रमाणे मंजूर योजनेनुसार हॉस्पिटल करिता मॉडेल बनविण्यात आलेले आहे. धर्मदाय संघटनेच्या सदर संकेत स्थळावरील हॉस्पिटल मॉड्यूलचे मा. मुख्यमंत्री महोदयांच्या हस्ते दि. २६-८-२०१५ रोजी उद्घाटन करण्यात आले.

धर्मादाय संघटनेचे स्वतंत्र **Softwar** विकसित (e-government project) करण्याचे काम आता पूर्ण झाले आहे. आता मे मारटेक लि लि यांचेकडून सॉफ्टवेअर सिक्युरिटी ऑडिटकरिता पाठविण्यात आलेले आहे सदर सिक्युरिटी ऑडिटचे सर्टिफिकेट प्राप्त झाल्यानंतर महाराष्ट्र शासनाच्या स्टेट डेटा सेंटर येथे सर्व्हर वर डिप्लाय केले जातील फेब्रुवारी, २०१६ च्या पहिल्या आठवड्यामध्ये गोलाईव्ह होणे अपेक्षित आहे.

शासन निर्णय क्रमांक :- LNJD/D१७०११/१०/२०१४Desk १७, दि. २१/८/२०१४ अन्वये, धर्मादाय संघटनेचे मुख्यालय व त्याच्या अधिनस्त असलेल्या कार्यालयामधील अभिलेख्यांचे स्कॅनिंग व डिजीटायझेशन करण्याकरिता निविदा प्रक्रियेव्दारे न्यूनतम निविदाकार (L1) असलेल्या **M/s karve Data Management Service** या संस्थेची निवड करण्यात आलेली आहे, त्याच्या कामाचा तपशिल परिशिष्ट क मध्ये देण्यात आलेला आहे.

११) नवीन ७७३ पदांना मंजूरी - महाराष्ट्र सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्था अधिनियम १९५० व नियम १९५१ तसेच संस्था नोंदणी कायदा १८६० अंतर्गत कामकाज करणेकरीता व प्रशासन प्रभावी व गतिमान करण्यासाठी शासनाने शासन निर्णय क्रमांक - सीएचए-२०११/८२१/प्र.क्र.९३/का-१ दिनांक १४ मार्च २०१२ अन्वये ७७३ नविन पदांची निर्माती केली असून त्यापैकी ४०४ पदांची भरती करण्यात आलेली आहे व उर्वरित पदांची भरतीची प्रक्रिया सुरु आहे.

(१२) धर्मादाय संघटनेतील गट ब अराजपत्रित व गट क संवर्गातील अधिक्षक/जनसंपर्क अधिकारी, लेखापाल/निरीक्षक/न्याय लिपिक, वरिष्ठ लिपिक/अभिलेखापाल, लिपिक टंकलेखक या संवर्गातील पदांचे सेवाप्रवेश नियम शासनाच्या दि. १७/११/२०१२ रोजीच्या अधिसूचनेनुसार तयार करण्यात आले आहेत. सदर अधिसूचनेनुसार वरील सर्व पदांवर पदोन्नती आणि नामनिर्देशनाने नियुक्त होणाऱ्या कर्मचाऱ्यांना विहित केलेली विभागीय परीक्षा उत्तीर्ण होणे आवश्यक असल्याने सामायिक परीक्षेची नियमावली शासनाने मान्य करून त्याबाबतची अधिसूचना क्रमांक सीएचए-२०१४/६३९/प्र.क्र.११५/कार्य.१, दि. ०३/१२/२०१५ रोजी निर्गमित करण्यात आली असून त्यानुसार दि. २१/०२/२०१६ रोजी प्रथम सामायिक विभागीय परीक्षा आयोजित करण्यात आलेली आहे.

(१३) कायद्यातील तांत्रिक बाबींच्या माहिती अभावी विश्वस्तांवर कोणतेही तांत्रिक गुन्हे दाखल होऊ नयेत या कारणास्तव तसेच महाराष्ट्र सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्था अधिनियम, १९५० कायद्यातील महत्त्वाच्या बाबी विश्वस्तांना अवगत करून देणे याकरिता सन २०१५ मध्ये विश्वस्त संस्था तंटामुक्त व्हावा म्हणून सोलापूर, औरंगाबाद अहमदनगर, सातारा तसेच बारामती येथे कार्यशाळा आयोजित करण्यात आल्या होत्या, यामध्ये मा. धर्मादाय आयुक्तांनी विश्वस्तांना मार्गदर्शन केले बारामती येथील कार्यशाळेमध्ये मा. शरद पवार साहेब उपस्थित होते. आणि औरंगाबाद येथील कार्यशाळेत मा. न्यायमूर्ती के. यु. चांदीवाल होते.

(१४) सहधर्मादाय आयुक्त कार्यालय, औरंगाबाद येथील कार्यालयीन इमारतीच्या उद्घाटन प्रसंगी मा. मुख्यमंत्री महोदय, मा. मुख्य न्यायमूर्ती आणि मा. विधानसभा अध्यक्ष यांच्याशी झालेल्या चर्चेनुसार तसेच मा. मुख्य सचिव कार्यालयातून प्राप्त झालेल्या आदेशानुसार मा. धर्मादाय आयुक्तांनी महाराष्ट्र सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्था अधिनियम, १९५० च्या कलम २२ या कलमांतर्गत (३) (A) व (३) (AA) या पोटकलमांचा अंतर्भाव करण्याचे तसेच वरील अधिनियमातील कलम ३६ A मध्ये काही दुरुस्ती करण्याचे प्रस्तावित केले आहे.

(१५) दिनांक १२/१२/२०१५ रोजी राष्ट्रीय महालोक अदालत आयोजित करण्यात आली होती त्यामध्ये ठेवण्यात आलेल्या एकूण ११६७ प्रकरणापैकी २३० प्रकरणे निकाली काढण्यात आली.

(१६) धर्मादाय कार्यालयात प्राप्त होणाऱ्या अवादातील बदल अर्जाचा त्वरित निपटारा व्हावा म्हणून विशेष उपक्रम (Special drive) घेण्यात आला. त्यामध्ये राज्यात एकूण २५००० अर्ज निकाली काढण्यात आले.

(१७) पंढरपूर मंदिरे अधिनियम, १९७३, च्या तरतुदीनुसार पंढरपूर येथील श्री विठ्ठल रुक्मिणी मंदिराचा कारभार दि.२६.२.१९८५ पासून श्री विठ्ठल रुक्मिणी मंदिरे समिती, पंढरपूरकडे शासनामार्फत सोपविण्यात आलेला आहे. तथापि, मा. सर्वोच्च न्यायालयाने दि. १५-१-२०१४ रोजी अंतिम निर्णय दिल्यामुळे मंदिरातील बडवे, उत्पात व इतर यांचे अधिकार नष्ट झालेले आहेत आणि पंढरपूर मंदिरे अधिनियमानुसार श्री विठ्ठल रुक्मिणी मंदिरे समितीकडे या मंदिराचे संपूर्ण व्यवस्थापन आलेले आहे त्यानुसार मंदिरे समितीमार्फत वारकऱ्यांसाठी विविध प्रकारच्या सोयी-सुविधा खालीलप्रमाणे पुरविण्यात येत आहेत.

श्री संत ज्ञानेश्वर दर्शनमंडप :- भाविकांच्या दर्शनाची सोय सुलभ पध्दतीने व्हावी व भाविकांना दर्शन घेताना कमीतकमी वेळेत व शिस्तबध्द पध्दतीने दर्शन व्हावे या हेतूने पाच मजली श्री संत ज्ञानेश्वर दर्शनमंडप १९८७ साली भाविकांसाठी तयार केला. त्यासाठी अंदाजे रु. २ कोटी ६५ लाख खर्च झाले. त्यामध्ये मंदिराच्या सोयीसाठी फोटो स्टॉल, चप्पल स्टॉल स्टॅन्ड, मोबाइल लॉकर्स सुविधा, स्कॅनर मशिन इत्यादी बाबी उपलब्ध करण्यात आलेल्या आहेत. यात्रा कालावधीत आषाढी, कार्तिकी, माघ चैत्र दर्शनासाठी रांग मंदिरा पासू ७ ते ८ किलो मिटर लांब जाते. त्यासाठी मंदिरापासून ते गोपाळपूर रस्त्या पर्यंत भाविकांचे ऊन, वारा, पाऊस, इत्यादी पासून संरक्षण व्हावे म्हणून बारकेटीग व दर्शनबारीसाठी पत्राशेड उभारले जातात. दर्शनरांगेमध्ये व दर्शन मंडपात भाविकांसाठी पिण्याच्या पाण्याची सोय, स्वच्छतागृहे तसेच त्याठिकाणची साफसफाई वेळोवेळी केली जाते. तसेच बारी येणाऱ्या स्त्री भाविकांचे लहान पर्स स्कॅनर मशिनद्वारे तपासणी केली जाते.

बुंदी लाडूप्रसाद :- मंदिर समितीच्या वतीने दि. २२-३-१९८५ पासून गुढी पाडव्याचे मुहुर्तावर मार्फत बुंदीचा लाडू प्रसाद म्हणून अल्पदरात भाविकांना वितरण करणेचे काम चालू केले. मंदिराच्या परिसरामध्ये दोन ठिकाणी लाडू प्रसाद विक्री केंद्र चालू आहेत. भाविकांच्या मागणीनुसार प्रति लाडू पॅकेट (२ नग) पंधरा रुपये या दराने मंदिर समितीचे वतीने पुरवठा केला जातो. तसेच यात्रा कालावधीत आषाढी, कार्तिकी, माघ, चैत्र इ. यात्रा कालावधीमध्ये लाडूप्रसाद विक्रीचे जादा स्टॉल उभारले जातात. तसेच प्रति लाडू पॅकेट (२ नग) रु. १०/- देणगी मुल्य आकारून एकादशी दिवशी राजगिरा लाडूप्रसाद भाविकांना उपलब्ध करून देण्यात येतो.

गोशाळा :- मंदिर समितीचे वतीने गोशाळा सन १९९० पासून सुरू करण्यात आली असून त्यामध्ये लहान मोठी गाई, वासरे, खोंडे इत्यादी मिळून १३२ जनावरे आहेत दुभत्या गाईची संख्या सर्वसाधारण २० असून सद्य परिस्थितीला ७५ लिटर दुध प्राप्त होते. त्या दुधाचा वापर श्री विड्डल व रुक्मिणी यांचे नित्योपचारात अभिषेक व महानैवेद्य व उर्वरीत दुध अन्नछत्र येथे वापरण्यात येते गोशाळेतील जनावरांना सकस आहार मंदिर समिती मार्फत योग्य रितीने पुरवला जातो. तसेच गोशाळेसाठी भाविकांकडून पशुखाद्या योजने साठी देणगी स्विकारली जाते. तसेच भाविकांकडून मोफत चारा प्राप्त झालेस तो ही स्विकारला जातो. गोशाळेतील जनावरांची स्वच्छता व आरोग्य विषयक बाबी कडे तसेच लसीकरण इत्यादी बाबतची दक्षता कटाक्ष रितीने घेतली जाते व वेळोवेळी जनावरांची पशुवैद्यकीय अधिकारी यांचे मार्फत तपासणी केली जाते व वार्षिक निविदा काढून जनावरांसाठी वार्षिक कडबा खरेदी केला जातो.

अन्नछत्र :- मंदिर समितीचे वतीने भाविकांसाठी दिनांक २०/३/१९९६ अन्नछत्र सुरु करण्यात आले असून सदरचे अन्नछत्र पूर्ण वर्ष भर भाविकांसाठी उपलब्ध असून दररोज सर्व साधारण पणे १००० ते ११०० भाविक विनामुल्य सदर प्रसादाचा लाभ घेतात भाविकांना पोट भर प्रसादाचा लाभ दिला जातो. अन्नछत्रासाठी अंदाजे २२ लाख रुपये वार्षिक खर्च होतात. तेथे स्वच्छता, भाविकांच्या पिण्याच्या पाण्याची सोय व स्वच्छता गृहाची व्यवस्था नितनेटकेपणे ठेवली जाते. भाविकांकडून अन्नदानासाठी अन्नछत्र वाढदिवस योजना मंदिर समिती मार्फत राबविली जाते त्याचा प्रचंड प्रतिसाद भाविकांकडून मंदिर समितीस मिळत आहे तसेच धान्य रुपाणे अन्नछत्रासाठी देणगी स्विकारली जाते.त्यासाठी ही भाविकांकडून चांगला प्रतिसाद मिळत आहे.

श्री संत तुकाराम भवन :- मंदिरातील परंपरेनुसार धार्मिक कार्यक्रम पार पाडण्याचे हेतूने मंदिरा लगत श्री जगद्गुरु संत तुकाराम महाराज भवन या नावाने इमारत समितीचे वतीने बांधण्यात आली असून त्याचे उद्घाटन दि. ७-७-२००६ रोजी करण्यात आले. त्या ठिकाणी सामाजिक, धार्मिक, आध्यात्मिक भजन, किर्तन, प्रवचन इत्यादी कार्यक्रम करण्यात येतात तसेच संत साहित्याचा आभ्यास भाविकांना व्हावा या हेतूने त्याठिकाणी संत साहित्य ग्रंथालय व वाचनालय सुरु करण्यात आलेले आहे. तसेच आषाढी, कार्तिकी, माघ, चैत्र इ. यात्रा कालावधीमध्ये मंदिराच्या सेवेसाठी येणारे स्वयंसेवक, कमांडो, तसेच पोलिस नियंत्रण कक्ष इत्यादी लोकांची सर्व साधारण ५०० ते ६०० लोकांची निवासाची सोय केली जाते.

भक्तनिवास :- १) मंदिर समितीचे वतीने भाविकांचे सोयीसाठी महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळ (एमटीडीसी) यांचे कडील वार्षिक रक्कम रु. ८ लाख या भाडे तत्वावर सदरची इमारत समितीचे वतीने चालविण्यास सन १९९५ पासून घेतली असून तेथे भाविकांना अल्प दराने निवासाची सोय करण्यात येते. भाविकांना स्नान करणेकामी सौर उर्जेद्वारे गरम पाण्याची सोय करण्यात आलेली आहे. निवासाची सोय करून देण्यात येते. तसेच भाविकांना स्वच्छता व पिण्याच्या पाण्याची सोय उत्तम रितीने करण्यात आलेली आहे. भाविकांना स्नान करणेकामी सौर उर्जेद्वारे गरम पाण्याची सोय करण्यात आलेली आहे.

सर्वे नं. ५९ मध्ये वेदांत फौंडेशन यांचे वतीने बांधकाम करून ३० खोल्यांचे अद्यावत स्वरूपाचे भक्तनिवास सन २०११ पासून भाविकांसाठी मंदिर समितीचे वतीने उपलब्ध झालेले असून तेथे भाविकांना अल्प दरात निवासाची सोय करून देण्यात येते तसेच भाविकांना स्वच्छता व पिण्याच्या पाण्याची सोय उत्तम रितीने करण्यात आलेली आहे. भाविकांना स्नान करणेकामी सौर उर्जेद्वारे गरम पाण्याची सोय करण्यात आलेली आहे.

सर्वे नं. ५९ मध्ये व्हिडिओकॉन प्रा. लि. (शेट नंदलालजी धूत) यांचे वतीने ३४ खोल्यांचे अद्यावत स्वरूपाचे भक्तनिवास सन २०१२ पासून भाविकांसाठी मंदिर समितीचे वतीने उपलब्ध झालेले असून तेथे भाविकांना अल्प दरात निवासाची सोय करून देण्यात येते तसेच भाविकांना स्वच्छता व पिण्याच्या पाण्याची सोय उत्तम रितीने करण्यात आलेली आहे. भाविकांना स्नान करणेकामी सौर उर्जेद्वारे गरम पाण्याची सोय करण्यात आलेली आहे. तसेच भाविकांसाठी उपहार गृहाची सोय करण्यात आलेली आहे.

समितीच्या वतीने सर्वे नं. ५९ मध्ये नवीन अद्यावत ३०० खोल्यांचे भक्तनिवास बांधकाम सुरु करण्यात आले आहे. सदरचे बांधकाम अंतिम टप्प्यावर आहे.

चप्पल स्टॅंड :- भाविकांसाठी चप्पल स्टॅंडची मोफत सोय श्री. संत ज्ञानेश्वर दर्शनमंडपात करण्यात आलेली आहे.

पिण्याच्या पाण्याची सोय :- मंदिर समितीचे वतीने मंदिर व मंदिराच्या परिसरात भाविकांसाठी पिण्याच्या पाण्याची सोय केली जात होती. तथापी भाविकांना शुध्द व थंड पाणी चांगल्या रितीने मिळावे या हेतूने समितीचे वतीने उत्तरद्वार, नामदेव पायरी, संत तुकाराम भवन या तीनही ठिकाणी वॉटर प्युअरी फायर प्लॅन्ट बसवून शुध्द पाण्याची सोय बाराही महिने केलेली आहे. त्याचा भाविक उत्तम रितीने लाभ घेत असून भाविकांतून समाधान व्यक्त होत आहे. तसेच श्री. विड्डल रुक्मिणीच्या दर्शनाला येणाऱ्या भाविकांना शुध्द पिण्याचे पाणी उपलब्ध करून देण्याच्या दृष्टीने पंढरपूर शहरातील खालील ठिकाणे निश्चित करून, सदर ठिकाणी ए.टी.एम. बसविण्यात आले आहे. त्यामधून रक्कम रु. १/- प्रमाणे एक लिटर मिन्नरल पाणी उपलब्ध करून देण्यात येते.

- १) तहसिल कार्यालय
- २) नवीन एस.टी. बसस्थानक
- ३) प्रदक्षणा मार्ग, काळा मारुती शेजारी, नगर परिषद शाळा नं. ६ गेट शेजारी
- ४) महाद्वार पोलीस चौकी जवळ. ५) महात्मा फुले पुतळ्याशेजारी, संतपेट.

सी. सी. टी. व्ही :- मंदिर समितीचे वतीने मंदिरातील अंतर्गत सुरक्षा व हालचाली तसेच मंदिरा बाहेरील परिसरातील सुरक्षा व हालचाली च्या दृष्टीने समितीचे वतीने कायम स्वरूपी ६४ कॅमेऱ्याची सोय व यात्रा कालावधी मध्ये जादा ३० कॅमेऱ्याची सोय करण्यात येते, त्याचे सर्व नियंत्रण समितीचे कार्यालयात कंट्रोल रूम द्वारे केले जाते. त्याचा सर्व साधारणपणे २३ दिवस डाटा पाहण्यासाठी उपलब्ध होतो.

वॉकी टॉकी :- मंदिर समितीचे वतीने व सुरक्षेच्या दृष्टीने सर्व सुरक्षा कर्मचारी यांना २० वॉकी टॉकी देण्यात आलेल्या आहेत त्यासाठी दोन बेस स्टेशन बसविण्यात आलेले आहेत. भाविकांना यात्रा कालावधी व इतर वेळी दर्शन सुलभ व्हावे व दर्शन रांगेची व्यवस्था निट नेटकेपणे रहावी यासाठी वॉकी टॉकीचा उपयोग चांगल्या पध्दतीने होतो.

ऑनलाईन दर्शन व्यवस्था :- मंदिर समितीचे वतीने भाविकांच्या सोयीसाठी व सुलभ दर्शन होण्याच्या दृष्टीने भाविकांचा बहुमुल्य वेळ दर्शन रांगेत तासन्तास उभा राहून वेळ जात होता. याची दखल घेवून ऑनलाईन दर्शन व्यवस्था श्री विठ्ठल रुक्मिणी मंदिर समितीचे वतीने www.vitthalrukminimandir.org ही वेबसाईट सन २०१३ पासून सुरु करण्यात आले असून यात्रा कालावधीत व इतर सर्व दिवशी भाविक ऑनलाईन दर्शन बुकींग करून दर्शनाचा लाभ घेतात. त्यासाठी मंदिर समितीचे वतीने स्वतंत्र दर्शन रांगेची व्यवस्था केलेली आहे.

ऑनलाईन डोनेशन व्यवस्था :- मंदिर समितीचे वतीने जे भाविक पंढरपूर येथे येवू शकत नाहीत व त्यांची मंदिर समिती देणगी देण्याची इच्छा आहे. व मंदिरातील विविध योजनांमध्ये देणगी देण्यास इच्छुक आहेत. अशा भाविकांना ऑनलाईन डोनेशन व्यवस्था www.vitthalrukminimandir.org ह्या वेबसाईटवर सुरु करण्यात आलेली आहे.

देणगी :- मंदिर समितीचे वतीने भाविकांकडून येणाऱ्या सोने, चांदी, रोख रक्कम, भेट वस्तु स्वरूपात येणाऱ्या देणगी बाबत समितीचे वतीने भाविकांना त्याची रितसर पावती देण्यात येते व त्या भाविकांचा मानसन्मान केला जातो. तसेच सोने व चांदी याची नोंद रजिस्टरला घेण्यात येते व ते सुरक्षितपणे खजिन्यात ठेवण्यात येते त्याच प्रमाणे रोख स्वरूपात आलेली देणगी रक्कमेची भाविकांना रितसर पावती देवून त्या रकमेचा भरणा बँकेत केला जातो.

हुंडीपेटी (देणगी पेटी) :- मंदिर समितीच्या वतीने मंदिरामध्ये श्री विठ्ठल रुक्मिणी गाभारा व इतर परिवार देवतांच्या ठिकाणी ठेवण्यात आलेल्या दान पेट्याची मोजदाद ही विधी व न्याय खाते यांचे सूचनेप्रमाणे प्रति आठवड्याला मोजणी करण्यात येवून सदरची रक्कम त्याच दिवशी बँकेत भरली जाते. तसेच श्री विठ्ठल व रुक्मिणी गाभार्यातील (पायावरील) दान येणाऱ्या देणगी पेट्याची मोजदाद दररोज करून ती बँकेत भरण्यात येते.

मंदिरातील नित्योपचार :- मा. सर्वोच्च न्यायालय दिल्ली यांचे कडील दिनांक १५-१-२०१४ चे निकालाप्रमाणे मंदिराचा संपूर्ण ताबा मंदिर समितीने घेतलेला असून त्याची अंमलबजावणी दिनांक १७-१-२०१४ चे मध्यरात्री पासून करण्यात आलेली असून मंदिरामध्ये बडवे / उत्पात यांचा व सेवाधारी

यांचा कोणताही हक्क अधिकार राहिलेला नाही. त्या दिवसापासून देवाचे गाभार्यामध्ये अथवा यजमानकृत्य करणेस त्यांना मज्जाव करण्यात आलेला असून त्याप्रमाणे बडवे / उत्पात यांचा व सेवाधारी यांचा अडथळा ही राहिलेला नाही. मंदिर समिती अधिनियम १९७३ चे नियमाप्रमाणे व त्यातील तरतुदीप्रमाणे श्री विठ्ठल रुक्मिणी यांचे नित्योपचार व पारंपारिक सण व उत्सव पूर्व परंपरेनुसार त्याच तोलामोलाने व रित रिवाजानुसार साजरे केले जातात व ते करणेचे कार्यवाही मंदिर समिती कटाक्षाने दक्षता घेत आहे. पंढरपूर वासियांना प्रातःकाळी ५.३० ते ६.०० वाजता दर्शन व्यवस्था (चार वाऱ्यांचे वेळी दशमी, एकादशी व द्वादशी हे दिवस व शुध्द एकादशी, गोकुळ अष्टमी, शिवरात्री हे दिवस सोडून)

मंदिर सुरक्षा :-

१) अंतर्गत सुरक्षा व्यवस्था :- मंदिर समितीचे वतीने अंतर्गत सुरक्षेसाठी माजी सैनिक यांची नेमणूक करण्यात आलेली आहे व स्त्री सुरक्षा कर्मचारी म्हणून होमगार्ड यांची नेमणूक करण्यात आलेली आहे.

२) बाह्य सुरक्षा व्यवस्था :- मंदिर सुरक्षेसाठी श्री. विठ्ठल रुक्मिणी मंदिर सुरक्षा पोलीस निरीक्षक १ उपपोलीस निरीक्षक २ व पोलीस सुरक्षा कर्मचारी २८ असे एकूण ३१ कर्मचारी मंदिर सुरक्षेसाठी आहेत.

दुष्काळ ग्रस्तांना मदत :- मंदिर समितीचे वतीने महाराष्ट्रामध्ये सन २०१३ व २०१७ मध्ये पडलेल्या भिषण दुष्काळ परिस्थिती मध्ये दुष्काळ ग्रस्तांना मदत व्हावी या हेतूने शासन मान्यतेनुसार मंदिर समितीचे वतीने तीन कोटी रुपयाचा निधी मा. मुख्यमंत्री सहाय्यता निधी देण्यात आला आहे.

शौचालय व वृक्षारोपण निधी :- मा. जिल्हाधिकारी, सोलापूर यांनी मुंबई उच्च न्यायालयाच्या आदेशानुसार शौचालय व वृक्षारोपणासाठी निधी देणबाबत कळविले होते. त्याप्रमाणे ५० लाख शौचालयासाठी व २.५० लाख वृक्षारोपणासाठी देण्यात आलेले आहेत.

केरळ राज्यामध्ये झालेल्या अतिवृष्टीमुळे पुरपरिस्थिती निर्माण झाली होती. तेथील पुरग्रस्तांच्या मदतीसाठी मानवतावादी भुमिकेतून व सामाजिक उत्तरदायित्व म्हणून “Chif Minister Kerala Flood Relief Fund” यासाठी रु. २५/- लाख इतका निधी देण्यात आला आहे.

पंढरपुरात मयत झालेल्या भविकाचे शव/प्रेत त्याच्या मुळ गावी पोहोच करणेकामी रक्कम रु. १०,०००/- रुग्णवाहिका भाडे देण्याचा निर्णय घेतला आहे.

गोशाळेतील खोंडे गरजू व आत्महत्याग्रस्त शेतकऱ्यांना मोफत पाळावयास दिली.

दि. १४/०२/२०१९ रोजी पुलवामा, जम्मू काश्मीरमध्ये शहिद झालेल्या महाराष्ट्र राज्यतील दोन भारतीय जवानांच्या कुटूंबीयांना मंदिर समितीमार्फत प्रत्येकी रक्कम रु. १०/- लाख प्रमाणे एकूण रक्कम रु. २०/- लाख मदत दिली.

महाराष्ट्रा राज्यातील सांगली जिल्ह्याला यावर्षी झालेल्या अतिवृष्टीमुळे मोठ्या प्रमाणात पूर आला होता. सदर सांगली व सोलापूर जिल्ह्यातील पुरग्रस्त मयत नागरिकांचे वारसांना व सांगली जिल्ह्यातील ०५ पुरग्रस्त गावांना मंदिर समितीमार्फत खालीलप्रमाणे मदत देण्यात आली.

सांगली जिल्ह्यातील ०५ पुरग्रस्त गाव दत्तक घेवून त्यांना प्रत्येक रु.५,००/- लक्ष प्रमाणे रु. २५,००/- लक्ष निधी देण्याचा निर्णय घेतला.

सांगली जिल्ह्यातील पुरग्रस्त मयत २० नागरिकांना वारसांना प्रत्येक २.००/- लक्ष प्रमाणे रु.४०.००/- लक्ष मदत दिली. सोलापूर जिल्ह्यातील पुरग्रस्त मयत ०३ नागरिकांच्या वारसांना प्रत्येक रु २.००/-लक्ष प्रमाणे रु.६.००/- लक्ष देण्याचा निर्णय घेतला.

सांगली जिल्ह्यातील पुरग्रस्तांना ५००० साड्या व १०००० बुंदी लाडूप्रसाद देण्यात आला.

पंढरपूर शहर व परिसरातील पुरग्रस्त नागरिकांना भोजन, किराणा माल, निवास व्यवस्था, दुध इ. प्रकारची मदत दिली.

स्कायवॉक :- दर्शनरांगेतील भाविकांचे ऊन व पावसांपासून संरक्षण करणेकामी दर्शनमंडप पूर्वगेट ते कासार घाट (२४० मी.) पर्यंत स्कायवॉक करण्यात आलेला आहे. तसेच कासार घाट ते पत्राशेड पर्यंत स्कायवॉक लवकरच ई निविदा प्रक्रिया राबवून पूर्ण करण्यात येत आहे.

उड्डाणपूल व्यवस्था :- यात्रेनिमित्त दर्शनरांग व्यवस्थेसाठी बॅरेकेटींग कामे करण्यात येतात. दर्शन रांगेच्या मार्गावर तात्पुरते उड्डाणपूल बसविण्यात आलेले आहेत.

वैद्यकिय सुविधा :- दर्शनमंडप येथे बीव्हीजी यांचेमार्फत आजारी भाविकांसाठी मोफत सुविधा उपलब्ध करून देण्यात येत आहे. तसेच मंदिर परिसरामध्ये १ अद्यावत रुग्णवाहिका मंदिर समितीकडून ठेवण्यात आली आहे.

आपत्कालीन व्यवस्था :- मंदिर, मंदिर परिसर, दर्शनमंडप, संत तुकाराम भवन व भक्तनिवासे येथे आपत्कालीन व्यवस्थेसाठी अद्यावत सिझफायर यंत्रणा कार्यान्वीत करण्यात आलेली आहे.

वायरलेस यंत्रणा :- मंदिर परिसर व दर्शनरांगेमध्ये तात्काळ संपर्कासाठी २५ वायरलेस सेटचा वापर करण्यात येत आहे. सदरची यंत्रणा तपासणी व वेळोवेळी दुरुस्तीकामी माहितगार तंत्रज्ञाची पूर्णवेळ नेमणूक करण्यात आलेली आहे. तसेच मंदिर समिती मार्फत वायरलेस यंत्रणा यात्रा कालावधीत जिल्हा प्रशासनाच्या उपलब्ध करून देण्यात येत आहे.

एल. सी.डी. स्क्रीन :- श्री. विठ्ठल रुक्मिणीचे भाविकांना लाईव्ह दर्शन देण्यासाठी दर्शनमंडपात भाविकांना एल.सी.डी. स्क्रीन बसविण्यात आलेल्या आहेत.

मेटल डिटेक्टर व बॅग स्कॅनर मशिन :-

सुरक्षतेच्या दृष्टीने दर्शनरांगेतील भाविकांची दर्शनमंडप व नामदेव पायरी येथे मेटल डिटेक्टरद्वारे तपासणी करून सोडण्यात येतात. तसेच त्यांचेकडील बॅग, पर्स, मोबाईल इ. वस्तु बॅग स्कॅनर मशिनद्वारे तपासणी करण्यात येते.

विमा पॉलीसी :-

श्री. विठ्ठल रुक्मिणीच्या दर्शनासाठी आलेल्या भाविकांसाठी मंदिर समितीच्या वतीने खालीलप्रमाणे विमा उतरविण्यात आलेला आहे. त्यासाठी मंदिर समितीच्या वतीने रु. ७,००,०००/- इतका प्रिमीयम खर्च केलेला आहे. सन २०१८-१९ मध्ये भाविकांना सदर पॉलीसीचा लाभ झालेला आहे.

१. अपघाताने मृत्यु झाल्यास (२५ भाविक X रु. २,००,०००/-)

— रु. ५०,००,०००/-

२. अपघाताने दोन अवयव निकामी झाल्यास (२५ भाविक X रु. १,००,०००/-)

— रु. २५,००,०००/-

३. अपघाताने एक अवयव निकामी झाल्यास (२५ भाविक X रु. ५०,०००/-)

— रु. १२,५०,०००/-

४. अपघातात दवाखाना खर्च (२५ भाविक X रु. २५,०००/-)

— रु. ६,२५,०००/-

देणगीदार भाविकांना आशिर्वादाचा एसएमएस देणेबाबत :-

श्री. विठ्ठल रुक्मिणी मंदीरे समितीस देणगी देणाऱ्या भाविकांच्या देणगी झाल्यास व आशिर्वादाचा एसएमएस देण्याची सुविधा उपलब्ध करून देण्यात आली आहे.

श्रीच्या लाईव्ह दर्शनाबाबत :-

यात्रेनिमित्त येणाऱ्या भाविकांची गर्दी मोठ्या प्रमाणावर असते. गर्दी होवून दर्शन रांग ही दर्शन मंडपाचे बाहेर पत्राशेड ते गोपाळपूर -राझणी येथे जाण्याची शक्यता असल्याने पत्राशेड येथे मोठे एलईडी स्क्रीन बसवून भाविकांना श्रीचे लाईव्ह देण्यात येते. तसेच जियो टिव्ही यांना थेट प्रक्षेपणाचे हक्क दिले असल्याने, भाविकांना घरबसल्या जियो टिव्ही डिश टिव्हीवर श्रीचे थेट लाईव्ह दर्शन मिळणार आहे.

चौकशी कक्ष :- श्री विठ्ठल रुक्मिणीच्या दर्शनाला येणाऱ्या भाविकांना मंदिराचे माहिती, देणगी व्यवस्था, दर्शन व्यवस्था, पुजा भक्तनिवास व इतर अनुषंगीक माहिती देण्यासाठी दर्शनमंडप येथे चौकशी कक्ष उभारण्यात आला आहे. त्यामध्ये मराठी, इंग्रजी, कन्नड व तेलगु भाषा अवगत असलेले कर्मचारी नियुक्त करण्यात आलेली आहे.

‘Devotees Counting Machine’ श्री विठ्ठल रुक्मिणीच्या दर्शनासाठी दररोज हजारो भाविक येतात. सदरच्या भाविकांनी पदस्पर्शदर्शन व मुखदर्शन घेतलेल्या भाविकांची संख्या निश्चित करणे आवश्यक असते. तसेच दर्शनमंडप व दर्शनातील भाविकांची संख्या निश्चित झाल्यास पूढील योग्य ते नियोजन करण्यास मदत होणार असल्याने **‘Devotees Counting Machine’** खरेदी करून पदस्पर्शदर्शन रांगेत विठ्ठल गाभारा व दर्शनमंडप पूर्वगेट येथे बसविण्यात आलेल्या आहेत.

जनहित याचीका क्र. ०८/२०१२ मध्ये मुंबई उच्च न्यायालयाच्या निर्देशानुसार मंदिर समिती मार्फत पंढरपूरातील मठांमध्ये १००० शौचालये बांधण्याचे प्रस्तावित केलेले होते. त्याप्रमाणे उपलब्ध झालेल्या यादीप्रमाणे पंढरपूर शहर व परिसरातील ३१५ मठांचा सर्वे करण्यात आला आहे. त्यापैकी १६० मठांमध्ये १३८४ शौचालये बांधण्यास मंजुरी देण्यात आलेली होती. आतापर्यंत सदर शौचालयाचे कामासाठी एकूण रक्कम रु. १,५८,८२,३९३/- खर्च झालेला आहे. सदर शौचालये बांधकामाची तपशील खालीलप्रमाणे आहे.

अ. क्र.	तपशील	एकूण	
		मठ	शौचालये
१.	शौचालये बांधकाम पूर्ण झालेले	१४७	१२६५
२.	शौचालये बांधकाम सुरु असलेले	०६	५९
३.	शौचालये बांधकाम सुरु होणेवर	०७	६०
	एकूण	१६०	१३८४

तसेच समितीचा सन २०१७ - १८ व सन २०१८-१९ या आर्थिक वर्षांचा जमाखर्च खालीलप्रमाणे आहे.

अ. क्र.	सन	उत्पन्न (रु.)	खर्च (रु.)	शिल्लक (रु.)
१.	२०१७ ते २०१८	२६,५६,१०,०१४.७५	१८,४४,६३,४६१.६७	१५,११,४६,५५३.०८
२.	२०१८ ते २०१९	३१,६७,२६,८८७.०६	१३,९७३३,८४८.०२	१७,६९,९२,२३९.०४
३.	२०१९ एप्रिल ते ऑक्टोबर २०१९)	१७,०२,६२,९१३.३७	१३,६२,९४,२३६.३२	३,४०,४,६७८.०५

श्री. विठ्ठल रुख्मिणी भक्तनिवास :-

पंढरपूर शहरात सर्व्हे नं. ५९ येथे श्री. विठ्ठल रुख्मिणी मंदिरे समिती, पंढरपूरच्या वतीने भाविकांच्या सोईसाठी ३०० खोल्यांचे अद्यावत स्वरूपाचे श्री विठ्ठल रुख्मिणी भक्तनिवास बांधकाम करणेत आले आहे. सदर भक्तनिवास इमारतीमध्ये ६ विंग तयार करण्यात आल्या असून, त्यामध्ये डि विंग सर्वसामान्य भाविकांसाठी करण्यात आला आहे. या डि विंगचा लोकार्पण सोहळा मा. मुख्यमंत्री महोदय, महाराष्ट्र राज्य यांचे शुभहस्ते सोमवार दि. १७/१२/२०१८ रोजी संपन्न झाला. सदरचे भक्तनिवास भाविकांना लवकरच उपलब्ध करून देण्यात येत आहे. या भक्त निवासामध्ये भिनरल वॉटर, गरम पाणी, कॅन्टींग, लिफ्ट, अपंग भाविकांसाठी रॅम्प इ. सोयी उपलब्ध आहेत.

परिशिष्ट 'क'

शासन निर्णय क्र. LNJD/D १७०११/१०/२०१४/ Desk- १७ नुसार धर्मादाय संघटनेचे स्वतंत्र संगणक प्रणाली विकसीत करण्यात आलेली आहे. धर्मादाय संघटनेचे संकेतस्थळ स्टेट डेटा सेंटर, नविन प्रशासकीय भवन येथे डिप्लॉय करण्यात आलेले आहे. धर्मादाय संघटनेचे संकेतस्थळ charity.maharashtra.gov.in असे आहे. सदर संकेतस्थळावरून नविन संस्था नोंदणी, न्यास नोंदणी, ४१-सी नुसार वर्गणी गोळा करण्याची परवानगी, न्यासांचे हिशोबपत्रक दाखल करणे. न्यासाचे अंदाजपत्रक दाखल करणे, बदल अर्ज दाखल करणे. न्यास अथवा रुग्णालयाबाबत तक्रार दाखल करणे. तसेच न्यासांचे रुग्णालयाबाबत **real time basis** वर माहिती नागरिकांना मिळते. न्यास/संस्था नोंदणी करीता ऑनलाईन फी भरणे अशा अनेक सेवा सुरु करण्यात आलेल्या आहेत. संस्था नोंदणी व न्यास नोंदणी ऑनलाईन करणाऱ्या अर्जदारास त्यांचे नोंदणीचे प्रमाणपत्र अधिकाऱ्यांच्या डिजिटल सिग्नेचरने त्यांच्या ईमेलद्वारे पाठविले जाते. याशिवाय धर्मादाय संघटनेतील अधिकाऱ्यांनी केलेल्या आदेशाची प्रत संकेतस्थळावर अपलोड करण्यात येते.

संगणक प्रणालीबाबत धर्मादाय संघटनेतील कर्मचाऱ्यांना प्रशिक्षण देण्यात आलेले असून न्यासाचे विश्वस्तांकरीता कार्यशाळा आयोजित करण्यात येणार आहेत जेणेकरून सर्व विश्वस्त सदर संगणक प्रणाली जलद गतीने वापरू शकतील.

शासन निर्णय क्र. LNJD/D १७०११/१०/२०१४/Desk- १७ नुसार धर्मादाय संघटनेच्या अभिलेख्यांचे डिजिटायझेशन करणे चा दुसरा प्रकल्प सुरु आहे. सदर प्रकल्पांतर्गत मे. कार्वी डेटा मॅनेजमेंट लि. या संस्थेने धर्मादाय संघटनेच्या अभिलेखांचे स्कॅनिंग केलेले आहे. सदर स्कॅनिंग केलेले अभिलेख संकेतस्थळावर अपलोड करण्यात आलेले आहे जेणेकरून सर्व न्यासांना तसेच न्यासांच्या लाभार्थींना त्यांचे अभिलेख पाहता येतील.

शासनाच्या निर्देशानुसार धर्मादाय संघटनेचे संकेतस्थळ व संगणक प्रणाली स्टेट डेटा सेंटरवरून क्लॉऊड सिस्टमवर नेणेबाबत काम चालू आहे. सदर क्लॉऊड सिस्टम करीता रु. १६,२४.८३६/- + १८% जी.एस.टी. प्रती वर्ष असा खर्च येणार आहे.

परिशिष्ट - अ

धर्मादाय संघटनेच्या प्रादेशिक कार्यालयांच्या जागा उपलब्धतेबाबतची सद्यस्थिती, जागेच्या मालकीबाबत

अं.क्र.	स्वतःची	भाड्याची	प्रशासकीय	स्वतःची/भाड्याची	स्वतःची जागा प्राप्त असून इमारत बांधकाम अभावी सद्याच्या जागेत कार्यरत जिल्हे	कार्यालयास स्वतःची जागा प्राप्त आहे परंतु जागेची कमतरता असल्याने जागेची मागणी असलेले जिल्हे
१	नंदूरबार	जळगांव	सिंधुदूर्ग	सांगली	लातूर	नाशिक
२	रायगड	नंदूरबार	यवतमाळ	सातारा	जळगांव	धुळे
३	पुणे	लातूर	गडचिरोली	अमरावती	नंदूरबार	ठाणे
४	सोलापूर	बीड	बुलढाणा	ठाणे	बीड	बुलढाणा सांगली
५	कोल्हापूर	नांदेड	पालघर	मुख्यालय, / बृहन्मुंबई	नांदेड	—
६	रत्नागिरी	परभणी	अहमदनगर	—	हिंगोली	—
७	बीड	हिंगोली	गोंदिया	—	वाशिम	—
८	नाशिक	वाशिम	—	—	वर्धा	—
९	धाराशिव	भंडारा	—	—	अमरावती	—
१०	छ.संभाजीनगर	वर्धा	—	—	सातारा	—
११	अकोला	सांगली	—	—	मुख्यालय, बृहन्मुंबई	—
१२	नागपूर	ठाणे	—	—	सोलापूर	—
१३	चंद्रपूर	अमरावती	—	—	—	—
१४	हिंगोली	सातारा	—	—	—	—
१५	नांदेड	मुख्यालय, / बृहन्मुंबई	—	—	—	—
१६	गडचिरोली	—	—	—	—	—
१७	सिंधुदूर्ग	—	—	—	—	—
१८	वर्धा	—	—	—	—	—
१९	वाशीम	—	—	—	—	—
२०	जालना	—	—	—	—	—
२१	धुळे	—	—	—	—	—
२२	जळगांव	—	—	—	—	—

एकूण ३५ कार्यालयाची स्थिती वरीलप्रमाणे असून मुख्यालय व मुंबई कार्यालय हे एकत्रित आयुक्त भवनाच्या इमारतीत आहे. तसेच मुंबई उपनगर जिल्हाचे कामकाज मुंबई कार्यालयातून केले जाते.

१	स्वतःची इमारत असलेले जिल्हे	:	२२
२	भाड्याची इमारत असलेले जिल्हे	:	१५
३	प्रशासकीय इमारत असलेले जिल्हे	:	७
४	स्वतःची / भाड्याची जागा असलेले जिल्हे	:	५

सन २०२६ - २०२७ या वित्तीय वर्षाचे अंदाजपत्रक (परिशिष्ट - ब)

अ.क्र.	विभाग	जिल्हाचे नांव	एकूण धर्मादाय रुग्णालयांची संख्या	लाभार्थी रुग्ण संख्या २०२३	लाभार्थी रुग्ण संख्या २०२४	लाभार्थी रुग्ण संख्या २०२४	एकूण लाभार्थी रुग्ण संख्या (४ + ६)
१	२	३	४	५	६	७	७
१.	बृहन्मुंबई	बृहन्मुंबई	८५	२८२४२	२९६२६	२२२९३	८०९६९
२.		ठाणे	२०	६६९५	९५४३४	९६५९०	३८६३९
३.		पालघर	९२	९९०६	३७४७	४६७०	८४३८
४.		रायगड	९३	२६३५	९९३३	९६५३	२६५२९
५.	नाशिक	नाशिक	९७	९२८२०	९२०५६	४३४२	२९२९८
६.		धुळे	८	३५८६	२९९५	३४५८	९९५९
७.		नंदुरबार	३	५५६४	४९९४	४५२५	९४२८३
८.		जळगांव	८	६६६	८९४	९०४२	२६०२
९.	नागपूर	नागपूर	३९	३६३९९	४९३६३	३०८२२	९०८५८४
१०.		चंद्रपूर	४	२३६	९८३	२२३	६४२
११.		भंडारा	२	२५३	२४०	२०३	६९६
१२.		गोंदिया	२	३५०	४	०	३५४
१३.		वर्धा	८	४०६०७	४५९७७	४९८५०	९३५६३४
१४.		गडचिरोली	२	४२८	२०९	२२५	८६२
१५.	अमरावती	अमरावती	९५	६९३९	५४९०	७७०२	२००५९
१६.		अकोला	९२	३९०४	९९९२९	९७०४६	३२०७९
१७.		वाशिम	९	२०	८	२०	४८
१८.		यवतमाळ	३	९४४९	९९९२	९९९८	३६७९
१९.		बुलढाणा	९	२९	२९	९९	६९
२०.	छ. संभाजीनगर	छ. संभाजीनगर	२५	६७९७	९५५७७	९६९५	३२०६९
२१.		परभणी	३	६८४७	६७४२	९९९६८	२५५५७
२२.		हिंगोली	०	०	०	०	०
२३.		नांदेड	२	३९९	२९९	२४०	७७०
२४.		जालना	२	२९९२	९६५५	३४३४	८०८९
२५.		लातूर	७	४६९	५२२	८२६	९८९७
२६.		बीड	३	२८९०	२९९९	२०७३	७००२
२७.		सोलापूर	९९	५४४४	६९०९	९३४०६	२४९५९
२८.		धाराशीव	९	६२६	६०३	५९९	९७४८
२९.	कोल्हापूर	कोल्हापूर	२७	२५५२	९८३४	९६८३	६०६९
३०.		रत्नागिरी	६	३६०२	९९७४	२४९५	८०७९
३१.		सिंधुदुर्ग	७	९४४९	९४२८	४३६	३३९३
३२.		सांगली	२९	३७६४	९४७५	२६०४	७८४३
३३.		पुणे	५८	८०८७२	७९०९७	९७६९६	२५७५८५
३४.		अहिल्यानगर	२६	८५९३	८६८४	९९८६६	२९०६३
३५.		सातारा	९७	४७५७	२८३५	३४३०	९९०२२
३६.	एकूण		४७९	२८३८७४	३०५०७६	३२८२८८	९३७२६९

न्यास नोंदणी माहिती

up to date (31.12.2025)

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हा District	वर्षाच्या आरंभी नोंद झालेले Registered at the beginning of the year			वर्षात नोंद झालेले Registered during the year			वर्षाच्या अखेरीस नोंद झालेले Total at the end of the year		
		2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	GB.R.	126493	128474	130657	1981	2183	3757	128474	130657	134414
2.	Thane	44523	45942	46788	1419	846	720	45942	46788	47508
3.	Raigad	18746	18909	19571	163	662	584	18909	19571	20155
4.	Palghar	14113	15121	15996	671	875	1470	14784	15996	17466
5.	Nashik	25270	25560	27752	290	665	929	25560	26225	28681
6.	Jalgaon	23997	25401	23997	734	398	1361	24731	25799	25358
7.	Dhule	12233	17127	17243	194	116	228	12427	17243	17471
8.	Nandurbar	6642	6742	6763	100	21	240	6494	6763	7003
9.	Pune	73018	74612	76456	1594	1844	3126	74612	76456	79582
10.	Ahilyanagar	24253	24515	25111	262	596	612	24253	24515	25723
11.	Satara	22417	22707	22963	290	256	164	22068	22963	23127
12.	Kolhapur	43436	46965	47420	564	437	442	44000	47402	47862
13.	Sangli	24335	24671	24831	336	160	286	24671	24831	25117
14.	Ratnagiri	9126	9398	9670	277	272	423	9403	9398	10093
15.	Sindhudurga	6424	6610	6758	186	148	172	6610	6610	6930
16.	Chh. Sambhajinagar	33121	33805	34694	684	889	801	33805	34694	35495
17.	Jalna	15507	15728	16070	221	342	230	15728	16070	16300
18.	Parbhani	17589	17777	18095	188	340	401	17777	18117	18496
19.	Nanded	24831	25313	25579	482	266	323	25313	25579	25902
20.	Hingoli	8003	8244	8387	199	143	57	8202	8387	8444
21.	Amravati	29683	30826	30556	402	405	563	30151	30556	31119
22.	Akola	21154	21345	21909	191	312	438	21345	21657	22347
23.	Buldhana	19260	19530	19812	169	280	163	19157	19810	19975
24.	Yavatmal	23188	23212	24410	353	286	436	23541	23498	24846
25.	Washim	12662	13114	13353	232	239	274	12894	13353	13627
26.	Nagpur	42650	43319	45287	669	984	1642	43047	44303	46929
27.	Wardha	11125	11349	11546	224	197	284	9465	11546	11830
28.	Bhandara	10203	10505	10800	302	295	196	10505	10800	10996
29.	Chandrapur	15931	16122	16480	191	358	338	15554	16480	16818
30.	Gadchiroli	7710	7812	8391	102	72	170	7456	7884	8561
31.	Gondia	9495	9628	9696	133	68	128	9628	9696	9824
32.	Latur	26826	27076	27244	250	168	561	27076	27244	27805
33.	Solapur	32956	33637	34431	256	794	866	33212	34431	35297
34.	Dharashiv	17409	14163	18541	144	139	988	17553	14302	19529
35.	Beed	29326	29821	30187	495	366	495	28696	30187	30682
	Total	859515	905080	927444	15689	20182	23868	869578	924246	951312

संस्था नोंदणी अधिनियम

up to date (31.12.2025)

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हा District	वर्षाच्या आरंभी नोंद झालेले Registered at the beginning of the year			वर्षात नोंद झालेले Registered during the year			वर्षाच्या अखेरीस नोंद झालेले Total at the end of the year		
		2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	GB.R.	84525	85769	87702	1244	1933	2084	85769	87702	89786
2.	Thane	44646	45588	47071	942	1483	1064	45588	47071	48135
3.	Raigad	15209	15496	15895	287	399	458	15496	15895	16353
4.	Palghar	1604	2102	2806	498	704	730	2102	2806	3536
5.	Nashik	22721	23169	24554	448	738	925	23169	23907	25479
6.	Jalgaon	22891	23326	23685	435	359	577	23326	23685	24262
7.	Dhule	16025	16705	16908	120	203	224	16145	16908	17132
8.	Nandurbar	2643	2715	2787	72	72	141	2715	2787	2928
9.	Pune	62406	63935	65654	1529	1719	2485	63935	65654	68139
10.	Ahilyanagar	25198	25570	26087	372	517	717	25570	26087	26804
11.	Satara	17789	18032	18294	243	262	317	18032	18294	18611
12.	Kolhapur	39252	39816	40142	564	326	410	39816	40142	40552
13.	Sangli	19207	19496	19651	289	155	145	19496	19651	19796
14.	Ratnagiri	6566	6754	6836	188	82	503	6754	6836	7339
15.	Sindhudurg	4912	5067	5172	155	105	130	5067	5067	5302
16.	Chh. Sambhajinagar	28266	29169	29655	903	486	763	29169	29655	30418
17.	Jalna	13447	13645	13834	198	189	270	13645	13834	14104
18.	Parbhani	213	234	260	234	260	306	447	494	566
19.	Nanded	24895	25295	25569	400	274	399	25295	25569	25968
20.	Hingoli	8045	8178	8251	133	73	85	8178	8251	8336
21.	Amravati	29749	30151	34991	1143	4165	553	30826	34991	35544
22.	Akola	21196	21597	21741	191	319	449	21387	21916	22190
23.	Buldhana	19433	19581	19793	148	212	381	19581	19793	20174
24.	Yavatmal	20989	21031	22020	304	274	659	21293	21305	22679
25.	Washim	11832	12059	12229	402	170	228	12234	12229	12457
26.	Nagpur	42067	42701	43855	634	577	1170	42701	43278	45025
27.	Wardha	9620	9650	9752	124	102	237	9744	9752	9989
28.	Bhandara	10098	10260	10449	162	189	380	10260	10449	10829
29.	Chandrapur	15702	15956	16374	254	524	377	15956	16480	16751
30.	Gadchiroli	7536	7812	8010	119	99	169	7655	7911	8179
31.	Gondia	10051	10161	10228	110	67	120	10161	10228	10348
32.	Latur	28676	29006	29312	330	306	375	29006	29312	29687
33.	Solapur	11863	12281	12817	418	536	860	12281	12817	13677
34.	Osmanabad	14011	14163	14674	152	139	511	14163	14302	15185
35.	Beed	28592	29043	29411	451	368	543	29043	29411	29954
	Total	741875	755513	776469	13455	14626	19745	755330	770034	796214

TABLE - 3

up to date (31.12.2025)

कार्यालय	न्यास नोंदणी माहिती			संस्था नोंदणी अधिनियम		
	आरंभी नोंद 2025	वर्षात नोंद 2025	वर्षाचे अखेरीस 2025	आरंभी नोंद 2025	वर्षात नोंद 2025	वर्षाचे अखेरीस 2025
1. G.B.R.	130657	3757	134414	87702	2084	89786
2. Thane	46788	720	47508	47071	1064	48135
3. Raigad	19571	584	20155	15895	458	16353
4. Palghar	15996	1470	17466	2806	730	3536
5. Nashik	26225	929	27154	24554	925	25479
6. Jalgaon	25799	1361	27160	23685	577	24262
7. Dhule	17243	228	17471	16908	224	17132
8. Nandurbar	6763	240	7003	2787	141	2928
9. Pune	76456	3126	79582	65654	2485	68139
10. Ahilyanagar	25111	612	25723	26087	717	26804
11. Satara	22963	164	23127	18294	317	18611
12. Kolhapur	47402	442	47844	40142	410	40552
13. Sangali	24831	286	25117	19651	145	19796
14. Ratnagiri	9670	423	10093	6836	503	7339
15. Sindhudurga	6758	172	6930	5172	130	5302
16. C.Sambhajinagar	34694	801	35495	29655	763	30418
17. Jalna	16070	230	16300	13834	270	14104
18. Prabhani	18117	401	18518	260	306	566
19. Nanded	25579	323	25902	25569	399	25968
20. Hingoli	8387	57	8444	8251	85	8336
21. Amravati	30556	563	31119	34991	553	35544
22. Akola	21657	438	22095	21741	449	22190
23. Buldhana	19810	163	19973	19793	381	20174
24. Yavatmal	23498	436	23934	22020	659	22679
25. Washim	13353	274	13627	12229	228	12457
26. Nagpur	44303	1642	45945	43855	1170	45025
27. Wardha	11546	284	11830	9752	237	9989
28. Bhandara	10800	196	10996	10449	380	10829
29. Chandrapur	16480	338	16818	16374	377	16751
30. Gadchiroli	7884	170	8054	8010	169	8179
31. Gondia	9696	128	9824	10228	120	10348
32. Latur	27244	561	27805	29312	375	29687
33. Solapur	34431	866	35297	12817	860	13677
34. Dharashiv	14302	988	15290	14674	511	15185
35. Beed	30187	495	30682	29411	543	29954
Total	925262	23868	949130	776469	19745	796214

(दोन) वित्तीय आवश्यकता

(II) Financial Requirement

तक्ता - १

TABLE--I

up to date (31.12.2024)

	प्रत्यक्ष रकम २०२३-२०२४ Actuals 2023-2024	अर्थसंकल्प २०२४-२०२५ Budget Estimates 2024-2025	सुधारित अंदाज २०२५-२०२६ Revised Estimates 2025-2026	अर्थसंकल्प २०२६-२०२७ Budget Estimates 2026-2027
1	2	3	4	5
(अ) कार्याचे वर्गीकरण - धर्मादाय संघटना	...	--	--	--
एकूण (अ)	...	--	--	...
(ब) उद्दीष्टवार वर्गीकरण - ८०० (एक) धर्मादाय आयुक्त इतर खर्च	...	--	--	--
(२०७०००४४९)				
(१) वेतन	...	--	--	--
(२) अतिकालीक भत्ता	...	--	--	--
(३) दुरध्वनी, विज व पाणी शुल्क	...	--	--	--
(४) कंत्राटी सेवा	...	--	--	--
(५) प्रवास खर्च	...	--	--	--
(६) कार्यालयीन खर्च	...	--	--	--
(७) भाडे पट्टी व कर	...	--	--	--
(८) संगणकावरील खर्च	...	--	--	--
(९) इतर खर्च	...	--	--	--
(१०) पेट्रोल तेल व वंगण	...	--	--	--
(११) लहान बांधकामे	...	--	--	--
एकूण ८०० (१)	...	--	--	...
८०० (दोन) संस्था नोंदणी अधिनियम, १८६० ची अंमलबजावणी	...	--	--	--
(२०७०००४५२)				
वेतन	...	--	--	--
कार्यालयीन खर्च	...	--	--	--
एकूण ८०० (२)	...	--	--	...
(A) Activity Classification. Charity Organisation	...	--	--	...
Total (A)	...	--	--	...
(B) Objectwise Classification Other expenditure	...	--	--	...
800 (I) Charity Commissioner (20700441)				
(i) Salaries	...	--	--	--
(ii) O. T.	...	--	--	--
(iii) Telephone Charges	...	--	--	--
(vi) Contract Services	...	--	--	--
(iv) Travel Expenses	...	--	--	--
(v) Office Expenses	...	--	--	--
(vi) Rent & Taxes	...	--	--	--
(vii) Computer Expenses.	...	--	--	--
(viii) Other Charges.	...	--	--	--
(viii) Petrol, Oil & Lubricant	...	--	--	--
(viii) Minor works	...	--	--	--
Total 800 (I)	...	--	--	...
800 (II) Administration of Societies Registration Act, 1860	...	--	--	--
(20700452)				
Salaries	...	--	--	--
Office Expenses	...	--	--	--
Total 800 - (II)	...	--	--	...

तक्ता -१
TABLE-I

(H) ४४ (दोन) वित्तीय आवश्यकता
४५ (II) Financial Requirements

(रु. हजारत)
(Rs. in thousands)

1	2	3	4	5	6	7
	प्रत्यक्ष रकमा २०२२-२०२३	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२३-२०२४	सुधारलेले अंदाज २०२४-२०२५	अर्थसंकल्प २०२५-२०२६		
(अ) कार्याचे वर्गीकरण सामाजिक सुरक्षा व कल्याण						
एकूण (अ)	...					
(ब) उद्दिष्टवार वर्गीकरण ६०-इतर सामाजिक सुरक्षा व कल्याण कार्यक्रम १०४-डेव संलग्न विमा योजना ००(०१)-डेव संलग्न विमा योजनेनुसार प्रदाने (२२३५०६१४) भारित ५०-इतर खर्च	२,४०	११,००	७,७०	११,००		
एकूण	२,४०	११,००	७,७०	११,००		
००(०२)-डेव संलग्न विमा योजनेनुसार प्रदाने (२२३५०६२३) वत्तमत ५०-इतर खर्च	१५,६०	५५,००	३८,५०	५५,००		
एकूण	१५,६०	५५,००	३८,५०	५५,००		
एकूण (ब)	...					
२२३५ - सामाजिक सुरक्षा व कल्याण भारित वत्तमत एकूण (क)	२,४० १५,६० १८,००	११,०० ५५,०० ६६,००	७,७० ३८,५० ४६,२०	११,०० ५५,०० ६६,००		
एकूण (क)	...					
(A) Activity Classification Social Security and Welfare Total (A)						
(B) Objective Classification 60-Other Social Security and Welfare Programme 104-Deposit Linked Scheme (00) (01)-Payment against Deposit Linked Insurance Scheme Charged - (22350614) Other Charges Total						
(00) (01)-Payment against Deposit Linked Insurance Scheme Voted - (22350623) Other Charges Total						
Total (B)						
2235 - Social Security and Welfare -- Voted Total (c)						

TABLE-II

तक्ता-२

खालील तक्ते धर्मादाय आयुक्त व त्यांच्या अधिपत्याखालील न्यायिक कामे, न्यायिकत्व कामे, दावे (दिवाणी), सांविधिक व प्रशासकीय कामे दर्शवितात.
up to date (31.12.2025)

प्रकरणांचे स्वरूप	वर्षाच्या आरंभी प्रलंबित असलेली प्रकरणे Cases pending at the beginning of the Year			वर्षात आलेली प्रकरणे Cases instituted during the year.		
	2023 2	2024 3	2025 4	2023 5	2024 6	2025 7
कार्यालय : धर्मादाय आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य मुंबई						
न्यायिक कामे ...	19135	21017	--	15392	20882	--
न्यायिकत्व कामे ...	1828	2157	--	588	912	--
दावे(दिवाणी) ...	154	169	--	21	14	--
सांविधिक ...	726	2440	--	14022	15275	--
प्रशासकीय ...	1520	3781	--	49223	48235	--
लेखा छाननी शाखा ...	0	0	--	15623	29996	--
एकूण ...	23363	29564	--	94869	115314	--
कार्यालय : १. धर्मादाय सह आयुक्त, पुणे -						
न्यायिक कामे ...	15354	9970	12079	10811	6085	10054
न्यायिकत्व कामे ...	508	793	872	1093	311	519
दावे (दिवाणी) ...	0	0	0	0	0	0
सांविधिक ...	302	255	233	289	103	304
प्रशासकीय ...	9	587	701	9432	9436	11034
एकूण ...	16173	11605	13885	21625	15935	21911
कार्यालय : २. धर्मादाय सह आयुक्त, नागपूर						
न्यायिक कामे ...	3134	4945	3734	3979	2264	2991
न्यायिकत्व कामे ...	29215	28809	29772	9446	10148	10856
दावे (दिवाणी) ...	0	0	0	0	0	0
सांविधिक ...	1157	951	831	7309	372	414
प्रशासकीय ...	2947	7422	7871	14553	8213	10113
एकूण ...	36453	42127	42208	35331	20997	24374
कार्यालय : ३. धर्मादाय, सह आयुक्त, छ. संभाजीनगर						
न्यायिक कामे ...	5482	5935	4224	7980	6447	5133
न्यायिकत्व कामे ...	7608	7727	7537	296	168	6732
दावे (दिवाणी) ...	77	92	98	34	39	59
सांविधिक ...	1125	1731	638	5114	5358	5590
प्रशासकीय ...	108	180	147	2286	2377	2120
एकूण ...	14400	15665	12644	15710	14389	19634
कार्यालय : ४. धर्मादाय, सह आयुक्त, लातूर						
न्यायिक कामे ...	3681	3944	5009	3644	4975	5034
न्यायिकत्व कामे ...	117	124	132	73	85	79
दावे (दिवाणी) ...	0	0	0	0	0	0
सांविधिक ...	97	204	320	2350	3566	4492
प्रशासकीय ...	26	54	50	620	520	623
एकूण ...	3921	4326	5511	6687	9146	10228

२-चालू

II--Contd.

The following table indicates the details Judicial, Quasi Judicial Litigation (Civil), Statutory and Administrative work of Charity Commissioner and offices under their control. up to date (31.12.2025)

एकूण Total			वर्षात निकालात काढलेली प्रकरणे Cases disposed during the year			वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे Cases pending at the end of the year			Nature of Cases	
2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	17	
8	9	10	11	12	13	14	15	16		
Office : Charity Commissioner, (M.S.) Mumbai.										
34527	41899	--	13510	21618	--	21017	20514	--	...	Judicial Work
2416	3069	--	259	292	--	2157	2777	--	...	Quasi Judicial
175	183	--	6	6	--	169	177	--	...	Litigation
14748	17715	--	12308	16202	--	2440	1513	--	...	Statutory work
50743	51589	--	46962	49315	--	3781	2274	--	...	Administrative
15623	29996	--	15623	29996	--	0	0	--	...	Administrative
118232	144451	--	88668	117429	--	29564	27255	--	...	Total
Office : (1) Joint Charity Commissioner, Pune.-										
26165	16055	22133	8783	3976	10720	17382	12079	11413	...	Judicial Work
1601	1104	1391	1159	232	729	442	872	662	...	Quasi Judicial
0	0	0	0	0	0	0	0	0	...	Litigation
591	358	537	221	125	238	370	233	299	...	Statutory work
9441	10023	11735	7539	9322	9887	1902	701	1848	...	Administrative
37798	27540	35796	17702	13655	21574	20096	13885	14222	...	Total
Office : (2) Joint Charity Commissioner, Nagpur.										
7113	7209	6725	2168	3475	2949	4945	3734	3776	...	Judicial Work
38661	38957	40628	9852	9185	10102	28809	29772	30526	...	Quasi Judicial
0	0	0	0	0	0	0	0	0	...	Litigation
8466	1323	1245	7515	492	633	951	831	612	...	Statutory work
17500	15636	17984	10078	7764	15176	7422	7871	2808	...	Administrative
71784	63124	66582	29657	20916	28860	42127	42208	37722	...	Total
Office : (3) Joint Charity Commissioner, Chh. Sambhajinagar										
13462	12382	9357	7527	7858	5135	5935	4224	4222	...	Judicial Work
7904	7895	14269	177	358	3214	7727	7537	11055	...	Quasi Judicial
111	131	157	19	33	74	92	98	83	...	Litigation
6239	7089	6228	4508	6451	5510	1731	638	718	...	Statutory work
2394	2557	2267	2214	2410	2082	180	147	185	...	Administrative
30110	30054	32278	14445	17110	16015	15665	12644	16263	...	Total
Office : (4) Joint Charity Commissioner, Latur.										
7325	8919	10043	3381	3910	4935	3944	5009	5108	...	Judicial Work
190	209	211	66	77	145	124	132	66	...	Quasi Judicial
0	0	0	0	0	0	0	0	0	...	Litigation
2447	3770	4812	2243	3450	4656	204	320	156	...	Statutory work
646	574	673	592	524	640	54	50	33	...	Administrative
10608	13472	15739	6282	7961	10376	4326	5511	5363	...	Total

	1	2	3	4	5	6	7
कार्यालय : ५. धर्मादाय सह आयुक्त, कोल्हापूर.-							
न्यायिक कामे	...	2832	2711	4675	2930	3847	2818
न्यायिकत्व कामे	...	246	512	44368	797	1769	2928
दावे (दिवाणी)	...	0	0	0	0	0	0
सांविधिक	...	10	11	1192	3835	1	4654
प्रशासकीय	...	851	2	948	1336	8063	870
एकूण	...	3939	3236	51183	8898	13680	11270
कार्यालय : ६. धर्मादाय सह आयुक्त, अमरावती.-							
न्यायिक कामे	...	3388	3305	3160	2406	2153	2966
न्यायिकत्व कामे	...	4591	4833	4830	1654	1075	1873
दावे (दिवाणी)	...	0	0	0	0	0	0
सांविधिक	...	546	942	1560	5425	5203	4707
प्रशासकीय	...	172	133	266	3224	2276	1462
एकूण	...	8697	9213	9816	12709	10707	11008
कार्यालय : ७. धर्मादाय सह आयुक्त, नाशिक							
न्यायिक कामे	...	7626	2491	--	3856	6145	--
न्यायिकत्व कामे	...	974	341	--	233	333	--
दावे (दिवाणी)	...	162	181	--	22	17	--
सांविधिक	...	868	1249	--	4242	4612	--
प्रशासकीय	...	25	13	--	13	49	--
एकूण	...	9655	4275	--	8366	11156	--
कार्यालय : ९. बृहन्मुंबई कार्यालय, मुंबई -							
न्यायिक कामे	...	17962	19135	--	14039	15392	--
न्यायिकत्व कामे	...	1248	1828	--	858	588	--
दावे (दिवाणी)	...	137	154	--	23	21	--
सांविधिक	...	3046	726	--	14324	14022	--
प्रशासकीय	...	3558	1520	--	50012	49223	--
एकूण	...	25951	23363	--	79256	79246	--
कार्यालय : २. ठाणे विभाग, ठाणे.-							
न्यायिक कामे	...	--	--	--	--	--	--
न्यायिकत्व कामे	...	--	--	--	--	--	--
दावे (दिवाणी)	...	--	--	--	--	--	--
सांविधिक	...	--	--	--	--	--	--
प्रशासकीय	...	--	--	--	--	--	--
एकूण	...	--	--	--	--	--	--
कार्यालय : ३. जळगाव विभाग, जळगाव.-							
न्यायिक कामे	...	2855	2221	--	3378	3925	--
न्यायिकत्व कामे	...	5880	3028	--	3383	3669	--
दावे (दिवाणी)	...	0	0	--	0	0	--
सांविधिक	...	0	0	--	0	0	--
प्रशासकीय	...	212	164	--	171	143	--
एकूण	...	8947	5413	--	6932	7737	--

२-चालू
II--Contd.

8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
Office : (5) Joint Charity Commissioner, Kolhapur.-										
5762	6558	6765	2473	2602	2677	3289	3956	4088	...	Judicial Work
1043	2281	47296	497	563	2460	546	1718	44836	...	Quasi Judicial
0	0	0	0	0	0	0	0	0	...	Litigation (Civil)
3845	12	5846	2994	10	4819	851	2	1027	...	Statutory work
2187	8065	1818	1286	2896	823	901	5169	995	...	Administrative
12837	16916	61725	7250	6071	10779	5587	10845	50946	...	Total
Office : (6) Joint Charity Commissioner, Amravati.-										
5794	5458	6126	2489	2298	2752	3305	3160	3374	...	Judicial Work
6245	5908	6703	1412	1078	3215	4833	4830	3488	...	Quasi Judicial
0	0	0	0	0	0	0	0	0	...	Litigation (Civil)
5971	6145	6267	5029	4585	4030	942	1560	2237	...	Statutory work
3396	2409	1728	3263	2143	1359	133	266	369	...	Administrative
21406	19920	20824	12193	10104	11356	9213	9816	9468	...	Total
Office : (7) Joint Charity Commissioner, Nasik.-										
11482	8636	--	2767	5519	--	8715	3117	--	...	Judicial Work
1207	674	--	214	339	--	993	335	--	...	Quasi Judicial
184	198	--	3	26	--	181	172	--	...	Litigation (Civil)
5110	5861	--	3861	5332	--	1249	529	--	...	Statutory work
38	62	--	25	59	--	13	3	--	...	Administrative
18021	15431	--	6870	11275	--	11151	4156	...	...	Total
Office : (1) Greater Mumbai Office, Mumbai.-										
32001	34257	--	11269	13510	--	20732	21017	--	...	Judicial Work
2106	2416	--	278	259	--	1828	2157	--	...	Quasi Judicial
160	175	--	6	6	--	154	169	--	...	Litigation (Civil)
17370	14748	--	16044	12308	--	726	2440	--	...	Statutory work
53570	50743	--	51948	46962	--	1520	3781	--	...	Administrative
105207	102339	--	79545	73045	--	24960	29564	--	...	Total
Office : (2) Thane Region, Thane.-										
--	--	--	--	--	--	--	--	--	...	Judicial Work
--	--	--	--	--	--	--	--	--	...	Quasi Judicial
--	--	--	--	--	--	--	--	--	...	Litigation (Civil)
--	--	--	--	--	--	--	--	--	...	Statutory work
--	--	--	--	--	--	--	--	--	...	Administrative
--	--	--	--	--	--	--	--	--	...	Total
Office : (3) Jalgaon Region, Jalgaon.-										
6233	6146	--	4012	3355	--	2221	2791	--	...	Judicial Work
9263	6697	--	6235	3278	--	3028	3419	--	...	Quasi Judicial
0	0	--	0	0	--	0	0	--	...	Litigation (Civil)
0	0	--	0	0	--	0	0	--	...	Statutory work
383	307	--	219	158	--	164	149	--	...	Administrative
15879	13150	--	10466	6791	--	5413	6359	--	...	Total

1	2	3	4	5	6	7	
कार्यालय : ४. चंद्रपूर विभाग, चंद्रपूर.-							
न्यायिक कामे	...	346	283	653	1004	2248	858
न्यायिकत्व कामे	...	4590	5214	5903	3051	2960	4408
दावे (दिवाणी)	...	0	0	0	0	0	0
सांविधिक	...	357	270	215	2980	3432	2788
प्रशासकीय	...	124	161	178	128	284	38
एकूण	...	5417	5928	6949	7163	8924	8092
कार्यालय : ५. अकोला विभाग, अकोला. -							
न्यायिक कामे	...	3293	3550	--	2751	3969	--
न्यायिकत्व कामे	...	184	207	--	147	107	--
दावे (दिवाणी)	...	1	1	--	1	6	--
सांविधिक	...	147	224	--	2499	2724	--
प्रशासकीय	...	0	5	--	469	720	--
एकूण	...	3625	3987	--	5867	7526	--
कार्यालय : ६. रत्नागिरी विभाग, रत्नागिरी.-							
न्यायिक कामे	...	2292	2350	2120	655	1012	1579
न्यायिकत्व कामे	...	328	316	415	77	1140	1980
दावे (दिवाणी)	...	0	0	0	0	0	0
सांविधिक	...	715	715	850	0	7289	6231
प्रशासकीय	...	441	262	356	1283	1222	1898
एकूण	...	3776	3643	3741	2015	10663	11698
कार्यालय : ७. सांगली विभाग, सांगली.-							
न्यायिक कामे	...	2925	3371	--	2007	1831	--
न्यायिकत्व कामे	...	12578	14585	--	5277	4731	--
दावे (दिवाणी)	...	0	0	0	0	0	0
सांविधिक	...	3520	572	--	3897	3605	--
प्रशासकीय	...	1526	1510	--	2615	5108	--
एकूण	...	20354	22986	--	10471	11755	--
कार्यालय : ८. परभणी विभाग, परभणी.-							
न्यायिक कामे	...	1127	1088	1136	3273	2913	3740
न्यायिकत्व कामे	...	188	200	268	242	98	68
दावे (दिवाणी)	...	0	0	--	0	0	--
सांविधिक	...	63	107	209	1970	1872	1969
प्रशासकीय	...	2	0	0	160	161	195
एकूण	...	1380	1395	1613	5645	5044	5972

२-चालू
II--Contd.

8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
Office : (4) Chandrapur Region, Chandrapur—										
1350	2531	1493	1067	1896	729	283	635	764	...	Judicial Work
7641	8174	10311	2427	2271	3377	5214	5903	6934	...	... Quasi Judicial
0	0	0	0	0	0	0	0	0	...	Litigation (Civil)
3337	3702	3003	3067	3487	2541	270	215	462	...	Statutory work
252	445	216	91	267	61	161	178	155	...	Administrative
12580	14852	15023	6652	7921	6708	5928	6931	8315	...	Total
Office : (5) Akola Region, Akola—										
6044	6664	--	2494	2807	--	3550	3588	--	...	Judicial Work
331	314	--	124	85	--	207	229	--	...	Quasi Judicial
1	7	--	0	2	--	1	5	--	...	Litigation (Civil)
2646	2948	--	2447	2614	--	224	334	--	...	Statutory work
469	725	--	464	713	--	5	12	--	...	Administrative
9491	10658	--	5529	6221	--	3987	4168	--	...	Total
Office : (6) Ratnagiri Region, Ratnagiri—										
2947	3362	3709	597	1242	1913	2350	2120	1796	...	Judicial Work
405	1456	2395	89	1370	2120	316	86	275	...	Quasi Judicial
0	0	0	0	0	0	0	0	0	...	Litigation (Civil)
715	8004	7081	0	7299	6875	715	705	206	...	Statutory work
1724	1484	2254	512	1240	1951	1212	244	207	...	Administrative
5791	14306	15439	1198	11151	12859	4593	3155	2484	...	Total
Office : (7) Sangli Region, Sangli—										
4932	5202	--	1561	1232	--	3371	3970	--	...	Judicial Work
17855	19316	--	3270	3161	--	14585	16155	--	...	Quasi Judicial
0	0	0	0	0	0	0	0	0	...	Litigation (Civil)
377	61	--	3520	3544	--	--	--	--	...	Statutory work
4141	6618	--	2631	4587	--	1510	2031	--	...	Administrative
30825	34741	--	7839	9041	--	22986	25700	--	...	Total
Office : (8) Parbhani Region, Parbhani—										
4400	4001	4876	3312	2872	3728	1088	1129	1148	...	Judicial Work
281	298	336	81	30	85	200	268	251	...	Quasi Judicial
0	0	--	0	0	--	0	0	--	...	Litigation (Civil)
2033	1979	2178	1926	1770	1968	107	209	210	...	Statutory work
162	161	195	162	161	195	0	0	0	...	Administrative
6876	6439	7585	5481	4833	5976	1395	1606	1609	...	Total

1	2	3	4	5	6	7	
कार्यालय : ९. सोलापूर विभाग, सोलापूर—							
न्यायिक कामे	...	3357	3057	--	1674	2489	--
न्यायिकत्व कामे	...	3897	--	--	16235	--	--
दावे(दिवाणी)	...	605	--	--	146	--	--
सांविधिक	...	0	--	--	3468	--	--
प्रशासकीय	...	185	329	--	341	312	--
एकूण	...	8044	3386	--	21864	2801	--
कार्यालय : १०. सातारा विभाग, सातारा—							
न्यायिक कामे	...	2392	2289	2455	1702	1551	1855
न्यायिकत्व कामे	...	6976	6901	6973	471	581	446
दावे(दिवाणी)	...	27	23	22	2	1	6
सांविधिक	...	158	196	216	2327	2282	2892
प्रशासकीय	...	15	6	18	983	930	462
एकूण	...	9568	9415	--	5485	5345	--
कार्यालय : ११. अहिल्यानगर विभाग, अहिल्यानगर—							
न्यायिक कामे	...	1130	2524	1579	3283	2807	5750
न्यायिकत्व कामे	...	167	239	111	129	108	259
दावे (दिवाणी)	...	21	21	29	0	8	23
सांविधिक	...	78	98	147	3605	3622	4078
प्रशासकीय	...	50	20	15	550	580	745
एकूण	...	1446	2902	1881	7567	7125	10855
कार्यालय : १२. धुळे विभाग, धुळे—							
न्यायिक कामे	...	742	1110	--	1106	1433	--
न्यायिकत्व कामे	...	198	194	--	138	171	--
दावे (दिवाणी)	...	0	0	--	0	12	--
सांविधिक	...	82	242	--	1305	1645	--
प्रशासकीय	...	2727	1690	--	84	194	--
एकूण	...	3749	3236	--	2633	3455	--
कार्यालय : १३. गडचिरोली विभाग, गडचिरोली.-							
न्यायिक कामे	...	92	71	71	117	144	183
न्यायिकत्व कामे	...	3	263	636	40	1826	694
दावे (दिवाणी)	...	0	0	0	0	0	0
सांविधिक	...	60	32	47	0	500	724
प्रशासकीय	...	60	39	5	786	66	353
एकूण	...	215	405	759	943	2536	1954

२-चालू
II--Contd.

8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
Office : (9) Solapur Region, Solapur—										
5031	5246	--	1157	2255	--	3874	2985	--	...	Judicial Work
20132	--	--	2151	--	--	17981	--	--	...	Quasi Judicial
751	--	--	233	--	--	518	--	--	...	Litigation (Civil)
3468	--	--	3217	--	--	251	--	--	...	Statutory work
526	641	--	418	315	--	108	326	--	...	Administrative
29908	5887	--	7176	2570	--	22732	3311	--	...	Total
Office : (10) Satara Region, Satara—										
4094	3840	4310	1805	1385	1821	2289	2455	2489	...	Judicial Work
7447	7482	7419	546	509	571	6901	6973	6848	...	Quasi Judicial
29	24	28	6	2	5	23	22	23	...	Litigation (Civil)
2485	2478	3108	2289	2262	2962	196	216	146	...	Statutory work
998	936	480	992	918	473	6	18	7	...	Administrative
15053	14760	--	5638	5076	--	9415	9684	--	...	Total
Office : (11) Ahilyanagar Region, Ahmednagar—										
4413	5331	7329	1889	3752	5810	2524	1579	1519	...	Judicial Work
296	347	370	57	236	124	239	111	246	...	Quasi Judicial
21	29	52	0	0	5	21	29	47	...	Litigation (Civil)
3683	3720	4225	3585	3573	4131	98	147	94	...	Statutory work
600	600	760	580	585	742	20	15	18	...	Administrative
9013	10027	12736	6111	8146	10812	2902	1881	1924	...	Total
Office : (12) Dhule Region, Dhule—										
1848	2543	--	738	1262	--	1110	1281	--	...	Judicial Work
336	365	--	142	117	--	194	248	--	...	Quasi Judicial
0	12	--	0	5	--	0	7	--	...	Litigation (Civil)
1387	1887	--	1145	1772	--	242	115	--	...	Statutory work
2811	1884	--	1121	1183	--	1690	701	--	...	Administrative
6382	6691	--	3146	4339	--	3236	2352	--	...	Total
Office : (1--3) Gadchiroli Region, Gadchiroli—										
209	215	254	74	162	168	135	53	86	...	Judicial Work
43	2089	1330	43	1778	394	0	636	936	...	Quasi Judicial
0	0	0	0	0	0	0	0	0	...	Litigation (Civil)
60	532	771	0	485	724	60	47	47	...	Statutory work
846	105	358	715	87	266	131	18	92	...	Administrative
1158	2941	2713	832	2512	1552	326	754	1161	...	Total

1	2	3	4	5	6	7	
कार्यालय : १४. रायगड विभाग, रायगड—							
न्यायिक कामे	...	1138	700	561	1986	2161	2528
न्यायिकत्व कामे	...	1937	621	305	551	300	47
दावे(दिवाणी)	...	37	38	38	0	0	0
सांविधिक	...	255	497	266	1722	2019	1981
प्रशासकीय	...	458	367	495	7562	8157	7621
एकूण	...	3825	2223	1665	11821	12637	12177
कार्यालय : १५. सिंधुदुर्ग विभाग, सिंधुदुर्ग—							
न्यायिककामे	...	535	243	--	424	871	--
न्यायिकत्व कामे	...	1171	1993	--	982	1081	--
दावे(दिवाणी)	...	0	0	0	0	0	0
सांविधिक	...	2489	2560	--	1257	1112	--
प्रशासकीय	...	1370	5465	--	4191	5596	--
एकूण	...	5565	10261	--	6854	8660	--
कार्यालय : १६. जालना विभाग, जालना—							
न्यायिककामे	...	1044	1137	888	2484	2050	2780
न्यायिकत्व कामे	...	318	352	463	107	182	237
दावे(दिवाणी)	...	0	0	0	0	0	0
सांविधिक	...	62	73	21	2162	2064	2332
प्रशासकीय	...	106	62	73	1978	2162	2064
एकूण	...	1590	1749	1524	6545	6051	7198
कार्यालय : १७. नांदेड विभाग, नांदेड—							
न्यायिककामे	...	1231	769	--	58	192	--
न्यायिकत्व कामे	...	3147	1696	--	5246	5378	--
दावे(दिवाणी)	...	0	0	0	0	0	0
सांविधिक	...	356	619	--	5382	4813	--
प्रशासकीय	...	120	171	--	724	910	--
एकूण	...	4854	3255	--	11410	11298	--
कार्यालय : १८. बीड विभाग, बीड—							
न्यायिककामे	...	1055	1367	--	6380	5751	--
न्यायिकत्व कामे	...	160	147	--	32	36	--
दावे(दिवाणी)	...	20	17	--	2	3	--
सांविधिक	...	156	336	--	3137	2850	--
प्रशासकीय	...	30	26	--	992	986	--
एकूण	...	1421	1893	--	10543	9626	--

२-चालू
II--Contd.

8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
Office : (14) Raigad Region, Raigad.-										
3124	2861	3089	2424	2300	2252	700	561	837	...	Judicial Work
2488	921	352	1867	616	121	621	305	231	...	Quasi Judicial
38	38	38	0	0	0	38	38	38	...	Litigation (Civil)
1977	2516	2247	1480	2250	1987	497	266	260	...	Statutory work
8020	8524	8116	7653	8029	7519	367	495	597	...	Administrative
15647	14860	13842	13424	13195	11879	2223	1665	1963	...	Total
Office : (15) Sindhudurg Region, Sindhudurg.-										
959	1114	--	716	785	--	243	329	--	...	Judicial Work
2153	3074	--	160	1010	--	1993	2064	--	...	Quasi Judicial
0	0	0	0	0	0	0	0	0	...	Litigation (Civil)
3746	3672	--	1186	1050	--	2560	2622	--	...	Statutory work
5561	11061	--	96	4505	--	5465	6556	--	...	Administrative
12419	18921	--	2158	7350	--	10261	11571	--	...	Total
Office : (16) Jalna Region, Jalna.-										
3528	3187	3668	2391	2399	2252	1137	888	1416	...	Judicial Work
425	534	700	73	71	142	352	463	558	...	Quasi Judicial
0	0	0	0	0	0	0	0	0	...	Litigation (Civil)
2244	2137	2353	2151	2116	2171	93	21	182	...	Statutory work
2084	2244	2137	2022	2151	2116	62	73	21	...	Administrative
8135	7800	8722	6386	6276	6399	1769	1524	2323	...	Total
Office : (17) Nanded Region, Nanded.-										
1289	961	--	520	108	--	769	853	--	...	Judicial Work
8393	7074	--	6697	5918	--	1696	1696	--	...	Quasi Judicial
0	0	0	0	0	0	0	0	0	...	Litigation (Civil)
5738	5432	--	5119	5003	--	619	429	--	...	Statutory work
844	1081	--	673	732	--	171	349	--	...	Administrative
16264	14553	--	13009	11764	--	3255	3329	--	...	Total
Office : (18) Beed Region, Beed.-										
7435	7118	--	6068	6261	--	1367	857	--	...	Judicial Work
192	183	--	45	39	--	147	144	--	...	Quasi Judicial
22	19	--	5	4	--	17	15	--	...	Litigation (Civil)
3293	3186	--	2957	2940	--	336	246	--	...	Statutory work
1022	1012	--	996	988	--	26	24	--	...	Administrative
11964	11518	--	10071	10232	--	1893	1286	--	...	Total

1	2	3	4	5	6	7	
कार्यालय : १९. धाराशिव विभाग, धाराशिव.-							
न्यायिककामे	...	1396	1701	1700	1952	1831	1505
न्यायिकत्व कामे	...	152	189	211	44	64	114
दावे (दिवाणी)	...	0	0	0	0	0	0
सांविधिक	...	202	141	35	1324	74	1587
प्रशासकीय	...	10	11	0	714	8	64
एकूण	...	1760	2042	1946	4034	1977	3270
कार्यालय : २०. बुलढाणा विभाग, बुलढाणा. -Office : (20) Buldhana Div. Buldhana.-							
न्यायिककामे	...	8906	8583	--	1325	2729	--
न्यायिकत्व कामे	...	349	214	--	175	694	--
दावे (दिवाणी)	...	0	0	0	0	0	0
सांविधिक	...	28	245	--	49	66	--
प्रशासकीय	...	231	242	--	70	2721	--
एकूण	...	9514	9284	--	1619	6210	--
कार्यालय : २१. यवतमाळ विभाग, यवतमाळ.-							
न्यायिक कामे	...	1064	1046	1197	972	794	3838
न्यायिकत्व कामे	...	47	69	101	3822	3341	48
दावे (दिवाणी)	...	0	0	--	0	0	--
सांविधिक	...	79	166	196	219	193	3074
प्रशासकीय	...	190	298	310	2363	2052	102
एकूण	...	1380	1579	1804	7376	6380	7062
कार्यालय : २२. वर्धा विभाग, वर्धा.-							
न्यायिक कामे	...	2141	2149	1899	643	516	839
न्यायिकत्व कामे	...	1282	2162	4351	1766	3051	2889
दावे (दिवाणी)	...	9	7	10	2	3	6
सांविधिक	...	350	175	175	148	555	115
प्रशासकीय	...	53	121	199	1165	1785	1836
एकूण	...	3835	4614	6634	3724	5910	5685
कार्यालय : २३. भंडारा विभाग, भंडारा.-							
न्यायिक कामे	...	641	566	--	482	428	--
न्यायिकत्व कामे	...	7743	8717	--	2562	2770	--
दावे (दिवाणी)	...	41	23	--	49	58	--
सांविधिक	...	115	389	--	1559	1755	--
प्रशासकीय	...	88	0	--	289	295	--
एकूण	...	8628	9695	--	4941	5306	--
कार्यालय : २४. गोंदिया विभाग, गोंदिया.-							
न्यायिक कामे	...	181	211	271	1282	471	518
न्यायिकत्व कामे	...	22723	23132	12713	2543	2332	1150
दावे (दिवाणी)	...	0	0	--	0	0	--
सांविधिक	...	1	42	0	151	0	0
प्रशासकीय	...	141	1174	991	1130	1038	201
एकूण	...	23046	24559	13975	5106	3841	1869

२-चालू
II--Contd.

8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
Office : (19) Dharashiv Div. Dharashiv.-										
3348	3532	3205	1647	1832	1481	1701	1700	1724	...	Judicial Work
196	253	325	7	42	284	189	211	41	...	Quasi Judicial
0	0	0	0	0	0	0	0	0	...	Litigation (Civil)
1526	215	1622	1385	180	1483	141	35	139	...	Statutory work
724	19	64	713	19	64	11	0	0	...	Administrative
5794	4019	5216	3752	2073	3312	2042	1946	1904	...	Total
Office : (20) Buldhana Div. Buldhana.-										
10231	11312	--	705	3256	--	9526	8056	--	...	Judicial Work
524	908	--	310	552	--	214	356	--	...	Quasi Judicial
0	0	0	0	0	0	0	0	0	...	Litigation (Civil)
77	311	--	50	51	--	27	260	--	...	Statutory work
312	3126	--	59	2668	--	253	458	--	...	Administrative
11144	15657	--	1124	6527	--	10020	9130	--1	...	Total
Office : (21) Yavatmal Div. Yavatmal.-										
2036	1840	5035	981	1831	3185	1055	9	1850	...	Judicial Work
3869	3410	149	3808	3309	76	61	101	73	...	Quasi Judicial
0	0	--	0	0	0	0	0	--	...	Litigation (Civil)
298	359	3270	215	163	2845	83	196	425	...	Statutory work
2553	2350	412	2252	2040	123	301	310	289	...	Administrative
8756	7959	8866	7256	7343	6229	1500	616	2637	...	Total
Office : (22) Wardha Div. Wardha.-										
2784	2665	2738	635	765	827	2149	1900	1911	...	Judicial Work
3048	5213	7240	884	862	4805	2164	4351	2435	...	Quasi Judicial
11	10	16	4	0	1	7	10	15	...	Litigation (Civil)
498	730	290	316	529	98	182	201	192	...	Statutory work
1218	1906	2035	1111	1694	1826	107	212	209	...	Administrative
7559	10524	12319	2950	3850	7557	4609	6674	4762	...	Total
Office : (23) Bhandara Div. Bhandara.-										
1123	994	--	557	623	--	566	371	--	...	Judicial Work
10305	11487	--	1588	2027	--	8717	9460	--	...	Quasi Judicial
90	81	--	67	63	--	23	18	--	...	Litigation (Civil)
1674	2144	--	1285	1847	--	389	297	--	...	Statutory work
377	295	--	377	295	--	0	0	--	...	Administrative
13569	15001	--	3874	4855	--	9695	10146	--	...	Total
Office : (24) Gondia, Div. Gondia.-										
1463	682	789	1252	411	454	211	271	335	...	Judicial Work
25266	25464	13863	2413	2751	6190	23132	12713	7673	...	Quasi Judicial
0	0	--	0	0	--	0	0	--	...	Litigation (Civil)
152	0	0	110	0	0	42	0	0	...	Statutory work
2617	2681	1192	1443	1690	520	1174	991	672	...	Administrative
29498	28827	15844	5218	4852	7164	24559	13975	8680	...	Total

	1	2	3	4	5	6	7
कार्यालय : २५. नंदुरबार विभाग, नंदुरबार .-							
न्यायिक कामे	...	315	585	--	611	535	--
न्यायिकत्व कामे	...	0	0	--	0	70	--
दावे (दिवाणी)	...	0	0	--	0	1	--
सांविधिक	...	0	0	--	0	633	--
प्रशासकीय	...	0	0	--	0	259	--
एकूण	...	315	585	--	611	1498	--
कार्यालय : २६. हिंगोली विभाग, हिंगोली. -							
न्यायिक कामे	...	779	503	398	79	681	1600
न्यायिकत्व कामे	...	119	138	180	24	42	10
दावे (दिवाणी)	...	0	0	0	0	0	0
सांविधिक	...	0	54	185	0	654	826
प्रशासकीय	...	0	0	10	0	0	55
एकूण	...	898	695	773	103	1377	2491
कार्यालय : २७. वाशिम विभाग, वाशिम.-							
न्यायिक कामे	...	588	647	--	1647	1438	--
न्यायिकत्व कामे	...	0	0	0	0	0	0
दावे (दिवाणी)	...	0	0	0	0	0	0
सांविधिक	...	0	0	0	0	0	0
प्रशासकीय	...	0	0	0	0	0	0
एकूण	...	588	647	--	1647	1438	--
कार्यालय : २८. पालघर विभाग, पालघर.-							
न्यायिक कामे	...	2430	0	--	175	0	--
न्यायिकत्व कामे	...	65	0	--	62	0	--
दावे (दिवाणी)	...	0	0	--	0	0	--
सांविधिक	...	218	0	--	115	0	--
प्रशासकीय	...	0	0	--	229	0	--
एकूण	...	2713	0	--	581	0	--

२-चालू
II--Contd.

8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
Office : (25) Nandurbar Div. Nandurbar-										
926	1120	--	341	351	--	585	769	--	...	Judicial Work
0	70	--	0	20	--	0	50	--	...	Quasi Judicial
0	1	--	0	0	--	0	1	--	...	Litigation (Civil)
0	633	--	0	552	--	0	81	--	...	Statutory work
0	259	--	0	259	--	0	0	--	...	Administrative
926	2083	--	341	1182	--	585	901	--	...	Total
Office : (26) Hingoli Div. Hingoli-										
858	1184	1998	668	937	925	190	247	1073	...	Judicial Work
143	180	190	5	0	29	138	180	161	...	Quasi Judicial
0	0	0	0	0	0	0	0	0	...	Litigation (Civil)
0	708	1011	741	523	907	54	185	104	...	Statutory work
0	0	65	0	0	55	0	0	15	...	Administrative
1001	2072	3264	1414	1460	1916	382	612	1353	...	Total
Office : (27) Washim Div. Washim-										
2235	2085	--	1588	1318	--	647	767	--	...	Judicial Work
0	0	0	0	0	0	0	0	0	...	Quasi Judicial
0	0	0	0	0	0	0	0	0	...	Litigation (Civil)
0	0	0	0	0	0	0	0	0	...	Statutory work
0	0	0	0	0	0	0	0	0	...	Administrative
2235	2085	--	1588	1318	--	647	767	--	...	Total
Office : (28) Palghar Div. Palghar-										
175	0	--	2040	0	--	1865	0	--	...	Judicial Work
62	0	--	40	0	--	22	0	--	...	Quasi Judicial
0	0	--	0	0	--	0	0	--	...	Litigation (Civil)
333	0	--	1006	0	--	673	0	--	...	Statutory work
229	0	--	229	229	--	0	265	--	...	Administrative
799	0	--	3315	229	--	2516	265	--	...	Total

तक्ता - ४ (भाग-१)
TABLE-IV (Part-I)

खालील तक्ता सार्वजनिक न्यास प्रशासन निधीमध्ये जमा झालेले अंशदान व इतर जमा तसेच धर्मादाय आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांनी केलेला खर्च व गुंतवणूक दर्शवितो.

Following table indicates the amount received towards contribution other receipts and Expenditure incurred and investments made by the Charity Commissioner, Maharashtra State, Mumbai out of Public Trusts Administration Fund.

up to date (01.01.2024)

(१) जमा

(I) Receipts

अ. क्र. 1	बाबी 2	2023-2024 3	2024-2025 4	2025-2026 5	Items 6
		Rs.	Rs.	Rs.	
१.	आरंभीची शिल्लक	12500415.57	12228840.87	10304724	.. 1. Opening Balance
२.	नोंदणी फी	61390	60177	120129	.. 2. Registration Fees
३.	अंशदान	0	213	3	.. 3. Contribution
४.	तपासणी फी	5523	5756	6195	.. 4. Inspection Fees
५.	धर्मादाय आयुक्तांनी दाव्यामध्ये केलेल्या खर्चाची वसुली व इतर	1415973	1236300	1649477	.. 5. Recovery of Charity Commissioner's Costs and other Receipts in Judicial Enquiries.
६.	सार्वजनिक न्यास प्रशासन निधीच्या गुंतवणुकीवरील व्याज	88929221	5586697	16651279	.. 6. Interest on Public Trusts Administration Fund Investments.
७.	कोर्ट फी स्टॅम्पबद्दल अनुदान	0	0	2211	.. 7. Grant-in Aid for Court Fee Stamps and other Receipts.
८.	लेखा परिक्षक नियुक्ती फी	0	520000	196000	.. 8. Authorised Auditor Oppoinment fee
९.	संकीर्ण जमा	18654447	228451329	35953742	.. 9. Misc. Receipts
१०.	मुदत ठेव	130573868	137203511	251331825	.. 10.Fixed Deposit
११.	आयकर परतावा	0	0	0	.. 11.(A) Refund of Income Tax
१२.	(अ) प्रोसेस फी	1242431	1099541	1161096	.. 12.(A) Process Fees
	(ब) इतर संकीर्ण	48237914.35	164015235.3	76285112	.. (B) Other Fees
१३.	वरळी येथील इमारतीचे भाडे	0	63267	6036408	.. 13.Compensation from Worli property
१४.	न्यायालयीन फी	10704990	13933310	16493277	.. 14.Judicial Fee
	दंड	2019700	75297	0	.. Penalty
१५.	नक्कल फी	7570672	9823687	12874667	.. 14.Certified Fees
	एकूण बेरीज	241880244.9	574303161.1	429066145	.. Grand Total

तक्ता - ४ (भाग-२)
TABLE-IV (Part-II)

(२) खर्च

(II) Expenditure

अ. क्र. 1	बाबी 2	2023-2024 3	2024-2025 4	2025-2026 1.1.2025 to 31.12.2025 5	Items 6
		Rs.	Rs.	Rs.	
१.	अधिनियमाच्या कलम ६ (ब) ... खाली धर्मादाय संघटनेवरील खर्च शासनास परत.	0	1060540	4	1. Reimbursement of Cost on Charity Organisation under section 6 (B) of the Act.
२.	निवृत्ती वेतन वर्गणी ...	0	0	0	2. Pension Contribution
३.	गणक यंत्राची खरेदी ...	0	1416	0	3. Purchase of Calculator
४.	आयकर ...	1747061	2289903	2785556	4. Incom Tax
५.	फर्निचरची खरेदी ...	2728017	33948	233473	5. Purchase of Furniture
६.	बँक कमिशन ...	0	5585	2771	6. Bank Commission etc.
७.	अंतर्गत दूरध्वनी ...	307741	364366	320829	7. Intercom Telephone
८.	झेरोक्स मशीन खरेदी व संबंधित खर्च ...	98958	475921	178416363	8. Purchase of Xerox Machine
९.	सार्वजनिक न्यास निर्देशिका छपाई	0	0	0	9. Printing of Directory of Public Trusts.
१०.	सरकारी वकील फी ...	0	0	0	10. Payment of Government Pleaders
११.	(अ) स्थावर मिल्कतीवरील ... खर्च (कर, किरकोळ दुरुस्ती, सेवा शुल्क इत्यादी)	222611	769144	198024	11. (A) Expenditure on maintenance of immovable property, (Taxes & other Misc. Charges.)
	(ब) कार्यकारी अभियंता (इमारत) यांना तसेच अधिनस्थ कार्यालयांना दिलेला बांधकामाचा खर्च	0	0	0	(B) Payment to Ex-Engineer towards costs of construction of building.
	(क) कार्यालयासाठी जागेची खरेदी	67500	0	0	(C) Purchase of office premises
१२.	इमारत दुरुस्ती व घसारा निधी...	56090443	249936	456000	12. Building repairs Fund and Depreciation Fund.
१३.	विशेष विवरणपत्र छपाई/रजि. वा. खर्च...	11500	0	0	13. Printing of Special forms
१४.	ग्रंथालय सेवा ...	0	0	0	14. Post Stamp Fee
१५.	लेखा परीक्षा फी ...	84729	25610	5994	15. Audit Fee
१६.	वाहन खरेदी ...	8253	8253	4717653	16. Purchase of Vehicles
१७.	वाहनावरील खर्च (दुरुस्ती, पेट्रोल वगैरे)	800016	890069	1053256	17. Maintenance of Vehicles
१८.	इतर संकीर्ण ...	589378	2047352	1388501	18. Other Miscellaneous
१९.	वीज व पाणी वापर ...	1155099	1232086	1609490	19. Electricity and Water Consumption
२०.	अंशदान परतावा ...	0	0	0	20. Refund of Contribution
२१.	टंक मुद्रण यंत्र ...	0	0	0	21. Stationary
२२.	फॅक्स मशीन ...	0	0	0	22. Fax Machine
२३.	जल शितक यंत्र ...	2773	69780	21905	23. Water Cooler
२४.	पेस्ट कंट्रोल ...	0	49560	53271	24. Pest Control
२५.	उदवाहन खर्च ...	0	0	0	25. Lift
२६.	वातानुकूल यंत्र दुरुस्ती ...	118550	122300	571678	26. A. C. Expenses.
२७.	संगणक ...	7756714.88	155799	124281	27. Computer.
२८.	रिसोग्राफ ...	0	0	0	28. Resograph.
२९.	इतर खर्च ...	194096	72702	40238	29. Other Expenditure
३०.	टपाल तिकीट खर्च ...	200080	299190	517575	14. Post Stamp Fee
३१.	स्टेशनरी व संबंधित खर्च ...	675037	759256	1956053	21. Stationary
३२.	कंत्राटी सेवा ...	0	9332542	9332542	30. Contractual Service
३३.	भाडेपट्टी व करार ...	0	86051312	86824408	31. Rent and Agreement
	एकूण ...	72858556.88	12998966	291156184	Total

तक्ता -४ (भाग-३)
TABLE-IV (Part-III)

(दोन) गुंतवणूक					(II) Investments
अतिरिक्त रकमेची गुंतवणूक	2023-2024	2024-2025	2025-2026 01.01.2025 to 31.12.2025	Surplus Money Invested	
1	2	3	4	5	
१. रोखे ...	निरंक	निरंक	निरंक	...	Public Securities
२. बँकेतील अल्प मुदतीच्या ठेवी रोख ...	485457324	535225985	492432354	...	Short Term Deposits Nationalised/Scheduled Banks
३. वर्ष अखेरीस रोख व बँकेतील शिल्लक. ...	837934897.9	10187225.81	663871177	...	Cash and Bank Balances at the end of the year.
एकूण ...	1323392222	545413210.8	1156303531	...	Total

तक्ता -५
TABLE-V

खालील तक्ता धर्मादाय आयुक्त यांजकडून कोर्ट फी स्टॅम्पद्वारे वसूल झालेली रक्कम दाखवितो.

The following table indicates the amount realised by the Charity Organisation on account of Court Fee Stamps.

वर्ष Year	मुंबई सार्वजनिक विश्वस्तव्यवस्था अधिनियम, १९५० खाली न्यायालय फीमुळे जमा झालेली रक्कम Credit for the Court Fee Stamps received under the Mumbai Public Trust Act, 1950
1	2
2023-2024	...
2024-2025	...
2025-2026	...
Total	...
	9289378
	14187257
	16351712
	39828347

तक्ता -६
TABLE-VI

खालील तक्ता संस्था नोंदणी अधिनियम, १८६० खाली संस्थांकडून प्राप्त झालेल्या उत्पन्नाचा तपशील दर्शवितो.

The following table indicates the income received from the societies Registration Act, 1860.

अ.क्र.	बाब	2023-2024	2024-2025	2025-2026	Item	
1	2	3	4	5	6	
१.	नोंदणी फी ...	492132	491401	803620	...	Registration Fees
२.	इतर ...	13028	21867	42215	...	Other Receipts
	एकूण ...	505160	513268	845835	...	Total

तक्ता -१४
TABLE-XIV

The Festival Advance was sanctioned and the amount paid to them
 Advance to Government Servent

Nature of Advance	2024-2025		2025-2026	
	01-01-2024 to 31-12-2024		01-01-2025 to 31-12-2025	
	No. of Persons	Amount Paid	No. of Persons	Amount Paid
Festival Advance	595	6775662.5	576	7050000

तक्ता -७
TABLE-VII

(IV) Personnel Summary

(चार) कर्मचारी विषयक गोषवारा

पदनाम	वेतनमान	जुन्या आकृतीबंधानुसार मंजूर पदे	आढाव्याअंती पदांमध्ये झालेली वाढ /घट	सुधारीत आकृती बंधानुसार मंजूर केलेली नियमित पदे	
9. CHARITY ORGANISATION					९.-धर्मादाय संघटना
Gazetted-		Rs.			राजपत्रित-
Charity Commissioner	... S-29 (131100-216600)	1	1	1	धर्मादाय आयुक्त
Judicial Officer pay Non Judicial Officer pay					
Joint Charity Commissioner	... S-25 (78800-209200)	10	0	10	धर्मादाय सहआयुक्त
Deputy Charity Commissioner	... S-23 (67700-208700)	17	0	17	धर्मादाय उप आयुक्त
Assis. Charity Commissioner	... S-18 (49100-155800)	82	0	82	सहायक धर्मादाय आयुक्त
Director of Accounts	... S-23 (67700-208700)	1	0	1	उपसंचालक (लेखा)
Assistant Director of Accounts	... S-20 (56100-177500)	2	0	2	सहायक लेखा संचालक
Total	...	112	0	112	एकूण
Non-Gazetted Class II-					अराजपत्रित, वर्ग दोन-
Assistant Director of Accounts	... S-15 (41800-132300)	5	0	5	स्विय सहायक
Secretary Devasthan	... S-15 (41800-132300)	1	0	1	सचिव देवस्थान व्यवस्थापन
Management Committee					समिती
Administrative Officer	... S-15 (41800-132300)	36	0	36	प्रशासकीय अधिकारी
Personal Asst.	... S-16 (44900-142400)	2	0	2	स्वीय सहायक
Non-Gazetted Class II-(B)					गट-ब (अराजपत्रित)
Assistant Low and Judiciary	... S-15 (41800-132300)	3	0	3	विधी सहायक
Civil Engineer	... S-14 (38600-122800)	2	0	2	स्थापत्य अभियंता
System Administrator	... S-14 (38600-122800)	10	(-10)	0 (मृतसंवर्ग)	सिस्टीम अॅडमिनिस्ट्रेशन
Public Relations Officer	... S-14 (38600-122800)	9	0	99	जनसंपर्क अधिकारी
Superintendent	... S-14 (38600-122800)	90	0	“अधीक्षक”	अधीक्षक
Stenographer (Higher Grade)	... S-15 (41800-132300)	9	0	9	लघुलेखक (उच्च श्रेणी)
Stenographer (Lower Grade)	... S-14 (38600-122800)	98	0	98	लघुलेखक (निम्न श्रेणी)
Total	...	...	263	263	एकूण

तक्ता -७
TABLE-VII

(IV) Personnel Summary

(चार) कर्मचारी विषयक गोषवारा

पदनाम	वेतनमान	जुन्या आकृतीबंधानुसार मंजूर पदे	आढाव्याअंती पदांमध्ये झालेली वाढ /घट	सुधारीत आकृती बंधानुसार मंजूर केलेली नियमित पदे	
9. CHARITY ORGANISATION					९.-धर्मादाय संघटना
Gazetted-	Rs.				राजपत्रित-
Accountant	... S-13 (35400-112400)	140	0	417	लेखापाल
Inspector	... S-13 (35400-112400)	242	0	“निरीक्षक”	निरीक्षक
Bench Clerk	... S-13 (35400-112400)	7	0		शिरस्तेदार
Judicial Clerk	... S-13 (35400-112400)	28	0		न्याय लिपिक
Record Keeper	... S-8 (25500-81100)	36	0	211 “वरिष्ठ लिपिक ”	अभिलेखापाल
Senior Clerk	... S-8 (25500-81100)	175	0		वरिष्ठ लिपिक
Steno Typist	... S-8 (25500-81100)	7	(-7)	0 (मृतसंवर्ग)	लघुटंकलेखक
Clerk-cum-typist	... S-6 (19900-62300)	368	(-8)	360 “लिपिक टंकलेखक ”	लिपिक टंकलेखक
Typist	... S-7 (21700-69100)	39	(-39)		टंकलेखक
Driver	... S-6 (19900-62300)	26	(-26)	0 (मृतसंवर्ग)	वाहनचालक
Telephone Operator	... S-7 (21700-69100)	8	(-8)	0 (मृतसंवर्ग)	दूरध्वनी चालक
Class IV					गट-ड
Process Server	... S-6 (19900-62300)	60	0	60	आदेशिकावाहक
Liftman	... S-3 (16600-52400)	1	(-1)	0 (मृतसंवर्ग)	उदवाहन चालक
Daftati	... S-3 (16600-52400)	59	(-9)	50	दफतरी
Naik	... S-3 (16600-52400)	15	(-15)	0 (मृतसंवर्ग)	नाईक
Peon	... S-14 (38600-122800)	182	(-182)	0 (मृतसंवर्ग)	चपराशी
Watchman	... S-15 (41800-132300)	50	(-50)	0 (मृतसंवर्ग)	पहारेकरी
Sweeper	... S-14 (38600-122800)	38	(-38)	0 (मृतसंवर्ग)	सफाईगार
Total	...	1859	(-393)		१४६६ (नियमित पदे)

१२. धर्मादाय दाननिधी

(एक) प्रस्तावनात्मक :-

(अ) हैदराबाद दाननिधी विनियम व नियम, १३४९ फसली अन्वये दिलेल्या अधिकारानुसार विभागीय आयुक्त, औरंगाबाद विभाग, हे मराठवाडा विभागातील धार्मिक व धर्मादाय न्यास जे शासनात निहित आहेत किंवा ज्यांची व्यवस्था शासनाकडे निहित केलेली आहे अशा न्यासाचे अभिरक्षक म्हणून काम करतात. उपरोक्त विनियम व नियमाखाली आयुक्त खालील बाबी संबंधी मान्यता देतात.

- (१) देवस्थान समितीची स्थापना करणे व समिती रद्द करणे.
- (२) धार्मिक व धर्मादाय संस्थांच्या इमारतींचे बांधकाम व दुरुस्तीच्या रुपये १०,००० पर्यंतच्या खर्चाचा अंदाज.
- (३) न्यास शिलकेतून रुपये ५,००० पर्यंत खर्च.
- (४) शासनाच्या देखरेखीखाली असलेल्या दाननिधीचा वार्षिक अर्थसंकल्प.
- (५) न्याय शिलकेतून रुपये २,५०० पर्यंत अनिवार्य खर्च.

(६) कमाल रुपये ३०० वेतनापर्यंत आस्थापनेवर नेमणूक करणे.

(७) लिलाव.

शासकीय नियंत्रणाखाली असलेल्या संस्थांच्या खर्चावर लक्ष ठेवणे आणि मागणी रक्कम गोळा करण्याच्या कामावर लक्ष ठेवणे हे यांचे मुख्य काम आहे. याशिवाय मुस्लिम संस्थांच्या वक्फ मंडळाच्या २/३ कर्जाऊ रकमेचा भरणा करण्याबाबत व वक्फ मंडळाला शे. ८ टक्के भरणा करण्याबाबत होत असलेल्या कामावर जिल्हाधिकार्यांच्या मार्फत देखरेख केली जाते.

मुंबई सार्वजनिक विश्वस्त संस्था अधिनियम, १९५० ने हैद्राबाद धर्मादाय दाननिधी विनियम, १३४९ फसली निरसित केले असून ह्या धर्मादाय निधीपैकी बहुतेक सार्वजनिक न्यास म्हणून नोंदले गेले आहेत. तथापि एखाद्या समितीकडे त्यांचे व्यवस्थापन सोपविण्याची योजना धर्मादाय आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य मुंबई यांनी तयार करेपर्यंत ह्या सर्व धर्मादाय दाननिधींचे व्यवस्थापन महसूल प्रशासनामार्फत चालू राहिल.

(रु. हजारत)
(Rs. in thousands)तक्ता -१
TABLE-I(दोन) वित्तीय आवश्यकता
(II) Financial Requirements

1	2		3		4		5	
	प्रत्यक्ष रकमा २०२३-२०२४ Actuals 2023-2024	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२४-२०२५ Budget Estimates 2024-2025	सुधारलेले अंदाज २०२५-२०२६ Revised Estimates 2025-2026	अर्थसंकल्प २०२६-२०२७ Budget Estimates 2026-2027				
(अ) कार्याचे वर्गीकरण								
१०२ धार्मिक व धर्मादाननिधी अधिनियमाची अंमलबजावणी	०	०	०	०	०	०	०	०
एकूण (अ)	०	०	०	०	०	०	०	०
(ब) उद्दिष्टवार वर्गीकरण								
१०२ (एक) आयुक्त औरंगाबाद विभाग- (२२५००१२९)	...	...	...	...	...	...	...	...
वेतन	...	...	...	...	...	...	...	...
दुरध्वनी, वीज व पाणी	...	...	...	...	...	...	...	...
प्रवास खर्च	...	...	...	...	...	...	...	...
कार्यालयीन खर्च	...	...	...	...	...	...	...	...
भाडे पट्टी व कर	...	...	...	...	...	...	...	...
संगणक	...	...	...	...	...	...	...	...
कंत्राटी सेवा	...	...	...	...	...	...	...	...
एकूण (एक)	६५,०३	८९,८४	६४,०६	६४,०६	९४,३०	९४,३०	९४,३०	९४,३०
एकूण (ब)	६५,०३	८९,८४	६४,०६	६४,०६	९४,३०	९४,३०	९४,३०	९४,३०
(क) वित्तीय व्यवस्थेची साधने								
मागणी क्र. जे-२	...	...	...	...	...	...	...	...
२२५० इतर सामाजिक सेवा	...	...	...	...	...	...	...	...
सार्वजनिक न्यास नोंदणी कार्यालय रत्नागिरी विभाग रत्नागिरी.								
(अ) कार्याचे वर्गीकरण								
१०२ धार्मिक व धर्मादाननिधी अधिनियमाची अंमलबजावणी	...	...	...	...	...	...	...	...
एकूण (अ)	६४,७६	८८,६०	६२,९८	६२,९८	९२,८२	९२,८२	९२,८२	९२,८२
(ब) उद्दिष्टवार वर्गीकरण								
१०२ (एक) आयुक्त छत्रपती सभाजीनगर विभाग-	...	...	...	...	...	...	...	...
वेतन	...	...	...	...	...	...	...	...
दुरध्वनी, वीज व पाणी	...	...	...	...	...	...	...	...
एकूण (ब)	६४,७६	८८,६०	६२,९८	६२,९८	९२,८२	९२,८२	९२,८२	९२,८२
(क) वित्तीय व्यवस्थेची साधने								
मागणी क्र. जे-२	...	...	...	...	...	...	...	...
२२५० इतर सामाजिक सेवा	...	...	...	...	...	...	...	...
सार्वजनिक न्यास नोंदणी कार्यालय रत्नागिरी विभाग रत्नागिरी.								
(अ) कार्याचे वर्गीकरण								
१०२ धार्मिक व धर्मादाननिधी अधिनियमाची अंमलबजावणी	...	...	...	...	...	...	...	...
एकूण (अ)	६४,७६	८८,६०	६२,९८	६२,९८	९२,८२	९२,८२	९२,८२	९२,८२
(ब) उद्दिष्टवार वर्गीकरण								
१०२ (एक) आयुक्त छत्रपती सभाजीनगर विभाग-	...	...	...	...	...	...	...	...
वेतन	...	...	...	...	...	...	...	...
दुरध्वनी, वीज व पाणी	...	...	...	...	...	...	...	...
एकूण (ब)	६४,७६	८८,६०	६२,९८	६२,९८	९२,८२	९२,८२	९२,८२	९२,८२

तक्ता

TABLE

(१) धर्मादाय निधी

(तीन) कार्यक्रम कार्यभाराचा सारांश व आर्थिक गरजाचे स्पष्टीकरण :-

खालील तक्ता आयुक्त, औरंगाबाद विभाग, औरंगाबाद यांच्या कार्यालयामध्ये २०२३-२०२४, २०२४-२०२५, २०२५-२०२६ (३१-१२-२०२५ पर्यंत) या वर्ष अखेरीस नोंद असलेल्या एकूण धर्मादाय दाननिधी आणि त्यांच्या मालकीची मिळकत (घरे व जमिनी) दर्शवितो. तक्ता क्रमांक २ ते ५ यामध्ये नमूद केलेल्या कामांचे स्वरूप लक्षात घेता या कार्यालयाकरिता निकालात काढावयाच्या प्रकरणाबाबत काही प्रमाणके ठरविणे शक्य नाही.

जिल्ह्याचे नाव	दाननिधी पुस्तकांत नोंदलेल्या धर्मादाय दाननिधीची (देवस्थाने) संख्या No. of Charitable Endowments (Devasthans) registered in the endowment register	मिळकतीची No. of Houses					
					संख्या/in Nos.		
		2023-2024	2024-2025	2025-2026	2023-2024	2024-2025	2025-2026
		1	2	3	4	5	6
१. औरंगाबाद	...	0	0	0	5	6	0
२. जालना	...	0	0	0	2	2	0
३. बीड	...	0	0	0	0	0	0
४. नांदेड	...	0	0	0	0	0	0
५. परभणी	...	0	0	0	0	0	0
६. हिंगोली	...	0	0	0	0	0	0
७. उस्मानाबाद	...	0	0	0	0	0	0
८. लातूर	...	0	0	0	0	0	0
एकूण	...	0	0	0	7	8	0

तक्ता

TABLE

खालील तक्ता २०२२-२०२३, २०२३-२०२४, २०२४-२०२५ (३१-१२-२०२५ पर्यंत) झालेल्या देवस्थानांच्या जत्रांची संख्या व जत्रांवर झालेला खर्च व वसूल झालेली जमा रक्कम दर्शवितो.

जिल्ह्याचे नाव	झालेल्या जत्रांची संख्या No. of fairs held			
		2023-2024	2024-2025	2025-2026
		1	2	3
१. औरंगाबाद	...	19	19	--
२. जालना	...	0	0	--
३. बीड	...	98	98	--
४. परभणी	...	0	0	--
५. हिंगोली	...	0	0	--
६. नांदेड	...	0	0	--
७. उस्मानाबाद	...	17	17	--
८. लातूर	...	2	2	--
एकूण	...	136	136	--

-३

--III

(1) Charitable Endowments

(III) Programms work-load Summary and Explanation of Financial Requirements

The following table indicates the number of Charitable Endowments shown as resistered in the Commissioner, Aurangabad Division, Aurangabad by the end of the year 2023-2024, 2024-2025 and 2025-2026 (upto 31-12-2025) and the property (Houses and Lands) owned by them. Looking to the nature of work mentioned in Tables Nos. 2 to 5 below, it is not possible to fix any norms of disposal.

संख्या Proprties			जमिनी Landed हेक्टर्स/Hectares			किंमत रुपये/Cost in Rs. (रुपये हजारात) (Rs. in thousand)			Name of the District
2023-2024	2024-2025	2025-2026	2023-2024	2024-2025	2025-2026	2023-2024	2024-2025	2025-2026	
8	9	10	11	12	13	14	15	16	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	... Aurangabad
0	0	0	0	0	0	0	0	0	... Jalna
0	0	0	0	0	0	0	0	0	... Beed
0	0	0	0	0	0	0	0	0	... Nanded
0	0	0	0	0	0	0	0	0	... Parbhani
0	0	0	0	0	0	0	0	0	... Hingoli
0	0	0	0	0	0	0	0	0	... Osmanabad
0	0	0	0	0	0	0	0	0	... Latur
0	0	0	0	0	0	0	0	0	... Total

-४

--IV

The following table indicates the number of Fairs Devsthans held, expenditure incurred and receipts on account of Fairs during the year 2022-2023, 2023-2024 and 2024-2025 (upto 31-12-2025).

झालेला खर्च (हजारात) Expenditure incurred			वसुल झालेली जमा (हजारात) Receipts realised			Name of the District
2023-2024	2024-2025	2025-2026	2023-2024	2024-2025	2025-2026	
5	6	7	8	9	10	
70000	70000	--	104650	104650	--	... Aurangabad
0	0	--	0	0	--	... Jalna
0	0	--	0	0	--	... Beed
0	0	--	0	0	--	... Parbhani
0	0	--	0	0	--	... Hingoli
0	0	--	0	0	--	... Nanded
0	0	--	0	0	--	... Osmanabad
2	5549	--	2	7306	--	... Latur
70002	75549	--	104652	111956	--	... Total

तक्ता-५
TABLE-V

(३) खालील तक्ता मराठवाडा विभागातील धर्मादाय निधी संबंधी जिल्हाधिकार्यांनी २०२३, २०२४ व २०२५ साली केलेले काम दर्शवितो. (3) The following table indicates the work done by the Collector relating to the Charitable endowments in the Marathwada Region during the years 2023, 2024 and 2025.

प्रकरणाचे स्वरूप	वर्षाच्या आरंभी प्रलंबित असलेली प्रकरणे			वर्षात दाखल केलेली प्रकरणे			वर्षात निकालात काढलेली प्रकरणे			वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे			Name of Cases			
	Cases pending at the beginning of the year			Cases received during the year			Cases disposed during the year			Cases pending at the end of the year						
	2024	2025	2026	2024	2025	2026	2024	2025	2026	2024	2025	2026				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
1. Scrutiny of budget estimate of endowment institution.																
१. दाननिधी संस्थेच्या अर्थसंकल्पाची छाननी करणे.	...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	...
औरंगाबाद	...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Aurangabad
जालना	...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Jalna
बीड	...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Beed
परभणी	...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Parbhani
नांदेड	...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Nanded
उस्मानाबाद	...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Osmanabad
लातूर	...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Latur
एकूण	...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Total
2. Payment of amount of Wakf Board of the Muslim Institution.																
२. मुस्लीम संस्थेच्या वकफ बोर्डाची रक्कम प्रदान करणे.	...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	...
औरंगाबाद	...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Aurangabad
जालना	...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Jalna
बीड	...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Beed
परभणी	...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Parbhani
नांदेड	...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Nanded
उस्मानाबाद	...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Osmanabad
लातूर	...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Latur
एकूण	...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Total
3. Watching of amount of Endowment Institution in the separate PLA account with the individual khatahs of institution.																
३. संस्थेच्या व्यक्तीगत खात्याबरोबर वेगळ्या वैयक्तिक लेखावही खात्यातील दाननिधीच्या रकमेची देखरेख करणे.	...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	...
औरंगाबाद	...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Aurangabad
जालना	...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Jalna
बीड	...	7	8	8	0	0	7	8	8	2	0	0	5	8	8	Beed
परभणी	...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Parbhani
नांदेड	...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Nanded
उस्मानाबाद	...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Osmanabad
लातूर	...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Latur
एकूण	...	7	8	8	0	0	7	8	8	2	0	0	5	8	8	Total

तक्ता-६
TABLE-VI

(IV) Personnel Summary

(चार) कर्मचारी विषयक गोषवारा

Designation	वेतनमान Scale of Pay	पदसंख्या No. of Posts		पदनाम	
		2023-2024	2024-2025		
1	2	3	4	1	
1. CHARITABLE ENDOWMENTS					
१-धर्मादाय दाननिधी					
<u>Gazetted--</u>	9300 – 34800 + 4600	...	0	0	<u>राजपत्रित-</u>
<u>Non-Gazetted Class III--</u>					<u>अराजपत्रित, वर्ग तीन-</u>
Endowment Superintendnt	... 9300 – 34800 + 4300	...	0	0	दाननिधी अधिक्षक
Clerk	... 5200 – 20200 + 1900	...	0	0	लिपिक
	Total	...	0	0	एकूण
<u>Non-Gazetted Class IV--</u>					<u>अराजपत्रित, वर्ग चार-</u>
Peon	... 4440 – 7440 + 1300	...	0	0	शिपाई
	Total	...	0	0	एकूण
	Grand Total	...	0	0	एकूण बेरीज

१३. निबंधक, भागीदारी संस्था, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

प्रस्तावना :-

१९३२ पूर्वी भारतीय करार अधिनियम १८७२ (अधिनियम - १८७२) चे कलम २३९ ते २६६ हे भारतीय भागीदारीशी संबंधित होते. त्यातील तरतुदी या पुरेशा प्रमाणात नसल्यामुळे जलद व आवश्यक कार्यवाही कायद्याच्या दृष्टिकोनातून होत नव्हती म्हणून स्वतंत्र भारतीय भागीदारी अधिनियम १९३२ तयार करण्याची आवश्यकता होती. त्यातूनच भारतीय भागीदारी अधिनियम १९३२ (अधिनियम क्र. ९/१९३२) निर्माण झाला. हा कायदा इंग्रजी भागीदारी अधिनियम १८९० च्या आधारावर तयार करण्यात आला आहे.

२. भारतीय भागीदारी अधिनियम १९३२ हा केंद्रशासनाचा कायदा आहे. भारतीय भागीदारी अधिनियम १९३२ हा अधिनियम १९५८ पर्यंत केंद्र शासनाच्या अखत्यारीत होता. त्यावेळी निबंधक भागीदारी व निबंधक कंपनी या पदावर एकच व्यक्ती काम करीत होती. कारण ह्या दोन्ही कायद्याची अंमलबजावणी केंद्र शासन करत होते.

३. दुसऱ्या महायुध्दानंतर आणि स्वातंत्र्यानंतर भारताची औद्योगिक वाढ फार मोठ्या प्रमाणात झाली. त्यातूनच खाजगी औद्योगिक वाढ व सार्वजनिक क्षेत्रात फार मोठे उद्योगधंदे उभारले जाऊ लागले. बदलत्या परिस्थितीत सामोरे जाण्यासाठी १९१३ चा कंपनी अधिनियम रद्द करून त्याऐवजी संसदेने कंपनी अधिनियम १९५६ हा केंद्र शासनाच्या अंमलबजावणीसाठी ठेवण्यात आला. तर भारतीय भागीदारी अधिनियम १९३२ च्या अंमलबजावणीसाठी राज्य शासनाकडे पाठविण्यात आला.

४. निबंधक भागीदारी संस्था मुंबई यांनी सुचविल्याप्रमाणे महाराष्ट्र शासनाने सदर बाब कायदा आयोगाकडे सोपविली. बॅ. राजा एस. भोसले यांच्या अध्यक्षतेखालील कायदा आयोगाने भारतीय भागीदारी कायद्यात काही दुरुस्त्या सुचविल्या. भारतीय भागीदारी कायद्यात १९८४ साली सुधारणा करून तो १ जानेवारी १९८५ पासून अंमलात आणला. भारतीय भागीदारी कायद्यात दुरुस्त्या करणारे महाराष्ट्र हे भारतातील पहिले राज्य आहे.

५. निबंधक, भागीदारी संस्था, हे राज्यभर कार्यक्षेत्र असणारे विभाग प्रमुख आहेत. सहायक निबंधक भागीदारी संस्था यांची तीन कार्यालये अनुक्रमे पुणे, नागपूर व औरंगाबाद येथे कार्यरत आहेत. या सर्व विभागीय कार्यालयाचे प्रशासकीय असणे अर्थसंकल्पीय नियंत्रण निबंधक भागीदारी संस्था, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांच्याकडे आहे.

६. निबंधक भागीदारी संस्था, यांची मुंबई व्यापारेत्तर महामंडळ अधिनियम १९५९ ची अंमलबजावणी करण्यासाठी निबंधक व्यापारेत्तर महामंडळ म्हणून सुध्दा नेमणूक केली आहे. मुंबई व्यापारेत्तर महामंडळ अधिनियम हे कंपनी कायद्याच्या कलम २६ चे प्रतिबिंब आहे. महामंडळ हे मुख्यतः वाणिज्य व उद्योग विकासाचे कार्य करते.

कामाचे स्वरूप

१) भारतीय भागीदारी नियम १९३२ ची अंमलबजावणी

२) मुंबई व्यापारेत्तर प्रत्येकी अधिनियम १९५९ ची अंमलबजावणी

७. मुंबई व पुणे कार्यालयात दररोज नोंदणीसाठी ४० ते ५० प्रकरणे येत असतात. तसेच घटनेतील बदलासाठी २० ते ३० प्रकरणे येत असतात. तसेच या विभागात निरीक्षणासाठी येणाऱ्या अभ्यागतांना भागीदारी संस्थेची नोंदणी झाली आहे की नाही याची माहिती दिली जाते व तसेच त्याबाबतचे अभिलेख निरीक्षणासाठी उपलब्ध करून दिले जातात. मुंबई व पुणे कार्यालयात दररोज प्रत्येकी अंदाजे १५ ते २० अर्ज निरीक्षणासाठी

प्राप्त होतात. त्याचप्रमाणे प्रमाणित प्रती १० ते १५ निर्गमित केल्या जातात. नागपूर व औरंगाबाद कार्यालयात त्या तुलनेने कमी अर्ज प्राप्त होतात.

८. भागीदारी संस्थेच्या नवीन नोंदणी प्रकरणात भारतीय (सुधारीत) कायदा २०१८ मधील ५६ (ब) कलमनुसार जर भागीदारी संस्थेने नोंदणी प्रकरण निबंधक कार्यालयाकडे दाखल करण्यास विलंब केला तर प्रत्येक वर्षासाठी किंवा त्याच्या भागासाठी रु. १०००/- (रु. एक हजार फक्त) दराने दंड प्रदान करून भागीदारी संस्थेची नोंदणी करून घेता येईल. तसेच भारतातील भागीदारी अधिनियमाच्या कलम ६०, ६१, ६२ व ६३ मधील तरतुदीनुसार भागीदारी संस्थेच्या घटनेतील बदलाची प्रकरणे ९० दिवसात या कार्यालयात दाखल न केल्यास अधिनियमातील कलम-६९ (अ) नुसार विलंबाकरीता प्रत्येक वर्षासाठी किंवा त्यांच्या भागासाठी रु. २०००/- (रु. दोन हजार फक्त) दराने दंड प्रदान केल्यावर संस्थेच्या अभिलेखामध्ये योग्य बदल करता येईल.

९. या भागीदारी संस्थांच्या नोंदणी व घटनेतील बदलासाठी विहित नमुन्यातील अर्ज सादर करणे आवश्यक आहे नोंदणीसाठी नमुना “अ” व घटनेतील बदलासाठी नमुना “ब” “क” “ड” “ई” “फ” भरून विहित शुल्क अदा करावे लागते, निबंधकांच्या कार्यालयावर होणाऱ्या एकूण खर्चाचा विचार करून व त्यानुसार महसुली उत्पन्नात वाढ होण्याच्या दृष्टीने शासनाला भारतीय भागीदारी कायदा, १९३२ अन्वये शुल्का मध्ये सुधारणा करण्याचे अधिकार आहेत. त्यानुसार विधी व न्याय विभागाने दि. १०.०२.२०१४ च्या अधिसूचनेव्दारे, दिनांक १२-०२-२०१४ रोजी प्रसिध्द करण्यात आलेल्या महाराष्ट्र शासन राजपत्र असाधारण भाग-४ अ मध्ये भारतीय भागीदारी अधिनियमान्वये दाखल करण्यात येणाऱ्या निरनिराळ्या कामाच्या शुल्कामध्ये वाढ केली आहे.

कर्मचारीवृंद

१०. निबंधक भागीदारी संस्था, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई हे विभाग प्रमुख असून त्यांच्या अधिपत्याखाली सहायक निबंधक भागीदारी संस्था, पुणे. नागपूर व औरंगाबाद ही कार्यालये आहेत, मुंबई कार्यालयात एकूण ४२+१ (अधिसंख्या)= ४४ कर्मचारीवृंद असून पुणे. नागपूर व औरंगाबाद या कार्यालयात अनुक्रमे १३+१ (अधिसंख्या)= १४, ९ व ७ कर्मचारीवृंद आहे. शासन निर्णय, विधी व न्याय विभाग, दि.१३/१२/२०१९ च्या सुधारित आकृतीबंधानुसार एकूण ७२+२ (अधिसंख्या)= ७४ पदांचा आकृतीबंध मंजूर करण्यात आला आहे. विवरणपत्र ‘अ’ मध्ये देण्यात येत आहे.

११. निबंधक भागीदारी संस्था, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई या विभागाचे वार्षिक उत्पन्न अंदाजे रु. १,४८,००,०००/- एवढे असून खर्च अंदाजे रु. ३,५३,००,०००/- इतका आहे.

संगणकीकरण :

१२. या विभागाच्या भागीदारी संस्थांच्या नवीन नोंदणी बाबतचे संगणकीकरण पूर्ण झालेले असून भागीदारी संस्थेच्या नवीन नोंदणीची ऑनलाईन प्रक्रिया दि. २१-२-२०१३ रोजी सुरु झालेली आहे. तसेच ऑनलाईन नोंदणी प्रक्रिया करून नोंदणी झालेल्या भागीदारीच्या घटनेतील बदलाची नोंद ऑनलाईन प्रक्रियेने करण्यात येते. महाराष्ट्रात आतापर्यंत सुमारे ४१९५४ भागीदारी संस्थांची ऑनलाईन नोंदणी झालेली आहे. तसेच सर्व प्रकारचे शुल्क ऑनलाईन पद्धतीने स्विकारणे अनिवार्य आहे.

तक्ता-१
TABLE-I

(दोन) वित्तीय आवश्यकता
(II) Financial Requirements

(रुपये हजारत)
(Rs. in thousands)

	प्रत्यक्ष रकमा २०२३-२०२४		अर्थसंकल्प २०२४-२०२५		सुधारित अंदाज २०२४-२०२५		अर्थसंकल्प २०२५-२०२६	
	Actuals 2024-2025	एकूण Total	Budget Estimates 2025-2026	एकूण Total	Revised Estimates 2025-2026	एकूण Total	Budget Estimates 2026-2027	एकूण Total
1	2	3	4	5	6	7	8	9
(अ) कार्याचे वर्गीकरण-								
२००-निबंधक भागीदारी संस्था, मुंबई...	--	--	--	--	--	--	--	--
एकूण (अ)	--	--	--	--	--	--	--	--
(ब) उद्दिष्टवार वर्गीकरण-								
२००-निबंधक भागीदारी संस्था, मुंबई, पुणे, नागपूर व औरंगाबाद. (३४७५००८०४)	--	--	--	--	--	--	--	--
वेतन	--	--	--	--	--	--	--	--
अतिकालिक भत्ता	--	--	--	--	--	--	--	--
दुरुध्वनी, वीज व पाणी	--	--	--	--	--	--	--	--
प्रवास खर्च	--	--	--	--	--	--	--	--
कार्यालयीन खर्च	--	--	--	--	--	--	--	--
माडे पट्टी व कर	--	--	--	--	--	--	--	--
संगणकावरील खर्च	--	--	--	--	--	--	--	--
लहान बांधकामे	--	--	--	--	--	--	--	--
कंत्राटी सेवा	--	--	--	--	--	--	--	--
एकूण (ब)	४,६३,०६	५,९९,९६	५,२१,०६	६,६०,०५	५,२१,०६	६,६०,०५	६,६०,०५	६,६०,०५
(क) वित्तीय व्यवस्थेची साधने-								
मागणी क्र. जे-२	--	--	--	--	--	--	--	--
प्रधान शीर्ष	--	--	--	--	--	--	--	--
३४७५-इतर सर्वसाधारण	--	--	--	--	--	--	--	--
आर्थिक सेवा	४,६३,०६	५,९९,९६	५,२१,०६	६,६०,०५	५,२१,०६	६,६०,०५	६,६०,०५	६,६०,०५
एकूण मागणी क्र. जे-२	४,६३,०६	५,९९,९६	५,२१,०६	६,६०,०५	५,२१,०६	६,६०,०५	६,६०,०५	६,६०,०५

तक्ता-२
TABLE-II

(तीन) कार्यक्रम कार्यभाराचा सारांश व आर्थिक गरजांचे स्पष्टीकरण:-

खालील तक्ता भारतीय भागीदारी संस्था अधिनियम, १९३२ अन्वये नोंदणी केलेल्या संस्था, अभिलिखित नोटीसा दिल्या गेलेल्या प्रमाणित प्रती व देण्यात आलेल्या अभिलेख आणि व्यापारेत्तर महामंडळे अधिनियम, १९५९ अन्वये नोंदणी केलेल्या संस्था दर्शवितो.

(III) Programme work load Summary and explanation of financial requirements.

The following table indicates the number of firm registered No. of Notices recorded. No. of Certified Copies issued and Inspection of Records granted under the Indian Partnership Act, 1932 and the Non-Trading Corporation Act, 1959.

कार्यालयाचे नाव	नोंदणी केलेल्या भागीदारी संस्था	अभिलिखित नोटीसा	दिल्या गेलेल्या प्रमाणित प्रती	देण्यात आलेले अभिलेख	नोंदणी करण्यात आलेली व्यापारेत्तर महामंडळे	Name of the Office
1	Firms Registered	Notices recorded	Certified copies issued	Inspection of records granted	Non-Trading Corporations registered	1
१. निबंधक, भागीदारी संस्था, मुंबई.						1. Registrar of Firms, Mumbai.
२०२३	1532	296	1828	1930	0	... 2023
२०२४	2451	1032	3182	3122	0	... 2024
२०२५	1924	824	3732	2109	0	... 2025
२. सहायक निबंधक, भागीदारी संस्था, पुणे.						2. Assistant Registrar of Firms, Pune.
२०२३	1643	588	2492	628	0	... 2023
२०२४	4634	536	5410	596	0	... 2024
२०२५	6666	1121	6932	521	0	... 2025
३. सहायक निबंधक, भागीदारी संस्था, नागपूर.						3. Assistant Registrar of Firms, Nagpur.
२०२३	1206	440	1824	124	0	... 2023
२०२४	1022	489	1702	160	0	... 2024
२०२५	840	382	1367	140	0	... 2025
४. सहायक निबंधक, भागीदारी संस्था, औरंगाबाद.						4. Assistant Registrar of Firms, Aurangabad.
२०२३	1396	488	1470	46	0	... 2023
२०२४	1550	822	1585	49	0	... 2024
२०२५	1630	634	1672	45	0	... 2025

तक्ता-३
TABLE-III

(तीन) कार्यक्रम कार्यभाराचा सारांश व आर्थिक गरजांचे स्पष्टीकरण:-

खालील तक्ता संस्था नोंदणी व व्यापारेत्तर महामंडळे नोंदणीबाबतच्या कामाबाबत निबंधक भागीदारी संस्था, मुंबई, पुणे, नागपूर व औरंगाबाद यांचे उत्पन्न दर्शवितो.(आकडे हजारात)

(III) Programme work load Summary and explanation of financial requirements.

The following table indicates the income realised on account of work done by the Registrar of Firms, Mumbai, Pune, Nagpur and Aurangabad for Registration of firms and Non-Trading Corporation(Rs.InThousand)

कार्यालयाचे नाव	2023-2024	2024-2025	2025-2026	Name of the Office
1	2	3	4	
१. निबंधक, भागीदारी संस्था, मुंबई.	33001228	51073058	28633739	... Registrar of Firms, Mumbai.
२. सहायक निबंधक, भागीदारी संस्था, नागपूर.	26393352	35607007	19648570	... Assistant Registrar of Firms, Nagpur.
३. सहायक निबंधक, भागीदारी संस्था, औरंगाबाद.	6358602	8224694	4338160	... Assistant Registrar of Firms, Aurangabad.
४. सहायक निबंधक, भागीदारी संस्था, पुणे.	12891784	12210247	6545760	... Assistant Registrar of Firms, Pune.
एकूण ...	78644966	107115006	59166229	... Total

खालील तक्ता निबंधक, भागीदारी संस्था यांच्याकडे नोंदणीसाठी आलेले अर्ज अभिलिखित करावयाच्या नोटीसा व प्रमाणित प्रतीसाठी व अभिलेख निरीक्षणासाठी करण्यात आलेले अर्ज दर्शवितो.

निबंधक, भागीदारी संस्था

TABLE

प्रकरणांचे स्वरुप	प्रमाणके काही असल्यास त्याप्रमाणे निकालात काढावयाची प्रकरणे As per norms if any, No. of cases to be disposed of	वर्षाच्या आरंभी प्रलंबित असलेली प्रकरणे Cases pending at the beginning of the year			वर्षात दाखल झालेली प्रकरणे Cases received during the year		
		2023	2024	2025	2023	2024	2025
1	2	3	4	5	6	7	8
१. भागीदारी संस्था, अधिनियमाखाली नोंदणी करण्यासाठी अर्ज.							
(अ) निबंधक, भागीदारी संस्था, मुंबई.	15000	27251	55325	29371	8186	8179	7559
(ब) सहायक निबंधक, भागीदारी संस्था, पुणे.	5000	53369	58369	62060	2244	2105	1924
(क) सहायक निबंधक, भागीदारी संस्था, नागपूर.	2500	14	63	110	3073	3119	2544
(ड) सहायक निबंधक, भागीदारी संस्था, छ. संभाजीनगर.	2000	734	299	403	--	--	--
२. अभिलिखित करावयाच्या नोटीसा-							
(अ) निबंधक, भागीदारी संस्था, मुंबई.	9000	6505	6598	6887	5725	3676	5006
(ब) सहायक निबंधक, भागीदारी संस्था, पुणे.	3000	20839	21419	21956	3318	3172	3330
(क) सहायक निबंधक, भागीदारी संस्था, नागपूर.	1500	22	26	52	932	911	808
(ड) सहायक निबंधक, भागीदारी संस्था, छ. संभाजीनगर.	500	335	289	751	1282	1229	1259
३. प्रमाणित प्रतीसाठी व अभिलेख निरीक्षणासाठी अर्ज-							
(अ) निबंधक, भागीदारी संस्था, मुंबई.	9000	8448	43	23	1685	1976	2670
(ब) सहायक निबंधक, भागीदारी संस्था, पुणे.	4500	2516	63	2498	1177	408	244
(क) सहायक निबंधक, भागीदारी संस्था, नागपूर.	1500	1	3	1	1489	1540	1705
(ड) सहायक निबंधक, भागीदारी संस्था, छ. संभाजीनगर.	800	1	1	0	191	136	144
४. व्यापारेत्तर महामंडळे, अधिनिमाखाली नोंदणी अर्ज-							
(अ) निबंधक, भागीदारी संस्था, मुंबई.	20	0	0	0	0	0	0
(ब) सहायक निबंधक, भागीदारी संस्था, पुणे.	--	0	0	0	0	0	0
(क) सहायक निबंधक, भागीदारी संस्था, नागपूर.	--	0	0	0	0	0	0
(ड) सहायक निबंधक, भागीदारी संस्था, छ. संभाजीनगर.	--	0	0	0	0	0	0
५. व्यापारेत्तर महामंडळांच्या आर्थिक विवरण पत्राची (ताळेबंद, विवरणपत्र इत्यादी) सुरक्षा.							
(अ) निबंधक, भागीदारी संस्था, मुंबई.	60	175	190	212	22	22	18
(ब) सहायक निबंधक, भागीदारी संस्था, पुणे.	--	0	0	0	0	0	0
(क) सहायक निबंधक, भागीदारी संस्था, नागपूर.	--	0	0	0	0	0	0
(ड) सहायक निबंधक, भागीदारी संस्था, छ. संभाजीनगर.	--	0	0	0	0	0	0

The following table indicates the number of applications. Notices and applications for certified copies received in the office of the Registrar of Firms.

--IV

Registrar of Firms

एकूण Total			वर्षात निकालात काढलेली प्रकरणे Cases disposed during the year			वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित असलेली प्रकरणे Cases pending at the end of the year			Nature of Cases
2023 9	2024 10	2025 11	2023 12	2024 13	2025 14	2023 15	2024 16	2025 17	1
34661	63773	35948	6587	7659	8836	28074	56114	27112	1. Applications for Registration under the partnership Act, 1932.
61555	66548	69619	3186	4488	13314	58369	62060	56305	(1) Registrar of Firms, Mumbai
1795	2273	2034	1627	214	1726	168	2059	308	(2) Assistant Registrar of Firms, Pune.
2724	3792	2947	2591	3169	2717	133	623	230	(3) Assistant Registrar of Firms, Nagpur.
--	--	--	--	--	--	--	--	--	(4) Assistant Registrar of Firms, Chh. Sambhajinagar
12230	10274	11893	4352	5632	4287	7878	4642	7606	2. Notices to be recorded.
24157	24591	25286	2572	2738	2509	21585	21853	22777	(1) Registrar of Firms, Mumbai.
954	937	860	950	936	728	4	1	132	(2) Assistant Registrar of Firms, Pune.
1617	1518	2010	1617	1517	1575	0	1	435	(3) Assistant Registrar of Firms, Nagpur.
									(4) Assistant Registrar of Firms, Chh. Sambhajinagar
10133	2019	2693	10090	2019	2691	43	0	2	3. Applications for Certified Copies and Inspection of Records.
3693	471	2742	3492	280	247	201	191	2495	(1) Registrar of Firms, Mumbai.
1161	1543	1706	1543	203	1706	3	4	0	(2) Assistant Registrar of Firms, Pune.
192	137	144	108	136	144	84	1	0	(3) Assistant Registrar of Firms, Nagpur.
									(4) Assistant Registrar of Firms, Chh. Sambhajinagar
0	0	0	0	0	0	0	0	0	4. Application's for Registration under Non-Trading Corporations Act, 1959.
0	0	0	0	0	0	0	0	0	(1) Registrar of Firms, Mumbai.
0	0	0	0	0	0	0	0	0	(2) Assistant Registrar of Firms, Pune.
0	0	0	0	0	0	0	0	0	(3) Registrar of Firms, Nagpur.
0	0	0	0	0	0	0	0	0	(4) Registrar of Firms, Chh. Sambhajinagar
197	212	230	0	0	0	197	212	230	5. Security of Annual returns (balance-sheets, statements etc.) in respect of Non-Trading Corporations.
0	0	0	0	0	0	0	0	0	(1) Registrar of Firms, Mumbai.
0	0	0	0	0	0	0	0	0	(2) Assistant Registrar of Firms, Pune.
0	0	0	0	0	0	0	0	0	(3) Registrar of Firms, Nagpur.
0	0	0	0	0	0	0	0	0	(4) Registrar of Firms, Chh. Sambhajinagar

तक्ता -१४
TABLE-XIV

INDICATES THE NUMBER OF PERSONS TO WHOM THE FESTIVAL WAS SANCTIONED AND THE
ADVANCE TO GOVERNMENT SERVENT

Nature of Advance	2024-2025		2025-2026	
	01-01-2024 to 31-12-2024		01-01-2025 to 31-12-2025	
	No. of Persons	Amount Paid	No. of Persons	Amount Paid
Acture of Advance Festival Advance	17	212500	15	187500
Asstt. Registrar of Firms, Pune.	3	37500	7	87500
Asstt. Registrar of Firms, Nagpur.	5	62500	2	25000
Asstt. Registrar of Firms, Chhtrapati Sambhajinagar.	3	37500	4	50000

तक्ता-५
TABLE--V

(IV) Personnel Summary

(चार) कर्मचारी विषयक गोषवारा

Designation	वेतनमान Scale of Pay	पदसंख्या No. of Posts		पदनाम	
		2024-2025 3	2025-2026 4		
1	2	3	4	1	
11. REGISTRAR OF FIRMS					
११-निबंधक, भागीदारी संथा					
<u>Gazetted--</u>		Rs.		<u>राजपत्रित-</u>	
Registrar of Firms, Mumbai ...	S-25 : 78800-209200	...	1	1	निबंधक, भागीदारी संस्था, मुंबई
Deputy Registrar of Firms ...	S-23 : 37700-208700	...	1	4	उपनिबंधक, भागीदारी संस्था
Assistant Registrar of Firms ...	S-15 : 41800-132300	...	7	4	सहाय्यक निबंधक, भागीदारी संस्था
Asst. A/cs Officer (M. F. A. S.) ...	S-15 : 41800-132300	...	2	1	सहा. लेखा अधिकारी (एम.एफ.ए.एस.)
Total Gazetted		...	11	10	एकूण-राजपत्रित
<u>Non-Gazetted, Class III--</u>					
<u>अराजपत्रित-वर्ग तीन-</u>					
Superintendent ...	S-14 : 38600-122800	...	2	2	अधिक्षक
Stenographer (L. G.) ...	S-14 : 38600-122800	...	1	1	लघुलेखक (निम्न श्रेणी)
Total Non-Gazetted		...	3	3	एकूण-राजपत्रित
Total Class II					एकूण-वर्ग दोन
Head Clerk ...	S-13 : 35400-112400	...	7	4	प्रमुख लिपिक
Senior Clerk ...	S-8 : 25500-81100	...	20	6	वरिष्ठ लिपिक
Clerk/Typist ...	S-6 : 19900-63200	...	30	19	लिपिक/टंकलेखक
Driver ...	S-6 : 19900-63200	...	1	1	वाहन चालक
Total Class III		...	48	30	एकूण-वर्ग तीन
<u>Non-Gazetted Class IV--</u>					
<u>अराजपत्रित-वर्ग चार</u>					
Daftary ...	S-3 : 16600-52400	...	1	1	दफ्तरी
Peon ...	S-1 : 15000-47600	...	10	4	चपराशी
Sweeper ...	S-1 : 15000-47600	...	1	1	सफाई कामगार
Class IV Total		...	12	6	एकूण-वर्ग चार
Grand Total		...	74	49	एकूण बेरीज

शासन निर्णय क्रमांक : आयपीए-२११६/प्र.क्र.३७/का. एक

विवरणपत्र - अ

निबंधक भागीदारी संस्था, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई कार्यालयाच्या अधिपत्याखालील पुणे, नागपूर व छत्रपती संभाजीनगर येथील प्रादेशिक कार्यालयाच्या आकृतिबंधातील पदांचा सुधारित संवर्गनिहाय तपशील

अ. क्र.	पदनाम	वेतनस्तर	निबंधक भागीदारी संस्था महाराष्ट्र राज्य, मुंबई कार्यालयातील मंजूर पदे		उप निबंधक भागीदारी संस्था, पुणे कार्यालयातील मंजूर पदे		उप निबंधक भागीदारी संस्था, नागपूर कार्यालयातील मंजूर पदे		उप निबंधक भागीदारी संस्था, छत्रपती संभाजीनगर कार्यालयातील मंजूर पदे		एकूण मंजूर पदे
			स्थायी	अस्थायी	स्थायी	अस्थायी	स्थायी	अस्थायी	स्थायी	अस्थायी	
गट-अ											
१	निबंधक	S-२५ : ७८८००-२०९२००	१	०	०	०	०	०	०	०	१
२	उपनिबंधक	S-२३ : ६७७००-२०८७००	०	१	०	१	०	१	०	१	४ + १ *
गट-ब (राजपत्रित)											
३	सहायक निबंधक	S-१५ : ४९८००-१३२३००	०	४	०	१	०	१	०	१	७
४	सहा. लेखा अधिकारी	S-१५ : ४९८००-१३२३००	०	१	०	१	०	०	०	०	२
गट-ब (अराजपत्रित)											
५	लघुलेखक निम्नश्रेणी (मराठी)	S-१५ : ४९८००-१३२३००	०	१	०	०	०	०	०	०	१
६	अधिक्षक अधिकारी	S-१४ : ३८६००-१२२८००	०	२	०	०	०	०	०	०	२
गट-क (वर्ग - ३)											
७	प्रमुख लिपीक	S-१३ : ३५४००-११२४००	१	३	०	१	१	०	०	१	७
८	वरिष्ठ लिपीक	S-६ : २५५००-८११००	२	४	०	२	०	१	०	१	१०
९	लिपीक टंकलेखक	S-६ : १९९००-६३२००	५	१४	०	४	१	३	०	२	२९ + १ अधिसंख्य
१०	वाहनचालक	S-६ : १९९००-६३२००	०	१	०	०	०	०	०	०	१
गट-ड (वर्ग - ४)											
११	दफ्तरी	S-३ : १६६००-५२४००	१	०	०	०	०	०	०	०	१
१२	शिपाई	S-१ : १५०००-४७६००	२	२	०	२	०	२	०	२	१०
१३	सफाईगार (मृत संवर्ग)	S-१ : १५०००-४७६००	०	+ १	०	०	०	०	०	०	० + १ अधिसंख्य
	एकूण		१२	३३	०	१२	२	८	०	८	७५ + २ अधिसंख्य

* * उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभागाच्या दि. १८.०६.२०१६ च्या शासन निर्णयान्वये मैत्री कक्षांतर्गत गट-अ संवर्गात १ उप निबंधक पद निर्माण करण्यास व सदर पद विधि व न्याय विभागामार्फत प्रतिनियुक्तीने भरण्यास मान्यता देण्यात आली आहे. त्यानुसार सदर १ पद विधी व न्याय विभागाद्वारे उप निबंधक संवर्गातून प्रतिनियुक्तीने भरण्यात येईल.

१४. महाराष्ट्र राज्य विधी आयोग

प्रचलित कायद्यांमध्ये बदलत्या परिस्थितीचा विचार करुन योग्य त्या सुधारणा शासनास सुचवून त्याचा दर्जा सुधारण्यासाठी शासनाने दिनांक ३० सप्टेंबर, १९९६ च्या शासन निर्णयान्वये महाराष्ट्र राज्य विधी आयोगाची स्थापना केली होती. त्यानंतर आयोगाची मुदत वेळोवेळी वाढविण्यात आली. सन २०११ मध्ये महाराष्ट्र राज्य विधी आयोगाच्या पुनर्गठनाबाबतचा प्रस्ताव शासनाच्या विचारधीन होता. सदर प्रस्तावावर शासनाने सध्याचा आयोग बरखास्त करावा व पारदर्शक प्रक्रियेमार्फत नवीन आयोग स्थापन करावा असा निर्णय घेतला.

सदर निर्णयास अनुलक्षून दिनांक १२ ऑक्टोबर, २०११ च्या शासन निर्णयान्वये महाराष्ट्र राज्य विधी आयोग दिनांक १३ ऑक्टोबर, २०११ पासून बरखास्त करण्यात आला आहे. आयोगातील कर्मचारीवृंदाची पदे ही कंत्राटी पध्दतीने ठराविक कालावधीसाठी भरण्यात आलेली असल्यामुळे आयोगाच्या बरखास्तीबरोबरच आयोगातील कर्मचाऱ्यांच्या सेवा आपोआप संपुष्टात आल्या आहेत. सध्या नवीन विधी आयोग पारदर्शक पध्दतीने स्थापन करणेबाबत या विभागाकडून कार्यवाही करण्यात येत आहे.

कार्यालयाचे नांव :- महाराष्ट्र राज्य विधी सेवा प्राधिकरण

प्राप्त अनुदान व झालेला खर्च :-

वित्तीय वर्ष	प्राप्त अनुदान	झालेला खर्च
२०२३-२०२४	३९,५२,७३,०००/-	३२,९५,७७,२९३/-
२०२४-२०२५	८२,०९,५७,०००/-	६८,५०,४९,६९६/-
२०२५-२०२६ (एप्रिल - ऑक्टोबर २०२५)	५९,७८,९८,६००/-	२९,९३,७५,३९३/-

लोकन्यायालयाची माहिती :-

वित्तीय वर्ष	लोकन्यायालयाची संख्या	निकालात काढलेली प्रकरणे	मोटार अपघात दावा प्रकरणातील नुकसान भरपाई	योजनेचा फायदा मिळालेल्यांची संख्या
२०२३-२०२४	५८८४	४९३४३९३	६,३०,८८,४२,९७८/-	९४०२३४६०
२०२४-२०२५	४८२५	३३९५२५२	६,०६,७८,६६,६०२/-	६६३०५०४
२०२५-२०२६ (एप्रिल - ऑक्टोबर २०२५)	२३९५	२३४३७९९	४,९३,६७,२५,७९४/-	४६८७४३८

विधी सेवेची माहिती :-

वित्तीय वर्ष	कायदेविषयक सहाय्य देण्यात आलेल्या व्यक्ती
२०२३-२०२४	२२९५९
२०२४-२०२५	२९९७६
२०२५-२०२६ (एप्रिल - ऑक्टोबर २०२५)	९६६६९

विधी साक्षरता शिबीरे :-

वित्तीय वर्ष	विधी साक्षरता शिबीरे	योजनेचा लाभ मिळालेल्यांची संख्या
२०२३-२०२४	९६७४३	४९८८९३०
२०२४-२०२५	९२७६०	२९६९२८४
२०२५-२०२६ (एप्रिल - ऑक्टोबर २०२५)	७२९८	८२७३३७

तक्ता -१४
TABLE-XIV

Following table indicates the number of persons to whom the Festival Advance was sanctioned and the amount paid to them

ADVANCE TO GOVERNMENT SERVENTS						
Sr. No.	DLSA	Nature of Advance	2024-2025 01-04-2024 to 31-03-2025		2025-2026 01-04-2025 to 31-03-2026	
			No. of Persons	Amount Paid	No. of Persons	Amount Paid
		Festival Advance				
1	HCLSC B'bay	Diwali Festival Advance	5	62500	5	62500
2	HCLSC N' pur	Diwali Festival Advance	3	37500	1	12500
3	HCLSC A' bad	Diwali Festival Advance	5	62500	4	62500
4	Ahmednagar	Diwali Festival Advance	4	50000	4	50000
5	Akola	Diwali Festival Advance	4	50000	3	37500
6	Amravati	Diwali Festival Advance	3	37500	4	50000
7	Chh. Sambhaji N.	Diwali / Ramjan Eid Advance	8	100000	2	25000
8	Beed	Diwali Festival Advance	5	62500	4	50000
9	Bhandara	Diwali Festival Advance	4	50000	5	62500
10	Buldhana	Diwali Festival Advance	3	37500	3	37500
11	Chandrapur	Diwali Festival Advance	3	37500	0	0
12	Dhule	Diwali Festival Advance	3	37500	2	25000
13	Gadchiroli	Diwali Festival Advance	4	50000	2	25000
14	Gondia	Diwali Festival Advance	2	25000	4	50000
15	Jalgaon	Diwali Festival Advance	3	37500	3	37500
16	Jalna	Diwali Festival Advance	3	37500	2	25000
17	Kolhapur	Diwali Festival Advance	3	37500	3	37500
18	Latur	Diwali Festival Advance	3	37500	4	50000
19	Nagpur	Diwali Festival Advance	7	75000	6	75000
20	Nanded	Diwali Festival Advance	3	37500	2	25000
21	Nandurbar	Diwali Festival Advance	3	37500	4	50000
22	Nashik	Diwali Festival Advance	2	25000	5	62500
23	Osmanabad	Diwali Festival Advance	5	62500	4	50000
24	Parbhani	Diwali Festival Advance	4	50000	4	50000
25	Pune	Diwali Festival Advance	3	37500	4	50000
26	Raigad	Diwali Festival Advance	3	37500	3	37500
27	Ratnagiri	Diwali Festival Advance	4	50000	2	25000
28	Sangli	Festival Advance	1	12500	2	25000
29	Satara	Diwali Festival Advance	3	37500	4	50000
30	Solapur	Diwali Festival Advance	4	50000	5	62500
31	Sindhudurg	Diwali Festival Advance	4	50000	4	50000
32	Thane	Diwali Festival Advance	4	50000	6	75000
33	Wardha	Diwali Festival Advance	4	50000	2	25000
34	Washim	Diwali Festival Advance	2	25000	5	62500
35	Yavatmal	Festival Advance	5	62500	2	25000
36	MDLSA	Festival Advance	4	50000	6	75000
37	MSDLSA	Diwali Festival Advance	4	50000	3	37500
38	MSLSA	Diwali Festival Advance	3	37500	5	62500
	Total		139	1737500	133	1662500

तक्ता -१५
TABLE-XV

Personnal Summary Table (चार) कर्मचारी विषयक गोषवारा (मंजूर पद संख्या दर्शवावी)

अ.क्र.	कार्यालयाचे नाव	पद Designation	सुधारित वेतन संरचनेनुसार वेतन (७ वे वेतन आयोग) Pay Level in Revised Pay Matrix (7th Pay)	एकूण पदे No. of Post		पदनाम Post
				5	6	
1	2	3	4	2024-2025	2025-2026	7
१	म.रा.वि.से.प्रा.मुंबई	सदस्य सचिव उप सचिव अवर सचिव अधिक्षक (विधी) कक्ष अधिकारी सहाय्यक (विधी) लघुलेखक (उ.श्रे.) रोख लेखापाल बील लेखापाल लिपिक-नि-टंकलेखक लिपिक-नि-वाहनचालक झेरोक्स ऑपरेटर शिपाई	J-7 : 199100 - 224100 J-3 : 111000 - 163030 J-2 : 92960 - 136520 S-17 : 47600 - 151100 S-15 : 41800 - 132300 S-18 : 49100 - 155800 S-20 : 56100 - 177500 S-15 : 41800 - 132300 S-10 : 29200 - 92300 S-10 : 29200 - 92300 S-6 : 19900 - 63200 S-4 : 17100 - 54000 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 2 1 1	1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 2 1 1	सदस्य सचिव उप सचिव अवर सचिव अधिक्षक (विधी) कक्ष अधिकारी सहाय्यक (विधी) लघुलेखक (उ.श्रे.) रोख लेखापाल बील लेखापाल लिपिक-नि-टंकलेखक लिपिक-नि-वाहनचालक झेरोक्स ऑपरेटर शिपाई
		एकूण		14	14	
२	उ.न्या.वि.से.स.मुंबई	सचिव आस्थापना अधिकारी सहाय्यक लघुलेखक (उ.श्रे.) लिपिक-नि-टंकलेखक लिपिक-नि-वाहनचालक वाहनचालक शिपाई	J-5 : 144840 - 194660 S-16 : 44900 - 142400 S-14 : 38600 - 122800 S-15 : 41800 - 132300 S-6 : 19900 - 63200 S-6 : 19900 - 63200 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2 1 1 3	1 1 1 1 2 1 1 3	सचिव आस्थापना अधिकारी सहाय्यक लघुलेखक (उ.श्रे.) लिपिक-नि-टंकलेखक लिपिक-नि-वाहनचालक वाहनचालक शिपाई
		एकूण		11	11	
३	उ.न्या.वि.से.उ.स. नागपूर	सचिव आस्थापना अधिकारी सहाय्यक लघुलेखक (उ.श्रे.) लिपिक-नि-टंकलेखक वाहनचालक शिपाई	J-5 : 144840 - 194660 S-16 : 44900 - 142400 S-14 : 38600 - 122800 S-15 : 41800 - 132300 S-6 : 19900 - 63200 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2 1 2	1 1 1 1 2 1 2	सचिव आस्थापना अधिकारी सहाय्यक लघुलेखक (उ.श्रे.) लिपिक-नि-टंकलेखक वाहनचालक शिपाई
		एकूण		9	9	
४	उ.न्या.वि.से.उ.स. छत्रपती संभाजीनगर	सचिव आस्थापना अधिकारी सहाय्यक लघुलेखक (उ.श्रे.) लिपिक-नि-टंकलेखक वाहनचालक शिपाई	J-5 : 144840 - 194660 S-16 : 44900 - 142400 S-14 : 38600 - 122800 S-15 : 41800 - 132300 S-6 : 19900 - 63200 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2 1 2	1 1 1 1 2 1 2	सचिव आस्थापना अधिकारी सहाय्यक लघुलेखक (उ.श्रे.) लिपिक-नि-टंकलेखक वाहनचालक शिपाई
		एकूण		9	9	

1	2	3	4	5	6	7
				2024-2025	2025-2026	
५	जि. वि. से. प्रा. अहमदनगर	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-3 : 111000 - 163030 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	
६	जि. वि. से. प्रा. अकोला	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-4 : 122700 - 180200 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	
७	जि. वि. से. प्रा. अमरावती	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-4 : 122700 - 180200 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	
८	जि. वि. से. प्रा. छत्रपती संभाजीनगर	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक सहाय्यक (अपघात) शिपाई	J-4 : 122700 - 180200 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 2 0 2	1 1 1 2 0 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक सहाय्यक (अपघात) शिपाई
		एकूण		7	7	
९	जि. वि. से. प्रा. बीड	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-3 : 111000 - 163030 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	
१०	जि. वि. से. प्रा. भंडारा	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-4 : 122700 - 180200 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	
११	जि. वि. से. प्रा. बुलढाणा	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-4 : 122700 - 180200 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	

1	2	3	4	5	6	7
				2024-2025	2025-2026	
१२	जि. वि. से. प्रा. चंद्रपुर	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-5 : 144840 - 194660 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	
१३	जि. वि. से. प्रा. धुळे	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-4 : 122700 - 180200 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	
१४	जि. वि. से. प्रा. गडचिरोली	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-3 : 111000 - 163030 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	
१५	जि. वि. से. प्रा. गोंदिया	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-5 : 144840 - 194660 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 1	1 1 1 1 1	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		5	5	
१६	जि. वि. से. प्रा. जळगाव	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-3 : 111000 - 163030 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	
१७	जि. वि. से. प्रा. जालना	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-3 : 111000 - 163030 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	
१८	जि. वि. से. प्रा. कोल्हापूर	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-3 : 111000 - 163030 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	

1	2	3	4	5	6	7
				2024-2025	2025-2026	
१९	जि. वि. से. प्रा. लातूर	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-4 : 122700 - 180200 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	
२०	जि. वि. से. प्रा. नागपूर	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक सहाय्यक (अपघात) शिपाई	J-3 : 111000 - 163030 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2 3	1 1 1 1 2 3	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक सहाय्यक (अपघात) शिपाई
		एकूण		9	9	
२१	जि. वि. से. प्रा. नांदेड	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-4 : 122700 - 180200 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	
२२	जि. वि. से. प्रा. नंदुरबार	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-5 : 144840 - 194660 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	
२३	जि. वि. से. प्रा. नाशिक	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक सहाय्यक (अपघात) शिपाई	J-4 : 122700 - 180200 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 1 2	1 1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक सहाय्यक (अपघात) शिपाई
		एकूण		7	7	
२४	जि. वि. से. प्रा. उस्मानाबाद	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-3 : 111000 - 163030 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	
२५	जि. वि. से. प्रा. परभणी	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-3 : 111000 - 163030 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	

1	2	3	4	5	6	7
				2024-2025	2025-2026	
२६	जि. वि. से. प्रा. पुणे	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक सहाय्यक (अपघात) शिपाई	J-3 : 111000 - 163030 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 2 1 3	1 1 1 2 1 3	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक सहाय्यक (अपघात) शिपाई
		एकूण		9	9	
२७	जि. वि. से. प्रा. रायगड	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-3 : 111000 - 163030 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	
२८	जि. वि. से. प्रा. रत्नागिरी	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-3 : 111000 - 163030 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	
२९	जि. वि. से. प्रा. सांगली	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-3 : 111000 - 163030 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	
३०	जि. वि. से. प्रा. सातारा	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-4 : 122700 - 180200 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	
३१	जि. वि. से. प्रा. सोलापूर	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-3 : 111000 - 163030 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	
३२	जि. वि. से. प्रा. सिंधुदुर्ग	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-3 : 111000 - 163030 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81100 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	

1	2	3	4	5	6	7
				2024-2025	2025-2026	
३३	जि. वि. से. प्रा. ठाणे	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक सहाय्यक (अपघात) शिपाई	J-3 : 111000 - 163030 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81000 S-6 : 19900 - 63200 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 2 1 3	1 1 1 2 1 3	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक सहाय्यक (अपघात) शिपाई
		एकूण		9	9	
३४	जि. वि. से. प्रा. वर्धा	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-4 : 122700 - 180200 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81000 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	
३५	जि. वि. से. प्रा. यवतमाळ	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-3 : 111000 - 163030 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81000 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	
३६	जि. वि. से. प्रा. वाशिम	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई	J-3 : 111000 - 163030 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81000 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600	1 1 1 1 2	1 1 1 1 2	सचिव अधिक्षक सहाय्यक लिपिक-नि-टंकलेखक शिपाई
		एकूण		6	6	
३७	जि. वि. से. प्रा. मुंबई	सचिव अधिक्षक लघुलेखक (क. श्रे.) सहाय्यक रोखपाल लिपिक-नि-टंकलेखक वाहनचालक शिपाई पहारेकरी	J-3 : 111000 - 163030 S-14 : 38600 - 122800 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81000 S-6 : 19900 - 63200 S-6 : 19900 - 63200 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600 S-1 : 15000 - 47600	1 1 2 2 1 3 1 3 1	1 1 2 2 1 3 1 3 1	सचिव अधिक्षक लघुलेखक (क. श्रे.) सहाय्यक रोखपाल लिपिक-नि-टंकलेखक वाहनचालक शिपाई पहारेकरी
		एकूण		15	15	
३८	जि. वि. से. प्रा. मुंबई उपनगर	सचिव अधिक्षक लघुलेखक (क. श्रे.) सहाय्यक रोखपाल लिपिक-नि-टंकलेखक वाहनचालक शिपाई पहारेकरी	J-3 : 111000 - 163030 S-14 : 38600 - 122800 S-14 : 38600 - 122800 S-8 : 25500 - 81000 S-6 : 19900 - 63200 S-6 : 19900 - 63200 S-6 : 19900 - 63200 S-1 : 15000 - 47600 S-1 : 15000 - 47600	1 1 2 2 1 3 1 2 1	1 1 2 2 1 3 1 2 1	सचिव अधिक्षक लघुलेखक (क. श्रे.) सहाय्यक रोखपाल लिपिक-नि-टंकलेखक वाहनचालक शिपाई पहारेकरी
		एकूण		14	14	
			एकूण पदे	274	274	

महाराष्ट्र राज्य विधी सेवा प्राधिकरण

प्राप्त अनुदान व झालेला खर्च :-

वित्तिय वर्ष	प्राप्त अनुदान	झालेला खर्च
2023-2024	82,01,57,000/-	68,50,49,696/-
2024-2025	87,42,88,834/-	51,67,34,148/-
2025-2026 (एप्रिल-नोव्हेंबर 2025)	49,36,96,620/-	30,55,83,324/-

लोकन्यायालयाची माहिती :-

वित्तिय वर्ष	लोकन्यायालयाची संख्या	निकालात काढलेली प्रकरणे	मोटार अपघात दावा प्रकरणातील नुकसान भरपाई	योजनेचा फायदा मिळालेल्यांची संख्या
2023-2024	4825	3315252	6,06,78,66,602/-	6630504
2024-2025	4857	4653949	9,32,93,11,950/-	7104898
2025-2026 (एप्रिल-नोव्हेंबर 2025)	2378	1660881	3,52,37,65,441/-	3321762

विधी सेवेची माहिती :-

वित्तिय वर्ष	कायदेविषयक सहाय्य देण्यात आलेल्या व्यक्ती
2023-2024	29976
2024-2025	29641
2025-2026 (एप्रिल-नोव्हेंबर 2025)	19913

विधी साक्षरता शिबिरे :-

वित्तिय वर्ष	विधी साक्षरता शिबिरे	योजनेचा लाभ मिळालेल्यांची संख्या
2023-2024	12760	2169284
2024-2025	14916	2273290
2025-2026 (एप्रिल-नोव्हेंबर 2025)	11865	1813371

१५. महिलांचे सक्षमीकरण

आजगायत महिला अत्याचाराची प्रकरणे चालविणेसाठी राज्यात एकूण २७ विशेष न्यायालये स्थापन करण्यात आली आहेत, ती खालीलप्रमाणे

अ) दि. १६.०८.१९९६ च्या शासन निर्णयान्वये राज्यात अहिल्यानगर, अकोला, अमरावती, छत्रपती संभाजीनगर, बुलढाणा, बीड, जळगांव, नागपूर व यवतमाळ येथे प्रत्येकी १ याप्रमाणे ९ विशेष न्यायालये स्थापन करण्यात आली आहेत.

ब) दि. ०६.०५.१९९८ च्या शासन निर्णयान्वये राज्यात ठाणे, पुणे व कोल्हापूर येथे विशेष न्यायालये स्थापन करण्यात आली आहेत.

क) दि. ३०.११.२००७ च्या शासन निर्णयान्वये मुंबई येथे १ विशेष न्यायालय स्थापन करण्यात आले आहे.

ड) दि. १७.०१.२०१४ च्या शासन निर्णयान्वये राज्यात बृहन्मुंबई, भंडारा, चंद्रपूर, धुळे, जालना, लातूर, नांदेड, नाशिक, उस्मानाबाद, परभणी, सांगली, सातारा, सोलापूर, वर्धा येथे प्रत्येकी १ याप्रमाणे १४ विशेष न्यायालये स्थापन करण्यात आली आहेत.

15.Strengthening of Women

Total 27 special courts have been established, to deal with the offences related to Atrocities on women. These are as follows -

A. vide G.R. Dated 16/8/1996 one Special Court each in 9 District has been established :-

Ahilyanagar, Akola, Amravati, Chhatrapati Sambhajinagar, Buldhana Beed, Jalgaon, Nagpur & Yawatmal.

B. Vide G.R. Dated 6/5/1998 Special Courts have been established at Thane, Pune & Kolhapur in the state.

C. Vide G.R. Dated one special court has been established at Mumbai.

D. Vide G.R. dated 17/1/2014 -14 special courts have been established in the state. One in Nashik, Dharashiv, Parbhani, Sangli, Solapur, Vardha.

---

१६. मंदिर विश्वस्त संस्था

१. **श्री सिद्धिविनायकाचे सुप्रसिद्ध मंदिर** हे बृहन्मुंबईतील अत्यंत लोकप्रिय व जागृत देवस्थान आहे. संपूर्ण भूतलावर पसरलेल्या लक्षावधी भक्तांचे हे श्रद्धास्थान आहे.

न्यासाच्या व्यवस्थापनासाठी दिनांक ११ ऑक्टोबर, १९८० रोजी महाराष्ट्र शासनाकडून अध्यादेश प्रस्थापित करण्यात आला. श्रीसिद्धिविनायक गणपती मंदिर न्यास हा शासन नियंत्रित असून न्यासाचे कामकाज “**श्रीसिद्धिविनायक गणपती मंदिर विश्वस्त व्यवस्था (प्रभादेवी) अधिनियम १९८०**” द्वारे चालविण्यात येते. न्यासाच्या विश्वस्त निधीचा उपयोग प्रामुख्याने पुढील प्रयोजनांसाठी करण्यात येतो.

१) मंदिराची व विश्वस्त व्यवस्थेच्या मालमतेची देखभाल व्यवस्थापन व प्रशासन.

२) रूढी व प्रथेनुसार पूजाअर्चा, समारंभ व उत्सव आयोजित करून संपन्न करणे.

३) भक्तांना सोयीसुविधा पुरविणे.

४) भक्त निवास व धर्मशाळा बांधणे.

५) शासन मंजुरीने शैक्षणिक संस्था, रुग्णालय दवाखाने, निराश्रीत किंवा शारिरीकदृष्ट्या अपंग व्यक्तींसाठी आश्रम व धर्मादाय संस्था स्थापन करणे किंवा अशा संस्थांना, व्यक्तींना अर्थसहाय्य करणे.

श्रीसिद्धिविनायकाची महती (माहिती)

श्रीसिद्धिविनायक गणपती मंदिर, प्रभादेवी हे अतिशय पुरातन व प्रसिद्ध देवस्थान आहे. या मंदिराची रचना पुरातन व प्रसिद्ध देवस्थान आहे. या मंदिराची रचना दिनांक १९ नोव्हेंबर १८०१ साली झाली. या मंदिरातील श्रीसिद्धिविनायकाची मूर्ती काळ्या पाषाणाची असून, ती बैठकीपासून किरिटापर्यंत अडीच फूट उंचीची आहे आणि तिची रुंदी सुमारे दोन फूट एवढी आहे. मूर्ती उजव्या सोंडेची असून तिच्या वरच्या एका हातात कमळ, दुसऱ्या हातात लहान परशु, खालील उजव्या हातात जपमाळ व डाव्या हातात मोदकाची वाटी आहे. ही मूर्ती महादेव शंभोप्रमाणे त्रिनेत्रधारी आहे. ही मूर्ती एका पाषाणामध्ये कोरलेली असून चरणाजवळ लहानसा मूषक (उंदीर) आहे. हा श्रीसिद्धिविनायक कमळावर पदमासन घालून बसलेला आहे. फक्त गणेशाला (नरकुंजरुपाला) गणपती म्हणतात. परंतु रिद्धि व सिद्धि सहीत असलेल्या गणेशाला महागणपती म्हणतात. विशेष म्हणजे ही मूर्ती संजीवन आहे. श्रीसिद्धिविनायकाच्या गळ्यात सर्पाकृती यज्ञोपवीत (जानवे) आहे. दोन्ही बाजूनी रिद्धि व सिद्धि या ऐश्वर्य, भरभराट, सुख, समृद्धी, मांगल्य यांच्या देवता उभ्या आहेत. संपूर्ण मूर्ती रक्तगंधानुलिप्त आहे. तिचा मुकुट सोनेरी असून रिद्धी सिद्धीच्या मूर्ती हिरव्या रंगाच्या साड्यामध्ये अलंकृत आहेत. श्री दर्शनासाठी येणाऱ्या भाविकांना खालीलप्रमाणे सुविधा उपलब्ध करून देण्यात येतात.

१) **दर्शन व्यवस्था** :- श्री सिद्धिविनायक गणपतीचे दर्शन प्रत्यक्ष गाभाऱ्यातून तसेच मुख दर्शनाची व्यवस्था करण्यात आलेली आहे. त्यासाठी मंदिर

परिसरातील नियमित दर्शन रांगेत मंडप व बॅरिकेटींग करण्यात आलेले आहे. वर्षभरात येणाऱ्या अंगारकी संकष्टी चतुर्थी, सण उत्सव तसेच १ जानेवारी या कालावधीत श्री दर्शनासाठी भाविकांची अतोनात गर्दी होत असते. त्यावेळी भाविकांसाठी अतिरिक्त मंडप व्यवस्था, भाविकांसाठी मॅट, पिण्याच्या पाण्याची सुविधा, स्वच्छतागृहे, चहाची सोय, लाईव्ह दर्शन इत्यादीची व्यवस्था करण्यात येते. WWW.siddhivinayak.org या संकेतस्थळावर तसेच siddhivinayak Temple या ॲपवर देखील श्रीचे लाईव्ह दर्शन उपलब्ध करून देण्यात येते.

२) **आपत्कालीन व सुरक्षा व्यवस्था** :- मंदिर, प्रतिकालय इमारत, मंदिर परिसर व दर्शनरांगेमध्ये अद्ययावत स्वरूपाचे २०४ सीसीटीव्ही कॅमेरे बसविण्यात आलेले आहेत. तसेच तात्काळ संपर्कासाठी २४ वायरलेस सेटचा वापर करण्यात येत आहे.

तसेच सण उत्सव गर्दीच्या दिवशी गाभारा परिसरात वैद्यकीय पथक ठेवण्यात येते. कोणत्याही भाविकास शारिरीक त्रास झाल्यास त्यांच्यासाठी २ ॲम्ब्युलन्सची व्यवस्था करण्यात येते. त्यात एक कार्डीयॉक ॲम्ब्युलन्सचा समावेश आहे. तसेच आगीसारख्या संभाव्य घटना टाळण्यासाठी पुरुष व महिला मंडप, मंदिर परिसरात फायर मार्शल तैनात करण्यात येतात. तसेच अग्निशमन विभागाच्या शिफारशीनुसार २ ठिकाणी फायर इंजिन उभारण्यात येतात.

भाविकांना सुलभ व जलद दर्शन होण्यासाठी व दर्शनरांगेचे नियमन करण्यासाठी दर्शनरांगेच्या मार्गावर सुरक्षा रक्षक व पोलीसांचा बंदोबस्त करण्यात येतो.

३) **भाविकांची अपघात विमा पॉलिसी** :- श्री दर्शनासाठी आलेल्या भाविकांसाठी रु. ११० कोटी चा अपघात विमा उतरविण्यात आला आहे. मंदिर परिसरात कोणत्याही भाविकाचा अपघात झाल्यास वैद्यकीय खर्चाकरीता प्रतिव्यक्ती ५० हजार ते १० लाखापर्यंतचा अपघात विमा उतरविण्यात आला आहे.

४) **पिण्याचे पाण्याची व्यवस्था** :- मंदिर परिसरात गेट नं. ३ व गेट नं. ६ या ठिकाणी भाविकांसाठी पिण्याच्या पाण्याची व्यवस्था करण्यात आली आहे.

५) **स्वच्छता व्यवस्था** :- संपूर्ण मंदिर परिसर व प्रतिकालय इमारत तसेच मंदिरासमोरील रहेजा ग्रंथालय या ठिकाणी मंदिरातील स्वच्छता कर्मचाऱ्यातर्फत स्वच्छता ठेवण्याची दक्षता घेतली जाते. मंदिर परिसरातील सुका कचरा व ओला कचरा वेगवेगळ्या कचरापेटीत साठवून त्याची बृहन्मुंबई महानगरपालिकेमार्फत विल्हेवाट लावली जाते.

६) **शौचालय व्यवस्था** :- मंदिरात गेट नं ६ च्या समोरील बाजूस भाविकांसाठी शौचालय बांधण्यात आलेले आहे. तसेच सण उत्सव व गर्दीच्या दिवशी फिरते शौचालय उपलब्ध करून देण्यात येतात.

७) **पादत्राणे ठेवण्यासाठी व्यवस्था** :- मंदिर परिसरात भाविकांसाठी चार ठिकाणी मोफत पादत्राणे ठेवण्याची व्यवस्था करण्यात येते.

८) **लॅपटॉप व कॅमेरा, सामान ठेवण्यासाठी व्यवस्था :-** भाविकांना सुरक्षेच्या कारणात्सव मंदिर परिसरात लॅपटॉप व कॅमेरा आणण्यास मज्जाव करण्यात आला आहे. परंतु सोबत आणलेल्या लॅपटॉप, कॅमेरा व सामान ठेवण्यासाठी मंदिराच्या मुख्य प्रवेशद्वार (सिद्धि व रिद्धि) दोन्ही बाजूस सामान कक्ष बनविण्यात आलेले आहेत.

९) **स्थानिकांची दर्शन व्यवस्था :-** भाविकांसाठी उत्सवांचे दिवस वगळून दैनंदिन सकाळी ५:३० ते रात्री १०:०० वाजेपर्यंत दर्शन व्यवस्था करण्यात येते. तसेच दर मंगळवारी सकाळी ३:१५ ते रात्री १२:०० वाजेपर्यंत मंदिर भाविकांना दर्शनासाठी खुले असते.

१०) **प्रसाद व्यवस्था :-** Food Safety and Standard Authority of India (FSSAI) निर्धारित मानांकानुसार मंदिरात तयार करण्यात येणारा लाडू व नारळवडीचा प्रसाद अल्पदरात भाविकांना उपलब्ध करून देण्यात येतो.

११) **नित्योपचार :-** “श्रीसिद्धिविनायक गणपती मंदिर विश्वस्त व्यवस्था (प्रभादेवी) अधिनियम १९८०” चे नियमाप्रमाणे व त्यातील तरतुदीप्रमाणे श्रीसिद्धिविनायकाचे सर्व नित्योपचार व पारंपारिक सण व उत्सव पूर्व परंपरेनुसार त्याच तोलामोलाने व रीती रिवाजानुसार साजरे केले जातात व त्याच्या कार्यवाहीबाबत मंदिर समिती कटाक्षाने दक्षता घेत आहे. मंदिरात प्रतिवर्षी माघी गणेश जयंती, भाद्रपदातील गणेशोत्सव, रामनवमी, श्रीकृष्ण जन्माष्टमी, श्रीहनुमान जयंती आदी उत्सव साजरे केले जातात, अंगारक संकष्ट चतुर्थी या दिवशी दर्शनासाठी तसेच सुरक्षेच्या दृष्टीकोनातून मोठ्या प्रमाणात विशेष व्यवस्था करावी लागते. त्यासाठी मुंबई पोलीस, महानगरपालिका, अग्निशमन विभाग यांच्याशी समन्वय साधण्यात येतो.

१२) **विद्युत व्यवस्था व विद्युत रोषणाई :-** आपत्कालिन व्यवस्थेसाठी मंदिर व प्रतिष्ठालय इमारती येथे जनरेटर बसविण्यात आले आहेत, तसेच सण व उत्सव कालावधीत बेस्टचा अखंडित विद्युत पुरवठा राहण्यासाठी बेस्ट प्रशासनाचे अधिकारी व कर्मचारी मंदिर परिसरात नियुक्त करण्यात येतात. त्याचप्रमाणे अतिरिक्त जनरेटरचीही व्यवस्था करण्यात येते. सण उत्सव प्रसंगी विशिष्ट स्वरूपाची विद्युत रोषणाई करण्यात येते.

१३) **फुलांची व फळांची आरास :-** विविध सण, उत्सव (भाद्रपद उत्सव, दिवाळी, माघी उत्सव इ.) कालावधीत मंदिरामध्ये फुलांची व फळांची आरास करून गाभान्यात सजावट केली जाते.

१४) **भाद्रपद श्रीगणेश उत्सव :-** भाद्रपद गणेशोत्सवनिमित्त मंदिरात श्रीगणेश चतुर्थी दिवशी पार्थिव गणेशमूर्तीची प्रतिष्ठापना करण्यात येते. न्यासातर्फे भाद्रपद गणेशोत्सवनिमित्त महिलांचे सामूहिक अथर्वशीर्ष पठन व श्रीसूक्त पठन कार्यक्रम आयोजित करण्यात येतो. हा उत्सव मोठ्या जल्लोषाने साजरा करण्यात येतो. सातव्या दिवशी शास्त्रोक्त पूजन करून श्रीच्या पार्थिव मूर्तीची वाजतगाजत विसर्जन करण्यात येते. या कालावधीत गणपती विसर्जनासाठी जलजीवरक्षकांच्या गणेश मंडळाची प्रति मंडळ ५०,०००/- प्रमाणे मानधनावर नेमणूक करण्यात येते. सदर गणेश मंडळातील जलजीवरक्षकांचा मंदिरातर्फे विमा उतरविण्यात येतो. या मंडळामार्फत मुंबईतील

चौपाटीवर मोफत विसर्जन करण्यात येते. सर्व गणेश मंडळांना चहा नाश्ता, जेवण तसेच जलजीवरक्षकांचा विमा व जलजीवरक्षक मंडळांना प्रत्येकी रु. ५०,०००/- मानधन अदा करण्यात येते.

१५) **माघ श्रीगणेश उत्सव :-** माघ श्रीगणेश जयंती उत्सव, (माघ शु. प्रतिपदा ते माघ शु सप्तमी (रथ सप्तमी)) या कालावधीत साजरा करण्यात येतो. या कालावधीत सकाळपासून ते दुपारपर्यंत धार्मिक पूजा विधींचे कार्यक्रम आयोजित करण्यात येतात. श्रीगणेश जयंतीनिमित्त जन्म कीर्तनाचा कार्यक्रम असतो व सायंकाळी श्रीची रथ शोभायात्रा काढण्यात येते. या मिरवणुकीस भाविक मोठ्या प्रमाणात सहभागी होतात. या कालावधीत विविध सांस्कृतिक कार्यक्रमांचे देखील आयोजन करण्यात येतात तसेच संपूर्ण सप्ताहात “श्री गजानन जय गजानन जय जय गणेश मोरया” या २१ अक्षरी मंत्राने सामूहिक नामस्मरण करण्यात येते.

१६) **नैसर्गिक आपत्तीमधील न्यासाचे मदत कार्य व अर्थसहाय्य :-**

● **दिनांक २६ जुलै, २००५** अतिवृष्टीमुळे प्रभावित झालेल्या रायगड जिल्ह्यातील महाड, पोलादपूर तसेच रत्नागिरी जिल्ह्यातील खेड व मंडणगड तालुक्यातील आपदग्रस्तांना ५ कोटीचे अर्थसहाय्य करून त्यामधून घरे बांधून दिली. तसेच, महाड तालुक्यातील तुडील गावात अतिवृष्टीमुळे पडलेली उर्दू शाळा पुन्हा बांधून विद्यार्थ्यांचे शैक्षणिक वर्ष वाचविले.

● **सन २०१३** महाराष्ट्रात भीषण दुष्काळ पडला असताना दुष्काळग्रस्ताना मदतीसाठी मुख्यमंत्री सहाय्यता निधीस रु. २५ कोटीचे अर्थसहाय्य.

● **सन २०१३** उत्तराखंडमधील जलप्रलयाने प्रभावित झालेल्या आपदग्रस्तांसाठी पंतप्रधान सहाय्यता निधीस रु. २५ लाखांचे अर्थसहाय्य.

● **जुलै २०१४** माळीण दुर्घटनेतील आपदग्रस्तांच्या पुनर्वसनासाठी मुख्यमंत्री सहाय्यता निधीस रु. ५० लाखांचे अर्थसहाय्य.

● **ऑगस्ट २०१८** केरळमधील अतिवृष्टीमुळे बाधित पुरग्रस्तांचे पुनर्वसन करण्यासाठी रु. १ कोटी मदत निधी.

● **दिनांक १४ फेब्रुवारी, २०१९** जम्मू काश्मिर खोऱ्यातील पुलवामा जिल्ह्यात भारतीय जवानांवर झालेल्या दहशतवादी हल्ल्यामध्ये शहीद जवानांच्या कुटूंबियांसाठी रु. ५१ लक्ष इतके अर्थसहाय्य.

● **सन २०१९** रत्नागिरी जिल्ह्यामधील चिपळुण तालुक्यातील तिवरे या गावातील धरण फुटल्याने आपदग्रस्त गावाच्या पुनर्वसनासाठी न्यासाकडून रु. ५ कोटी इतके अर्थसहाय्य.

● **सन २०१९** सांगली व कोल्हापुर जिल्ह्यामध्ये महापुरामुळे बाधित झालेल्या नागरिकांना मदतीच्या अनुषंगाने न्यासाकडून रु. ४७,०२,२००/- इतक्या रकमेच्या १९६८५ शुध्द पिण्याच्या बाटल्यांचा तातडीने आपदग्रस्तांना पुरवठा करण्यात आला.

१७) न्यासाचे शैक्षणिक उपक्रम :-

● **ग्रंथालय / अभ्यासिका :-** श्रीगणेश ही ज्ञान, विज्ञान व विद्या यांची देवता आहे. त्यादृष्टीने मंदिरात विविध विषयांवरील ग्रंथाचे वाचनालय, तसेच विद्यार्थ्यांसाठी, ज्ञानेच्छुकांसाठी अभ्यासिकेची तरतूद करावी असे व्यवस्थापनाने ठरविले. त्यानुसार धार्मिक, सामाजिक, शैक्षणिक, ऐतिहासिक, शास्त्रीय, व्यवसाय व्यवस्थापन, प्रशासन, कायदा, संगणक शास्त्र इत्यादी विषयांवरील जवळ-जवळ ५०००० ग्रंथांनी सुसज्ज असे ग्रंथालय व वाचनालय मंदिर वास्तूत सुरु करण्यात आले. ग्रंथालय व वाचनालय याबरोबर एक अभ्यासिकाही सुरु करण्यात आली आहे. सुमारे ६०० ते ७०० विद्यार्थी त्याचा लाभ घेत आहेत. न्यासातर्फे डिजिटल तंत्रज्ञानावर आधारित लायब्ररीदेखील सुरु करण्यात आली आहे. यामध्ये मेडिकल, इंजिनिअरींगच्या विविध शाखा, भारतातील सर्व कायद्याची पुस्तके, सुप्रीम कोर्ट व हायकोर्टाचे निवाडे इत्यादी क्षेत्रातील अद्ययावत संशोधनावरील आधारित क्रमिक पुस्तके व नियतकालिके इंटरनेटद्वारे उपलब्ध करून देण्यात आली आहेत. मंदिराच्या नवीन प्रतिक्षालय इमारतीमध्ये चौथ्या मजल्यावर रोल्टा फाऊंडेशनच्या सहयोगाने अद्ययावत डिजिटल ग्रंथालय सुरु करण्यात आले आहे. सदर ग्रंथालयात ३० संगणक बसविण्यात आले आहेत. तसेच मंदिरासमोरील रहेजा इमारतीच्या आवारातील महानगरपालिकेचे ग्रंथालय न्यासाने भाडेतत्वावर घेतले असून तेथे सुसज्ज ग्रंथालय, वाचनालय, UPSC व MPSC मुलांसाठी मार्गदर्शक शिबिर सुरु करण्यात येत आहे.

● **पुस्तकपेढी योजना** - आर्थिकदृष्ट्या गरीब व गरजू विद्यार्थ्यांसाठी न्यासाकडून अनेक वर्षांपासून पुस्तकपेढी योजना राबविली जात आहे. या योजनेतर्गत संपूर्ण महाराष्ट्रातील ११ वी ते १५ वी पर्यंतच्या विद्यार्थ्यांना क्रमिक पुस्तके मोफत उपलब्ध करून देण्यात येतात. त्यामध्ये न्यासातर्फे कला, वाणिज्य, विज्ञान या तीनही शाखेचे पुस्तके दिली जातात. या योजनेला संपूर्ण महाराष्ट्रात उत्तम प्रतिसाद मिळत आहे.

- देसाई विद्यामंदिर, उद्गाव, जि. कोल्हापूर जिल्हापरिषदेच्या शाळेच्या पडलेल्या खोल्यांचे बांधकाम करण्यासाठी रु. २५ लक्ष एवढ्या अर्थसहाय्याचा धनादेश मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद कोल्हापूर यांच्या हाती सुपूर्द करण्यात आला.
- शासन निर्णय दि. २१ डिसेंबर, २०१५ अन्वये राज्यातील आत्महत्या केलेल्या शेतकऱ्यांच्या मुलांना न्यासाकडून अर्थसहाय्य करण्यात येते. राज्यातील आत्महत्या केलेल्या शेतकऱ्यांच्या १९ मुलांना शिक्षणाकरिता शिष्यवृत्ती देण्यात आली. एकूण रक्कम रु. १२,१२,५८३/-

१८. आरोग्यविषयक उपक्रम

रुग्णांना अर्थसहाय्य - न्यासाकडून संपूर्ण महाराष्ट्रातील गरीब व गरजू रुग्णांना किडनी, कॅन्सर, मेंदू विकार, मेंदूची शस्त्रक्रिया, हृदयशस्त्रक्रिया, मूत्रपिंड प्रत्यारोपण, लिव्हरचे प्रत्यारोपण, डायलेसिस, हेपेटायटीस सी, खुब्याची शस्त्रक्रिया, गुडघ्याची शस्त्रक्रिया, मज्जातंतूची शस्त्रक्रिया, थॅलेसेमिया, अपघात या आजारांवरील उपचारांसाठी प्रतिरुग्ण कमाल रु. २५०००/- पर्यंतची आर्थिक मदत केली जाते. जन्मजात कर्णबधिर मुलांना

कॉन्क्लियर इम्प्लॅन्टसाठीही न्यासाकडून रु. १ लक्ष एवढी आर्थिक मदत करण्यात येते. न्यासातर्फे वैद्यकीय रुग्णांना अर्थसहाय्य करण्यासाठी प्रतिवर्षी अंदाजे रु. १४ ते १६ कोटी इतक्या रकमेची तरतूद करण्यात येते. अशाप्रकारे न्यासाकडे या योजनेतर्गत अर्थसहाय्य मिळण्याबाबत अर्ज करणाऱ्या रुग्णांच्या संख्येत दिवसेंदिवस वाढ होत आहे.

डायलिसिस सेंटर - दिवसेंदिवस डायलिसिसच्या रुग्णांमध्ये होणारी वाढ व गरीब रुग्णांसाठी ही सुविधा माफक दरात उपलब्ध होण्याच्या दृष्टीने, न्यासाने अप्पासाहेब मराठे, प्रभादेवी येथे श्रीसिध्दिविनायक डायलिसिस सेंटर १२ खाटांचे दोन शिफ्टमध्ये सुरु केले आहे. प्रत्येक शिफ्टमध्ये १२ याप्रमाणे दररोज २४ रुग्णांना डायलिसिस उपचार देण्यात येतात. भविष्यात न्यासातर्फे नवीन डायलिसिस सेंटर उघडण्याचा मानस आहे.

● श्रीसिध्दिविनायक गणपती मंदिर न्यास व प्रबोधन, गोरेगाव, मुंबई या संस्थेच्या संयुक्त विद्यमाने प्रबोधन, गोरेगाव येथे प्रतिदिनी २४ रुग्ण क्षमता असलेले डायलिसिस सेंटर सुरु करण्यात आले. जेणेकरून पश्चिम उपनगरातील रुग्णांना डायलिसिस सेवा अल्पदरात उपलब्ध होऊ शकेल.

● राज्यातील ३४ जिल्हा/ उपजिल्हा रुग्णालयांना १०२ डायलिसिस युनिट्स व आरओ प्लॅन्ट खरेदीसाठी रु. ७.५० कोटी इतका निधी हाफकीन संस्थेकडे सुपूर्द करण्यात आला आहे.

● छत्रपती प्रमिलाराजे सर्वोपचार केंद्र, कोल्हापूर यांना तीन व्हॅटीलेटर मशिनस् (किंमत प्रत्येकी रु. १० लक्ष) असे एकूण ३० लक्ष रुपयांचे अर्थसहाय्य करण्यात आले.

● जिल्हा रुग्णालय, गडचिरोली यांच्यासाठी मेमोग्राफी मशीन व छत्रपती प्रमिलाराजे सर्वोपचार रुग्णालय कोल्हापूर यांना २७ लक्ष रुपयांचे अर्थसहाय्य करण्यात आले आहे.

● नागपाडा येथील पोलीस रुग्णालयासाठी वैद्यकीय उपकरणे खरेदीकरीता १ कोटी ५० लक्ष रुपये रकमेचे अर्थसहाय्य करण्यास समितीच्या मान्यतेने शासन मंजूरी प्राप्त झाली आहे.

● महानगरपालिकेच्या प्रभादेवी येथील साबुसिध्दिकी रुग्णालयास वैद्यकीय सोयीसुविधा पुरविणेसाठी रु. २५ लक्ष एवढ्या निधीची तरतूद करण्यात आली.

१९. विविध लोकाभिमुख उपक्रम व न्यासाकडून करण्यात आलेले अर्थसहाय्य

● **सोन्याच्या दागिन्यांचा लिलाव :-** श्रीसिध्दिविनायकाला भाविकांनी अर्पण केलेले मौल्यवान अलंकार ज्यात लॉकेट, चैन, हार, छत्र, मोदक, गणेश मूर्ती, बिस्किट, कॉइन इ. चा समावेश असतो अशा अलंकाराचा जाहीर लिलाव करून विक्री करण्यात येते. लिलाव हे सार्वजनिक सुट्टी, रविवार, संकष्टी, गुढीपाडवा, अक्षय्य तृतीया, इ. दिवशी आयोजित करण्यात येतात. जेणेकरून जास्तीत जास्त भाविकांना यात सहभागी होऊन “श्री”चे अलंकार प्राप्त करण्यात लाभ घेता येईल.

सदर सर्व दागिने हे “श्री” च्या चरणी अर्पण करण्यात आलेले असल्याने त्यास एक अनन्य साधारण महत्व असते. लिलावाद्वारे न्यासास

प्राप्त होणारा निधी न्यासाकडून राबविण्यात येणाऱ्या सामाजिक व लोकोपयोगी उपक्रमांकरिता वापरला जातो.

● **गणेश भक्तांसाठी शुध्द चांदीची नाणी :-** न्यासाकडून गणेश भक्तांसाठी भारत सरकार टांकसाळ येथून ११ ग्रॅम, २१ ग्रॅम व ५१ ग्रॅम वजन असलेली शुध्द चांदीची नाणी बनून घेतली जातात. या नाण्याच्या एका बाजूवर ही श्रीसिध्दिविनायकाची जशीच्या तशी छबी असून दुसऱ्या बाजूवर मंदिराची छबी छापण्यात आली आहे. ही नाणी छापण्यासाठी मंदिरातील चांदी अभिषेकाने व मंत्रोपचाराने संस्कारित करवून भारत सरकार टांकसाळीमध्ये न्यासाकडून पाठविण्यात येते. अशाप्रकारे ही नाणी वैशिष्ट्यपूर्ण व पवित्र आहेत. भाविकांसाठी ही नाणी न्यासाच्या अभिषेक नोंदणी कक्षात पुढील किंमतीस उपलब्ध करण्यात आली आहेत.

नाण्याचे वजन	नाण्याचे मूल्य
११ ग्रॅम	१८००/-
२१ ग्रॅम	२८००/-
५१ ग्रॅम	५६५०/-

ग्राम सामाजिक परिवर्तन अभियान उपक्रमांतर्गत श्रीसिध्दिविनायक गणपती मंदिर न्यासाकडून एकुण १० कोटी रुपये मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांच्याकडे सुपूर्द करण्यात आले.

देशाच्या संरक्षणासाठी युध्दात लढताना जायबंदी झालेल्या जवानांना त्यांच्या स्वतःच्या पायावर उभे राहण्यासाठी तसेच, त्यांच्या कुटूंबाचे पुनर्वसन करण्याबाबतचे कार्य करणारी पुणे येथील क्वीन मेरी टेक्निकल इंस्टीट्यूट या संस्थेत रु. २५ लक्ष इतक्या रकमेचे अर्थसहाय्य करण्यात आले आहे.

राज्यातील कुपोषित बालकांसाठी न्यासाकडून एखादा उपक्रम राबविण्याच्या दृष्टिने न्यासाच्या जवळच्या म्हणजेच ठाणे जिल्ह्यातील आदिवासी भागातील कुपोषित बालकांसाठी न्यासाच्या सन २०१८-१९ च्या अर्थसंकल्पात रु. २ कोटी रुपयाची तरतूद करण्यात आली.

दहशतवादी हल्ल्यातील शहिद जवानांच्या पाल्यांसाठी न्यासामार्फत केजी टू पीजी पर्यंतचा खर्च करण्यात येतो. यासाठी प्रतिवर्षी रु. १ कोटी इतक्या रकमेची तरतूद आहे.

२०. भाविकांसाठी संगणकीकृत सेवांची उपलब्धता

न्यासाची स्वतंत्र वेबसाईट असून त्यावर मंदिराचा इतिहास, दैनंदिन होणाऱ्या पूजाअर्चा व त्यांचे वेळापत्रक, “श्री” ची फोटो गॅलरी, न्यासाचे वर्षभरात होणारे विविध उपक्रम, मंदिरात साजरे होणाऱ्या विविध उत्सवाची माहिती इ. माहिती उपलब्ध केलेली आहे. त्याचप्रमाणे न्यासाकडून करण्यात येणाऱ्या विविध पूजांची ऑनलाईन नोंदणीची सुविधा देखील देण्यात आलेली आहे. श्रीसिध्दिविनायक मंदिरात भक्तांसाठी भाविकांच्या उपस्थितीत तसेच अनुपस्थितीत खालील प्रकारच्या पूजा करण्यात येतात.

अ.क्र.	पुजेचे नाव (नावाने ब्राम्हणाद्वारे)	पुजेचे शुल्क
१.	अभिषेक	५१/-
२.	पंचामृत पूजा (एक आवर्तनासहित)	१०१/-
३.	दोन आवर्तनासहीत षोडशोपचार पूजा	१५१/-
४.	पाच आवर्तनासहीत षोडशोपचार पूजा	२५१/-
५.	अकरा आवर्तनासहीत षोडशोपचार पूजा	१००१/-

अ.क्र.	पुजेचे नाव (भाविकांच्या स्वहस्ते)	पुजेचे शुल्क
१.	१ आवर्तनासहीत षोडशोपचार पूजा	५०१/-
२.	अकरा आवर्तनासहीत षोडशोपचार पूजा	१००१/-
३.	आशिवर्चन पूजा (चार भाविकांकरिता दर्शन)	१५००/-
४.	श्री सत्यनारायण महापूजा	५००१/-
५.	श्री. सत्यविनायक महापूजा	५५५५/-
६.	अथर्वशीर्ष सहस्त्रावर्तन (१००० आवर्तने) इतर दिवशी	८८८८/-
	अथर्वशीर्ष सहस्त्रावर्तन (१००० आवर्तने) मंगळवारी	११,००१/-
७.	अथर्वशीर्ष सहस्त्रावर्तन (१००० आवर्तने) संकष्टी चतुर्थी	१५,००१/-
८.	सहस्त्रनामावली पूजा	५००१/-
९.	दुचाकी वाहनपूजा	७५१/-
१०.	चारचाकी वाहनपूजा	२५०१/-
११.	अथर्वशीर्ष हवन (गणेश याग)	१०००००/-
१२.	गणेश पूजा (व्हिडीयो कॉल)	१००१/-
१३.	श्रीसिध्दिविनायक गणपती उदयास्थमना पूजा इतर दिवशी	२५,०००/-
१४.	श्रीसिध्दिविनायक गणपती उदयास्थमना पूजा मंगळवार,संकष्टी,विनायकी,गणेश जयंती, गणेश चतुर्थी	५१,०००/-
१५.	श्रीसिध्दिविनायक गणपती उदयास्थमना पूजा अंगारक संकष्ट चतुर्थी	१०००००/-

२१. वार्षिक पूजा

पुजेचे नाव व शुल्क (नावाने ब्राम्हणाद्वारे)	५२ मंगळवार नोंदणी शुल्क	१२ संकष्ट चतुर्थी नोंदणी शुल्क	१२ विनायकी चतुर्थी नोंदणी शुल्क
अभिषेक : ५१/-	२,६५२/-	६१२/-	६१२/-
पंचामृत पूजा (एक आवर्तनासहित) : १०१/-	५,२५२/-	१,२१२/-	१,२१२/-
दोन आवर्तनासहीत षोडशोपचार पूजा : १५१/-	७,८५२/-	१,८१२/-	१,८१२/-
पाच आवर्तनासहीत षोडशोपचार पूजा : २५१/-	१३,०५२/-	३,०१२/-	३,०१२/-
अकरा आवर्तनासहीत षोडशोपचार पूजा : १००१/-	५२,०५२/-	१२,०१२/-	१२,०१२/-

२२. वित्तीय वर्ष सन २०२५-२६ च्या कार्यक्रम अंदाजपत्रकाच्या माहितीबाबत.

वित्तीय वर्ष	वर्षाच्या आरंभीची शिल्लक	जमा झालेल्या रकमा	देणगी रूपाने केलेली मदत
२०२३-२०२४	रु. ५,५९,२८,०२०/-	रु. १,१४,६९,२३,७८३/-	रु. २०,७६,२५,९६७/-
२०२४-२०२५ (दि. ३० नोव्हेंबर, २०२५ पर्यंत)	रु. ७,०६,४७,८९३/-	रु. ६२,७४,१९,६२४/-	रु. १३,८३,७६,००६/-

२. पंढरपूर मंदिर अधिनियम, १९७३ च्या तरतुदीनुसार पंढरपूर येथील श्री. विठ्ठल रुक्मिणी मंदिराचा कारभार श्री. विठ्ठल रुक्मिणी मंदिरे समिती पंढरपूरकडे शासनामार्फत सोपवण्यात आलेली आहे. या अधिनियमानुसार श्री. विठ्ठल रुक्मिणी मंदिरे समितीने कामकाजचालविण्यात येते. श्री. विठ्ठल रुक्मिणी मंदिरे समितीकडे श्री. विठ्ठल रुक्मिणीयचे पंढरपूरतील मुख्य मंदिर आणि मंदिरातील ३६ परिवार देवता. तसेच पंढरपूर शहर व परिसरातील २८ परिवार देवता यांचे व्यवस्थापन करण्याचे कामकाज आहे. या सर्व देवदेवतांची पुजा-अर्चा इ. दररोजचे नित्योपचार, नैमित्तिक उपचार मंदिरे व मंदिरावाहेरील परिवार देवतांच्या मंदिरात साजरे करण्यात येणारे यात्रा व उत्सव, वर्षातून चार वेळा येणाऱ्या आषाढी, कार्तिकी, माघी व चैत्री या चार मोठ्या यात्रा कालावधीत भाविकांची गर्दी माठ्या प्रमाणात असते.

श्री. विठ्ठल रुक्मिणी मंदिर हे दक्षिण काशी म्हणूनही ओळखले जाते. लाखो वारकऱ्यांच्या श्रद्धेचे स्थान व उभ्या महाराष्ट्राचे आराध्य दैवत असणाऱ्या या दैवताच्या दर्शनासाठी महाराष्ट्र, कर्नाटक, आंध्रप्रदेश, तामिळनाडू या राज्यातून व देशभरातून वर्षभरात अंदाजे १ कोटीपेक्षा जास्त भाविक भेटी देतात. त्यांना मंदिर समितीकडून पुरेसा प्रमाणात सोयीसुविधा उपलब्ध करून देणे आवश्यक आहे. त्यानुसार श्री. विठ्ठल रुक्मिणी मंदिरे समिती. पंढरपूर मार्फत भाविकांना खालीलप्रमाणे सुविधा उपलब्ध करून देण्यात येतात.

१) दर्शन व्यवस्था :- श्री. विठ्ठल रुक्मिणी मातेचे मुखदर्शन व पदस्पर्शदर्शन भाविकांना उपलब्ध करून दिले जाते. त्यासाठी दर्शनरांगेत दर्शनमंडप व स्कॉयवॉक उभारण्यात आले आहे. तसेच यात्रा कालावधीत दर्शनरांगेत बॅरीकेटींग करण्यात येते. सद्यस्थितीत कोरोना विषाणूच्या पार्श्वभूमीवर श्रीचे पदस्पर्शदर्शन भाविकांसाठी बंद आहे. दर्शनरांगेत भाविकांना बसण्याची

व्यवस्था, मॅट टाकणे, पिण्याच्या पाण्याची सोय, स्वच्छतागृहे, विश्रांतीची, लाईव्ह दर्शन, चहाची व फराळाची व्यवस्था करण्यात येते. तसेच दर्शनरांगेत भक्त मोजणी मशिन बसविण्यात आल्या आहेत. तसेच जीओ टीव्ही व www.vitthalrukminimandir.org, या संकेतस्थळावर तसेच श्री. विठ्ठल रुक्मिणी देवस्थान, पंढरपूर या मोबाईल ॲपवर देखील श्रीचे लाईव्ह दर्शन उपलब्ध करून देण्यात येते. तसेच या संकेतस्थळावर ऑनलाईन दर्शनपास बुकींगची सोय आहे.

२) आपत्कालीन व सुरक्षा व्यवस्था :- मंदिर, मंदिर परिसर व दर्शनरांगेमध्ये कायम स्वरूपी १०० सीसीटीव्ही कॅमेरे बसविण्यात आलेले आहेत. तसेच तात्काळ संपर्कासाठी २५ वायरलेस सेटचा वापर करण्यात येत आहे. तसेच प्रवेशद्वाराजवळ बॅग स्कॅनर मशिन व मेटल डिटेक्टर मशिन बसविण्यात आल्या आहेत. श्री. संत ज्ञानेश्वर दर्शनमंडप येथे चौकशी कक्ष उभारण्यात आला आहे. तसेच सर्व ठिकाणी सिझफायर यंत्रणा कार्यन्वीत करण्यात आली आहे.

३) निवास व्यवस्था :- मंदिर समितीच्या वेदांता, व्हिडीओकॉन व श्री. विठ्ठल रुक्मिणी भक्तनिवास या एकूण ३ भक्तनिवासामध्ये ३६२ रुममध्ये १५६१ भविकांना निवास व्यवस्था उल्पदरात उपलब्ध करून देण्यात येते.

४) वैद्यकीय सुविधा :- मंदिर परिसरामध्ये दोन अद्यावत रुग्णवाहिका वैद्यकीय पथकासह ठेवण्यात आल्या आहेत. तसेच दर्शनमंडप अद्यावत प्रथमोपचार केंद्र आहे.

५) भाविकांची अपघात विमा पॉलिसी :- श्री दर्शनासाठी आलेल्या भाविकांसाठी दि ओरिएंटल इन्शुरंस कंपनी लिमिटेड यांचेमार्फत अपघात विमा (क्षेत्र- पंढरपूर नगरपालिका क्षेत्र, ६५ एकर जमीन क्षेत्र, श्री. विठ्ठल

रुक्मिणी मंदिर व परिसर, दर्शारांग, टाकळी, गोपाळपूर, भटुबरे, शोगाव दु. व वाखरी पालखी तळ) उतरविण्यात आलेला आहे. त्यासाठी वार्षिक रक्कम रु. १०.००/- लक्ष खर्च येत आहे. मागील वर्षी ६ मयत भाविकांच्या वारसांना प्रत्येकी रु. २.००/- लक्ष प्रमाणे रु. १२.००/- लक्ष इतका लाभ मिळाला आहे.

■ अपघाताने मृत्यू झाल्यास (२५ भाविक - रु. २,००,०००/-) रु. ५०,०००/-

■ अपघाताने दोन अवयव निकामी झाल्यास (२५ भाविक- रु. १,००,०००/-) रु. २५,००,०००/-

■ अपघाताने एक अवयव निकामी झाल्यास (२५ भाविक-रु.५०,०००/-) रु. १२.५०,०००/-

■ अपघाताचा दवाखाना खर्च (२५ भाविक - रु. २५,०००/-) - रु. ६,२५,०००/-

■ एकूण विमा रक्कम रु. ९३,७५,०००/-

६) पिण्याचे पाण्याची व्यवस्था :- पंढरपूर शहरात उपजिल्हा रुग्णालय, नवीन एस. टी. बसस्थानक, काळा मारुती शेजारी, महाद्वार पोलीस चौकी, महात्मा फुले पुतळ्याशेजारी या पाच ठिकाणी वॉटर ए.टी.एम. बसविण्यात आलेले आहेत.

७) स्वच्छता व्यवस्था :- मंदिर परिसर, संत तुकाराम भवन, मंदिर, प्रदक्षिणा मार्ग, दर्शनारांग व दर्शनमंडप याठिकाणची स्वच्छता करण्यात येते.

८) फोटो व्यवस्था :- श्री. विठ्ठल रुक्मिणीचे वेगवेगळ्या आकारातील फोटो भाविकांना अल्पदरात उपलब्ध करून देण्यात येतात.

९) मोबाईल लॉकर व्यवस्था :- दि. ०१/०१/२०२० पासून मंदिरात मोबाइल बंदी करण्यात आली आहे. त्यानुसार भाविकांच्या सोईसाठी मोबाईल/कॅमेराप्रतिनग रक्कम रु. ५.००/- शुल्क आकारून मोबाईल ठेवण्यासाठी दर्शनमंडप, तुकाराम भवन, कासार घाट, शिरवळकर मठ, पश्चिमद्वार इ. ठिकाणी मोबाईल लॉकर उपलब्ध करून देण्यात येते.

१०) चप्पल स्टॅंड व्यवस्था :- मंदिर परिसरामध्ये भाविकांसाठी पाच ठिकाणी मोफत चप्पल व्यवस्था करण्यात आली आहे.

११) स्थानिकांची दर्शन व्यवस्था :- पंढरपूर वासियांना गर्दीचे दिवस वगळून दैनंदिन प्रातःकाळी ५.३० ते ६.०० वाजता दर्शन व्यवस्था करण्यात येते.

१२) पुरेसा पोलीस/खाजगी बंदोबस्त :- भाविकांना सुलभ व जलद दर्शन होण्यासाठी व दर्शनारांगेचे नियमन करणेसाठी दर्शनारांगेच्या मार्गावर पुरेसा पोलीस बंदोबस्त पोलीस प्रशासनामार्फत नियुक्त करण्यात येतो. तसेच पोलीस बंदोबस्ता व्यतिरिक्त दर्शनारांगेतील गर्दीवर नियंत्रण ठेवणेसाठी

आणि भाविकांचे सुलभ दर्शनासाठी आवश्यकतेनुसार सवयंसेवक नियुक्त करण्यात येतात.

१३) अन्नछत्र व लाडूप्रसाद व्यवस्था :- कोरोना प्रादुर्भाव रोखण्यासाठी अन्नछत्र व लाडूप्रसाद व्यवस्था बंद ठेवण्यात आली आहे. तथापि इतरवेळी

भाविकाना दररोज दुपारी अन्नदान करण्यात येते. तसेच अल्पदरात बुंदी व राजगिरा लाडूप्रसाद उपलब्ध करून देण्यात येतो. सदरचे अन्नछत्र नुकतेच नुतनीकरण करण्यात आले आहे.

१४) श्री संत तुकाराम भवन :- मंदिरातील परंपरेनुसार धार्मिक कार्यक्रम पार पाडण्याचे हेतुने मंदिरा लगत श्री. जगतगुरु संत तुकाराम महाराज भवन या नावाने इमारत समितीचे वतीने बांधण्यात आली आहे. सदरचे भवन भाविकांना भजन किर्तन व इतर कार्यक्रमासाठी अल्पदरात उपलब्ध करून दिले जाते.

१५) संत साहित्य वाचनालय :- संत साहित्याचा अभ्यास भाविकांना व्हावा या हेतुने संत साहित्य ग्रंथालय व वाचनालय सुरू करण्यात आलेले आहे.

१६) गोशाळा :- मंदिर समितीचे वतीने गोशाळा सन १९९० पासून करण्यात आली आहे. सदर गोशाळेत असून लहान मोठी गाई, वासरे, खोंडे इत्यादी मिळून १५० जनावरे आहेत. या गाईपासून मिळणाऱ्या दुधाचा वापर श्रीचा महानैवेद्य तयार करण्यासाठी वापरण्यात येते.

१७) नित्योपचार :- पंढरपूर मंदिराचे अधिनियम, १९७३ चे नियमाप्रमाणे व त्यातील तरतुदीप्रमाणे श्री. विठ्ठल रुक्मिणीमातेचे सर्व नित्योपचार व पारंपरिक सण व उत्सव पूर्व परंपरेनुसार त्याच तोलामोलाने व रित रिवाजानुसार साजरे केले जातात व ते करणेचे कार्यवाहीबाबत मंदिर समिती कटाक्षाने दक्षता घेत आहे.

१८) देणगी व्यवस्था :- भाविकांना दान देण्यासाठी मंदिरात विविध ठिकाणी देणगी पेड्या ठेवण्यात आलेल्या आहेत. तसेच मंदिर समितीच्या www.vitthalrukminimandir.org, या संकेतस्थळावर ऑनलाईन देणगी व्यवस्था आहे. तसेच भाविकांना सोने चांदी व इतर भेट वस्तू देण्यासाठी स्वतंत्र व्यवस्था उपलब्ध आहे.

१९) विद्युत व्यवस्था व लाईटींग डेकोरेशन :- आपत्कालिन व्यवस्थेसाठी मंदिर व भक्तनिवास येथे जनरेटर बसविण्यात आले आहेत, तसेच यात्रा व सण उत्सव कालावधीत दानशुर भाविकामार्फत मंदिरात लाईटींग डेकोरेशन करण्यात येते.

२०) फुलांची आरास :- यात्रा, सण, उत्सव कालावधीत मंदिरामध्ये दानशुर भाविकामार्फत फुलांची आरास करण्यात येते.

२१) शौचालय व्यवस्था :- पंढरपूर शहर व परिसरातील अधिकृत १४६ मठांमध्ये मंदिर समितीच्या निधीतून १३४७ इतकी शौचालये बांधकाम करण्यात आली आहेत. त्यासाठी अंदाजे रु. २.००/- कोटी इतका खर्च झाला आहे.

२२) चेंजिंग रुम व हिरकणी कक्ष :- महिला भाविकांच्या सोई चंद्रभागा वाळवंटामध्ये चेंजिंग रुम व मंदिरात हरकणी कक्ष उभारण्यात आले आहेत.

२३) विविध योजना माहिती :-

- अन्नछत्र वाढदिवस योजना :- या योजनेत किमान रु. २५,०००/ पासून पुढे रक्कम गुंतवल्यास इच्छित दिवशी अन्नछत्रात अन्नदान करता येते.

- **पशुखाद्य कायमठेव योजना :-** श्री. विठ्ठल रुक्मिणीचे नित्योपचारासाठी व महाप्रसादासाठी समितीच्या गोशाळेतील देशी गाईंचे दूध वापरण्यात येते या गोशाळेसाठी पशुखाद्य कायम ठेव योजनेअंतर्गत कमीत कमी रु. १५०००/- गुंतवणूक करून दान देता येते.
- **नित्यपुजा :-** श्री. विठ्ठल रुक्मिणीच्या पहाटे ४.०० ते ५.०० यावेळेत होणाऱ्या काकडा आरती व नित्यपूजेत रु. २५,०००/- (श्री. विठ्ठल)/ रु. ११,०००/- (श्री. रुक्मिणी) भरून आपल्या कुटुंबातील १० व्यक्तींना सहभागी होता येते. सदर पुजा ऑनलाईन बुकींग करण्याची सोय लवकरच उपलब्ध करून देण्यात येत आहे.
- **पाद्यपुजा :-** यात्रा कालावधी व अन्य गर्दीचे दिवस सोडून इतर दिवशी रात्री ११.०० ते १२.०० यावेळेत श्री. विठ्ठल रुक्मिणीची पाद्यपुजा रु. ४०.००/- भरून करण्याची सोय उपलब्ध आहे.
- **महावस्त्र विक्री :-** श्री. ला अर्पण केलेल्या व नैसवलेल्या महावस्त्रे भाविकांना अल्पदरात उपलब्ध करून देण्यात येतात.
- **महानैवेद्य योजना :-** श्रीस महानैवेद्य समर्पित करण्यासाठी रु. १५,०००/- देणगी देऊन १ वर्ष महानैवेद्य योजनेत सहभागी होता येते.

२४) श्री पांडूरंगाचा पालखी सोहळा :- कार्तिक वद्य त्रयोदशीला संत ज्ञानेश्वर महाराज संजीवन समाधी सोहळ्यासाठी श्री. पांडूरंगाच्या पादुका पालखीतून आळंदी येथे घेवून जाण्याचा व परत आणण्याचा उपक्रम सन २०१४ पासून सुरु केलेला आहे.

२५) श्री. विठ्ठल रुक्मिणी मंदिर व परिवार देवता मंदिर संवर्धन :- सन २०२२ च्या आषाढी व कार्तिकी यात्रेच्या निमित्ताने मा. मुख्यमंत्री महोदय व मा. उपमुख्यमंत्री महोदय हे विठ्ठल रुक्मिणी मंदिरामध्ये शासकीय पुजेसाठी उपस्थित होते. सदर वेळी मंदिर समितीच्या वतीने श्री. विठ्ठल रुक्मिणी मंदिर व परिसरातील परिवार देवतांच्या मंदिराच्या जिर्णोध्दाराच्या अनुषंगाने आवश्यक तो निधी उपलब्ध होऊन जिर्णोध्दार व्हावा याबाबत मागणी केली होती. त्या अनुषंगाने मा. महोदयांनी मंदिराच्या जतन संवर्धनाचा व जिर्णोध्दाराचा आराखाडा तयार करणेबाबत सुचना देण्यात आल्या होत्या.

सदरचा आराखडा (अंदाजित रक्कम रु. ७३.८५/-) हा पुरातत्व खात्याच्या सल्ल्याने व जिर्णोध्दाराच्या संबंधित आवश्यक त्या सर्व कायद्यातील तरतूदीचा अवलंब करून तयार करण्यात आलेला असून, सदर आराखड्याला मंदिर समिती, पुरातत्व विभाग, जिल्हास्तरीय समिती, उच्चाधिकार समिती व शिखर समितीची मान्यता मिळाली आहे. त्यानुसार सदर आराखड्यातील कामास कार्तिकी एकादशी २०२३ रोजी सुरुवात करण्यात आली आहे. लवकरच काम पूर्ण होईल.

२६) “संत तुकाराम महाराज संतपीठ ” या नावाची परिसंस्था स्थापन करणेबाबत :- मंदिर समितीचे कामकाज पंढरपूर मंदिरे अधिनियम, १९७३ अन्वये चालविण्यात येते. या मधील कलम ३२ (२) (छ) नुसार वारकरी सांप्रदायाच्या संत वाङ्मयाचे व भागवत धर्माचे संशोधन व अभ्यास करण्यासाठी व त्यास प्रसिध्दी देण्यासाठी व त्यांचा प्रचार करण्यासाठी “संत तुकाराम महाराज संतपीठ ” या नावाची परिसंस्था स्थापन करण्याचे प्रस्तावित आहे.

ज्यांनी मानवतावाद व सामाजिक समता यासंबंधी उपदेश केला अशा सर्व संतांच्या शिकवणुकीतील भावार्थ, सिध्दांत व तत्वज्ञान यासंबंधीचे ज्ञान देण्यासाठी, ते आचरणात आणण्यासाठी, शिक्षण देण्यासाठी तसेच त्याचा प्रचार करण्यासाठी संतपीठाची उभारणी करणे आवश्यक आहे. सदरचा विषय तिर्थक्षेत्र विकास आराखड्यामध्ये समाविष्ट करण्यात आला आहे. एकंदरीत, शासन निधीतून “संत तुकाराम महाराज संतपीठ ” या नावाची परिसंस्था स्थापन करण्यात येणार आहे.

२७) कम्युनिटी रेडीओ केंद्र स्थापन करणेबाबत :- महाराष्ट्राला वारकरी संप्रदाय व महान संत परंपरा आहे. या परंपरेतील साहित्य, संस्कृती, परंपरा, कला इत्यादींना एकत्र आणून एक हक्काचे व्यासपीठ देणारा प्रकल्प जो शासन व जनमानसाला सुध्दा उपयुक्त ठरेल. यादृष्टीने संतांची भूमी असलेल्या महाराष्ट्रातील प्रमुख ठिकाणी म्हणजेच पंढरपूर (श्री विठ्ठल रुक्मिणी मंदिर), आळंदी (श्री संत ज्ञानदेव), त्र्यंबकेश्वर (श्री संत निवृत्तीनाथ), सासवड (श्री संत सोपानदेव), मुक्ताबाईनगर (श्री संत मुक्ताबाई), पैठण (श्री संत एकनाथ) व देहू (श्री संत तुकाराम) येथे कम्युनिटी रेडीओ स्थापन करणे आवश्यक आहे. संतवाणी रेडीओ व ॲपद्वारे जगभरात आपणास महाराष्ट्रातील संतवाडःमय पोहचविता येईल. सदरचा विषय तिर्थक्षेत्र विकास आराखड्यामध्ये समाविष्ट करण्यात आला आहे. एकंदरीत, शासन निधीतून कम्युनिटी रेडीओ केंद्र स्थापन करण्यात येणार आहे.

२८) रुग्णालय उभारणेबाबत :- मंदिर समितीच्या वतीने आगामी काळात सर्व सोयींनी सुसज्ज असे रुग्णालय राज्य शासनाच्या सहकार्याने सुरु करण्याची इच्छा आहे. याबाबत पाटपुरावा सुरु आहे.

२९) श्रीच्या दर्शनरांगेत स्कायवॉक व दर्शनहॉल बांधकाम करणेबाबत :- श्री विठ्ठल रुक्मिणी मातेच्या दर्शनासाठी येणाऱ्या भाविकांना सुलभ व जलद गतीने दर्शन उपलब्ध करून देण्याच्या दृष्टीने दर्शनमंडप ते पत्राशेड पर्यंत दर्शनरांग तयार करण्यात आली आहे. त्यामध्ये वर्षभरात येणारे उत्सव, यात्रा, गर्दीचे दिवशी श्रीच्या पदस्पर्शदर्शन रांगेत तात्पुरत्या स्वरूपात लाकडी बांबूचे बॅरीकेटींग व पत्राशेड उभारण्यात येतात.

दर्शनरांगेतील कासार घाट ते पत्राशेड पर्यंतचा मार्ग हा अत्यंत गर्दीतील अरुंद रस्ते असलेला शहरातील मध्यवर्ती भागातून व चंद्रभागा नदीपात्रा जवळून जाणारा आहे. त्यामुळे पदस्पर्शदर्शन रांगेत भाविकांचे सुरक्षतेच्या व कायदा सुव्यवस्था राखणेचे दृष्टीने गैरसोईचे होत असल्याने कासार घाट ते पत्राशेड पर्यंत स्कायवॉक व पत्राशेड येथे दर्शनहॉल बांधकाम करणे आवश्यक आहे. यास शासनाने १३० कोटी निधी मंजूर केला असून, सदरकामी ई निविदा प्रक्रिया सुरु आहे. लवकरच काम सुरु करण्यात येत आहे. सदरचे काम पूर्ण झाल्यानंतर भाविकांचे जलद, सुलभ व सुकर दर्शन होण्यास मदत होणार आहे.

३०) जमिनी :- संपूर्ण राज्यभर विविध ठिकाणी जमिनी आहेत. त्यांचे एकूण क्षेत्र हेक्टर ४६९.६६ आर इतके आहे. सदरच्या सर्व जमिनी राज्यातील १४ जिल्ह्यामध्ये विखुरलेल्या आहेत. त्यामध्ये ३१ तालुके, ८७ गावे व २३६ गट आहे. त्यामध्ये प्रामुख्याने पुणे विभागामध्ये सांगली, सातारा, सोलापूर व कोल्हापूर जिल्ह्यामध्ये तसेच अमरावती, बुलढाणा, नागपूर, यवतमाळ, अकोला, नगर जिल्ह्यामध्ये आहेत. ताब्यात घेतलेल्या जमिनीपैकी हेक्टर १००.१३ आर इतके क्षेत्र शेतकऱ्यांना लिलाव पध्दतीने ११ महिन्यांसाठी खंडाने देण्यात येत आहेत.

३१) सोने - चांदी दागिणे तपशिल :-

- दिनांक २६/०२/१९८५ ते ३१/१०/२०२४ या कालावधीत खालील प्रमाणे भाविकांकडून सोने, चांदी दागिणे प्राप्त झालेले आहेत.

अ. क्र.	सोने वस्तू	चांदी वस्तू
१.	४२ किलो ८६० ग्रॅम ९१७ मिली	१२४१ किलो ९९२ ग्रॅम २२५ मिली

३२) मंदिर समितीच्या जमा खर्चाचा तपशिल :-

अ. क्र.	सन	जमा रु.	खर्च रु.	शिल्लक रु.
१	२	३	४	५
१	२०१८-२०१९	२६,५६,१०,०१४	११,४४,६३,४६१	१५,११,४६,५५३
२	२०१९-२०२०	३१,७४,७२,८७०	१४,०४,८१,३७१	१७,६९,९१,४९९
३	२०२०-२०२१	३८,७६,१६,७६३	२२,१५,५६,५२५	१६,६०,६०,२३७
४	२०२१-२०२२	१०,५७,२३,३४९	१३,०८,३९,६९७	-२,५१,१६,३४७
५	२०२२-२०२३	२०,४७,१७,७८७	११,८८,७०,०६७	८,५८,४७,७१९
६	२०२३-२०२४	५२,३५,४५,७८८	१९,२३,४३,४७८	३३,१२,०२,३०९
७	२०२४-२०२५	६७,६५,६९,३२५	३१,७२,६९,६२१	३५,९२,९९,७०४
८	२०२५-२६ (माहे जुलै. २०२५ अखेर)	१७,६९,३८,८९८	९,१५,३५,८०२	८,५४,०३,०९५

३. श्री. साईबाबा मंदीर, शिर्डी हा उत्पन्न व खर्चाच्या दृष्टीने भारतातील दुसऱ्या क्रमांकावर असणारा सार्वजनिक न्यास आहे. या न्यासाची नोंदणी मुंबई सार्वजनिक न्यास नोंदणी अधिनियम, १९५० अन्वये श्री. साईबाबा संस्थान, शिर्डी या नावाने करण्यात आली आहे. संस्थानतर्फे अधिक व्यापक व कल्याणकारी कार्यक्रम जनहितार्थ राबविता यावेत यासाठी तसेच न्यासाचे व्यवस्थापन

अधिक चांगल्या प्रकारे करता यावे म्हणून महाराष्ट्र अधिनियम, १४, दिनांक १७ ऑगस्ट २००४ अन्वये न्यासाचे व्यवस्थापन महाराष्ट्र शासनाच्या नियंत्रणाखाली आणण्यात आले आहे. न्यास आर्थिकदृष्ट्या स्वयंपूर्ण असून न्यासातर्फे विविध धार्मिक उपक्रमांना तसेच सामाजिक कार्यांना आर्थिक सहाय्य दिले जाते. न्यासाचा दिनांक डिसेंबर २०२४ पर्यंतचा जमाखर्चाचा तपशिल पुढीलप्रमाणे आहे.

शिर्डी संस्थानची सन २०२४-२५ या पूर्ण वर्षाची व आर्थिक वर्ष २०२५-२६ या वर्षातील ऑक्टोबर २०२५ अखेरपर्यंतची जमा व खर्चाची माहिती खालीलप्रमाणे सादर करण्यात येत आहे.

श्री साईबाबा संस्थान विश्वस्तव्यवस्था, शिर्डी

(आकडेवारी कोटीमध्ये)

आर्थिक वर्ष	आरंभीची शिल्लक	जमा रक्कम	खर्च रक्कम
२०२४-२५	२६२३,२७,२६,२५५/-	८१९,५७,३८,५६०/-	४८९,३५,६७,३४२/-
२०२५-२६ (माहे ऑक्टोबर २०२५ अखेर)	२९७२,७१,५८,९८९/-	४२६,७४,२५,३४८/-	२३३,१४,८२,०४६/-

Charity Commissioner Office

विधी व न्याय विभाग/ रोख शाखा	2023		2024		2025		शेरा	
	एकूण व्यक्ती	दिलेली रक्कम	एकूण व्यक्ती	दिलेली रक्कम	एकूण व्यक्ती	दिलेली रक्कम		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
उत्सव अग्रिम								दिवाळी व खिसमस उत्सव अग्रिम
मुख्यालय	42	525000	32	400000	34	425000		
मुंबई	53	662500	39	487500	43	537500		
ठाणे	17	212500	19	237500	17	212500		दिवाळी उत्सव अग्रिम
रायगड	8	100000	8	100000	8	100000		
पालघर	9	112500	5	62500	5	62500		
नाशिक	33	412500	27	337500	27	337500		
धुळे	6	75000	8	100000	12	150000		दिवाळी उत्सव अग्रिम
नंदुरबार	7	87500	5	62500	6	65000		दिवाळी उत्सव अग्रिम
जळगाव	16	200000	16	200000	15	187500		
नागपूर	43	537500	44	550000	42	525000		
चंद्रपूर	13	162500	8	100000	8	100000		
भंडारा	12	150000	10	125000	12	150000		
गोंदीया	8	100000	10	125000	10	125000		
वर्धा	14	175000	12	150000	11	137500		दिवाळी उत्सव अग्रिम
गडचिरोली	9	112500	9	112500	9	112500		दिवाळी उत्सव अग्रिम
अमरावती	35	437500	36	450000	36	450000		दिवाळी उत्सव अग्रिम
अकोला	16	200000	21	262500	21	262500		दिवाळी उत्सव अग्रिम
वाशिम	10	125000	11	137500	8	100000		दिवाळी उत्सव अग्रिम
यवतमाळ	19	237500	19	237500	17	212500		दिवाळी उत्सव अग्रिम
बुलढाणा	6	75000	13	162500	13	162500		दिवाळी उत्सव अग्रिम
छत्रपती संभाजीनगर	37	462500	41	512500	38	475000		
परभणी	6	75000	12	150000	13	162500		
हिंगोली	8	100000	4	50000	0	0		
नांदेड	8	100000	18	225000	11	137500		दिवाळी उत्सव अग्रिम
जालना	5	62500	7	87500	0	0		दिवाळी उत्सव अग्रिम
लातूर	15	187500	17	212500	26	325000		दिवाळी उत्सव अग्रिम
बीड	7	87500	5	62500	4	50000		दिवाळी उत्सव अग्रिम

Charity Commissioner Office

विधी व न्याय विभाग/ रोख शाखा	2023		2024		2025		शेरा	
	एकूण व्यक्ती	दिलेली रक्कम	एकूण व्यक्ती	दिलेली रक्कम	एकूण व्यक्ती	दिलेली रक्कम		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
उत्सव अग्रिम								
सोलापूर	16	20000	12	15000	12	18750		
धाराशिव	13	162500	11	137500	12	150000	दिवाळी उत्सव अग्रिम	
कोल्हापूर	23	287500	15	187500	24	300000	दिवाळी उत्सव अग्रिम	
रत्नागिरी	9	112500	4	50000	7	87500		
सिंधुदुर्ग	6	75000	6	75000	7	87500	दिवाळी उत्सव अग्रिम	
सांगली	8	100000	11	137500	11	137500		
पुणे	35	137500	35	437500	40	500000		
अहिल्यानगर	12	150000	14	175000	14	175000	दिवाळी उत्सव अग्रिम	
सातारा	11	137500	12	150000	11	137500	दिवाळी उत्सव अग्रिम	
एकूण	595	6775662	576	7050000	584	7327500		

Charity Commissioner Office

विधी व न्याय विभाग/ रोख शाखा	2023		2024		2025		शेरा	
	एकूण व्यक्ती	दिलेली रक्कम	एकूण व्यक्ती	दिलेली रक्कम	एकूण व्यक्ती	दिलेली रक्कम	दिवाळी व ख्रिसमस उत्सव अग्रिम	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
उत्सव अग्रिम								
मुंबई	--	--	--	--	--	--		
ठाणे	118	1475000	103	1287500	102	1275000	Diwali	Diwali
रायगड	326	4075000	314	3925000	316	3950000	Diwali	Ramjan
नाशिक	--	--	--	--	--	--		
धुळे	255	3187500	255	3187500	243	3037500	Diwali	Ramjan
नंदुरवार	155	1937500	158	1975000	159	1987500	Diwali / Eid	Buddha Jayanti
जळगाव	556	6950000	525	6562500	601	7512500	Diwali	Ramjan
नागपूर	--	--	--	--	--	--		
चंद्रपूर	400	5000000	365	4562500	369	4612500	Diwali	
भंडारा	245	3062500	233	2912500	234	2925000	Diwali	
गोंदीया	--	--	--	--	--	--		
वर्धा	328	4100000	291	3637500	311	3887500	Diwali	Ramjan
गडचिरोली	248	3100000	230	2875000	230	2875000	Diwali / Eid	Buddha Jayanti
अमरावती	538	6725000	522	6525000	537	6712500	Diwali / Eid	
अकोला	--	--	--	--	--	--		
वाशिम	187	2337500	210	2625000	195	2437500	Diwali / Eid	14 April Dr. Ambedkar Jayanti
यवतमाळ	481	6012500	481	6012500	487	6087500	Diwali	Ramjan
बुलढाणा	381	4762500	350	4375000	410	5125000	Diwali	Ramjan
छत्रपती संभाजीनगर	511	6387500	494	6175000	417	5212500	Diwali	Ramjan
परभणी	415	5187500	411	5137500	371	4637500	Diwali	Ramjan
हिंगोली	--	--	--	--	--	--		
नांदेड	518	6475000	473	5912500	447	5587500	Diwali	Eid, Bhim Jayanti
जालना	268	3350000	254	31750000	252	3150000	Diwali	Eid
लातूर	371	4637500	377	4712500	396	4950000	Diwali	Ramjan
बीड	467	5837500	432	5400000	438	5475000	Diwali	Ramjan
सोलापूर	643	8037500	605	7562500	610	7625000	Diwali	Ramjan

Charity Commissioner Office

विधी व न्याय विभाग/ रोख शाखा	2023		2024		2025		शेरा	
	एकूण व्यक्ती	दिलेली रक्कम	एकूण व्यक्ती	दिलेली रक्कम	एकूण व्यक्ती	दिलेली रक्कम	दिवाळी व ख्रिसमस उत्सव अग्रिम	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
उत्सव अग्रिम								
धाराशिव	--	--	--	--	--	--		
कोल्हापूर	545	6812500	534	6675000	563	7037500	Diwali	Ramjan
रत्नागिरी	262	3675000	290	3625000	262	3275000	Diwali	Diwali
सिंधुदुर्ग	229	2862500	197	2462500	223	2787500	Diwali	
सांगली	--	--	254	3175000	252	3150000	Diwali	Ramjan
पुणे	818	10022500	815	10187500	725	9062500	Diwali	Ramjan
अहिल्यानगर	717	8962500	679	8487500	796	9950000	Diwali	
सातारा	--	--	--	--	--	--		
एकूण	--	--	--	--	--	--		

Charity Commissioner Office

विधी व न्याय विभाग/ रोख शाखा	2023		2024		2025		शेरा	
	एकूण व्यक्ती	दिलेली रक्कम	एकूण व्यक्ती	दिलेली रक्कम	एकूण व्यक्ती	दिलेली रक्कम	दिवाली व ख्रिसमस उत्सव अग्रिम	शेरा
1	2	3	4	5	6	7	8	9
उत्सव अग्रिम								
जालना	268	3350000	254	3175000	252	3150000		
लातूर	--	--	--	--	--	--	Diwali	Diwali
बीड	--	--	--	--	--	--		
सोलापूर	643	8037500	605	7562500	610	7625000	Diwali	Ramjan
धाराशिव	8	100000	8	100000	6	75000	Diwali	
कोल्हापूर	9	112500	8	100000	8	100000	Diwali	
रत्नागिरी	262	3675000	290	3625000	262	3275000	Diwali	Diwali
सिंधुदुर्ग	229	2862500	197	2462500	223	2787500	Diwali	
सांगली	--	--	--	--	--	--		
पुणे	--	--	--	--	--	--		
अहिल्यानगर	717	8962500	679	8487500	796	9950000	Diwali	
सातारा	6	75000	6	75000	5	62500	Diwali	
एकूण								

कौटुंबिक न्यायालय, अकोला											
फौजदारी प्रकरणात मिळालेली फी			फौजदारी प्रकरणात झालेला वादव्यय			दिवाणी प्रकरणात मिळालेली फी			दिवाणी प्रकरणात झालेला वादव्यय		
२०२३	२०२४	२०२५	२०२३	२०२४	२०२५	२०२३	२०२४	२०२५	२०२३	२०२४	२०२५
		(दि. ३१/१२/२०२५ पर्यंत)			(दि. ३१/१२/२०२५ पर्यंत)			(दि. ३१/१२/२०२५ पर्यंत)			(दि. ३१/१२/२०२५ पर्यंत)
--	--	निरंक	--	--	निरंक	--	--	निरंक	--	--	निरंक

कौटुंबिक न्यायालय, कोल्हापूर											
फौजदारी प्रकरणात मिळालेली फी			फौजदारी प्रकरणात झालेला वादव्यय			दिवाणी प्रकरणात मिळालेली फी			दिवाणी प्रकरणात झालेला वादव्यय		
२०२३	२०२४	२०२५	२०२३	२०२४	२०२५	२०२३	२०२४	२०२५	२०२३	२०२४	२०२५
		(दि. ३१/१२/२०२५ पर्यंत)			(दि. ३१/१२/२०२५ पर्यंत)			(दि. ३१/१२/२०२५ पर्यंत)			(दि. ३१/१२/२०२५ पर्यंत)
--	--	निरंक	--	--	निरंक	--	--	निरंक	--	--	निरंक

